

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

МАТЕРІАЛИ

**XVI Всеукраїнської науково-практичної
конференції (звітної)**

**Інституту професійної освіти НАПН України
(29 квітня, 17-20 травня 2022 р.)**

ISBN 978-617-8117-08-5
ISSN 2786-619-X

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

Рубрика
НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

— 00 —

Випуск 1(2)

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ:**

**матеріали
XVI всеукраїнської
науково-практичної конференції (звітної)
Інституту професійної освіти НАПН України
(м.Київ, 29 квітня, 17-20 травня 2022 р.)**

**Київ
Інститут професійної освіти НАПН України
2022**

УДК 377/378.091.33:001(043.2)

I-66

Рекомендовано Вченою радою Інституту професійної освіти НАПН України (протокол № 6 від 30 травня 2022 року)

Науковий редактор тому

Радкевич Валентина Олександрівна,

директор Інституту професійної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член (академік) НАПН України

Рецензенти:

Базиль Людмила Олександрівна, учений секретар Інституту професійної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент;

Єршова Людмила Михайлівна, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент.

I-66 Інноваційна професійна освіта. – Випуск 1(2). – Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України (29 квітня, 17-20 березня 2022 р.) / Інститут професійної освіти НАПН України; за ред. В.О. Радкевич. – Київ: ІПО НАПН України, 2022. 275 с.

ISBN 978-617-8117-08-5

ISSN 2786-619-X

У випуску 1(2)'2022 електронного продовжуваного видання «Інноваційна професійна освіта» висвітлено матеріали XVI звітної всеукраїнської науково-практичної конференції Інституту професійної освіти НАПН України «Навчально-методичне забезпечення професійної освіти і навчання», що відбулася 29 квітня, 17-20 травня. Проаналізовано основні вектори діяльності та наукові здобутки Інституту професійної освіти НАПН України, отримані у 2022 році. Оприлюднено наукові праці вітчизняних учених, дослідників, педагогів-практиків з проблем: організації в закладах професійної освіти консультування з молодіжного підприємництва; розроблення й застосування в системі професійної освіти екоорієнтованих педагогічних технологій; оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах і технікумах; професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми здобуття освіти, дистанційного та змішаного навчання; модернізації інформаційно-освітнього середовища закладів професійної та фахової передвищої освіти; використання зарубіжного досвіду державно-приватного партнерства у розвитку професійної освіти; професійної підготовки майстрів виробничого навчання та педагогів для закладів професійної, фахової передвищої та вищої освіти тощо. Представлені у збірнику матеріали висвітлюють компетентнісну парадигму підготовки майбутніх фахівців, характеризують різні аспекти формування й розвитку професійної, цифрової, кар'єрної, підприємницької, екологічної, проєктної, самоосвітньої та інших компетентностей, актуальних для підготовки фахівців у воєнний та повоєнний періоди розвитку системи освіти України.

Збірник адресований науковцям, докторантам, аспірантам, педагогічним працівникам закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, методистам навчально-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти, наставникам структурних навчальних підрозділів підприємств, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з проблемами освіти, науки та інновацій.

ISSN 2786-619-X

ISBN 978-617-8117-08-5

DOI <https://doi.org/10.32835/2786-619-X/2022/1.2>

© Інститут професійної освіти
НАПН України, 2022
© Автори, 2022

ЗМІСТ

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД (<i>Базиль Людмила</i>).....	8
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ (<i>Байдюлін Валерій</i>).....	12
ФОРМАТ СУЧАСНОЇ ЛЕКЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (<i>Бахтіярова Халіда</i>).....	16
КОНСАЛТИНГ ЯК ЗАСІБ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ (<i>Барановська Тетяна</i>)	20
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (<i>Безценна Тетяна</i>)	24
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДИСТАНЦІЙНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (<i>Борилюк Марія</i>) ...	31
INNOVATIVE STYLE OF TEACHING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF EDUCATION AND SCIENCE (<i>Bochulia Tetiana</i>)	34
ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВОЄННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТАМИ МАШИНОБУДІВНОГО ПРОФІЛЮ (<i>Ваніна Наталія</i>)	37
ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ (<i>Ващенко Алла</i>)	40
АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ НОВОГО ПІДРУЧНИКА ДЛЯ МАЙБУТНІХ БУДІВЕЛЬНИКІВ (<i>Волкова Тетяна, Янко Сергій</i>)	43
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗІ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ (<i>Вороніна-Пригодій Дар'я</i>).....	46
РІВНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД (<i>Гайдук Ольга</i>).....	49
МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ (<i>Герлянд Тетяна, Гоменюк Дмитро</i>).....	52
СТЕМ-ПРОЄКТИ У ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ (<i>Гер'ятович Інна</i>).....	55

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (<i>Городнянська Лариса</i>).....	60
РОЗВИТОК НАВИЧОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ (<i>Гриценюк Інна</i>) ...	63
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (<i>Гулевич Олена</i>).....	66
ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ (<i>Гуменний Олександр</i>)	69
УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИКЛАДАЧІВ І МАЙСТРІВ АВТОСЕРВІСНОГО НАПРЯМУ У ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ (<i>Данилюк Мирослав</i>).....	74
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ДУАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ (<i>Дрозіч Ірина</i>)	77
АНАЛІЗ ДОСВІДУ ТА ВИВЧЕННЯ ІСНУЮЧИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАНІ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ ПОСЛУГ (<i>Дячук Олександр</i>)	80
ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (<i>Єршов Микола-Олег</i>)	83
ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОВОЄННИЙ ЧАС (<i>Єршова Людмила</i>)	87
АЛГОРИТМИ РОБОТИ СИСТЕМ АДАПТИВНОГО НАВЧАННЯ (<i>Єршова Ольга</i>).....	91
ВНУТРІШНЯ ПІДГОТОВКА КАДРІВ ІТ-КОМПАНІЇ (<i>Журавльов Олексій, Мамедов Алірза</i>)	95
ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ТА БЕЗПЕКА НА МОРІ (<i>Жур'ян Вікторія</i>).....	98
ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК НАПРЯМ РЕАЛІЗАЦІЇ КАР'ЄРНИХ ПЛАНІВ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ (<i>Закатнов Дмитро</i>)	102
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ (<i>Заслоцька Наталія</i>).....	105
ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ КУРСИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО- ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ (<i>Зуєва Альона</i>)	108
ДОСЯГНЕННЯ ГАРМОНІЇ У ВІДНОСИНАХ МІЖ ЛЮДИНОЮ І ДОВКІЛЛЯМ: ЕКООРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ (<i>Каленський Андрій</i>).....	111
ДУАЛЬНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ПОЄДНАННЯ ДОСВІДУ СЛОВАЧЧИНИ З ДОСВІДОМ УКРАЇНИ (<i>Калмикова Юлія</i>).....	114

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНИХ ТА ВИРОБНИЧИХ ІННОВАЦІЙ У ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ (<i>Камишанська Віталія, Ганицька Оксана, Русанова Ольга</i>).....	118
РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКУ ПРАЦІ (<i>Ковальчук Василь</i>) ...	126
ОСВІТНЬО-ВИРОБНИЧИЙ КЛАСТЕР ЯК ДІЄВА ФОРМА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА (<i>Короткова Ліна</i>)	129
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: ОРІЄНТАЦІЯ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД (<i>Кравець Світлана</i>).....	132
ОРГАНІЗАЦІЯ ЦИФРОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ (<i>Криворот Тетяна</i>)	135
ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (<i>Кручек Вікторія</i>)	138
ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ТРАКТОРИСТІВ-МАШИНІСТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА (<i>Кушнір Віктор, Шамралуєк Леонід</i>)	142
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ (<i>Лана Оксана</i>).....	145
МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІДЖІТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА (<i>Липська Лариса</i>).....	148
ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА (<i>Лузан Петро</i>)	151
АНАЛІЗ АКТУАЛЬНОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ (<i>Майборода Людмила, Майборода Оксана</i>).....	155
ЗАСТОСУВАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ В УМОВАХ АДАПТИВНОГО КАРАНТИНУ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ВИКЛАДАЧАМИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ (<i>Малець Наталія</i>).....	159
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ДПТНЗ «ВІННИЦЬКЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ СФЕРИ ПОСЛУГ») (<i>Масліч Світлана</i>).....	162
МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ (<i>Мося Ірина</i>)	167

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО АКТУАЛЬНИХ ЗДАТНОСТЕЙ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ (<i>Однорог Галина</i>).....	171
РОЗВИТОК ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ (<i>Орлов Валерій</i>).....	174
ГОЛОВНІ КРИТЕРІЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОЦІНЮВАННЯ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (<i>Остапенко Анна</i>)	178
МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У БУДІВЕЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ (<i>Пащенко Тетяна</i>).....	181
ПЕРЕДУМОВИ ВХОДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ (<i>Попова Валентина</i>).....	186
СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ (<i>Пригодій Микола, Гуржій Андрій</i>)	189
ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ (<i>Пятничук Тетяна</i>).....	193
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (<i>Радкевич Валентина</i>).....	196
КОНЦЕПЦІЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ТА ЙОГО ПОЗИТИВНІ СТОРОНИ (<i>Радкевич Олександр</i>).....	207
СТОРОНИ В ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОМУ ПАРТНЕРСТВІ (<i>Радкевич Олександр</i>).....	211
ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (<i>Руснак Тетяна</i>)	215
ОСВІТНІЙ КОНСАЛТИНГ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ (<i>Рябова Зоя</i>).....	218
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ДНЗ «БОГУСЛАВСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ» (<i>Свинар Борис</i>)	224
УПРОВАДЖЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (<i>Сердюк Галина</i>)	228
ПРОФІЛАКТИКА НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ (<i>Сиско Наталія</i>)	231
РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ (<i>Слободяник Олександр</i>).....	234

ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (<i>Супрун Вячеслав</i>).....	237
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (<i>Ткачова Яна</i>)	241
ПРОФТЕХОСВІТЯНИ ТА РОБОТОДАВЦІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ ТРАНСФОРМУЮТЬ ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ РЕГІОНУ (<i>Федоренко Сергій</i>)	245
ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ НА УРОКАХ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЗА ПРОФЕСІЯМИ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ (<i>Хайтул Наталія</i>).....	248
ОСВІТНІЙ КОНСАЛТИНГ – ПРІОРИТЕТНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (<i>Царьова Евеліна</i>)	251
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ПРОФЕСІЇ: «ОПЕРАТОР З ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (<i>Черепухін Микола</i>).....	255
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ВИКОНАВЦІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ (<i>Шестерікова Людмила</i>)	257
ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ (<i>Шамралюк Олена</i>).....	260
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА (<i>Юдіна Марія, Аніщенко Ірина, Лебідь Лідія</i>).....	264
АКРЕДИТАЦІЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ (<i>Ямковий Олександр</i>).....	267

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Людмила Базиль,

доктор педагогічних наук, доцент,
учений секретар, провідний науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України
<https://orcid.org/0000-0003-4130-5436>

Анотація. Пріоритетами стратегії повоєнного розвитку національної економіки передбачено багаторівневе стимулювання розвитку малого бізнесу. Важливо своєчасно забезпечити якісну підготовку учнівської і студентської молоді до підприємницької діяльності. У системі професійної освіти не приділяється належної уваги виявленню в учнів індивідуальних якостей успішного підприємця та розвитку здатності до підприємництва як ініціативної, інноваційної, творчої і самостійної діяльності. У підготовці здобувачів професійної освіти до започаткування власної справи важливо, передовсім, розвинути здатність до підприємницької діяльності, що конкретизується наявністю сильних якостей характеру. Успішно самореалізуватися може особа, яка усвідомлює свої сильні якості, практично застосовує «технологію формулювання SMART-цілей» й уміє визначати оптимальні способи досягнення поставлених цілей і реалізовувати їх у власній діяльності.

Ключові слова: професійна освіта, здатність до підприємницької діяльності, якості успішного підприємця.

DEVELOPMENT OF ABILITY OF RECIPIENTS OF VOCATIONAL EDUCATION TO ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE POST-WAR PERIOD

Lyudmila Bazyl,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Scientific Secretary of the Institute of Vocational Education
of NAES of Ukraine

Abstract. The priorities of the strategy of post-war development of the national economy are multilevel stimulation of small business development. It is important to ensure high-quality preparation of pupils and students for entrepreneurship. The system of vocational education does not pay due attention to identifying students' individual qualities of a successful entrepreneur and developing the ability to entrepreneurship as an initiative, innovation, creative and independent activity. In preparing students for vocational education to start their own business, it is important, above all, to develop the ability to do business, which is concretized by the presence of strong qualities of character. Successful self-realization can be a person who is aware of their strengths, practically applies the "technology of formulating SMART-goals" and is able to determine the best ways to achieve goals and implement them in their own activities.

Keywords: professional education, ability to entrepreneurial activity, qualities of a successful entrepreneur.

Наслідки повномасштабного військового вторгнення північних сусідів на територію України суттєво й негативно вплинули на всі ланки економічної системи Української держави. Згідно з результатами опитувань 254

генеральних директорів великих компаній і 156 представників малого і середнього бізнесу, організованих Європейською Бізнес-Асоціацією, встановлено, що упродовж березня 2022 р. без обмежень функціонували тільки 17 % великих підприємств, дистанційно працювали співробітники 30 % установ, і 53 % організацій змушені були призупинити діяльність. У сфері бізнесу і підприємництва без обмежень працювали лише 13 % дрібних підприємців; 30 % призупинили свою діяльність, а понад 40 % підприємств узагалі припинили своє функціонування. Це пов'язано з тим, що 25 % представників малого і середнього бізнесу вичерпали наявні в них фінансові резерви, у 10 % матеріальних ресурсів вистачить до вересня 2022 р., у 50 % - до червня-липня 2022 р. При цьому понад 50 % українців, переважно з південно-східних регіонів, протягом лютого-березня 2022 р. втратили свою роботу. Істотно знизилася виробництво основних видів продукції, зокрема тієї, що становить основу експортного потенціалу України, заблоковані порти (які забезпечували до 65% міжнародної торгівлі України, передусім за рахунок металургійної та аграрної продукції). Нищиться транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктура цілих регіонів.

Зважаючи на це, урядом нашої країни в екстреному порядку задля стимулювання розвитку малого підприємництва запроваджено регуляторні новації: дозволено переходити на третю групу спрощеної системи оподаткування платникам податку із оборотом до 10 млрд. грн із необмеженою кількістю працівників (платники податків мають сплачувати 2-відсотковий податок із доходу замість податку на прибуток і ПДВ); розширено перелік операцій, щодо яких платник єдиного податку третьої групи звільняється від податкового обов'язку з ПДВ; збільшено період, протягом якого платник податків може без застосування санкцій не виконувати податкового обов'язку, якщо у нього немає відповідної можливості; відбулася часткова лібералізація митного законодавства, зокрема щодо скасування обов'язкових платежів при імпорті товарів та автомобілів (Реун, 2022). Це свідчить, що урядовці, чітко усвідомлюючи прямий взаємозв'язок між ступенем економічної свободи і темпами економічного розвитку країни, формують стратегію повоєнного розвитку національної економіки, з-поміж пріоритетів якої передбачається багаторівневе стимулювання розвитку малого бізнесу, заохочення суб'єктів підприємництва і самозайнятих осіб до інвестування у стартапи та реалізацію інноваційних проєктів. Отже, вкрай важливо своєчасно забезпечити якісну підготовку учнівської і студентської молоді до підприємницької діяльності.

Питання щодо підготовки здобувачів різних рівнів освіти до підприємництва вже понад два десятиліття перебувають у полі зору багатьох науковців (Алексєва та ін., 2019; Алексєва та ін., 2020; Орлов, 2021). Вченими створено концепції (Л. Базиль, З. Варналій, В. Мадзігон, Г. Матукова, В. Орлов, О. Падалка та ін.); моделі (Д. Закатнов, М. Ткаченко, В. Стрельников та ін.), програми навчальних дисциплін і спецкурсів (С. Алексєва, Н. Валінкевич, О. Ємець, Г. Карпюк, Г. Христенко та ін.),

методики, окремі освітні технології, численні дидактичні матеріали щодо формування і розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої і вищої освіти (Базиль, 2021). Маючи потужні напрацювання науки й багатий досвід освітньої практики, доводиться констатувати, що успішними підприємцями стають не більше 15 % осіб, які опанували основи галузевої економіки і фінансової грамотності, вчилися проводити моніторинг ринку потреб і послуг, складати і реалізовувати бізнес-плани тощо.

На жаль, у системі професійної освіти не приділяється належної уваги виявленню в учнів індивідуальних якостей успішного підприємця та розвиткові здатності до підприємництва як ініціативної, інноваційної, творчої і самостійної діяльності, що здійснюється на власний ризик задля отримання доходу із обов'язковим соціальним ефектом, на основі планування і проведення розрахунків задля якомога ефективного використання наявних ресурсів і виробничих факторів, прагнення зреалізувати творчий потенціал людини. Тому-то в підготовці здобувачів професійної освіти до започаткування власної справи важливо, передовсім, розвинути здатність до підприємницької діяльності, що конкретизується наявністю таких сильних якостей характеру, як ініціативність; пошукова активність і наполегливість; прагнення до успіху; віра в себе; цілеспрямованість; надійність і чесність; комунікативність і визнання важливості ділових відносин; стійке усвідомлене прагнення до самовдосконалення; працьовитість, яка виражається через ділову активність; досвідченість; самоорганізація; креативність і нестандартне мислення; послідовність як здатність систематизувати трудову діяльність задля досягнення максимально можливого корисного ефекту з урахуванням конкретних умов цієї діяльності.

Розвинути здатність здобувачів професійної освіти до підприємницької діяльності можливо, якщо: ретельно проаналізувати уявлення учнівської молоді про успішну людину й підприємця як особу; переконливо аргументувати хибність поширюваного у засобах мас-медіа стереотипу про успіх, що ґрунтується на матеріально-фінансовому забезпеченні; навчити практично застосовувати «технологію формулювання SMART-цілей», визначати способи і ресурси досягнення цільових орієнтирів і відповідно використовувати їх; допомогти кожному учневі виявити сильні сторони характеру, зрозуміти свою індивідуальність, унікальність і спонукати їх, опираючись саме на ці – сильні якості, досягати «свого успіху» в найбільш комфортному для себе середовищі (наймана праця, навчання, підприємницька діяльність).

Ключовою ідеєю такого підходу є, з одного боку, неприйняття поширюваного з минулого століття стереотипу щодо виявлення слабких сторін характеру людини і їх розвитку до рівня загальновизнаного стандарту, а з другого боку, пропагування ідеї, що успішно самореалізуватися може особа, яка усвідомлює свої сильні якості, практично застосовує «технологію

формулювання SMART-цілей» й уміє визначати оптимальні способи досягнення поставлених цілей і реалізовувати їх у власній діяльності.

Список використаних джерел:

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Радкевич, О.П. (2019). Основи інноваційного підприємства: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2 (83). с. 33-35.

Алексеева, С.В, Базиль, Л.О., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф., & Сохацька. Г.В., 2020. *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: «Полісся».

Базиль, Л. (2021). Підготовка майбутніх фахівців до підприємницької діяльності: реалії і перспективи. *Professional Pedagogics*, 2021. 2(23), 149–158. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.149-158>

Базиль, Л. О., 2020. Концептуальні засади підготовки здобувачів професійної освіти до підприємницької діяльності. В *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (14 травня 2020 р.)*. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С.17-24.

Базиль, Л. О., & Орлов, В. Ф. (2019). Підприємницька компетентність і ділова активність – необхідні якості професійного успіху фахівця. Матвієнко, О. В. (Ред.). *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць*. № 2 (60). 2019 р. Київ : Вид. центр КНЛУ. С.15-18

Реун, А. (2022). Податково-митна реформа 2.0. В *Дзеркало тижня*.URL: <https://zn.ua/ukr/business/podatkovovo-mitna-reforma-20.html>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Валерій Байдулін,

*науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-8176-4445>*

Анотація. Сучасність вимагає посилення уваги до підготовки молоді до підприємницької діяльності. Консультанти з молодіжного підприємництва здійснюють просвітницьку, інформаційну та соціальну допомогу шляхом надання інформаційних та інших послуг про спектр та види підприємництва, варіанти та способи відкриття власної справи тощо. Консультування з молодіжного підприємництва потребує створення відповідного інформаційного простору, наповнення його змісту, надання якісних різноманітних консультативних послуг та застосування новітніх форм роботи.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка до підприємництва, молодіжне підприємництво, підприємницька компетентність, кар'єрне консультування.

CURRENT ISSUES OF CONSULTING ON YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN THE MODERN CONDITIONS

Valerii Baidulin,

*Researcher of the Professional Career laboratory of
the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine*

Abstract. Modernity requires increased attention to preparing young people for entrepreneurship. Consultants on youth entrepreneurship provide educational, informational and social assistance by providing information and other services on the range and types of entrepreneurship, options and ways to start your own business, etc. Counseling on youth entrepreneurship requires the creation of an appropriate information space, filling its content, providing a variety of quality consulting services and the use of the latest forms of work.

Keywords: vocational education, preparation for entrepreneurship, youth entrepreneurship, entrepreneurial competence, career counseling.

В умовах реформування системи освіти в Україні особливу увагу має бути приділено проблемі, пов'язаній з прагненням сучасної молоді знайти своє місце у суспільних та виробничих процесах, які вимагають одночасно високого рівня загальної підготовки і ґрунтовних знань в обраній сфері професійної діяльності. У сучасному суспільстві молодь не може успішно реалізувати свої соціально-професійні прагнення без сприяння інститутів системи освіти. Таким чином, одним із пріоритетних завдань сучасної системи професійного консультування є організація роботи з молоддю, зокрема консультування з молодіжного підприємництва.

Сучасність вимагає посилення уваги до поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки, упровадження найсучасніших технологій, зокрема нанотехнологій. Новітні технології визначають успіх якості професійної

освіти. Підготовка конкурентоспроможних на ринку праці робітників залежить від володіння ними прогресивними виробничими технологіями, вміння виконувати роботи з використанням новітніх матеріалів, інструментів, обладнання та пристроїв.

Невизначеність подальшої кар'єри випускників загальноосвітніх шкіл, професійних училищ, вищих навчальних закладів визначає необхідність спеціального професійного консультування для визначення професійних інтересів, подальшого професійного становлення та реалізації потенційних можливостей.

Проведення консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної освіти відповідає потребам сучасної особистості, запитам ринку праці, є одним з важливих напрямів роботи консультантів з професійної кар'єри. Консультації з молодіжного підприємництва являють собою професіональне інформування – отримання інформації про підприємницьку діяльність; професіональну консультативну допомогу у виборі цієї діяльності з урахуванням індивідуальних особливостей; професійну адаптацію – допомогу особистостям у входженні до нових умов праці та соціального оточення. Консультанти з молодіжного підприємництва здійснюють просвітницьку, інформаційну та соціальну допомогу шляхом надання інформаційних та інших послуг про спектр та види підприємництва, варіанти та способи відкриття власної справи тощо. Основними напрямками цієї роботи, перш за все, має бути знайомство отримувачів професійної освіти з ринком праці, надання послуг, малим та середнім, крафтовим виробництвом, з основними професіями цього сегменту підприємницької діяльності; з навчальними закладами регіону. Особливе значення має виховання у молоді навичок до самовизначення.

Необхідно зазначити, що якісне проведення цієї роботи, передусім, потребує створення відповідного інформаційного простору, наповнення його змісту, надання якісних різноманітних консультативних послуг та застосування новітніх форм роботи. У широкому сенсі – це створення системи суспільного та педагогічного впливу на молодь з метою підготовки до вибору свого шляху, системи заходів по виявленню мотивів вибору професії або майбутнього виду підприємницької діяльності, визначенню інтересів, обов'язків та самооцінки професійної придатності особистості.

Методами такої роботи є анкетування, соціологічні дослідження, тестування (традиційне та комп'ютерне), інтерактивне спілкування, інформаційні зустрічі з представниками навчальних закладів та підприємств, успішними підприємцями та ін.

Ця діяльність може здійснюватись у форматі консультативних бюро або центрів, консультативних пунктів з надання інформаційної підтримки молоді представниками служб-партнерів у навчальних закладах; створення банків нормативних, законодавчих, тематичних даних; здійснення інформаційної підтримки окремих категорій молоді (вихованців шкіл-інтернатів, творчо обдарованої молоді із обмеженими фізичними можливостями); проведення спільних акцій з представниками

інфраструктури населених пунктів та органів місцевого самоврядування, інформаційних марафонів; розроблення імідж-проектів щодо соціалізації молоді, що підвищує мотивацію до індивідуальної підприємницької діяльності, надання адресної психологічної допомоги у виборі шляхів до успішного підприємництва, навчання основним принципам побудови професійної кар'єри та навичкам поведінки на ринку праці.

Актуальним та інноваційним є створення терміналів із консультування з молодіжного підприємництва. Вони являють собою інтернет - портали, доступ до яких здійснюється через спеціальні електронні пристрої (тач-скріни). Їх зміст може складатися з тематичних блоків таких, наприклад, як: «Де отримати сучасну та затребувану професію», «Де і як створити свою справу», «Як вести власний успішний бізнес», «Служба зайнятості для тебе» тощо. Головною перевагою таких терміналів є те, що інформація в них не є статичною. Наприклад, систематично оновлюється інформація довідників навчальних закладів та базових центрів зайнятості, інформація щодо актуальності професій за попередній період у конкретному регіоні, рейтинг пропозицій роботи, анонси інформаційних заходів, аналіз ринку торгівлі та послуг та ін. За допомогою таких терміналів можна дізнатися про зміст та особливості багатьох професій і спеціальностей, а також про те, чи користується той чи інший фах попитом на ринку. Ознайомлення з професіограмами різних спеціальностей сформує уявлення про майбутню професійну або підприємницьку діяльність. Засвоєння користувачем структури професії, яка лежить в основі професіограми, стане у майбутньому основою для самостійного здобуття інформації.

Розвиток соціального партнерства на засадах програмно-цільового підходу, шляхом побудови блоків та модулів значно активізує цю діяльність. Кожний модуль має являти собою самостійну тематичну одиницю, що має певну мету і складається з окремих заходів, різноманітних за формою та методикою проведення (тренінгів, дискусій, зустрічей тощо), але об'єднаних загальною метою.

Застосування тренінгів, орієнтованих на застосуванні активних методів групової роботи з метою соціалізації особистості, побудованих на принципах активності, відкритості, партнерстві, дає можливість вирішувати завдання, пов'язані з професійним вибором.

Отже, наразі, консультування з молодіжного підприємництва в сучасних умовах має здійснюватись із використанням усієї можливої інформації з широкого загалу галузевих та міжгалузевих баз даних психологічного, юридичного, правового, медичного характеру інноваційними формами і методами, з активним застосуванням сучасних інформаційних технологій, що сприятиме оптимальному життєвому самовизначенню та успішному професійному вибору суб'єкта консультування.

Список використаних джерел:

Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф. & Сохацька, Г.В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до*

підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія. Житомир: «Полісся».

Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценок, І.А., Закатнов, Д.О., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.М., Теловата М.Т. (Ред.). (2021). Підприємницька компетентність майбутніх фахівців: *методичний посібник*. Житомир: «Полісся».

Єршова, Л. (2017). Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, 22-29.

ФОРМАТ СУЧАСНОЇ ЛЕКЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Халіда Бахтіярова,

канд. пед. наук, доцент,
професор кафедри філософії та педагогіки,
Національний транспортний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8274-9581>

Анотація. У віртуальному освітньому середовищі все більшої вагомості набувають відеолекції, за допомогою яких можливо створювати у студентів максимально наближене до реальності уявлення про присутність на лекції або участь у будь якій професійній діяльності. Перевагою таких відеолекцій є те, що вони надають інформації привабливу форму й урізноманітнюють заняття, підвищують мотиваційну сторону навчання. Практика свідчить, що відеолекції стали незамінним засобом в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, змішане навчання, відеолекція, віртуальне освітнє середовище, професійне навчання.

FORMAT OF MODERN LECTURE IN THE CONDITIONS OF DISTANCE AND BLENDED LEARNING

Khalida Bakhtiarova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Professor of the department of Philosophy and Pedagogy,
National Transport University

Abstract. In the virtual educational environment, video lectures are becoming increasingly important, with the help of which it is possible to create in students as close as possible to reality the idea of attending lectures or participating in any professional activity. The advantage of such video lectures is that they provide information in an attractive form and diversify classes, increase the motivational side of learning. Practice shows that video lectures have become an indispensable tool in distance and blended learning.

Keywords: distance learning, blended learning, video lecture, virtual educational environment, professional learning.

Тенденції розвитку сучасного суспільства, зокрема його постійна спрямованість на поглиблення інформатизації всіх сфер життя, вимагають більш широкого використання інформаційних технологій у сфері підготовки фахівців «нового типу» – всебічно освічених, креативних спеціалістів, здатних нестандартно мислити, генерувати нові ідеї та створювати нові знання, а також бути активно включеними в світовий інформаційний та освітній простір. Все це актуалізує необхідність суттєвих процесуальних змін та пошуку індивідуальних підходів до підготовки здобувачів вищої освіти, особливо майбутніх педагогів професійного навчання.

Цей процес набув особливої актуальності під час пандемії COVID-19, що призвело до найбільшого за всю історію збою у функціонуванні систем освіти і торкнулося майже 1,6 мільярда учнів у більш ніж 190 країнах на всіх

континентах. Така ситуація змусила викладачів і студентів перейти суто на дистанційну форму навчання, а відтак встановлювати нові (не завжди зручні) стратегії спілкування: зумовила необхідність активного використання сучасних технічних, електронних і додаткових освітніх ресурсів в організації дистанційного онлайн-навчання (Yershov, 2020; Бахтіярова та ін., 2021).

У віртуальному освітньому середовищі все більшої вагомості набувають відеолекції, за допомогою яких можливо створювати у студентів максимально наближене до реальності уявлення про присутність на лекції або участь у будь якій професійній діяльності. Окрім того, відеолекції сприяють кращому засвоєнню наукового матеріалу, стимулюють та мотивують самоосвіту студентів. Створення відеолекцій стає нормою освітнього процесу, а їх вплив на свідомість студентів відкриває значні перспективи для вдосконалення і розвитку новітніх освітніх технологій навчання (Криворот & Пригодій, 2022).

Варто зазначити, що відеолекції створюються не з метою повної заміни традиційного діалогового середовища. Це лише один із засобів навчання, який дозволяє організувати мультисенсорне наповнення освітнього процесу, допомагає підняти сам процес здобуття знань на новий рівень, поширює практичні можливості використання телекомунікаційних технологій в освітньому процесі.

Навчальний план підготовки студентів професійного навчання в Національному транспортному університеті за спеціальністю 015 «Професійна освіта (Транспорт)» передбачає значний перелік професійно-орієнтованих дисциплін, які потребують досконалих та різноманітних систем їхньої презентації. Наприклад, пояснення будови автомобілю та окремих його складових, умов технічної експлуатації, автосервісу, ремонту, транспортних систем, безпеки дорожнього руху, будівництва та експлуатації доріг краще проводити, використовуючи не лише наочну інформацію, а й одночасно демонструючи устаткування автомобілів у статиці та кінематиці, що в буквальному сенсі «занурює» студентів в атмосферу предмету, що вивчається.

При цьому засоби виразності відеолекції, відбір відеоматеріалів, планів, монтаж, спеціальні ефекти, мультиплікація, композиція кадрів, колористичне рішення та звуковий ряд слайдів – все повинно бути спрямовано на те, щоб у вивчаємому явищі вирізнити притаманні йому найбільш важливі ознаки та суттєві особливості.

Перевагою таких відеолекцій є те, що вони надають інформації привабливу форму й урізноманітнюють заняття, підвищують мотиваційну сторону навчання.

Головною особливістю таких презентацій навчального матеріалу є:

- поєднання одномоментності візуального та процесуального сприйняття наукової інформації;
- можливість одночасного задіяння всіх органів чуттів;
- синтез та синхронізація вербалізованих та невербалізованих форм навчання (Бахтіярова, 2017).

До цього треба додати властивість інтерактивності: майбутні фахівці мають змогу моделювати технологічні процеси, маніпулюючи об'єктами на екрані, а не на макеті.

Також для досягнення ефективності процесу пояснення необхідно враховувати дидактичні вимоги до відеолекцій і насамперед дотримуватися принципів навчання:

дидактичних – науковості; систематизації та системності; доступності; наочності у навчанні; систематичності та послідовності; активності та самостійності;

специфічних – професійної спрямованості; технологічної послідовності у вивченні навчального матеріалу; моделювання професійної діяльності в освітньому процесі; професійної мобільності; модульності професійного навчання.

Не слід забувати про таку важливу функцію освіти, як формування емоційно-ціннісного ставлення студентів до світу. Тому при створенні змістовної частини відеолекції також треба враховувати:

емоційний вплив на особистість тому, що відеоматеріали створюють нові можливості для розвитку в людини почуття гармонії, сприяють вихованню належного художнього смаку у сприйманні кольорової гами, що перебувають у взаємозв'язку з пізнавальною діяльністю;

вплив інтерактивності на особистість, пов'язаний із можливістю спровокувати аудиторію на очікування запитання, заінтригувати, «включити» допоміжні засоби розумової діяльності, розбурхати, викликати жваву реакцію студентів, дати відчуття, що предмет обговорення безпосередньо стосується їх майбутнього фаху;

вплив когнитивності на особистість тому, що специфіка відеолекції дозволяє цікаво, захоплююче розкривати суперечності між знанням та незнанням, неповним та повним знанням, ставити проблемні питання, рішення яких вимагає самостійних, творчих та практичних дій, пошуку способів подолання труднощів тощо.

Таким чином, використання в освітньому процесі відеолекцій є підтвердженням однієї з суттєвих тез сучасної педагогіки – чим кращим, яскравішим, інформаційно насиченішим є викладання, тим якісніша професійна підготовка фахівців.

Практика свідчить, що відеолекції стали незамінним засобом в умовах дистанційного та змішаного навчання, тому що суттєво підвищують педагогічну ефективність дидактичної системи, дають викладачеві можливість урізноманітнювати структурні та змістовні складові лекцій, управляти пізнавальною діяльністю студентів, залучати їх до співпраці у

підготовці відеоматеріалів, розвивати розумові та креативні здібності майбутніх педагогів професійного навчання.

Матеріал публікації підготовлено в межах реалізації проєкту Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» No 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-SBHE-SP, що фінансується за підтримки Європейської Комісії.

Список використаних джерел:

Бахтіярова, Х.Ш., Дмитриченко, М.Ф., Бондар, Н.М., Гришук, О.К., & Савостін-Косяк, Д.О. (2021). Особливості професійної адаптації викладачів ЗВО в часи соціальних викликів та перетворень. *Інноваційна педагогіка*. 2021, 32 (1), 42-46.

Бахтіярова, Х.Ш. (2017). Теорія та практика застосування мультимедійних технологій в умовах професійного навчання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*, 1(5), 6-9.

Yershov, M.-O. (2020). Digitalization of general secondary education: issues and prospects. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*, 4(103), p. 19-27. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-8-1>

Криворот, Т, & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

КОНСАЛТИНГ ЯК ЗАСІБ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Тетяна Барановська,

методист,

Державний навчальний заклад «Олександрійський професійний ліцей»

Анотація. Сьогодні актуальним питанням є освітній консалтинг, основна мета якого – допомогти системі управління у досягненні поставлених цілей. Встановлено, що освітнє середовище створює комфортні умови для розвитку педагогічних працівників, підвищує їх мотивацію до навчання, сприяє досягненню ними високих освітніх результатів і є важливою умовою успіху.

Ключові слова: освітній консалтинг, експертне консультування, проєктне консультування, навчальне консультування, управління освітою.

CONSULTING AS A MEANS IN EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Tetiana Baranovska,

Methodist,

State Educational Institution “Olexandria Vocational Lyceum”

Abstract. Today, the topical issue is educational consulting, the main purpose of which is to help the management system achieve its goals. It is established that the educational environment creates comfortable conditions for the development of pedagogical workers, increases their motivation to learn, contributes to their achievement of high educational results and is an important condition for success.

Keywords: educational consulting, expert consulting, project consulting, educational consulting, education management.

На межі тисячоліть формується новий погляд на управління освітою в цілому, зокрема, як багатогранне й універсальне явище. Це явище розглядається у контексті соціальних трансформацій як «особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління» (Бокоч, 2009).

Сьогодні, в умовах поступового розвитку ринкової економіки України об'єктивно необхідною є зміна функцій усієї ієрархії управління системою бізнес відносин. Досвід закордонних соціально-ринкових систем вказує та звертає увагу на особистість. Саме ця обставина визначає актуальність проблеми управлінського консультування в ринковій інфраструктурі. Тому сьогодні актуальним питанням є освітній консалтинг.

Консалтинг є дуже важливою галуззю діяльності, що швидко розвивається та вимагає ретельного аналізу, прагнення до досягнення чітко поставлених цілей, ефективного використання ресурсів і здатності переконувати людей у правильності своїх ідей.

Термін «консалтинг» означає здійснення управлінського консультування будь-якого масштабу. Консалтинг, або управлінське

консультування, може стосуватися як локальних суто економічних питань (фінансовий аналіз, бухгалтерія, аудит, оподаткування), так і глобальних управлінських проблем (стратегічний розвиток, реорганізація, інноваційний процес).

Консалтинг — це певний комплекс необхідних знань, який пов'язаний з науковим пошуком (у результаті якого виходять принципово нові результати), проведенням досліджень, постановкою експериментів з метою розширення та отримання нових знань, встановлення закономірностей, наукових узагальнень і обґрунтуванням проектів для успішного розвитку організації. Консалтинг — це надання консультацій, порад і допомог в різних сучасних управлінських питаннях та ситуаціях і, звісно, підготовка заходів для їх реалізації.

Основна мета консалтингу полягає в поліпшенні якості керівництва, підвищенні ефективності діяльності компанії в цілому та збільшенні індивідуальної продуктивності праці кожного працівника (Консалтинг, 2021).

Консалтинг (англ. consulting — консультування) — діяльність з консультування керівників, управлінців з широкого кола питань у сфері фінансової, комерційної, юридичної, технологічної, технічної, експертної діяльності. Основна мета консалтингу – допомогти системі управління (менеджменту) та педагогічним працівникам у досягненні поставлених цілей. Власне, саме мета діяльності нашоухує на роздуми, що надання чи отримання консалтингових послуг може приносити позитивний ефект. Консалтингові послуги можна класифікувати за предметом консультування (фінансові питання, управління, бюджетування) та за методом надання консалтингових послуг (Що таке консалтинг і для чого він освітянам?, 2021).

По суті, консалтинг – елемент управлінської діяльності клієнта, спосіб обґрунтування та підготовки його управлінських рішень, що приймаються професійним консультантом або клієнтом разом з ним (Хоменко, 2020).

З погляду методології розрізняють такі форми консультування: експертну, проектну і навчальну. Вони визначаються за різних варіантів взаємодії клієнта і консультантів, їхніх зобов'язань і прав, характеру прийняття рішень. Тому розглянемо основні методи надання консалтингових послуг:

1) експертне консультування (клієнт забезпечує доступ консультанта до інформації, а консультант, своєю чергою, самостійно здійснює діагностику і на основі отриманих даних, розробляє рішення, пропозиції і рекомендації з їх впровадження);

2) проектне консультування (консультанти активно взаємодіють з клієнтом на всіх етапах проекту і спонукають його висловлювати свої ідеї, розуміння, проводити за допомогою консультантів аналіз проблем і генерування рішень та працюють над оптимізацією процесів, щоб досягти поставлених цілей);

3) навчальне консультування (консультант не тільки аналізує рішення, а й надає клієнту відповідну теоретичну і практичну інформацію у формі лекцій, семінарів, тренінгів, посібників тощо).

Таким чином, перевагою консультування є його конкретно-індивідуальний підхід. При цьому знання, якими володіють консультанти, трансформуються так, щоб розв'язувати конкретні проблеми певної компанії чи організації.

Саме метод навчального консультування є найбільш популярним серед небізнесових організацій та установ з надання консалтингових послуг.

Сьогодні реформування системи освіти спрямовано на забезпечення відповідності якості професійної освіти запитам сучасного життя й потребам розвитку країни. Важливе місце в цьому процесі відіграють консалтингові послуги, які забезпечують можливість закладам професійної освіти ефективно пристосовуватись до зовнішнього середовища, яке постійно змінюється.

Актуальність консалтингу для освітньої галузі зумовлена багатоманітністю функцій: допомоги в розв'язанні певних управлінських проблем; розповсюдженні сучасних наукових досягнень та перспективного управлінського досвіду; підвищенні управлінської кваліфікації керівників закладів освіти, формування нових навичок та досвіду управління.

Протягом останніх років здійснити трансформацію (побудувати стратегію розвитку навчального закладу, сформували культуру спільної взаємодії разом з учнями та батьками) без підтримки та консультування експертів, майстрів своєї справи, було б набагато важче.

Сьогодні освітній консалтинг дозволяє:

- здійснювати розробку і наповнення навчального веб-сайту та сторінок у соціальних мережах;
- узагальнювати та поширювати інформацію з питань професійного розвитку педагогічних працівників;
- надавати консультації з вибору форм підвищення кваліфікації педагогічними працівниками;
- координувати діяльність засідань педагогічних працівників у різних фахових секціях, школах, творчих групах та майстернях, методичних комісіях, методичних радах;
- оприлюднювати на власному веб-сайті інформацію щодо програм підвищення кваліфікації та фахового рівня педагогічних працівників;
- координувати роботу зі співпраці з освітніми та науковими установами;
- організовувати та проводити консультування педагогічних працівників з різних питань.

Виокремлення управління як особливої соціальної функції зумовило формування управлінських відносин у виробництві. У цій сфері застосовують особливий вид праці людей, основною професійною діяльністю яких є управління.

Більшість вітчизняних вчених вважає за необхідне формувати українську модель менеджменту, використовуючи для її збагачення раціональні елементи закордонної науки управління. Актуальним завданням сучасної вітчизняної управлінської науки є переосмислення деяких

теоретичних уявлень і концепцій минулого, аналіз сьогоденних масштабних проблем економіки й управління, відмова від застарілих схем, критичне опановування зарубіжного досвіду менеджменту.

Освітній сфері не потрібні подвиги, а системна, буденна, високопрофесійна робота. І тільки вона забезпечує успіх як менеджера освіти, так і педагога у житті.

Тому сьогодні актуальним питанням є освітній консалтинг, який може допомогти системі управління у досягненні поставлених цілей.

Як вже було сказано, основна мета консалтингу – допомогти системі управління у досягненні поставлених цілей. Підкреслимо, що освітнє середовище створює комфортні умови для розвитку педагогічних працівників, підвищує їх мотивацію до навчання, сприяє досягненню ними високих освітніх результатів і є важливою умовою успіху.

Список використаних джерел:

Бокоч, П. М. (2009). Моніторинг та сучасні технології управлінської діяльності. *Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті*, 9, 15.

Консалтинг (2021). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3>

Що таке консалтинг і для чого він освітянам? (2021) URL: <http://prosvitcenter.org/dlya-chogo-consultyng-osvityanam>

Хоменко, В. В. (2020). Консалтингові послуги в освіті. *Інноваційна педагогіка*, 25 (1), 149.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тетяна Безценна,

методист,

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти
у Дніпропетровській області

Анотація. Охарактеризовано досвід розпочатого в 2017 році у Дніпропетровській області запровадження елементів дуальної форми здобуття професійної (професійно-технічної) освіти. Показано, що заклади освіти активно використовують інтернет-середовище, де розміщуються інформаційні матеріали про позитивний досвід підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Представлені основні напрями роботи із запровадження дуальної освіти.

Ключові слова: дуальна освіта, професійна освіта, професійно-технічна освіта, організаційно-методичний супровід, здобувач освіти.

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF THE INTRODUCTION OF DUAL EDUCATION IN PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN DNIPROPETROVSK OBLAST

Tetiana Beztsenna,

Methodist,

Educational and methodical center of Vocational Education
in Dnipropetrovsk Oblast

Abstract. There is described the experience of the introduction of the dual form elements of obtaining professional (vocational) education started in 2017 in Dnipropetrovsk region. It is shown that educational institutions actively use the Internet environment, where informational materials about the positive experience of training specialists in the dual form of education are posted. The main directions of work on the introduction of dual education are presented.

Keywords: dual education, professional education, vocational education, organizational and methodological support, education applicant.

Упровадження елементів дуальної форми здобуття професійної (професійно-технічної) освіти в області розпочалося в 2017 році. Досягненнями першого року стало: укладання договору КПГТЛ із ПАТ «Криворізький залізорудний комбінат» на спільну роботу з навчання здобувачів освіти за професією «Машиніст електровоза. Люковий (гірничі роботи). Електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту устаткування»; укладання тристоронніх угод з 15 здобувачами освіти – за участю роботодавців проведено 36 заходів, отримано 11,6 тис. грн.

Результат (2018 рік): розширився спектр професій, розпочалося навчання новоприйнятого контингенту з використанням елементів дуальної форми навчання з 15 професій за 7 професійними напрямками:

електротехнічне виробництво, залізничний транспорт, автотранспорт, гірничодобувна промисловість, швейне виробництво, громадське харчування.

Розпочато спільно з Федерацією організацій роботодавців Дніпропетровщини та німецькою організацією роботодавців «NORDMETALL» проєкт «Впровадження елементів дуального навчання в професійно-технічну освіту на Дніпропетровщині. Досвід Німеччини».

З метою вирішення проблемних питань формування трудового потенціалу будівельної галузі створено Галузеву раду з питань формування трудового потенціалу регіону.

Результат (2019 рік):

Було задіяно 21 професію за напрямками: зварювальне виробництво електротехнічне виробництво, залізничний транспорт, автотранспорт, гірничодобувна промисловість, швейне виробництво, громадське харчування.

Підприємства створили технічні та соціальні умови впровадження елементів дуальної форми здобуття освіти, що сприяло підвищенню мотивації здобувачів освіти до навчання та отримання професійних умінь; випускники швидше адаптувалися до виробничих умов, корпоративної культури, мали можливість швидше підвищити кваліфікацію.

Результат (2020 рік):

До вже традиційних галузей (енергетична галузь, залізничний транспорт, автотранспорт, вугільно- та гірничодобувна промисловість, швейне виробництво, ресторанний сервіс, металургійне виробництво, поліграфія додалися: монтажно-складальне виробництво (будівництво), машинобудування.

У 2020 році вектор методичної роботи був направлений на навчання працівників підприємств: відповідальних осіб та наставників, які безпосередньо брали участь в професійній підготовці здобувачів освіти в умовах виробництва.

Формування та становлення молодого робітника через наставництво на виробництві дало позитивний ефект: здобувачі освіти відпрацьовували виробничі прийоми під керівництвом висококваліфікованих працівників з підприємства та у складі бригад кваліфікованих робітників, підвищився їх рівень знань та умінь.

У 2020/2021 навчальному році в Україні 217 закладів професійної освіти застосовували, з яких 19 Дніпропетровської області, застосовували дуальну форму освіти. Прийом на навчання за дуальною формою у 2020/2021 році становив 6 660 осіб у 192 закладах. Від загальної кількості закладів професійної освіти України, які впроваджували дуальну форму навчання у 2019/2020 навчальному році, наші показники дещо вищі 35,8% проти 30,5%, але набагато нижчі ніж у тих областей, чії показники найкращі. Це заклади Хмельницької області (78,6%), м. Києва (75%), Львівської (63,6%), Кіровоградської та Чернігівської (по 50 %) областей.

У 2020/2021 навчальному році професійну освіту за дуальною формою здобувають 12 395 осіб. Найбільша кількість учнів, які навчаються за дуальною формою освіти, у закладах Хмельницької області (877 осіб), Львівської (807), Вінницької (529), м. Києва (464). Прийом на навчання в Дніпропетровській області склав 521 здобувач освіти.

У 2021/2022 навчальному році контингент здобувачів освіти, навчання яких здійснюється з упровадженням елементів дуальної форми здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, – 1134 особи (всього разом з перехідним контингентом), розпочали навчання за робочими навчальними планами у вересні 2021 року - 686 осіб (I курс) (додається). В порівнянні з попереднім навчальним роком контингент збільшився на 261 особу (29,8%).

У 2021 році учасниками процесу упровадження елементів ДФЗО були 37,7% ЗП(ПТ)О. Кількість закладів освіти - учасників упровадження ДФЗО, дещо збільшилась, всього 20 ЗП(ПТ)О, (в попередньому навчальному році – 19 закладів). Заклади П(ПТ)О співпрацювали з 33 підприємствами – соціальними партнерами. Кількість підприємств збільшилася на 32,0%, всього (в попередньому навчальному році – 25).

На 19,3% розширився спектр професій, за якими здійснювалося навчання з упровадженням елементів дуальної форми здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, з 31 попереднього навчального року до 37 у 2021-2022 навчальному році. Це професії гірничодобувної, металургійної та хімічної промисловості, машинобудування, поліграфії, будівництва, автомобільного та залізничного транспорту, агропромисловості, сфери послуг та ресторанного сервісу. В 2021-2022 навчальному році приєдналися ЗП(ПТ)О, які навчають професіям сільськогосподарського профілю.

Початку роботи передували укладання попередніх угод між закладами освіти та підприємствами, де обумовлено основні напрямки співпраці: підготовка за галузевим спрямуванням кваліфікованих робітників, що відповідають вимогам сучасних виробничих технологій і потребам підприємств; формування й управління професійними компетенціями. Заклади досягли домовленостей про укладання тристоронніх договорів, що передбачає організація навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми здобуття освіти.

Навчально-методичним центром професійної (професійно-технічної) освіти у Дніпропетровській області складено «Реєстр двосторонніх договорів між ЗП(ПТ)О та підприємствами на упровадження дуальної форми здобуття освіти». Методичною службою вивчається досвід співпраці ЗП(ПТ)О та роботодавців, організовується обмін досвідом з іншими областями та організаціями.

За ініціативою НМЦ ПТО у Дніпропетровській області у 2020 році проведено відеоміст з профтехосвітою Донецької області з питань організації та результативності впровадження дуальної форми здобуття освіти. У 2021 році представники НМЦ ПТО у Дніпропетровській області взяли участь у конференції Інституту професійно-технічної освіти з висвітленням питання співпраці з Федерацією організацій роботодавців

Дніпропетровщини з підготовки організаторів та наставників дуальної форми здобуття професійної освіти в умовах виробництва.

Підприємства м. Кривий Ріг взяли участь в громадському огляді-конкурсі на звання «Кращий роботодавець року», «Кращий наставник підприємства за дуальною формою навчання». За кращі результати представників підприємств НМЦ ПТО у Дніпропетровській області відзначив подяками (за активну співпрацю з розвитку соціального партнерства з підприємствами - замовниками кадрів у відповідній галузі по впровадженню дуальної форми здобуття освіти).

НМЦ ПТО у Дніпропетровській області проведено в травні 2021 методичний фестиваль «Педагогіка партнерства: від ідеї до результату», однією з номінацій якого була номінація «Кращі практики організації дуальної форми здобуття освіти».

Організація дуальної форми здобуття освіти в ЗП(ПТ)О області висвітлюється на веб-сайті НМЦ ПТО у Дніпропетровській області (<https://nmc-ptp.dp.ua>). В області реалізується дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня «Особливості професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі за дуальною формою здобуття освіти», в якій беруть участь 2 ЗП(ПТ)О області.

У 2021/2022 навчальному році в рамках українсько-німецького проєкту «Розвиток соціального діалогу у Дніпропетровському регіоні» започатковано новацію в підготовці за дуальною формою здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за професією «Токар». Методичною службою професійно-технічної освіти області з врахуванням німецького стандарту «Промисловий механік» розроблена освітня програма із нововведеними в навчальний план Дніпровського центру професійно-технічної освіти професії «Токар» компетенцій за німецьким досвідом: «Технологія виробництва», «Пластикові матеріали» і «Транспортування».

Сформована експериментальна навчальна група «Токарів» на базі Дніпровського центру професійно-технічної освіти (далі ДЦПТО), яка складає 25 осіб, замовниками контингенту групи виступили: Державне підприємство «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод імені Макарова», АТ «Дніпроважмаш», АТ «Дніпропетровський завод прокатних валків».

Профтехосвітою області активно використовують інтернет – середовище, де розміщуються інформаційні матеріали про позитивний досвід підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, спрямовані на різні категорії населення.

На допомогу ЗП(ПТ)О щодо широкого запровадження елементів дуальної форми здобуття професійної (професійно-технічної) освіти НМЦ ПТО у Дніпропетровській області розроблено Путівник нових виробничих технологій. Вектор методичної роботи у 2021 році був направлений на практичне застосування професійної підготовки, на тих, хто організовує професійне навчання на підприємстві: на організаторів навчання та

наставників. У свою чергу для організаторів та наставників дуальної форми здобуття професійної освіти в умовах виробництва розроблено **Посібник**.

Реалізуючи державну програму із запровадження елементів дуального навчання робітничим професіям, Дніпропетровщина є учасником глобального проекту «Розвиток соціального діалогу в Дніпропетровському регіоні», який започатковано співпрацею Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини (далі – ФОРД) з німецькою організацією роботодавців «NORDMETALL» (далі – Глобальний проект).

Цей проект є діючим на протязі 5 років. На етапі його реалізації в травні 2019 році проведено Міжнародний Форум «Соціальне партнерство у професійній освіті». Завершенням роботи форуму було підписання «Резолюції щодо співпраці у сфері впровадження елементів дуальної системи професійного навчання в Дніпропетровській області». Підписантами були роботодавці, профспілки та партнери з Німеччини.

Узагальнені результати опитування представлено на регіональних нарадах, які відбулися за участю представників проекту Німеччини та Дніпропетровщини, керівництва районної і міської влади, об'єднаних територіальних громад, представників підприємств, навчальних закладів, служби зайнятості. В рамках глобального проекту «Розвиток соціального діалогу в Дніпропетровському регіоні», який впроваджувався у співпраці з Федерацією організацій роботодавців Дніпропетровщини та німецькою організацією роботодавців «NORDMETALL» розпочато навчання 17 фахівців підприємств області (закінчення навчання – лютий 2022).

Крім того, в Дніпропетровській області працювали 6 фахових рад галузевого спрямування: гірничо-металургійних професій; залізничних професій; професій торгівлі та сфери послуг; електромонтажних, газозварювальних професій; гірничо-технологічних, гірничо-машинобудівних професій; будівельно-монтажних професій та Галузева рада з питань формування трудового потенціалу будівельної галузі Дніпропетровщини. У складі галузевих працюють представники професійної (професійно-технічної) освіти, роботодавці, депутати обласної та міських рад, науковці, представники органів місцевого самоврядування, служби зайнятості, галузевих профспілок і громадськості.

З метою формування ефективної Стратегії розвитку професійної освіти в регіоні, в рамках реалізації Глобального проекту, на виконання Рекомендацій обласної наради щодо управління професійно-технічною освітою на регіональному рівні в інтересах роботодавців в квітні та жовтні-грудні 2021 року в 7 районах області (Дніпровський, Нікопольській, Кам'янський, Криворізький, Новомосковський, Павлоградський, Синельниківський) проведено опитування ефективності співпраці 155 підприємств різних форм власності та напрямів економічної діяльності з 53 закладами професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) області та проаналізовано позиції Сторін щодо їх оцінки результативності співпраці, спрямованої на задоволення потреб ринку праці в професійних

робітниках. 112 підприємств надали згоду на впровадження дуального навчання в умовах виробництва.

За результатами опитування сформовано бачення покращення співпраці, необхідність формування нової моделі співпраці ЗП(ПТ)О та виробничників, зорієнтованої на значне розширення функцій, в тому числі упровадження ДФЗО.

Враховуючи, що підприємства регіону співпрацюють в питаннях підготовки кадрів не лише з державними ЗП(ПТ)О, а й закладами інших форм власності та підпорядкування, в більшості у яких практична складова навчання проводиться виключно на підприємствах, то залучення таких закладів освіти до упровадження ДФЗО є для нас актуальним та перспективним питанням.

Разом з тим, при організації ДФЗО виникають проблеми, такі як:

1. Дуальна форма навчання адаптована до підготовки монопрофесій, в той час як ринок праці вимагає фахівців з інтегрованих професій.

2. Складність пошуку роботодавців та укладання угод із ними: мало великих підприємств, які мають змогу взяти здобувачів освіти за дуальною формою навчання; зменшення виробничих обсягів на підприємствах; нерозуміння окремими підприємствами важливості співпраці за дуальною формою.

3. Складність акумулювання професійно-практичної підготовки з інтегрованих професій в кінці терміну підготовки відповідно до вікового цензу випускників та вимог роботодавців (теоретична підготовка → виробниче навчання → виробнича практика).

4. Підприємства вимагають, щоб виробниче навчання відбувалося у повному тижневому обсязі (5 днів на тиждень), а не було розділено теоретичним навчанням, що створює проблеми при складанні плану освітнього процесу.

5. Вузька спеціалізація окремих підприємств, яка практично не дає змогу опанувати деякі теми з професій за стандартом професійної (професійно-технічної) освіти.

6. Не визначено нормативними документами функції майстра виробничого навчання під час опанування здобувачами освіти практичних навичок в умовах підприємств та можливостей їх контролю.

На початку 2021/2022 навчального року також виникали проблеми, такі як: відмова підприємств від підписання договору на професійне навчання за дуальною системою; не набрано навчальні групи за окремими професіями; не всі випускники були працевлаштовані за договорами.

Для якісної організації освітнього процесу з ДФЗО, усунення недоліків, що виникають під час його організації створюються робочі групи, до складу яких залучаються фахівці підприємств з числа наставників на підприємстві.

Розподіл обов'язків членів робочої групи здійснюється відповідно до визначених планом дій ЗП(ПТ)О з упровадження ДФЗО заходів, їх посадових компетенцій та фахових спрямувань.

До обов'язків членів робочої групи відносяться також моніторинг, координація та контроль реалізації програм дуальної підготовки в межах визначених заходами компетенцій. На початку навчального року були проведені засідання таких робочих груп за кожною з професій, за якою розпочато навчання з упровадженням елементів дуальної форми здобуття освіти.

Подальші перспективи та наміри:

1. Проведення системних робочих зустрічей ЗП(ПТ)О, НМЦ ПТО у Дніпропетровській області з роботодавцями та індивідуальних консультувань відповідальних осіб підприємств для роз'яснення вимог щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти

2. Проведення ефективної профорієнтаційної роботи в партнерстві з підприємствами – замовниками кадрів

3. Співпраця НМЦ ПТО у Дніпропетровській області з Федерацією об'єднань роботодавців Дніпропетровщини, яка реалізує з Німеччиною проєкт запровадження дуальної форми здобуття освіти, системне навчання організаторів та наставників дуального навчання здобувачів освіти закладів П(ПТ)О на підприємствах Дніпропетровщини, за розробленим методичною службою курсом (60 годин).

4. Використання ЗП(ПТ)О ресурсів підприємств, різних форм співробітництва, які пропонуються Путівником нових виробничих технологій

5. Обмін досвідом Дніпропетровської області та вивчення досвіду інших регіонів з упровадженням елементів ДФЗО

Список використаних джерел:

Про освіту. Закон України (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Розпорядження КМУ від 19.09.2018 № 660-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/660-2018-%D1%80>

Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти. Наказ МОН від 12.12.2019 № 1551 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0193-20>

Дуальна освіта: переваги та правила застосування: для закладів профосвіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita/dlya-zakladiv-profosviti>.

Дуальна освіта. URL: <http://bit.ly/38BOEuP>.

Василиненко, В. М. та ін. (2020). Посібник для організаторів та наставників дуальної форми здобуття професійної освіти в умовах виробництва. Дніпро: НМЦ ПТО у Дніпропетровській області, с. 42

Савченко, І. (2018). Методологічні підходи і організаційні особливості підготовки кваліфікованих робітників в умовах дуальної системи професійної освіти: досвід країн Євросоюзу та перші етапи реалізації в Україні. URL: <http://cpprk-dnz-smila.kl.com.ua/wp-content/uploads/2018/11/Дуальна-система.pdf>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДИСТАНЦІЙНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Марія Бориліук,
методист відділу ПК ДНР,
Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

Анотація. Охарактеризовано основні форми роботи слухача на курсах підвищення кваліфікації за дистанційною формою: самостійне опрацювання психолого-педагогічної літератури, консультування працівниками навчально-методичного центру, написання і захист випускної роботи, виконання практичного завдання та вихідного тестування. Дистанційно-груповою формою підвищення кваліфікації передбачає віддалену, самостійну роботу слухача (в групі). Навчання включає три етапи: організаційно-настановча сесія; керована самостійна робота слухача та заключна сесія.

Ключові слова: професійна освіта, організаційно-методичний супровід, підвищення кваліфікації, педагог професійної освіти, вебсередовище.

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF DISTANCE ADVANCED TRAINING OF TEACHERS OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Mariia Boryliuk,
Methodist of Advanced Training,
Scientific and Methodical Center of Vocational Education and Advanced Training of Engineering and Pedagogical Workers in Khmelnytsk Oblast

Abstract. The main forms of the student's work on distance advanced training courses are described: independent study of psychological and pedagogical literature, consulting employees of the educational and methodical center, writing and defending a thesis, practical task and final testing. Distance-group form of professional development involves remote, independent work of the student (in a group). The training includes three stages: organizational and guidance session; guided independent work of the student and the final session.

Keywords: vocational education, organizational and methodological support, advanced training, teacher of vocational education, web environment.

Дистанційне підвищення кваліфікації – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

З березня 2020 року у зв'язку з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19 та введенням карантину на території України підвищення кваліфікації при НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області проводиться за

дистанційною та дистанційно-груповою формами навчання. Основними формами роботи слухача на курсах підвищення кваліфікації за дистанційною формою є: самостійне опрацювання психолого-педагогічної літератури, консультування працівниками НМЦ ПТО ПК, написання і захист випускної роботи, практичного завдання та вихідного тестування. Дистанційно-групова форма підвищення кваліфікації передбачає віддалену, самостійну роботу слухача (в групі). Навчання включає три етапи: організаційно-настановча сесія; керована самостійна робота слухача та заключна сесія. Наставочна та заключна сесія проводиться в режимі онлайн. Основною формою роботи є самостійне опанування психолого-педагогічних компетентностей.

Для проведення онлайн-занять у синхронному режимі викладачами використовується сервіс ZOOM, а для забезпечення асинхронного онлайн-навчання в НМЦ ПТО ПК створено віртуальне навчальне середовище на платформі дистанційного навчання MOODLE.

У веб-середовищі дистанційного навчання представлені курси для таких категорій інженерно-педагогічних працівників (директори, заступники директорів з навчально-виробничої (навчальної) роботи, заступники директорів з навчально-виховної (виховної) роботи, старші майстри, методисти, практичні психологи та соціальні педагоги, викладачі професійної підготовки, майстри виробничого навчання, викладачі природничо-математичних дисциплін та викладачі суспільно-гуманітарних дисциплін, викладачі предмета «Захист України», викладачі предмета «Фізична культура», бібліотекарі). Структура кожного з курсів відповідає структурі навчальних планів підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів, розкриває їх зміст і складається з діагностико-аналітичного модуля та ряду компетентностей (нормативно-правової, фахової, психологічної, педагогічної, методичної, інформаційно-цифрової, дослідницько-експериментальної, культурологічно-виховної, управлінської, діагностичної, консультативної, профілактичної, корекційно-розвиткової, комунікаційної).

Діагностико-аналітичний модуль містить вхідне діагностування, тестування, розділ для завантаження випускної роботи та вихідне діагностування і анкетування. Нормативно-правова компетентність вміщує питання нормативно-правового забезпечення діяльності ЗП(ПТ)О, робочу документацію педагога, організаційно-правові умови проведення атестації педагогічних працівників закладів П(ПТ)О. Фахова компетентність представлений тематикою фахового спрямування. Педагогічна містить питання організації професійного навчання, дидактичні вимоги до уроку, методи і методичні прийоми навчання. Методична компетентність розкриває проблему сучасних технологій навчання та їх використання на уроках. Інформаційно-цифрова компетентність висвітлює сучасні тенденції розвитку і застосування інформаційно-цифрових технологій у освітньому процесі та на виробництві; Культурологічно-виховна зміст, форми та методи організації виховної роботи в закладах П(ПТ)О. Дослідницька – вимоги до розроблення авторських підручників, посібників їх апробацію та організацію

дослідницькою діяльністю учнів. Психологічна – вивчення індивідуальних особливостей учнів та особливості педагогічного спілкування.

Для слухачів, які бажають пройти навчання за дистанційною формою на платформі НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, розроблено детальну інструкцію з використання веб-середовища. Тому для користування платформою потрібні мінімальні навички роботи на ПК та обов'язково доступ до мережі Інтернет.

Доступ до дистанційних курсів мають лише користувачі, зареєстровані у системі. Реєстрація користувачів у системі (присвоєння власного логіну та паролю) та надання доступу до дистанційних курсів здійснюється методистом Науково-методичного центру. Робота в системі дистанційного навчання є можливою лише після авторизації користувача (входу до сайту за власним логіном та паролем).

Ресурс платформи дає можливість здійснювати оцінювання знань слухачів. Контроль знань здійснюється в системі за допомогою окремого модуля, який пропонує багато видів тестів та надає можливість перетестування з дозволу викладача.

Отже, дистанційне підвищення кваліфікації у НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області, безумовно, є новою перспективною формою для отримання освіти, постійного підвищення рівня кваліфікації і самоосвіти без відриву від основної діяльності.

Список використаних джерел:

Ваніна, Н.М. (2021). Використання дистанційних методів навчання у професійній освіті (машинобудування). *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, Глухів, 64-67.

Гуржій, А.М., Карташова, Л.А., & Зайчук, В.О. (2021, січень, 4-11). Дистанційне навчання: проблеми застосування традиційних педагогічних підходів. *Збірник наукових праць XV Міжнародної наукової конференції «Наука та освіта»*, Хайдусобло (Угорщина), 50-57.

Єршов, М.-О. (2020). Особливості цифровізації формальної освіти в Україні. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XIV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.)*, 240-243.

Лузан, П. (2012). Реалізація компетентнісного підходу в професійній освіті: технологічний аспект. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 4, с. 5-11.

Радкевич, О., & Радкевич, О. (2021). Актуальні компетентності педагогічних працівників для організації дистанційного навчання. *Professional Pedagogics*, 2(21), 53-59. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.53-59>

Pryhodii, M. (2019). Analysis of the state of pedagogical workers training to use smart technologies in the educational process. *Professional Pedagogics*, 18, 137-142. doi: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.137-142>.

INNOVATIVE STYLE OF TEACHING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF EDUCATION AND SCIENCE

Tetiana Bochulia,

Professor of Accounting, Auditing and Taxation
State Biotechnological University,
Doctor of Economics, Professor

Abstract. The transformation of modern learning strategies should focus on rethinking the formal orientations of learning policy. The basis of the innovative form of education is the reproduction of new rules, the introduction of regulators that meet the logic of the information paradigm of society and economy. The key characteristics of the innovativeness of the educational process are the destructiveness of the traditional, sensitivity to the new, effective management of capacity and resources, anticipation of the needs of the external environment.

Keywords: style of study, institution of higher education, innovation, competitiveness of education applicants, educational process.

ІННОВАЦІЙНИЙ СТИЛЬ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ

Тетяна Бочуля,

професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет,
д.е.н., професор

Анотація. Трансформація сучасних стратегій навчання має бути зосереджена на переосмисленні формальних орієнтирів політики навчання. Основою інноваційної форми навчання є відтворення нових правил, впровадження регуляторів, що відповідають логіці інформаційної парадигми суспільства та економіки. Ключовими характеристиками інноваційності освітнього процесу є деструктивність традиційного, чутливість до нового, ефективне управління потенціалом і ресурсами, передбачення потреб зовнішнього середовища.

Ключові слова: стиль навчання, заклад вищої освіти, інновація, конкурентоспроможність здобувачів освіти, освітній процес.

The development of modern society and economy takes place in the era of intensification of innovation-oriented processes, globalization and digitalization. Significant changes in the organization of the educational process caused by the pandemic that radically changed the strategy of training future professionals. Today's realities define new requirements from employers who need a universal specialist capable of rapid and flexible transformation of acquired knowledge and skills and their adaptation to new phenomena of socio-economic development.

A component of the economic worldview of modern society is the trend of the economy, characterized by the personalized nature of ideas and a creative approach to the implementation of management decisions. Personification as a new

category of economic development establishes the priority of innovative style of thinking, the distinguishing feature of which is the implementation of competencies in a non-standard development strategy. It is about the need to position the binary approach and innovation as a systemic phenomenon in education that changes the direction of the educational process.

Changes in the paradigm of the economy have accordingly affected the educational process, the transformation of which is described by three key factors – acceleration, digitization and competence. The traditional model of classroom learning is no longer effective, because modern students have radically changed the perception of information and acquired a new form of system of relationships with the lecturer. Outdated teaching methods and facilities, lack of training standards, trained teachers, and the unavailability of digital technologies for the educational process have led to extremely low levels of digital literacy in all existing segments of the public education system (Orlov, & Gapanovych, 2018).

The objective basis of the innovative form of education is the reproduction of new rules, the introduction of regulators that meet the logic of the information paradigm of society and economy, which characterizes the deeper nature of transformations to ensure their implementation. Harmony in the organization of the learning environment is achieved through the clarity of the place of the individual student and student group in the development of higher school and education, focusing on productive feedback in its horizontal and vertical hierarchy.

Participation of students in the implementation of rules and regulators helps to avoid conflicts between the local group (students) and the global center (learning environment), determining the level of their powers and the degree of responsibility without asymmetry in rights and responsibilities. With such an organization of the educational process, the rules do not seem illogical to students and adjust them to adapt to new requirements dictated by the objectivity of the modern world, based on a planetary information society with a complex multimedia foundation of socio-economic relations.

Ensuring the «entry» of a student of higher education as a future creative specialist-leader in the world of professional culture and its optimal adaptation to the conditions of professional activity necessitate substantiation of a new paradigm of economic education, which is directly related to professional competence and competence of its graduates (Telovata, 2016).

The key characteristics of the innovativeness of the educational process are: the destructiveness of the traditional; sensitivity of the new; effective management of potential and resources; anticipation of the needs of the external environment.

The destructiveness of the traditional maximally reveals the creativity of young professionals, laying the foundation for future qualitative transformations.

Sensitivity of the new contributes to the borrowing of innovations, developments, innovations in accordance with trends in society and the economy.

Effective management of potential and resources involves obtaining the maximum effect from the use of available opportunities and their reproduction in new knowledge and competencies.

Anticipating the needs of the external environment allows the formation of simple solutions to complex problems of today.

Thus, the competitiveness of young professionals is achieved through a change of traditional paradigm, which consolidates the place and role of higher education in the formation of information economy and innovation-oriented society. The innovative potential of the learning environment should be revealed in the measurement of collaborative processes with the synthesis of professional knowledge and the leading opportunities of modern innovative ideas.

The transformation of modern teaching strategies should be focused on rethinking the formal guidelines of learning policy, because in the context of innovation-oriented transformations in society and the economy, the basic tool for the development of professional knowledge is to stimulate creativity and innovation.

The basis of the modern educational process should include a combination of conditions and relationships between the educational environment and business structures in order to generate a universal strategy for the formation of professional competencies of the graduate with an emphasis on the real demands of the employer without asymmetry in knowledge and skills that demonstrates the willingness of the specialist to be part of global change in the digital environment of socio-economic relations. The initiative of changes allows forming differently strategy of educational process as balance of reasonable inquiries and guarantees of maintenance of the professional competences corresponding to realities of time.

References:

Orlov, V. M., & Gapanovych, Ya. V. (2018). Algoritmy cyfrovoyi ekonomiky v procesi dystancijnogo navchannya. *Ekonomika i suspilstvo*, 17, 90–97.

Telovata, M. T. (2016). Profesiynna kompetentnist vykladacha vyshhogo ekonomichnogo navchalnogo zakladu yak dominuyucha umova efektyvnosti pidgotovky majbutnix faxivciv do upravlinskoyi diyalnosti. *Buxgalterskyj oblik, analiz ta audyt: problemy teorii, metodologiyi, organizaciyi*, № 2 (17), 152–161.

ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВОЄННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТАМИ МАШИНОБУДІВНОГО ПРОФІЛЮ

Наталія Ваніна

*науковий співробітник лабораторії
науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України
<http://orcid.org/0000-0001-8310-5139>*

Анотація. При традиційному оцінюванні якості знань, відповідно до існуючих вимог фахової передвищої освіти пропонується виконувати практичні роботи із застосуванням інтерактивних методик та комплексних завдань. Застосування комплексних завдань, що включають проектування, дозволять розширити критерії оцінювання якості отриманих знань здобувачами фахової передвищої освіти машинобудівного профілю.

Ключові слова: оцінювання, контроль, якість, фахові компетентності, комплексні завдання.

IMPROVED CRITERIA FOR THE ASSESSMENT OF THE QUALITY MASTERING FAHA COMPETENCES BY STUDENTS MACHINE PROFILE

Natalia Vanina

*scientific reference book of the laboratory
scientific and methodological support
fakhivtsiv training at colleges and technical schools
the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine*

Abstract. With the traditional assessment of the quality of knowledge, it is evidently up to the most important of the fahovoj movement enlightenment to promote practical work from the zastosuvannyam interactive methods and complex tasks. The establishment of complex tasks, which include design, allow expanding the criteria for evaluating the quality of taking away the knowledge of workers in the field of movement of the machine industry.

Keywords: assessment, control, quality, facie competence, complex task.

При традиційному оцінюванні якості знань, відповідно до існуючих вимог фахової передвищої освіти, знання та вміння здобувачів освіти оцінюються від «відмінно» до «незадовільно» та «зараховано» та «не зараховано».

Слід зазначити, що призначення оцінювання знань полягає не тільки у констатації певного рівня знань фахових молодших бакалаврів, а й у спонуканні їх до активної, творчої роботи під час освоєння ними фахових компетентностей.

Оцінювання повинно виконуватись відповідно до розробленого плану оцінювання. Оцінювання якості знань необхідно розпочинати на початку навчання студентів з дисципліни. Для цього повинні бути розроблені тестові завдання, в яких наведені питання щодо основних понять, формул, законів, які необхідно знати здобувачам фахової передвищої освіти зі шкільного

курсу або вивчення попередніх дисциплін для успішного початку освоєння знань з дисципліни, що вивчається.

При розробці плану необхідно передбачати поточний контроль на кожному занятті, контроль після вивчення кожного розділу дисципліни та підсумковий контроль. Оскільки періодично студенти коледжу проходять перевірку *остаточного* рівня знань, то необхідно передбачати у плані проведення перевірки залишкових знань у студентів машинобудівного профілю на 2-3 курсах.

Оцінювання – комплекс методів та процесів, що використовують для визначення рівня досягнень (знань, навичок та компетентностей) особистості (Дремова І.Б., 2015). А під час оцінювання знань слід завжди мати на увазі принцип розумної достатності, оцінювання не має бути надлишковим.

При виконанні практичних робіт з навчальних дисциплін спеціальності 133 – «Галузеве машинобудування», здобувачі освіти під час виконання робіт навчаються самостійно працювати. Зміст лекційних занять, практичних і лабораторних робіт спрямовано на освоєння студентами сучасних технологій у галузі механічної інженерії. Методика викладання забезпечує, за результатами захисту кваліфікаційного дипломного проєкту відповідний рівень кваліфікації випускників.

У навчальному процесі слід застосовувати всі методи поточного контролю знань: усні опитування, контрольні, тестові завдання, залікові завдання, іспити. Всі ці методи дають досить об'єктивну оцінку знань здобувачів фахової передвищої освіти, але в основному вони формалізовані і не повністю розкривають індивідуальні якості студентів у процесі навчання.

На наш погляд, необхідно в навчальному процесі розвивати методику навчання, засновану на поєднанні інтерактивних форм навчання та виконанні учнями комплексних практичних робіт у складі невеликих колективів (бригад) (Волкова Н.П., 2018). Така методика дозволяє отримати не тільки професійні знання, а й допомагає розкрити індивідуальні можливості здобувачів освіти.

Бригадний метод виконання робіт дозволяє організувати обговорення виконаної роботи та її захист у колективі. Така методика виконання робіт, як показує досвід, не залишає байдужими учнів до результатів робіт і стимулює їх показати високий рівень знань. Комплексні завдання дозволяють перевірити при захисті роботи не тільки теоретичні знання, а й уміння здобувачів фахової передвищої освіти виконувати практичні завдання.

В сучасних умовах навчання неможливо забезпечити достатнього індивідуального спілкування здобувача освіти з викладачем. Тому необхідно на заняттях, включати в роботу із проблемними учнями потенціал здобувачів освіти, які добре встигають. Для цього вже з першого курсу необхідно переходити від індивідуальних завдань, як мінімум, до проєктних завдань, що виконуються 2–3 здобувачами освіти, із наступним колективним захистом виконаної роботи.

Список використаних джерел:

Артюшина, М.В., Дремова, І.Б., Герлянд, Т.М., Лузан, П.Г., Мося, І.А., Романов, Л.А., Росток, М.Л., Слатвінська, О.А. ... Сліпич, О.О. (2015). *Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів професійнотехнічного навчального закладу*. Київ: ПТО НАПН України.

Волкова, Н.П. (2018). *Інтерактивні технології навчання у вищій школі*. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля.

**ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ У
ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
(результати експериментальної роботи всеукраїнського рівня)**

Алла Ващенко,
методист,

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти
у Дніпропетровській області

Анотація. В сучасних умовах актуалізуються питання економічної підготовленості здобувачів освіти до життя в суспільстві, їх активної діяльності у нових ринкових умовах. Представлено результати аналізу сучасного стану професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у закладах-учасниках експерименту, а також проаналізовано досвід роботи закладів освіти з формування підприємницької компетентності. Розроблено діагностичний інструментарій для виявлення рівня сформованості складників (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка до підприємництва, молодіжне підприємництво, підприємницька компетентність, кваліфікований робітник.

**FORMATION OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE OF FUTURE QUALIFIED
WORKERS IN THE FIELD OF SERVICES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL
TRAINING (results of experimental work of the all-Ukrainian level)**

Alla Vashchenko,
Methodist,

Educational and methodical center of Vocational Education
in Dnipropetrovsk Oblast

Abstract. In modern conditions, the issues of economic readiness of education applicants for life in society, their active work in the new market conditions are relevant. The results of the analysis of the current state of professional training of future skilled workers in the field of services in the institutions participating in the experiment are presented, as well as the experience of educational institutions in the formation of entrepreneurial competence is analyzed. Diagnostic tools have been developed to identify the level of formation of components (motivational, cognitive, activity, reflective) of entrepreneurial competence of future skilled workers in the service sector.

Keywords: vocational education, preparation for entrepreneurship, youth entrepreneurship, entrepreneurial competence, skilled worker.

Сучасні вимоги ринкової економіки націлюють професійну освіту на переорієнтацію з підготовки найманих працівників на підготовку підприємливих, ініціативних, самостійних та креативних суб'єктів господарювання. Практика підприємництва, особливо на рівні малих підприємств, дозволяє успішно розв'язувати проблеми зайнятості населення, залучення людського потенціалу до створення нових матеріальних і духовних благ, загалом економічного та соціального розвитку країни. Актуальності

набувають питання економічної підготовленості здобувачів освіти до життя в суспільстві, їх активної діяльності у нових ринкових умовах. Мова йде про формування підприємницької компетентності у процесі професійної підготовки, яка у подальшій професійній діяльності підвищить конкурентоспроможність кваліфікованого робітника на ринку праці, відкриє широкі можливості до започаткування власної справи.

З огляду на це, актуалізується пошук інноваційних методик формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців, і, зокрема, сфери послуг у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, що стає основним фактором їхньої успішної підготовки до професійної діяльності, пов'язаної зі сферою послуг, а також до відкриття власної справи.

На виконання наказу Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2020 року №23 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня Формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у процесі професійної підготовки у січні 2020 – грудні 2023 року» на базі Навчально-методичного центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області, Дніпропетровського центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, Кам'янського центру підготовки і перепідготовки робітничих кадрів, Дніпровського центру професійної освіти завершився констатувальний етап експерименту та почався формувальний етап експерименту.

Проведений аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у закладах-учасниках експерименту, а також аналіз досвіду роботи закладів по формуванню підприємницької компетентності засвідчив наявність певних проблем і протиріч, пов'язаних із забезпеченням даного процесу:

- низький рівень мотивації здобувачів освіти до оволодіння підприємницькою компетентністю у процесі професійної підготовки. Проведене опитування викладачів і здобувачів освіти констатувало в останніх низький загальний рівень мотивації учіння, мотивації досягнень для оволодіння підприємницькою компетентністю;

- зміст професійної підготовки фахівців не сприяє формуванню підприємницької компетентності у здобувачів освіти. До робочих навчальних планів професійної підготовки кваліфікованих робітників з професій сфери послуг включено навчальний предмет «Основи галузевої економіки та підприємництва». Розглянувши мету і зміст навчальної програми зазначеної дисципліни, встановлено наявність потенційної можливості формування зазначеної компетентності, проте недостатній фонд навчального часу та обмежений зміст програми унеможливають цей процес.

- незадовільна якість професійної підготовки з основ підприємництва. У закладах освіти-учасниках експерименту відсутній значний досвід роботи по формуванню підприємницької компетентності. До проведення експерименту здобувачі освіти з професій сфери послуг практично не залучалися до навчальних (окрім вивчення основ галузевої економіки та підприємництва на рівні теоретичних основ) або

позанавчальних форм роботи, які б сприяли формуванню зазначеної компетентності.

Враховуючи вищезначене, констатуємо, що професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у закладах професійної (професійно-технічної) освіти потребує перегляду змісту, засобів, форм і методів навчання, здатних забезпечити формування в них підприємницької компетентності.

На констатувальному етапі експерименту сформовано контрольну та експериментальну групу. До контрольної групи увійшли 92 здобувача освіти сфери послуг за професіями «Манікюрник», «Молодша медична сестра з догляду за хворими», «Перукар (перукар-модельєр). Манікюрник», «Кухар». До експериментальної групи залучено 95 здобувачів освіти за робітничими професіями «Манікюрник», «Молодша медична сестра з догляду за хворими», «Перукар (перукар-модельєр). Манікюрник», «Кухар-кондитер».

Розроблено діагностичний інструментарій для виявлення рівня сформованості складників (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг.

Результати, отримані під час проведення констатувального етапу експерименту, мають вагоме мотиваційне значення для подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. М. (2021). *Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник*. Житомир: Полісся.

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Закатнов, Д. О., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. М.; Теловата М. Т. (Ред.). (2021). *Підприємницька компетентність майбутніх фахівців: методичний посібник*. Житомир: Полісся.

Законодавча база України про підприємництво: офіційний сайт Держкомпідприємництва. URL: <http://www.drs.gov.ua/>

«Про проведення експерименту всеукраїнського рівня «Формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у процесі професійної підготовки у січні 2020 – грудні 2023 року» (2020). Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2020 року №23.

Сергеева, Л.М. (2016). Експериментальний педагогічний майданчик: від теорії до практики впровадження. *Методичний вісник*, 3-6.

АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ НОВОГО ПІДРУЧНИКА ДЛЯ МАЙБУТНІХ БУДІВЕЛЬНИКІВ

Тетяна Волкова,

канд. пед. наук, старший науковий співробітник,
Інститут професійної освіти НАПН України (2020),

Сергій Янко,

майстер виробничого навчання,
викладач інформаційних технологій в галузі,
Київське вище регіональне училище будівництва

Анотація. Сучасність вимагає організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти будівельного профілю на рівні забезпечення вимог Державних стандартів. Представлено процес проектування змісту підручника, що відбувався за етапами: дослідження об'єкта; призначення виконавців, розподіл функцій, вибір способу організації документообігу між виконавцями; добір навчального матеріалу з урахуванням принципу типовості подання інформації та принципу модульності побудови змісту навчання.

Ключові слова: професійна освіта, підручник з креслення, кваліфікований робітник, будівельна галузь, комп'ютерна графіка.

RELEVANCE OF CREATING A NEW TEXTBOOK FOR FUTURE BUILDERS

Tetiana Volkova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine (2020)

Serhii Yanko,

Master of industrial training,
teacher of information technology in the field,
Kyiv Higher Regional School of Civil Engineering

Abstract. Modernity requires the organization of the educational process in institutions of professional (vocational) education of construction profile at the level of ensuring the requirements of State standards. The process of designing the content of the textbook, which took place in stages: research of the object; appointment of executors, distribution of functions, choice of the organization way of document circulation between executors; selection of educational material taking into account the principle of typical presentation of information and the principle of modular construction of learning content.

Keywords: vocational education, drawing textbook, skilled worker, construction industry, computer graphics.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти будівельного профілю на рівні забезпечення вимог Державних стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з метою формування в слухачів математичної, інфо-комунікаційної та графічної компетентностей з

урахуванням вимог роботодавців до професійної компетентності фахівців та відповідно до перспективних досліджень Всесвітнього економічного форуму (Давос, 2021) (Якими будуть основні 10 навичок у 2025 році, 2020) щодо навичок ТОП-10 до 2025 року: аналітичне мислення та інноваційність, *критичне* мислення та аналіз; *розв'язання* складних проблем; використання технологій, моніторинг та контроль; *активне навчання* (active learning) та стратегії навчання, *витривалість* (resilience), креативність, оригінальність та ініціативність; *стресостійкість* (stress tolerance) та *гнучкість* (flexibility), логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це не просто технічні засоби, пов'язані з інформатизацією, інтелектуалізацією або комп'ютеризацією виробництва, а насамперед – управлінський інструментарій процесного типу, що використовується для глобального поділу чи перерозподілу ідей, капіталів і праці (Шкарлет, 2014, 57).

Процес професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти буде ефективним лише за умови його побудови як цілісної методичної системи, яка передбачає (Волкова, 2006; Волкова, 2012): науково-обґрунтований відбір змісту навчального матеріалу; чіткість дидактичного планування; взаємну інтегрованість теоретичної та практичної складових підготовки; систематичність і послідовність процесу навчання; логічну наступність у вивченні ІКТ і спеціальних дисциплін; активізацію процесу навчання слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, орієнтацію на творчий розвиток особистості; підвищення самостійності навчання; поєднання різних форм і методів індивідуальної та колективної навчально-пізнавальної діяльності слухачів; активне використання сучасних засобів інформаційних технологій навчання на всіх етапах підготовки слухачів.

Результати: розроблено алгоритм створення нового підручника "Креслення в системі автоматизованого проектування САПР БудКАД" на основі інтегративного підходу, що ґрунтується на принципах цілісності, відтворюваності, нелінійності педагогічних структур, адаптації, потенційної надмірності інформації. Проектування змісту здійснено відповідно до принципу випереджувального навчання з орієнтуванням освітньо-професійних програм на вимоги майбутньої інноваційної діяльності (Лузан, & Мося, 2020, 19).

Добір навчального матеріалу здійснено відповідно до чинників інтеграції підготовки майбутнього будівельника (Волкова, 2006; Волкова, 2012): інтегративний характер предметної галузі; необхідність реалізації поліпредметного навчання з різними орієнтаціями та змістом; необхідність самостійного конструювання власного курсу навчання; посилення системних інтегративних процесів у науці та освіті; необхідність реалізації міждисциплінарного підходу до навчання, посилення ролі самоосвіти.

Процес проектування змісту підручника відбувався за етапами: дослідження об'єкта; призначення виконавців, розподіл функцій, вибір способу організації документообігу між виконавцями; добір навчального

матеріалу з урахуванням принципу типовості подання інформації та принципу модульності побудови змісту навчання.

Запропонований підручник має дві частини. До *першої* частини включено навчальний матеріал про основи креслення, функціональні можливості системи автоматизованого проєктування об'єктів машинобудування вітчизняної ліцензованої комп'ютерної програми САПР БудКАД (Гірник, & Неминуца, 2011), алгоритми виконання типових технічних креслень засобами САПР БудКАД, практичні завдання для самостійного опрацювання слухачами закладів професійної (професійно-технічної) освіти за варіантами, контрольні питання для самоперевірки знань, глосарій, список використаних джерел. *Друга* частина підручника містить основні відомості про будівельні креслення, функціональні можливості САПР об'єктів будівництва, алгоритми виконання типових будівельних креслень засобами комп'ютерної програми САПР БудКАД; практичні завдання для самостійного опрацювання слухачами закладів професійної (професійно-технічної) освіти за варіантами, контрольні питання для самоперевірки знань, глосарій, список використаних джерел. Підручник *апробовано* в навчальному процесі підготовки слухачів закладу професійної (професійно-технічної) освіти «Київське вище регіональне училище будівництва» впродовж 2019-2021 рр.

Список використаних джерел:

1. Якими будуть основні 10 навичок у 2025 році – Всесвітній економічний форум опублікував список. *Нова українська школа*. 22 жовтня 2020. (2020). URL: <https://nus.org.ua/news/yakymy-budut-osnovni-10-navychok-u-2025-rotsi-vsesvitnij-ekonomichnij-forum-opublikuvav-spysok/>
2. Шкарлет, С. (2014). Інформаційна економіка як основа соціально-економічної регенерації України. *Економіка України*, 11, 51-60.
3. Радкевич, В. О. (2016). Теоретичні та методичні засади розвитку професійної освіти і навчання: результати, проблеми, перспективи. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 11, 5-25.
4. Радкевич, В. О. (2014). Ринок інноваційної праці й трудового потенціалу в Україні. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 2(7), 5-10.
5. Лузан, П. Г., & Мося, І. А. (2020). Особливості професійної підготовки молодших спеціалістів за компетентнісним підходом. *Colloquium-journal*, 2 (54), 16-19.
6. Волкова, Т. В. (2006). *Методика професійного навчання: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів*. Бердянськ: Модем-1.
7. Волкова, Т. В. (2012). *Методичні засади створення і використання електронного підручника в професійній підготовці кваліфікованих робітників: метод. посібник*. Київ: Інститут ПТО НАПН України.
8. Гірник, А. В., & Неминуца, А. Ф. (2011). Бюджетна вітчизняна САПР БудКАД для виконання робочих креслень. *Новітні комп'ютерні технології: матеріали ІХ Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ-Севастополь, 13-16 верес. 2011 р.)*. Київ: Мінрегіон України.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗІ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ

Дар'я Вороніна-Пригодій,
молодший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0003-0545-1727>

Анотація. З метою забезпечення працевлаштування молоді у Європейському союзі створюються «програми активного ринку праці» (ALMP), що підтримуються як з боку держави, так і приватним сектором економіки. У процесі розроблення таких програм виникають певні суперечності та проблеми між державними і приватними партнерами, пов'язані з розподілом прав та обов'язків, боротьбою за управління фінансовими ресурсами та відмовою від розвитку інфраструктури; наявність різних форм договорів державно-приватного партнерства та їх сумісність із правовою (національною, регіональною чи місцевою) базою.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, державно-приватне партнерство (ДПП), проблеми ДПП, підготовка до зайнятості молоді, програми зайнятості.

EUROPEAN EXPERIENCE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP ON ESTABLISHMENT OF EMPLOYMENT PROGRAMS AND YOUTH OCCUPATION

Daria Voronina-Pryhodii,
Junior Researcher of the Laboratory of
Foreign Systems of Vocational Education and Training of
the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. In order to ensure youth employment in the European Union, active labor market programs (ALMPs) are being set up, supported by both the state and the private sector. In the process of developing such programs, certain contradictions and problems arise between public and private partners, related to the division of rights and responsibilities, the struggle for financial resources management and the refusal to develop infrastructure; the existence of various forms of public-private partnership agreements and their compatibility with the legal (national, regional or local) base.

Keywords: professional (vocational) education, public-private partnership (PPP), PPP problems, preparation for youth occupation, employment programs.

Глобалізаційні процеси з інтернаціоналізації економічного і суспільного життя розвинутих країн світу, інтеграція державного та приватного сектору економіки у сфері освіти та зайнятості актуалізують необхідність аналізу європейського досвіду зі створення програм працевлаштування та зайнятості молоді (Voronina-Pryhodii, 2019).

Для ефективного вирішення завдань із соціального захисту населення

слід приділити увагу, проблемі підготовки підростаючого покоління до обрання професії із наступною адаптацією до умов ринку праці. У зв'язку з цим відбувається формування нової освітньої системи підготовки молоді до зайнятості, де тісна співпраця державних структур та частого капіталу є основною характерна для всіх країн світу. Разом з тим, для організації та функціонування такої системи підготовки підростаючого покоління до зайнятості у різних країнах застосовуються різні теоретичні підходи та практичні заходи (Пригодій, 2011).

У ході аналізу європейського досвіду державно-приватного партнерства зі створення систем підготовки молоді до зайнятості встановлено, що ці системи знаходяться у стані постійного розвитку й тому стикаються з певними проблемами:

– узгодження прав та обов'язків державного та приватного сектору (У доповіді Європейської аудиторної палати (European Court of Auditors), під назвою «Державно-приватне партнерство в ЄС: широко поширені недоліки та обмежені переконання», були піддані критиці показники ефективності державно-приватного партнерства у кількох країнах ЄС, заявивши, що вони «не завжди ефективно здійснювали управління і не забезпечували адекватного співвідношення ціни та якості» (Public Private Partnerships in the EU: Widespread shortcomings and limited benefits, 2018, p. 49);

– надходження, розподіл та особливості витрат фінансових ресурсів (як зазначає Romero, M. J. (2018), у докладі «The European Network on Debt and Development (Eurodad)» зазначено, що при розробці кошторисів та виконанні спільних проектів спостерігається перевищення вдвічі й більше так званого «порога доступності» (affordability threshold), що встановлений урядом та Світовим банком на початку проекту);

– перенесення акцентів управління зі сфери держави у приватний сектор економіки (державно-приватне партнерство передбачає довгострокові контрактні угоди, за яких приватний сектор надає інфраструктуру та послуги, які традиційно надавалися державним сектором, такі як лікарні, школи, дороги, водопостачання та санітарія. Як правило ця інфраструктура є неприбутковою, що знижує зацікавленість у їх розвитку при відсутності державного фінансування (Gondard & Salom, 2018));

Отже, сучасний етап розвитку і консолідації державного та приватного сегментів з розбудови національних систем працевлаштування та зайнятості молоді у межах світового ринку праці та освітнього простору, вплив глобальних європейських інституцій у галузі зайнятості та професійної підготовки кадрів, а також посилення ролі міжнародних організацій у визначенні пріоритетів професійної освіти в світі та регіонах, є об'єктивним і динамічним явищем.

У ході порівняльно-педагогічного дослідження з виявлення спільних і відмінних рис у підходах до реалізації стратегії підготовки молоді до зайнятості на засадах державно-приватного партнерства в країнах з різними моделями допрофесійної і професійної освіти встановлено, що необхідно згладити процес переходу від закладу професійної освіти до роботи,

запобігти тривалим періодам безробіття або повному відходу з ринку праці та сприяти вступу в стабільні трудові відносини, політики в багатьох країнах вдаються до програм активного ринку праці (active labor market programs – ALMP).

Найчастіше використовується чотири категорії програм: навчання на ринку праці; допомога у пошуку роботи та моніторинг; субсидії на заробітну плату; робота в державному секторі (Caliendo & Schmidl 2016).

Зважаючи на високі показники безробіття серед молоді, значна частка активного молодого населення бере участь у «програмах активного ринку праці» (ALMP), що підтримуються як з боку держави так й приватним сектором економіки. При розробці таких програм виникають певні суперечки та проблеми між державними та приватними партнерами, що пов'язані з розподілом прав та обов'язків, боротьбою за управління фінансовими ресурсами та відмовою від розвитку інфраструктури.

Список використаних джерел:

Пригодій, М. А. (2011). *Сучасні аспекти підготовки вчителів технологій*: монографія. Чернігів: ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка.

Caliendo, M. & Schmidl, R. (2016). Youth unemployment and active labor market policies in Europe. *IZA Journal of Labor Policy*, 5. Retrieved from <https://izajolp.springeropen.com/articles/10.1186/s40173-016-0057-x>.

Gondard, C. & Salom, E. G. (2018, December 04). *The problem with Public-Private Partnerships and the role of the EU*. Retrieved from <https://www.eurodad.org/ppps-eu>.

Pryhodii, M. (2019). Analysis of the state of pedagogical workers training to use smart technologies in the educational process. *Professional Pedagogics*, 18, 137-142. doi: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.137-142>.

Public Private Partnerships in the EU: Widespread shortcomings and limited benefits (2018). Pursuant to Article 287(4), second subparagraph, TFEU, 09. Retrieved from https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_09/SR_PPP_EN.pdf.

Romero, M. J. (2018, October 03). *History RePPPeated – How public-private partnerships are failing*. Retrieved from <https://www.eurodad.org/historyrepppeated>.

Voronina-Pryhodii, D. A. (2019). Nomination as a Cognitive Process in the Sphere of Professional Activity. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 9. Current Trends in Language Development*, 19, 118-132. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series9.2019.19.08>.

Вороніна-Пригодій, Д. & Кравець, С. (2022). Регіональні особливості європейської системи державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Professional Pedagogics*, 1(24), 56-63.

РІВНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Ольга Гайдук,

канд. пед. наук, науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-2290-6669>

Анотація: Розглянуто рівні забезпечення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми навчання у Німеччині: системний (державна, роботодавці та робітники) та рівень підприємства (придатність компанії для навчання, визначення прав та обов'язків інструкторів і учнів, співпраця з професійно-технічними навчальними закладами).

Ключові слова: дуальна форма навчання, професійна освіта і навчання, майбутні кваліфіковані робітники, навчальний центр, інструктор.

LEVELS OF PROVISION OF QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE QUALIFIED WORKERS IN THE CONDITIONS OF DUAL FORM OF EDUCATION: EUROPE

Olha Haiduk

PhD in Pedagogy, Research Officer
of the Laboratory of Professional Education Technologies
at the Institute of VET of the NAES of Ukraine,

Abstract: The levels of quality assurance of professional training of future skilled workers in the dual form of education in Germany are considered: system (state, employers and workers) and the level of the enterprise (suitability of the company for training, defining the rights and responsibilities of instructors and students, cooperation with vocational schools).

Keywords: quality of professional training, dual form of education, vocational education and training, future skilled workers.

Функціонування дуальної системи підготовки кваліфікованих робітників і забезпечення їх якісної підготовки у Німеччині вимагає узгодженості різноманітних факторів. У забезпеченні механізмами якості та інновацій знань, що використовуються у практичній підготовці у дуальній системі П(ПТ)О, зацікавленими та вмотивованими є як адміністративні структури (система управління) так і учні, що здобувають освіту.

Забезпечення якості професійного навчання на *системному рівні* визначається його основними положеннями щодо встановлених обов'язкових мінімальних стандартів, уточнення компетентностей та виробничих процесів. На системному рівні держава, роботодавці та робітники представлені своїми центральними асоціаціями, працюють разом за принципом консенсусу. Нормативні пропозиції обговорюються та легітимізуються парламентом або видаються відповідальними міністерствами.

В основі корпоративної німецької моделі професійного навчання лежать держава, роботодавці та робітники. Держава представлена відповідними міністерствами на федеральному рівні й на рівні федеральних земель та їх спільними органами, а також Федеральним інститутом професійної освіти і навчання (BIBB). Спільними органами представників держави є, в першу чергу, Постійна конференція міністрів освіти (КМК), Координаційний комітет з питань підготовки федерального уряду та федеральних земель, Положення про підготовку та рамкові навчальні програми. Останній координує основи навчальної програми за дуальною системою – базовий навчальний план професійної школи та загальний план навчання для підприємства.

Інституційними пунктами тристоронньої співпраці між державою, роботодавцями та робітниками є відповідні комітети: головний комітет BIBB на федеральному рівні, державні комітети на рівні федеральної землі та комітети з професійної підготовки на регіональному рівні окремих палат. Робота в комітетах відповідає принципу консенсусу: учасники не тільки мають право бути вислуханими, вони, скоріше, повинні виробити спільний результат.

Забезпечення якості на *рівні підприємства* базується на трьох китах:

- придатність компанії для навчання,
- визначення прав та обов'язків інструкторів і учнів,
- співпраця з професійно-технічними навчальними закладами.

Компанія може проводити навчання лише в тому випадку, якщо навчальний персонал і навчальний заклад вважаються придатними. За потреби навчання може проводитись у міжфірмовому центрі професійного навчання або спільно з іншими компаніями та постачальниками навчання. План навчання компанії повинен відображати фактичну та почасову структуру навчання у відповідних навчальних місцях. Визначення придатності та моніторинг постійного дотримання вимог законодавства є відповідальністю певної торговельної палати.

Особиста придатність інструкторів гарантує, що їх моральні установки та ціннісні орієнтації не суперечать захисту молоді та відповідають чинним нормам закону. Професійна придатність і професійний досвід, педагогічна компетентність інструктора гарантують, що вони володіють навичками, знаннями та здібностями, яким будуть навчати. Інструктори вважаються професійно придатними, якщо вони мають професійні, професійно-педагогічні та виробничо-педагогічні навички, знання та здібності, необхідні для навчання учнів. Підтвердженням необхідних професійних навичок, знань і вмінь інструктора є підсумкові іспити з предмета, відповідно до фаху викладання, що складається з письмової та практичної частини.

За змістом професійно-педагогічна та виробничо-педагогічна придатність інструктора включає вміння самостійно планувати, здійснювати та контролювати професійну підготовку учнів. Ці сфери його діяльності охоплюють усі відповідні процеси навчання в компанії: від визначення потреб навчання, створення плану навчання в компанії, погодження змістової

та організаційної складової з соціальними партнерами, вибору методів навчання та засобів медіа-освіти, індивідуальний підхід до учнів у підготовці до іспитів та консультації щодо можливостей післядипломної освіти. Саме тому інструктори відіграють центральну роль у забезпеченні якості навчання на підприємстві.

У Рекомендації головного комітету ВІВВ від 16 грудня 2015 р. щодо придатності навчальних центрів були представлені критерії, що визначають вимоги до них та сприяють послідовному виконанню законодавчих положень. Мають бути доступні відповідні чинні правила навчання для кожної професії, для яких вимагається реєстрація. В план навчання компанії мають бути включені інформація про конкретні навчальні місця, розділи навчання, зміст навчання і визначені години навчання. Виробничі робочі та бізнес-процеси мають забезпечувати здобуття навичок, знань та умінь відповідно до правил навчання. Приміщення та необхідні навчальні ресурси, необхідні для навчання, мають бути на доступні для учнів, а для цілей навчання має бути передбачено достатньо годин навчання.

Відповідальний орган контролює придатність навчального центру, а також особисту та професійну придатність. Якщо виявлено недоліки у придатності, інструктори повинні усунути їх протягом терміну, встановленого компетентним органом. Якщо недоліки придатності не можна усунути, або якщо його не буде усунуто протягом встановленого періоду, відповідно до законодавства, про це необхідно повідомити компетентний орган федеральної землі. Даний факт може заборонити компанії наймати та навчати учнів, якщо необхідні вимоги не виконуються або більше не виконуються. Перед заборонаю мають бути заслухані відповідальні сторони та компетентний орган.

Список використаних джерел:

Kulalaieva, N., & Leu, S. (2019). Work-based learning involving the dual education elements. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 18, 162-168.

Радкевич, В. О., Пуховська, Л. П., Бородієнко, О. В., Радкевич, О. П., Базелюк, Н. В., Корчинська, Н. М., Леу, С. О., & Артемчук, В. В. (2018). *Системи оцінювання якості професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: монографія*. Київ: ПІТО НАПН України.

Qualitätssicherung der betrieblichen Ausbildung im dualen System in Deutschland. Ein Überblick für Praktiker/-innen und Berufsbildungsfachleute. Dr. Chokri Guellali, Helena Sabbagh, Michaela Achenbach, Dr. Hendrik Biebeler. Herausgeber: Bundesinstitut für Berufsbildung, Bonn. (2017) URL: <<https://www.bibb.de/dienst/veroeffentlichungen/de/publication/download/8455>>

Das Berufsbildungsgesetz (BBiG). (2005). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bbig_2005/BBiG.pdf.

Elizabeth Watters (2015). Promoting quality assurance in vocational education and training: The ETF approach. Report. URL: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/m/B77049AC22B5B2E9C125820B006AF647_Promoting%20QA%20in%20VET.pdf.

МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Тетяна Герлянд,

доктор пед. наук, с.н.с.,
завідувач лабораторії технологій професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-7991-0431>

Дмитро Гоменюк,

канд. пед. наук, старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0001-9315-7581>

Анотація. В Україні активно впроваджуються елементи дуальної форми навчання та вибудовується національна система дуальної освіти. Визначені елементи дуальної форми навчання у межах професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Описані загрози, пов'язані з реалізацією впровадження елементів дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Ключові слова: професійна освіта, дуальна освіта, кваліфікований робітник, дуальна форма навчання, заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

OPPORTUNITIES FOR THE IMPLEMENTATION OF PROFESSIONAL TRAINING THROUGH THE INTRODUCTION OF ELEMENTS OF DUAL EDUCATION IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION

Tetiana Herliand,

Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Head of the laboratory of Vocational Training Technologies,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Dmitro Homeniuk,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the
laboratory of Vocational Training Technologies,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. In Ukraine, elements of the dual form of education are being actively implemented and a national system of dual education is being built. The elements of the dual form of education within the professional training of future skilled workers are determined. Threats related to the implementation of elements of the dual form of education in professional (vocational) education institutions are described.

Keywords: vocational education, dual education, skilled worker, dual form of education, institution of professional (vocational) education.

Економічна ситуація, що склалася в Україні, спричинила масовий від'їзд української молоді до інших країн світу задля отримання ґрунтовної

освіти та можливості для гідного працевлаштування. Поєднавши це з демографічними проблемами України, маємо на виході різке зменшення учнівського контингенту в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О). Означене вимагає швидкого реагування, тобто поповнення ринку праці кваліфікованими робітниками.

Наявні проблеми з фінансуванням і застаріла матеріально-технічна база більшості ЗП(ПТ)О вповільнюють оновлення та модернізацію системи П(ПТ)О. Стереотипи, які склалися впродовж багатьох років у пострадянському суспільстві щодо ставлення до ЗП(ПТ)О, зумовлюють низьку престижність робітничих професій. Існує суттєвий розрив між теоретичним і виробничим навчанням у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О. До цього треба додати ще й необхідність своєчасного оновлення змісту професійної освіти і навчання, періодичного стажування педагогічних працівників ЗП(ПТ)О на сучасних виробництвах, модернізації технологічного парку ЗП(ПТ)О тощо.

До елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників, відносять:

- подолання розриву між теорією й практикою в освітньому процесі;
- удосконалення матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О;
- свідомий вибір учнями майбутньої професії;
- скорочення безробіття серед молоді;
- підвищення конкурентоспроможності ЗП(ПТ)О;
- використання дистанційного професійного навчання під час теоретичної підготовки;
- упровадження в освітній процес інноваційних освітніх технологій, методів та прийомів (кейси, ділові ігри, проекти тощо) (Герлянд та ін., 2019).

Серед загроз, що пов'язані з реалізацією впровадження елементів дуальної форми навчання, виокремлюють:

- скорочення обсягу учнівського контингенту в ЗП(ПТ)О;
- зникнення підготовки за певними професіями у зв'язку з економічною нестабільністю та відсутністю замовлень роботодавців на робітників цих професій;
- відмова підприємств фінансувати професійну підготовку робітничих кадрів;
- зменшення державного фінансування системи ЗП(ПТ)О України;
- низький рівень зацікавленості підприємств у співпраці з ЗП(ПТ)О щодо дуальної форми навчання;
- поступове зменшення часу на загальноосвітню підготовку (Кулалаєва, & Гоменюк, 2020).

Підкреслимо, що в Україні на сьогодні активно відбувається активне впровадження елементів дуальної форми навчання та вибудовується власна система дуальної освіти (Kulalaieva, & Leu, 2019; Радкевич та ін., 2020). Це сприяє: створенню реальних виробничих ситуацій; співпраці учнів з досвідченими наставниками з підприємств; прояву учнями самостійності та ініціативності на робочому місці; долученню учнів до професійної культури

та усвідомленню ними професійної ідентичності; можливості поповнення кадрового складу підприємств молодими робітниками відповідної кваліфікації тощо.

Список використаних джерел:

Герлянд, Т. М., Дрозіч, І. А., Кулалаєва, Н. В., Романова, Г.М., & Шимановський М. М. (2019). *Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: практ. посіб.* Житомир: «Полісся».

Кулалаєва, Н. В., & Гоменюк, Д. В. (2020). Technology of social partnership development in vocational education in conditions of dual education. *Professional pedagogics*, 1 (20), 146-150. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.146-150>.

Радкевич, В, Пуховська, Л., Бородієнко, О., Радкевич, О., Базелюк, Н., Корчинська, Н., Леу, С., & Артемчук, В. (2018). *Системи оцінювання якості професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: монографія.* Київ: ІПТО НАПН України.

Kulalaieva, N., & Leu, S. (2019). Work-based learning involving the dual education elements. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 18, 162-168.

Recommendation of the European parliament and of the council of 18 June 2009 on the establishment of a European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training (Text with EEA relevance) (2009/C 155/01), URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f9077064-09cd-49fa-aea6-b5cdef5c78b9>

Dr. Guellali, Ch., Sabbagh, H., Achenbach, M., & Dr. Biebeler, H. (2017). Qualitätssicherung der betrieblichen Ausbildung im dualen System in Deutschland. In Ein Überblick für Praktiker/-innen und Berufsbildungsfachleute. Herausgeber: Bundesinstitut für Berufsbildung, Bonn. (2017). URL: <https://www.bibb.de/dienst/veroeffentlichungen/de/publication/download/8455>

STEM-ПРОЄКТИ У ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ

Інна Гер'ятович,
викладач професійно-теоретичної підготовки,
Хмельницький професійний ліцей

Анотація. Освіта в галузі STEM є основою підготовки працівників в галузі високих технологій. Для підвищення рівня підготовки кваліфікованих робітників у відповідності до сучасних вимог у Хмельницькому професійному ліцеї упроваджуються елементи STEAM-освіти. Наведено приклади реалізації методу проєктів на уроках професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки швейних спеціальностей.

Ключові слова: професійна освіта, STEM-освіта, STEM-проєкт, дослідницький проєкт, творчий проєкт.

STEM PROJECTS IN THE TRAINING OF QUALIFIED SEWING INDUSTRY WORKERS

Inna Heriatovych,
teacher of professional and theoretical training,
Khmelnyskyi Vocational Lyceum

Abstract. STEM education is the basis for training high-tech workers. Elements of STEM education are being introduced in Khmelnytskyi Vocational Lyceum to increase the level of training of skilled workers in accordance with modern requirements. Examples of project method implementation in lessons of professional-theoretical and professional-practical training of sewing specialties are given.

Keywords: professional education, STEM-education, STEM-project, research project, creative project.

Розвиток сучасного суспільства зумовлює необхідність змін методів освіти, функції якої постійно ускладнюються (Василяшко, 2017). Основна вимога до майбутнього кваліфікованого робітника – це вміння бачити й розв'язувати проблеми, які, в свою чергу, потребують критичного мислення, творчої уяви, інтегрованих знань, навичок практичного використання сучасних технологій.

Протягом останніх років у професійному навчанні був поширеним компетентісний підхід до навчання – здатність виконувати певні завдання й розв'язувати конкретні проблеми. Але даний підхід не враховував креативний розв'язок у будь-якій сфері.

Саме такий підхід реалізує STEAM-освіта, що стимулює оволодіння сучасними знаннями з різних галузей, формування навичок творчої діяльності, розвиток критичного та інноваційного мислення.

Освіта в галузі STEM є основою підготовки працівників в області високих технологій. Тому багато країн, такі як Австралія, Великобританія,

Ізраїль, Китай, Корея, Сінгапур, США проводять державні програми в галузі STEM-освіти (Патрикеева, Лозова, & Горбунко, 2017).

В Україні STEM-освіта почала офіційно запроваджуватися з 2015 року за ініціативи Інституту модернізації змісту освіти (ІМЗО). Створена Коаліція STEM-освіти в Україні – платформа для об'єднання компаній, навчальних закладів, асоціацій, експертних організацій, муніципалітетів та ЗМІ заради підвищення якості STEM-освіти в Україні (Журавель, & Соколова, 2016).

Для підвищення рівня підготовки кваліфікованих робітників і відповідності його до сучасних вимог, у Хмельницькому професійному ліцеї упроваджуються елементи STEAM-освіти STEAM у різноманітних формах.

STEM (S - science, T - technology – E-engineering – M-mathematics). Акронім STEM вживається для позначення популярного напрямку в освіті, що охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering) та математику (Mathematics). Це напрям в освіті, при якому в навчальних програмах посилюється природничо науковий компонент та інноваційні технології. Технології використовують навіть у вивченні творчих, мистецьких дисциплін.

Базою для STEM-освіти вступають наукові методи, математичне моделювання, інженерний дизайн та інноваційне мислення.

STEAM-освіта – відгалуження STEM, в якому розвивають мистецький підхід (A – art, мистецтво), а також **STREAM** освіта – (R-reading+writing). Засобами STEM навчають музикантів, і художників, і філологів, А все тому, що дедалі більш потрібними на ринку праці є фахівці, що знаються на технологіях.

Чому STEM-освіта так актуальна? Стрімка еволюція технологій веде до того, що незабаром найбільш популярними та перспективними на планеті фахівцями стануть програмісти, IT-фахівці, інженери, професіонали в галузі високих технологій та ін. У віддаленому майбутньому з'являться професії, про які зараз навіть уявити важко, всі вони будуть пов'язані з технологією і високо технологічним виробництвом на стику з природничими науками. Особливо будуть затребувані фахівці біо- та нано-технологій.

У STEM-освіті активно розвивається креативний напрямок, що включає творчі та художні дисципліни (промисловий дизайн, архітектура та індустриальна естетика та ін.). Тому що майбутнє, засноване виключно на науці, навряд чи когось порадує. Але майбутнє, яке втілює синтез науки і мистецтва, хвилює нас вже зараз. Саме тому вже сьогодні потрібно думати, як виховати кращих представників майбутнього.

Основні аспекти STEM освіти:

- STEM-навчання — це зосередження на реальних завданнях і проблемах.
- Уроки STEM орієнтуються на процес інженерного проектування.
- STEM-навчання занурює здобувачів освіти у практичний запит і відкрите дослідження.
- STEM-навчання залучає учнів до продуктивної спільної роботи.
- STEM-навчання інтегрує математику і природничі науки.

STEM-освіта базується на використанні засобів та обладнання, що пов'язані з технічним моделюванням, енергетикою і електротехнікою, інформатикою, обчислювальною технікою і мультимедійними технологіями, науковими дослідженнями в області енергозберігаючих технологій, автоматикою, телемеханікою, робототехнікою і інтелектуальними системами тощо [3].

Проект як засіб реалізації STEM-освіти у навчальному закладі дозволяє органічно інтегрувати знання здобувачів освіти з різних предметів під час розв'язання реальних проблем, обумовлює їх практичне використання, генерує при цьому нові ідеї, формує всі необхідні життєві компетенції.

В основі методу проектів лежать розвиток пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі, удосконалення критичного мислення, а також спрямованість на результат діяльності.

Технологічні етапи роботи над проектом:

Проблема: визначення проблеми, постановка мети і завдань проекту.

Планування: формування робочих груп, проведення міні-досліджень, підготовка історико-технічної довідки про об'єкт планування, аналіз виробів-аналогів та пошук варіантів удосконалення, обґрунтування кращої ідеї для реалізації проекту на основі проведених досліджень, уточнення інформації, синтез ідей, плани.

Проектування (робота з виконання проекту):

конструкторський етап – створення клаузури виробу, опис моделей, розробка конструкцій, підбір матеріалів, інструментів, обладнання для роботи;

технологічний етап – визначення оптимальної технології виготовлення проектного виробу, складання технологічної послідовності.

Продукт: виготовлення об'єкта проектування.

Презентація: аналіз виконання проекту, аналіз діяльності, презентація виготовленого виробу чи проекту в цілому.

Відмінності навчального та STEM-проекту.

Навчальний проект. При виконанні навчального проекту передбачається вирішення проблеми, актуальної як для здобувача освіти, закладу, суспільства. Продуктом проекту може бути сайт, сторінка у соціальних мережах, презентація, колекція, екскурсія, аналіз результатів дослідження, посібник, відеофільм, виставка, фотоальбом, мультимедійний продукт, святковий захід.

Продукт проектної діяльності STEM-проекту. STEM-проекти завжди передбачають вирішення цікавих та актуальних проблем шляхом застосування нових знань передбачених освітніми програмами та державним освітнім стандартом. На сьогоднішній день для швейного напрямку це впровадження елементів «розумного» одягу, проекти з повторної переробки сировини та інше.

Розглянемо реалізацію методу проєктів на уроках професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки швейних спеціальностей на прикладах.

I. Дослідницький проєкт «Традиційний народний одяг Поділля, як предмет етнографічного дослідження»

Мета роботи – розширення знань щодо традицій, звичаїв українського народу, дослідження народного одягу Подільського регіону, етнорегіональних особливостей народного вбрання, технік оздоблення, особливостей крою, аналіз і творче осмислення отриманих знань, їх творча трансформація у стилізовані форми та елементи сучасного одягу(колекція моделей одягу).

S (Science) – збір загальної інформації про основні види народного одягу; визначення стильових ознак народного одягу Поділля, практична робота щодо вивчення Подільського народного одягу шляхом опрацювання архівних документів та вивчення музейних колекцій Хмельницького обласного краєзнавчого музею та Хмельницького професійного ліцею; дослідницька робота по пошуку старожитностей та одягу, аналіз першоджерел у сільській місцевості Хмельницького району.

T (Technology) – трансформація елементів народного одягу у сучасний костюм як результат досліджень.

E (Engineering) – інженерне проектування (інструменти, креслення, технологічні картки).

A (Art) – мистецтво: малювання ескізів, створення колекції одягу у етно-стилі, оцінювання естетичності виробу, створення публікації за результатами дослідницької роботи, створення навчального фільму.

M (Mathematics) – креслення, розрахунки, пропорції.

II. Творчий проєкт «Декорування одягу у техніці випалювання на тканині»

Мета: освоєння нового виду декорування одягу – випалювання на тканині. Метод унікальний тим, що дозволяє імітувати практично всі види художніх робіт з тканиною: аплікацію, мереживоплетіння, рішельє, гладь, вишивку.

S (Science) – історія виникнення техніки випалювання на тканині, інструменти, випалювачі, принцип роботи, властивості матеріалів, зварювання тканини як метод з'єднання матеріалів.

T (Technology) – способи створення художніх робіт, оздоблення за допомогою технік випалювання; вибір найбільш оптимальних способів композиційного, конструкторського і технологічного рішення при створенні моделей одягу. Застосування зварних з'єднань при виготовленні швейних виробів.

E (Engineering) – інженерне проектування моделей одягу та оздоблення цих моделей у техніці випалювання на тканині.

A (Art) – розробка ескізів колекції моделей одягу «Вирізанка».

M (Mathematics) – розрахунок та побудова креслення деталей одягу.

III. Творчий проєкт – «Створення колекції корпоративного одягу для Хмельницького професійного ліцею»

Мета: Дослідити сучасні завдання проектування корпоративного одягу, визначити функції та призначення даного асортименту виробів та виявити особливості вподобань сучасних здобувачів професійної освіти; вибрати найбільш оптимальні способи композиційного, конструктивного і технологічного рішення.

S (Science) – теоретично опрацьовані та узагальнені основні аспекти, що пов'язані з створенням корпоративного одягу у загальному та для навчального закладу. Виявлено, що даний вид одягу повинен розглядатися як «елемент корпоративної культури» начального закладу; визначено важливість соціально-естетичних функцій одягу в формуванні особистості здобувача освіти, навчанні та дисципліні;

T (Technology) – створення колекції моделей корпоративного одягу для здобувачів освіти та працівників Хмельницького професійного ліцею.

E (Engineering), M (Mathematics) – дослідження, що використовувались у розробці, визначили загальні принципи пропорціонування в одязі, що застосовуються у дизайн-проектуванні одягу для даної молодіжної групи.

A (Art) – виявлено основні складові одягу як «елементу корпоративної культури»: кольорова гама, візуальний символ (загальна геометрія костюму та пропорції), комплектність та символіка.

Отже, STEM-освіта це інноваційний напрям освіти з метою розвитку науково-технічних компетенцій здобувачів освіти; один із головних трендів у світовій освіті; інтеграція чотирьох дисциплін (природничі науки, технологія, інжиніринг, математика) в єдину схему навчання, проєктне та інтегроване навчання; освіта, яка закладає інтерес до дослідницької діяльності та готує до життя у технологічно розвиненому житті.

Список використаних джерел:

Василяшко, І. (2017). Упровадження STEM-навчання – відповідь на виклик часу. *Управління освітою*, 2 (386), 28-31.

Патрикеева, О. О., Лозова, О. В., & Горбунко, С. Л. (2017). STEM-освіта: умови впровадження у навчальних закладах України. *Управління освітою*, 28-31.

Журавель, Т.О., & Соколова, Н.О. (2016). Інтегроване навчання – основний складник STEM-освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 12 (55), 32-34.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лариса Городянська,

кандидат економічних наук, доцент, чл.-кор. АЕН України,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії проблем фінансового забезпечення військ (сил),
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація. Підготовка фахівців в сучасних умовах має базуватися на інноваційних підходах, відбуватися з урахуванням перспектив розвитку європейського освітнього простору і з поєднанням зусиль державного й регіонального управління професійною підготовкою сучасних фахівців. Визначено проблеми та перспективи застосування інноваційного підходу до організації освітньої діяльності в сучасних умовах.

Ключові слова: інноваційний підхід, освітній простір, управління освітою, освітня діяльність, підготовка фахівців.

INNOVATIVE APPROACH TO TRAINING SPECIALISTS IN MODERN CONDITIONS: PROBLEMS AND PROSPECTS

Larysa Horodianska,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Corresponding Member AES of Ukraine,
Leading Researcher of the Research laboratory of problems
of financial support of troops (forces),
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Abstract. Training of specialists in modern conditions should be based on innovative approaches, taking into account the prospects for the development of the European educational space and a combination of efforts of state and regional management of professional training of modern specialists. Problems and prospects of application of the innovative approach to the organization of educational activity in modern conditions are defined.

Keywords: innovative approach, educational space, education management, educational activity, specialists training.

За сучасних умов загострення внутрішньої ситуації в Україні, реформування національної системи освіти, її інтегрування до європейського освітнього простору актуалізується проблема підготовки фахівців за світовими стандартами. Забезпечення нової якості освіти в Україні відбувається шляхом трансформації традиційної системи освіти, яка охоплює всі рівні: від дошкільної освіти – до вищої освіти й освіти дорослих. Підготовка фахівців в сучасних умовах потребує організації навчального процесу із застосуванням інновацій. Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану.

У межах загальної проблеми актуалізується мета дослідження, яка полягає у визначенні інноваційного підходу до організації освітньої

діяльності в Україні та узагальненні проблем і перспектив, що виникають на тлі інноваційної трансформації системи освіти.

Реформування системи освіти та її інноваційний розвиток залежать від координації спільних зусиль держави, регіонів та закладів освіти у подоланні низки проблем, що виникають в сучасних умовах інноваційної трансформації системи освіти і поділяються на три блоки.

Перший блок пов'язаний з реалізацією закладами освіти основних науково-методичних функцій. Цей блок включає проведення наукових досліджень; організацію навчального процесу; підготовку якісно нового методичного забезпечення, що дозволить створити належні умови підготовки майбутніх фахівців, фахові компетенції яких відповідають сучасним потребам ринку праці.

Другий блок пов'язаний зі зміною зовнішніх факторів, які впливають на пріоритетність спеціальності й зростання попиту на фахівців, які набули відповідних компетентностей, та їх пропозицією на ринку праці. Аналіз доцільно проводити з врахуванням попиту регіонів України та переліку пріоритетних спеціальностей з врахуванням рівнів підготовки й напрямів спеціалізації.

Третій блок пов'язаний із розміром державного фінансування та замовлення на підготовку відповідної кількості фахівців. Рівень ефективності витрачання державних коштів характеризується ступенем працевлаштування випускників закладів освіти (середніх шкіл, закладів професійної освіти та ін.).

Одним із шляхів подолання цих проблем може бути застосування інноваційного підходу до організації освітньої діяльності в сучасних умовах.

Так, розвиток інноваційної діяльності в Україні висуває нагальну потребу у набутті людиною низки професійно важливих якостей – компетентностей як динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, що поділяються на загальні й фахові (Рашкевич, 2014, 24-25). Однак у сучасному навчальному середовищі значущості набувають ключові компетентності як спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти в різних сферах життєдіяльності й належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів. Слід зазначити, що критичне мислення за прогнозами на найближчі роки залишиться провідною компетенцією в переліку ключових (Городянська 2022, 66-67). Разом з цим, цифрова трансформація суспільства сприяє зростанню попиту на технічні компетентності фахівців, особливо у сфері ІТ та на розвиток їх особистісних здібностей. Вирішення проблем першого блоку потребує створення віртуальних класів та відповідного методичного забезпечення навчального процесу.

Проблеми другого блоку можуть бути подолані оптимальним співвідношенням між попитом, що сформувався на ринку праці на фахівців відповідного рівня, та якістю професійної освіти за наявною пропозицією. Важливим є проведення аналізу попиту ринку праці на фахівців пріоритетних спеціальностей разом із показниками працевлаштування

випускників закладів освіти. Доцільним є формування переліку закладів освіти, які здатні забезпечити належну якість та рівень підготовки фахівців пріоритетних спеціальностей. Здобути якісну освіту та набуті компетентності, які є затребуваними в майбутній професії, більш ймовірно у високо розвинених регіонах. Інновації в освіті успішно впливають на вирішення комплексу соціально-економічних проблем, насамперед, на виявлення та поживлення потенційних можливостей регіонів та окремих територій завдяки раціональному залученню до їх розвитку молоді.

Щодо проблем третього блоку, то співпраця між закладами освіти та підприємствами має починатися з укладання договору на проходження виробничої практики, що створює можливості набуття здобувачами освіти відповідних компетентностей. Наприклад, організацію системи фахової передвищої освіти неможливо уявити без створення відповідних умов підготовки конкурентоспроможних фахівців, навчання яких передбачає поєднання певної системи наукових знань та практичних умінь і навичок.

Отже, підготовка фахівців в сучасних умовах має базуватися на інноваційних підходах, відбуватись з врахуванням перспектив розвитку європейського освітнього простору і з поєднанням зусиль державного й регіонального управління освітою сучасних фахівців. Визначено проблеми та перспективи застосування інноваційного підходу до організації освітньої діяльності в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

Рашкевич, Ю. М. (2014). *Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія*. Львів: Видавництво Львівської політехніки.

Городянська, Л. В. (2022). Способи показники інноваційного відтворення інтелектуального потенціалу людини. *Нові інформаційні технології управління бізнесом: тези V Всеукр. наук.-практ. конф.* (16 лют. 2022 р.) Київ: Спілка автоматизаторів бізнесу, 64-69.

РОЗВИТОК НАВИЧОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Інна Гриценюк,

канд. пед. наук, доцент
старший науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0003-0317-3620>

Анотація. Процес підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності передбачає застосування різних підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців та забезпечення інтеграції виробничо-технологічних, економічних і спеціальних знань. Показано, що майбутній педагог для виховання активних, соціально відповідальних, підприємливих людей сам повинен володіти широким спектром знань, умінь і навичок в галузі підприємництва.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка до підприємництва, молодіжне підприємництво, підприємницька компетентність, заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

DEVELOPMENT OF SMALL ENTREPRENEURSHIP SKILLS IN STUDENT YOUTH IN PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION INSTITUTIONS

Inna Hrytsenok,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Senior Researcher of the Professional Career laboratory,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The process of preparing young students for entrepreneurship involves the application of different approaches to the training of future professionals and ensuring the integration of industrial, technological, economic and special knowledge. It is shown that the future teacher for the education of active, socially responsible, enterprising people must have a wide range of knowledge, skills and abilities in the field of entrepreneurship.

Keywords: vocational education, preparation for entrepreneurship, youth entrepreneurship, entrepreneurial competence, institution of professional (vocational) education.

Створювані в країні ринкові відносини з їх жорсткою конкурентною природою висувають високі вимоги до підприємницьких навичок працівника, здатності до економічної самоорганізації. Це передбачає глибоке осмислення нового досвіду підприємництва у вітчизняній і зарубіжній практиці, подолання стереотипів мислення, освоєння правових основ і етики підприємництва. Розвиток підприємницьких навичок в учнівській молоді закладів професійної (професійно-технічної) освіти ще не інтегровано в структуру і зміст професійної освіти. Найчастіше підприємництво виділяється в самостійну професію і співвідноситься з певною сферою діяльності. Не заперечуючи можливості відокремлення підприємництва в самостійний вид комерційної діяльності, ми виходимо з того, що підприємницькі навички повинні бути притаманні всім категоріям працівників в умовах ринкової економіки. Вони особливо важливі для працівників індивідуальної праці і масового підприємництва, де економічна діяльність не обмежена виробництвом якого-небудь виду продукції, а

передбачає необхідність здійснення додаткового комплексу робіт, пов'язаних з маркетингом, рекламою, збутом, обліком, веденням фінансового балансу.

Роль професійної освіти на сучасному етапі розвитку країни – переходу до правової держави і ринкової економіки зростає. Розвиваючому суспільству потрібні освічені, підприємливі, активні і моральні люди, які можуть самостійно і відповідально приймати рішення в ситуації вибору, здатні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють почуттям обов'язку за долю країни, за її соціально-економічне процвітання. Виникає об'єктивна необхідність підготовки педагогів із підприємництва, що відповідають вимогам сучасного етапу соціально-економічного розвитку суспільства. Необхідно формування цілісної особистості фахівця – педагога із підприємництва, який володіє творчою індивідуальністю, ініціативністю, широко ґрудованого, економічно грамотного, відповідального, працелюбного і впевненого в собі; професійно освіченого, який прагне вдосконалювати свою майстерність, патріота своєї Батьківщини.

Для того, щоб майбутній педагог міг виховати активних і соціально відповідальних, підприємливих людей, він сам повинен володіти широким спектром знань, умінь і навичок в галузі підприємництва, а також володіти високими професійними якостями і особистісними, діловими якостями підприємця. Він повинен бути особистістю, важливе значення для якої має її неординарність, новаторство і підприємницька активність, здатність виховати майбутнє покоління знаючим, активним і творчо мислячим.

Поняття «підприємництво» означає ініціативну, здійснювану на свій ризик, під свою майнову та юридичну відповідальність діяльність громадян (фізичних і юридичних осіб), спрямовану на систематичне отримання доходу, прибутку від користування майна, продажу товарів, виконання робіт, надання послуг. Така діяльність іманентна ринковій економіці і не може бути обмежена якоюсь групою професій. Суб'єкти індивідуальної трудової діяльності та малого підприємництва зобов'язані володіти певним обсягом підприємницьких навичок для успішної самоорганізації власної виробничої діяльності. Саме тому вони повинні стати органічною частиною професійної освіти.

Відповідно до законодавства до малого підприємництва відносяться власники, які володіють не менше 75% статутного капіталу фірм (підприємств) з середньою чисельністю найманих працівників не більше 100 чоловік в промисловості, будівництві, на транспорті; не більше 60 осіб - у сільському господарстві і науково-технічній сфері; не більше 50 чоловік в оптовій торгівлі і не більше 30 осіб - в роздрібній торгівлі.

Сектор малого бізнесу є об'єктом державної підтримки та законодавчого захисту приватного бізнесу і малого підприємства. Стабілізація соціально-економічного становища, яка сталася за останнє десятиліття робить позитивний вплив на розвиток малого підприємства. В даний час в Україні діє 760 тисяч малих підприємств, частка працівників у них по відношенню до загальної чисельності зайнятих на підприємствах і в організаціях усіх галузей економіки складає 11,9%. Крім того, на умовах вторинної зайнятості малими підприємствами залучено понад мільйон осіб. Зростаючі масштаби індивідуальної праці і малого бізнесу вимагають масового оволодіння зайнятим населенням підприємницькими навичками.

Процес підприємницької підготовки учнівської молоді передбачає застосування теорій різних підходів до професійної підготовки і глибокий

взаємозв'язок формування виробничо-технологічних, економічних і спеціальних знань учнівської молоді.

Відродження підприємництва в країні настало на початку 90-х років при відновленні ринкових відносин. Підтримка підприємництва новою демократичною державою була забезпечена комплексом законодавчих актів, і в поєднанні з радикальною перебудовою економіки на ринкові рейки забезпечили необхідність відродження підприємництва як природної основи господарської діяльності. Це, в свою чергу, зумовило необхідність формування та розвитку підприємницьких навичок у всіх суб'єктів економіки і, перш за все, у зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю і малим підприємством.

Основними передумовами розширення підприємницької діяльності є:

виникнення різних форм власності (державної, акредитаційної, приватної), що веде до їх конкуренції і стимулює підприємницьку ініціативу;

підготовка кваліфікованих робітників і фахівців, готових до економічної самоорганізації, самозайнятості та підприємницької діяльності в своїй сфері;

економічна свобода господарської діяльності і правовий захист інтересів виробника (антимонопольна політика, арбітражна практика вирішення спорів тощо);

включеність системи професійної освіти в процес формування та розвитку підприємницьких навичок у майбутніх кваліфікованих робітників.

Список використаних джерел:

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: "Полісся".

Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.М. (2021). *Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник*. Житомир: Полісся.

Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Ваніна, Н.М., Єршова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф., & Радкевич, О.П. (2019). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної освіти). *Професійна освіта*, 2 (83), 33-35.

Гриценко, І. А., Байдулін, В. Б., & Савченко, М. О. (2021). *Від бізнес-ідеї до підприємницького успіху: методичні рекомендації*. Житомир: Полісся

Єршова, Л. (2017). Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, 22-29.

Єршова, Л., 2019. Розвиток підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців із використанням технології самоменеджменту. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 19, 92-100. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.92-100>.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Олена Гулевич,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Анотація. Аналіз стану професійної (професійно-технічної) освіти в Україні дає змогу виділити інституціональні проблеми впровадження дуальної форми здобуття освіти: підвищення якості підготовки фахівців з урахуванням модернізації освітніх програм та скорочення адаптаційного періоду випускників на роботі; підвищення мотивації до навчання та конкурентоспроможності працівників; посилення ролі роботодавців; зближення ринку освітніх послуг з вимогами ринку праці; зростання рівня зайнятості молоді.

Ключові слова: професійна освіта, дуальна освіта, інституціональні проблеми впровадження дуальної освіти, кваліфікований робітник, заклад освіти.

INSTITUTIONAL PROBLEMS OF DUAL EDUCATION IN UKRAINE

Olena Hulevych,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economic Theory,
National University of Kyiv Mohyla Academy

Abstract. Analysis of the state of professional (vocational) education in Ukraine allows us to identify institutional problems of implementing the dual form of education: improving the quality of training, taking into account the modernization of educational programs and reducing the adaptation period of graduates at work; increase motivation to learn and competitiveness of employees; strengthening the role of employers; convergence of the market of educational services with the requirements of the labor market; increasing youth employment.

Keywords: vocational education, dual education, institutional problems of dual education implementation, skilled worker, educational institution.

Проблема дисбалансу між ринком освітніх послуг і ринком праці не втрачає своєї актуальності з початку ринкової трансформації економіки України. Вона ускладнюється глобальними економічними процесами, швидкістю соціально-економічних змін глобального характеру, цифровізацією, коли ринок праці змінюється стрімкими темпами, а ринок освітніх послуг не встигає відповідати цим змінам. Поки молоді люди навчаються за обраною професією, фахові компетенції, затребувані роботодавцями, змінюються, та й часто сама професія втрачає свій попит. Гнучкість системи освіти в сучасних соціально-економічних умовах є викликом сьогодення.

Вирішення питання збалансування пропозиції, що формують освітні заклади, потребам роботодавців, знаходиться у площині розвитку системи

дуальної освіти, яка на сьогодні є найбільш відомим світовим брендом у професійній освіті. В контексті ситуації, що склалася в економіці України, можна вважати, що професійно-технічна освіта за певних умов може бути досить адаптивною щодо реалізації функції її відповідності потребам ринку праці.

Як відомо, дуальне навчання передбачає поєднання теоретичної підготовки в освітньому закладі з практичною підготовкою на робочому місці. Засновником дуальної освіти вважається Німеччина. У 1969 році уперше прийнято Закон про професійну освіту, яким було закладено основу співробітництва між роботодавцями, профспілками й урядом з метою сприяння одержання професійної підготовки і кваліфікації на компетентісній основі. Численні країни світу запозичили досвід Німеччини і впроваджують його з урахуванням своїх інституціональних особливостей. В Україні у 2018 році була розроблена Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (2018), яка спрямована на отримання роботодавцями кваліфікованого персоналу з компетентностями, які повинні формуватись відповідно до потреб конкретного виробництва.

Реалізація даної Концепції передбачає вирішення, зокрема, таких завдань, як: вивчення досвіду дуального навчання в країнах, де воно застосовується; визначення моделі підготовки кадрів з урахуванням специфіки економічної ситуації в Україні; вивчення особливостей підготовки кадрів в системі дуального навчання в різних сферах економіки; розроблення законодавчої і нормативної бази, яка регламентує підготовку фахівців на дуальній основі; оновлення освітніх і професійних стандартів навчання, введення в закони і нормативні акти, в першу чергу Кодекс законів про працю України, дефініцію «дуальна модель професійно-технічної освіти».

Аналіз стану професійно-технічної освіти в Україні дозволяє виділити інституціональні проблеми впровадження дуальної форми здобуття освіти. Діюча система професійно-технічної освіти, яка в основному була орієнтована на великі монополізовані підприємства, залишилася спеціалізованою і незбалансованою із сучасною структурою економіки.

На відміну від німецької моделі, яка основана на ініціативі і відповідальності підприємств, соціальному партнерстві держави, роботодавців, профспілок і різних громадських об'єднань з підготовки висококваліфікованих працівників, в Україні дуальну систему професійної освіти доцільно розглядати як успішно адаптований до умов ринку освітній інститут. При недосконалому інституту соціального партнерства вирішальну роль в Україні щодо координації дій підприємств, закладів освіти та органів влади покликані брати на себе регіональні адміністрації. Але тут актуалізується проблема фінансування: при нечітко визначеній бюджетній політиці можливість місцевих органів влади й органів влади місцевого самоуправління забезпечити фінансові витрати на підготовку кадрів у системі профтехосвіти є складною проблемою. Кроки уряду недостатні для узгодження проблем, що виникли у зв'язку з адміністративним рішенням зміни форми власності закладів П(ПТ)О із державної на комунальну. У

містах обласного значення фінансова допомога виявилася недостатньою для покриття видатків на фінансування закладів профтехосвіти та утримання їх матеріальної бази. Умовою достатнього фінансування є отримання професійно-технічними навальними закладами права власності на цілісні майнові комплекси та земельні ділянки. Без отримання такого права фінансування закладів профтехосвіти проблематичне.

Розробка основ та адаптація елементів дуальної освіти з урахуванням соціально-економічних та інституціональних особливостей України є актуальним завданням для науковців і практиків. Це дозволить вирішити ряд важливих завдань, зокрема: підвищення якості підготовки фахівців з урахуванням модернізації освітніх програм та скорочення адаптаційного періоду випускників на роботі; підвищення мотивації до навчання та конкурентоспроможності працівників; посилення ролі роботодавців; зближення ринку освітніх послуг з вимогами ринку праці; зростання рівня зайнятості молоді.

Список використаних джерел:

Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

Новіков, В. М., Карягін, Ю. О., & Черніченко, В. В. (2020). *Дуальна освіта: інституціональні особливості реалізації в Україні: монографія*. Київ – Варшава.

ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

Олександр Гуменний,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії електронних навчальних ресурсів
Інституту професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0001-6596-3551>

Анотація. Використання віртуальної реальності в освіті видається особливо важливим у процесі тренуванні когнітивних функцій, або моделювання реальних ситуацій з повсякденного життя. Окрім численних переваг віртуальна реальність має також значні обмеження. Виявлено, що коли навчання у віртуальних лабораторіях поєднувалося з коучингом та наставництвом з боку викладача, то відбувалося підвищення ефективності навчання, відтак результативність впливу викладачів при однаковій кількості часу, подвоюється.

Ключові слова: професійна освіта, комп'ютерне навчання, штучний інтелект, віртуальне середовище, здобувач освіти.

TECHNOLOGIES OF VIRTUAL REALITY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION

Oleksandr Humennyi
Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher
of the Laboratory of Electronic Learning Resources
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The use of virtual reality in education seems especially important in the process of training cognitive functions, or modeling real-life situations. In addition to the many benefits, virtual reality also has significant limitations. It was found that when training in virtual laboratories was combined with coaching and mentoring by the teacher, there was an increase in the effectiveness of training, so the effectiveness of the influence of teachers for the same amount of time is doubled.

Keywords: vocational education, computer training, artificial intelligence, virtual environment, education seeker.

З часу існування людини на землі її життя було наповнене технологічними пристроями. Технології стали передвісником оволодіння природою, уможливили зробити виклик її непереможним силам. Однак за останні 50 років присутність технологій у нашому житті помітно зросла. Вони справляють значимий вплив на все, що ми робимо. Де б ми не були: на роботі, вдома чи в освітній установі, – технології змінюють наше існування, проникаючи всюди. Theodosakis (у Bahloul. 2012) пише: «Кожної хвилини на YouTube завантажується понад 48 годин відео. І щодня лише на цьому каналі переглядається понад три мільярди відео».

Зниження успішності студентів, дегуманізація освітнього середовища, спотворення соціальних відносин, а також ізоляція, яку люди відчувають,

застосовуючи технології, є одними з найбільш поширених і тиражованих негативних ефектів, що їх технологія принесла в освітні установи (Khadija Alhumaid, 2019).

Незалежно від рівня освіти в Україні (дошкільна, загальна середня, позашкільна, професійна, вища, післядипломна, аспірантура, докторантура, самоосвіта), можна помітити, що професіонали, які працюють в освітньому сегменті, відзначають труднощі, пов'язані з погіршенням навчання та поведінки серед здобувачів освіти (Данюк, 2008; Філат, Сидора, Запорожець, & Сербіненко, 2021). Відсутність інтересу та зниження мотивації, порушення концентрації уваги, погіршення якості спілкування та міжособистісних стосунків і низький рівень емоційного інтелекту студентів означають, що багато викладачів не знаходять ефективного способу впливу на навчання студентів. Усі ці симптоми можуть свідчити про необхідність зміни підходу до навчального процесу. Можливо, ефективним рішенням є перехід від традиційних освітніх методів і форм до тих, що враховують особливості цифрового покоління? За останні роки онлайн-навчання змінило освітню діяльність, доповнивши традиційні форми дистанційною, уможлививши студентам здобувати знання дистанційно, використовуючи Інтернет у будь-який час і у власному темпі.

Комп'ютерне навчання зараз переважає по всьому світу, змінюючи розум і нав'язуючи нові ролі як викладачам, так і студентам. Завдяки інтеграції технологій в аудиторії студенти стають активними, мотивованими та прагнуть до навчання. Вони також беруть на себе більшу відповідальність за навчання. Індивідуалізація навчання, яка розглядається як технологія, робить їх здатними самостійно справлятися з проблемами. Викладач більше не є передавачем інформації; скоріше, він є інженером чи дизайнером навчального середовища. На часі важливу роль у комп'ютерному навчанні відводиться віртуальній реальності (VR). Так, дослідники з Університету Меріленду виявили, що люди краще запам'ятовують інформацію, коли вона представлена їм у віртуальній реальності, аніж коли вона передається за допомогою двовимірного зображення, створеного на екрані персонального комп'ютера, смартфона або планшета.

Подальші дослідження показали, що заняття із використанням VR викликали допитливість студентів, підвищили інтерес до теми та дали змогу підтримувати зацікавленість їх до занять на значно вищому рівні, ніж коли заняття проводяться лише традиційними методами.

Безсумнівною перевагою використання VR, наприклад, під час занять в аудиторії, є перетворення лекцій (методики навчання) у цікавий навчальний досвід. Студенти-інженери чи архітектори можуть використовувати віртуальну реальність для проектування та будувати цифрові структури, студенти історії – щоб відкривати стародавні руїни, а студенти морської біології – щоб навчатися віртуально на дні океану. Можливості використання VR у навчанні, на наше переконання, обмежуються лише уявою вчителя.

То що ж таке віртуальна реальність? У наукових дослідженнях подаються різні визначення віртуальної реальності. VR іноді визначають

як використання комп'ютерних технологій для створення ефекту інтерактивного тривимірного світу, в якому об'єкти мають просторову форму; або як розширений інтерфейс користувача, що дає змогу здійснювати моделювання та взаємодію в реальному часі через багатосенсорні канали (зображення, звук, дотик, запах і смак). Стів Брайсон, навпаки, пише, що VR — це використання інформаційних технологій для створення ефекту інтерактивного тривимірного світу, в якому кожен об'єкт має відчуття (властивість) присутності в цьому просторі.

Поєднання новітніх технологій із традиційними методами навчання та викладання досліджував Mehryar Nooriafshar (2007) (університет Південного Квінсленду, Тувумба, Австралія). Він зосереджує увагу на необхідності при розробці навчальних матеріалів урахувати усталені підходи до навчання і викладання з використанням новітніх технологій та інноваційних методів. Іншими словами, новітня технологія не розглядається і не використовується як заміна, а як додатковий компонент для досягнення кращих результатів. З цією метою досліджувалися використання передових технологій, таких як тривимірна (3D) анімація та технології віртуальної реальності. Цей збалансований підхід до розробки навчальних матеріалів демонструвався крізь низку застосувань у курсах, пов'язаних з бізнесом. Ним було розроблено та представлено технологічні методи навчання, які використовують традиційні концепції навчання з метою покращення навчання. Щоб перевірити цей підхід до проектування, було прийнято один з нових інструментів 3D-програмування. Результати показали, що технології віртуальної реальності (VR) за підтримки концепцій навчання та викладання можуть відігравати значну роль у бізнес-освіті.

У своєму виступі в TEDx CERN (TEDx (ініціатива початкового рівня для дослідження та відкриття «ідей, які варті поширення»)) Michael Bodekaer (2016) довів, що традиційні методи навчання в поєднанні з VR дають дуже хороші освітні результати. Він розповів про побудову в університеті віртуального симулятора наукової лабораторії, в якому студенти мали можливість проводити експерименти під час розв'язування математичних рівнянь, моделюючи те, що відбуватиметься в реальній лабораторії. Потім, щоб перевірити прийнятну методику навчання, було проведено дослідження за участю 160 студентів Стенфордського університету та Данського технічного університету. Їх розділили на дві групи. Перша група використовувала лише віртуальні лабораторні тренажери, а друга – лише традиційні методи навчання. Обидві групи мали однакову кількість часу для виконання завдань. Учні проходили перевірку знань до та після експерименту, щоб можна було об'єктивно оцінити отримані ними знання. Результати показали підвищення ефективності навчання на 76% при використанні віртуальних лабораторій, порівняно з традиційними методами навчання. Що ще цікавіше: у другій частині експерименту досліджувався вплив викладача на процес навчання. Було виявлено, що коли навчання у віртуальних лабораторіях поєднувалося з коучингом та наставництвом з боку викладача, то відбувалося

підвищення ефективності навчання, відтак результативність впливу викладачів при однаковій кількості часу, подвоюється.

Окрім численних переваг, віртуальна реальність має також значні обмеження. Наразі одним з найбільших недоліків є відсутність ефективних рішень, які б забезпечували стійку інтеграцію зорових подразників з тілом, а насправді, переважно з відчуттям рівноваги. Якщо у користувача додатка VR зображення починається рухатися з прискоренням, а людина сидить у кріслі в окулярах і не рухається, то в результаті цієї дії виникає когнітивне упередження і реципієнт заколихується, спостерігається порушення функцій вестибулярного апарата. Цей симптом буває спричинений також недосконалим обладнанням для участі у віртуальному світі, зокрема, значні витрати на придбання та виготовлення обладнання для професійного використання, а також дороге та трудомістке програмування прикладних програм. Проте можна прогнозувати, що разом із поширенням цієї технології зменшаться витрати на її упровадження. VR також вимагає радикального відбору інформації, яка надходить до одержувача, й інструменти для цього відбору все ще розробляються. Безперечно, існує набагато більше таких обмежуючих факторів.

UNICEF – спеціалізована структура ООН, створена 11 грудня 1946 року, радить користувачам технологій «враховувати їх користь» і «обмежувати шкідливість». Wilkins (2014) надає список рекомендацій щодо того, як поводитися з технологіями таким чином, щоб вони не стали загрозою для студентів.

Її пропозиції включають:

- переконатися, що студенти взаємодіють один з одним, навіть якщо вони занурені у свій цифровий світ;
- розробку заходів, які обов'язково сприяють спілкуванню та співпраці;
- обмін та порівняння (публікації у блозі, проекти в групі тощо, щоб побачити, як технології можуть виконувати інтегративну роль;
- заохочення технічно підготовлених студентів до створення інтерактивного контенту навчального курсу.

Існує багато варіантів інтеграції VR у навчальний процес. Однак, роблячи такі спроби, варто пам'ятати, що VR – це технологія з обмеженнями. Як і з усіма новими інструментами, було б добре розглянути як позитивні, так і негативні її аспекти, перш ніж вводити VR у навчання. Цей інструмент варто використовувати не лише для того, щоб зробити навчальний процес більш привабливим, як ефективний метод, що дає змогу продуктивно реалізувати дидактичні цілі. Використання віртуальної реальності в освіті видається особливо важливим у тренуванні когнітивних функцій, або для моделювання реальних ситуацій із повсякденного життя. У результаті студенти отримують зворотний зв'язок у режимі реального часу, не відчуваючи жодних фізичних наслідків можливих помилок, і тому відчувають себе в безпеці та можуть більше зосередитися на виконанні завдань.

Список використаних джерел:

Dr. Khadija Alhumaid. (2019). Four Ways Technology Has Negatively Changed Education. *Journal of Educational and Social Research*, 9 (4), 10-20. URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwicg8nAqIL2AhWJk4sKHYJxBi0QFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.mcser.org%2Fjournal%2Findex.php%2Fjesr%2Farticle%2Fdownload%2F10526%2F10155&usg=AOvVaw2Msj-P5xFXomht05APDmrz>.

Данюк, В.М. (2008). Ритмічність навчання – запорука високої успішності студентів. Колот, А. М. та ін. (ред.). Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій : зб. матеріалів наук.-метод. конф., 5–8 лют. 2008 р. К.: КНЕУ, 2, 156–158. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/15205/156-158.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

Філат, Т.В., Сидора, М.Ю., Запорожець, О.С., & Сербіненко, Л.М. (2021). Особливості та проблеми викладання мови в умовах дистанційного навчання. *Актуальні проблеми навчання іноземних студентів. Матеріали XXIII Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Дніпро. URL: <https://repo.dma.dp.ua/6752/2/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D1%96%D1%8F%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82.%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%202021%20.pdf>.

Nooriafshar, Mehryar (2007) Combining the latest technologies with traditional learning and teaching methods. Wenchang, Fang, (ed.). *Business and Information: proceedings of the International Conference on Business and Information 2007*, Academy of Taiwan Information System Research. (International Conference on Business and Information 2007, 10-13 July 2007, Tokyo, Japan).

Bodekaer, M. (2016). This virtual laboratory will revolutionize science classes. *Operational Excellence*. URL: <https://opexsociety.org/thought-food/virtual-lab/>

УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИКЛАДАЧІВ І МАЙСТРІВ АВТОСЕРВІСНОГО НАПРЯМУ У ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ

Мирослав Данилюк,
директор Вищого професійного
училища № 13 м. Івано-Франківська

Анотація. Розвиток закладу освіти неможливий без забезпечення системного професійного розвитку керівництва закладу та педагогічних працівників. Управління розвитком педагогічного колективу представлено як складний, багатогранний, цілеспрямований процес набуття професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей. Управління професійним розвитком викладачів і майстрів автосервісного напрямку в професійній (професійно-технічній) освіті виступає через узгодженість дій усіх суб'єктів управління і самоуправління: директора училища, заступників директора, старшого майстра, голови методичної комісії, наставника, психолога, колеґ-педагоґів.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, розвиток педагогічних працівників, підвищення кваліфікації, професійне навчання, стажування на виробництві.

MANAGEMENT OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS AND MASTERS OF CAR SERVICE DIRECTION IN PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION

Myroslav Danyliuk,
Director of the Higher Vocational School №13
in Ivano-Frankivsk

Abstract. The development of an educational institution is impossible without ensuring the systematic professional development of the management of the institution and pedagogical staff. Management of development of the teaching staff is presented as a complex, multifaceted, purposeful process of acquiring professional competence and development of professionally significant qualities. Management of professional development of teachers and masters of car service in professional (vocational) education is through the coordination of all subjects of management and self-government: school director, deputy director, senior master, chairman of the methodical commission, mentor, psychologist, fellow teachers.

Keywords: professional (vocational) education, development of pedagogical workers, advanced training, professional training, internship in production.

В умовах модернізації освіти у сучасному суспільстві все більше актуальнішим є питання професійного становлення педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі П(ПТ)О) в умовах інноваційного освітнього середовища, адже ринок праці ставить особливі вимоги до професійної компетентності фахівця. Інноваційність освітніх процесів, упровадження інноваційних компонентів у навчальну діяльність стали на сьогодні основою конкурентоспроможності закладів П(ПТ)О.

Управління розвитком педагогічного колективу закладу П(ПТ)О — це складний, багатогранний та цілеспрямований процес набуття професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей, на який впливає низка чинників, таких як: соціально-психологічний клімат у колективі, стиль управління, мотивація трудової спрямованості педагогів, створення умов для розвитку педагогічного колективу тощо.

Удосконалення навчально-виховного процесу закладів П(ПТ)О здійснюється в контексті таких освітніх тенденцій: суспільний характер освіти та її неперервність; сучасне оснащення навчального процесу; адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтація на демократизацію; орієнтація освіти на інновації та реалізація інноваційних освітніх технологій як засіб досягнення ефективності професійного навчання; впровадження компетентнісної та дуальної форми навчання; участь у міжнародних освітніх проектах; залучення в навчальний процес працюючих фахівців із галузей, пов'язаних із конкретними професіями; підвищення кваліфікації педагогів; зв'язок навчального закладу з працедавцями.

Розвиток закладу освіти неможливий без професійного розвитку керівництва закладу та педагогічних працівників. Високоякісний професійний розвиток є центральним компонентом розвитку освіти. Професійний розвиток в широкому розумінні відноситься до розвитку людини її професійної ролі. Сьогодні більшість навчальних закладів доходять до розуміння в необхідності створення програм професійного розвитку своїх працівників, інші обмежуються проведенням навчальних та методичних заходів. Метою ж державної політики у сфері професійного розвитку працівників є підвищення їх конкурентоспроможності відповідно до суспільних потреб шляхом сприяння роботодавцю в ефективному використанні праці та забезпеченні досягнення належного професійного рівня працівниками (Сергеєва, ред., 2012).

Метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників П(ПТ)О є їх професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти. Управління професійним розвитком викладачів і майстрів автосервісного напрямку в П(ПТ)О виступає через узгодженість дій усіх суб'єктів управління і самоуправління: директора училища, заступників директора, старшого майстра, голови методичної комісії, наставника, психолога, колег-педагогів. Організуюючи заходи з професійного розвитку в закладі П(ПТ)О необхідно перш за все дати відповідь на питання: що мотивує працівника до професійного розвитку; яких навичок не вистачає працівнику; яким має бути процес розвитку; яких змін ми очікуємо у ставленні педагогічних працівників до професійної діяльності?

У Вищому професійному училищі №13 м. Івано-Франківська процес управління професійним розвитком викладачів і майстрів автосервісного напрямку здійснюється за допомогою таких заходів:

- курсів підвищення кваліфікації. ВПУ №13 долучилось до курсів підвищення кваліфікації для викладачів і майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти «Основи мехатроніки

автомобілів», які пропонує німецько-українська промислово-торговельна палата (АНК Ukraine) спільно з навчальним центром BOSCH;

- стажування педагогів на підприємствах. Наприклад у 2017-2018 н.р. вдалося організувати стажування майстрів виробничого навчання у м. Запоріжжя на фірмі «ПРОГРЕС», які є представником матеріалів для кузовного ремонту в Україні, що тісно співпрацює з словацькою компанією «MobiHel». Майстрами виробничого навчання освоєна робота з новими прогресивними матеріалами та обладнанням щодо фарбування металевих поверхонь, що підтверджено сертифікатами.

- Всі майстри виробничого навчання та викладачі спеціальних дисциплін проходять стажування на виробничих профільних підприємствах міста, на кафедрах ІФ ДТУНГ та Івано-Франківського Прикарпатського університету ім. В. Стефаника.

- участь у міжнародних освітніх проектах;
- центрі кар'єри;
- відкриття в училищі майстерні з новим автомобільним обладнанням;
- майстер-класів;
- участь у онлайн-конференціях, вебінарах, форумах і т.д.

Своїм головним завданням адміністрація ВПУ №13 м. Івано-Франківська визначає створення сприятливих умов розвитку особистості педагога, що передбачає: стимулювання діяльності педагогічних працівників автосервісного напрямку в організації інноваційних процесів в училищі; створення умов для професійного самовдосконалення; корегування навантаження педагогічної праці та громадських доручень педпрацівників; забезпечення постійної методичної підтримки освітнього процесу; особистісний підхід в управлінській діяльності; оприлюднення позитивного досвіду та творчих доробків викладачів та майстрів виробничого навчання. Такі умови сприяють продуктивній діяльності педагога, росту професійної майстерності, підвищенню його кваліфікації.

Список використаних джерел:

Сергеева, Л. М. (ред.), Лукіна, Т.О., Красильник, Ю.С., Пащенко, О. В., Стойчик, Т. І., & Купрієвич, В.О. (2017). Управління розвитком професійного навчального закладу: праксеологічні засади: навчальний посібник. Київ: Ліра-К.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ДУАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

Ірина Дрозіч,

кандидат педагогічних наук, методист Державного навчального закладу
«Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»

<http://orcid.org/0000-0002-8881-9314>

Анотація. Охарактеризовано категорії педагогічних працівників в рамках дуальної системи професійної освіти Німеччини. Розкрито особливості діяльності педагогічних працівників в професійній школі та на підприємстві. Зроблено висновок, що позитивний досвід діяльності педагогічних працівників професійної освіти Німеччини, може слугувати для вдосконалення професійного розвитку педагогів закладів П(ПТ)О України.

Ключові слова: професійна освіта, педагогічні працівники, дуальна система, професійні школи Німеччини.

PECULIARITIES OF THE ACTIVITY OF PEDAGOGICAL WORKERS IN THE DUAL SYSTEM OF VOCATIONAL EDUCATION IN GERMANY

Iryna Drozich,

PhD in Pedagogy, teaching methodology expert
Khmelnyskyi centre for VET of service sector

Annotation. The categories of pedagogical workers within the dual system of vocational education in Germany are described. The peculiarities of the activity of pedagogical workers in the vocational school and at the enterprise are revealed. It is concluded that the positive experience of pedagogical workers of vocational education in Germany can be used to improve the professional development of teachers of VET in Ukraine.

Keywords: vocational education, pedagogical workers, dual system, vocational schools in Germany.

Кваліфіковані педагогічні кадри системи професійної освіти і навчання визнані міжнародною організацією Cedefop (Європейський центр розвитку професійної освіти) ключовою умовою якості професійної освіти (Briefing note - Professional development for Vet teachers and trainers).

Педагогічний працівник є ключовою фігурою будь якої системи освіти і професійна освіта не є виключенням. Тому надзвичайно важливо, щоб у викладачів та майстрів виробничого навчання була можливість розвивати і підтримувати на високому рівні професійну компетентність. Вивчення зарубіжного досвіду професійної освіти значно збагатить теорію і практику вітчизняної професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) та дозволить окреслити шляхи вирішення проблеми професійного розвитку та реалізації потенціалу педагогічних працівників закладів П(ПТ)О.

Принадгдно зауважимо, що головне завдання зарубіжної професійної освіти – Vocational Education and Training (VET) – це підготовка технічного працівника (technician), майстра (tradesman) або ремісника (artisan). Їхня праця передбачає перш за все, наявність практичних знань та умінь, певного досвіду виконання

виробничих операцій (Adult learning statistics – characteristics of education and training).

Відмінною рисою професійної освіти Німеччини є дуальна система навчання. Вона передбачає здійснення теоретичної підготовки здобувачів освіти в професійних школах, а набуття практичних навичок – безпосередньо на підприємстві. В рамках дуальної системи навчання в професійній школі та на підприємстві за професійне навчання молоді відповідають дві категорії педагогічних працівників – викладачі професійних шкіл і майстри виробничого навчання на підприємствах. В цілому ці дві групи осіб поділяються, щонайменше, на чотири підгрупи – залежно від тієї ролі, яку вони виконують у процесі професійного навчання. Це: майстри виробничого навчання на підприємстві, керівники виробничої практики, викладачі професійної школи, які викладають теорію спеціальності, спеціальні і загальноосвітні предмети, а також викладачі професійних шкіл, які займаються спеціальною практичною підготовкою в навчальних майстернях. Перед цими категоріями педагогічних працівників ставляться різні взаємодоповнюючі завдання. Представники цих груп мають різний рівень освіти і відповідно професійної підготовки.

Майстри виробничого навчання не мають педагогічної освіти, відповідних педагогічних навичок вони набувають на курсах, які тривають 120-200 годин і закінчуються іспитом. Згідно положення про порядок визначення придатності на звання майстра виробничого навчання, особа повинна володіти знаннями в таких напрямках: основи професійної освіти; планування і проведення професійного навчання; молодь і професійне навчання; правові основи. На майстрів виробничого навчання покладається навчання учнів на підприємстві, вони безпосередньо беруть участь в регулюванні процесу навчання, тобто навчання професійних школах інтегроване з виробництвом і зорієнтоване на нього. Головне завдання, що стоїть перед майстрами виробничого навчання на підприємстві, – надати учням практичну фахову підготовку і навчити їх практичним навичкам, які необхідні для тієї чи іншої професії. Таким чином, вони вносять значний внесок в реалізацію кадрової політики і підготовку молодих робітничих кадрів. На відміну від цього, перед викладачами професійних шкіл стоїть завдання дати молоді, яка навчається на підприємстві, необхідну теоретичну підготовку за фахом і сприяти підвищенню її загальноосвітнього рівня (наприклад, в німецькій мові, суспільствознавстві тощо). Викладачі професійної підготовки, як і викладачі загальноосвітніх предметів протягом чотирьох років проходять фахову і педагогічну підготовку в ВНЗ. Освіта викладачів професійних шкіл Німеччини перш за все профільна, педагогічний компонент розглядається як додатковий (становить лише 15% від загальної кількості годин). За практичну підготовку в навчальних майстернях відповідають викладачі, які не мають вищої освіти, але пройшли професійне навчання на виробництві, склали іспит на звання майстра та мають багаторічний досвід практичної роботи. Кар'єрне зростання викладачів перш за все пов'язане зі стрімко змінюваними виробництвом і технологіями.

Особливості професійної освіти Німеччини обумовлюють підходи до освіти педагогічних кадрів, де основний навчальний час припадає на дисципліни, які пов'язані з виробництвом, та до професійного розвитку педагогів, який не зводиться до педагогічного компоненту, а має виробничу спрямованість. Необхідність постійного підвищення кваліфікації викладачів і майстрів в/н в

Німеччині закріплено законодавчо (Hippach-Schneider U., Krause M., & Woll Ch, 2007; The German Vocational Training system).

Обов'язковою умовою роботи педагога є державна атестація і сертифікація, яка включає єдиний державний кваліфікаційний іспит. Кар'єрне зростання педагогічних працівників залежить від регулярності та успішності підвищення кваліфікації.

Грунтуючись на проведеному аналізі системи професійної освіти Німеччини і показниках вітчизняної системи П(ПТ)О, можна стверджувати, що основною проблемою, яку може і повинна вирішити українська система П(ПТ)О, – це збагачення процесу навчання практичним виробничим досвідом з професії, який випускники зможуть використовувати як конкурентну перевагу при працевлаштуванні. Для цього необхідно створити умови для інтеграції закладів П(ПТ)О з виробництвом. Зокрема, підвищення кваліфікації викладачів і майстрів в/н має бути безпосередньо пов'язане з конкретним виробництвом, для якого вони готують фахівців. Одним з розділів обов'язкового підвищення кваліфікації має стати ознайомлення з завданнями, які стоять перед конкретним підприємством, специфікою продукції, яку воно випускає, або послуг, які воно надає; технологіями, які на ньому використовуються; якостями, уміннями і компетентностями фахівців підприємства. Ще один напрям професійного розвитку педагогів закладів П(ПТ)О – це удосконалення методики викладання предметів і модулів, яка ґрунтується на виробничому досвіді. У зв'язку з сучасними глобальними тенденціями професійної освіти необхідно створювати умови для формування нових і розвитку наявних компетентностей викладачів та майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О, які будуть сприяти найбільш повній реалізації їх потенціалу та спрямовані на: формування готовності педагогів працювати в різних умовах (проведення уроків в аудиторіях, на виробництві, викладання офлайн і онлайн); стимулювання та заохочення нелінійних траєкторій підвищення кваліфікації і професійного розвитку, створення можливостей для їх акумуляції та сертифікації; створення умов для розвитку когнітивних умінь: критичного мислення, уміння працювати в команді, здатності до творчості та подальшого самостійного розвитку тощо.

Вважаємо, що врахування досвіду щодо діяльності педагогічних працівників професійної освіти Німеччини, на наш погляд, може слугувати для обґрунтування концептуальних ідей і практики вдосконалення професійного розвитку педагогів закладів П(ПТ)О України, що дозволить нашій країні значно підвищити ефективність професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Список використаних джерел:

Adult learning statistics – characteristics of education and training. Eurostat. Statistics Explained. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_learning_statistics_-_characteristics_of_education_and_training

Briefing note -Professional development for Vet teachers and trainers. European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop). Retrieved from <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/9112>

Hippach-Schneider U., Krause M., & Woll Ch. (2007). Vocational Education and Training in Germany. Short description. Luxembourg: Office for official publications of the European communities. Retrieved from https://www.cedefop.europa.eu/files/5173_en.pdf

The German Vocational Training system. Federal Ministry of Education and Research. Retrieved from <https://www.bmbf.de/en/the-german-vocational-training-system-2129.html>

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ТА ВИВЧЕННЯ ІСНУЮЧИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАНІ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ ПОСЛУГ

Олександр Дячук,

аспірант Інституту професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0001-7901-3493>

Анотація. В роботі проведено аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду та вивчення існуючих підходів щодо тлумачення поняття цифрова компетентність викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної освіти. Цифрова компетентність викладачів закладів професійної освіти сфери послуг потребує додатковий розвиток, щоб вміти використовувати досягнення «цифрового світу» в освітньому процесі та виховувати конкурентоспроможних професіоналів зі студентів. В роботі розглянуто стратегію впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на процес навчання та викладання різними європейськими організаціями.

Ключові слова: цифрова компетентність, викладач в цифровому суспільстві, професійний розвиток, цифрові ресурси; цифрова грамотність, заклади професійної (професійно-технічної) освіти.

ANALYSIS OF EXPERIENCE AND STUDY OF CURRENT APPROACHES IN FORMATION OF DIGITAL COMPETENCE OF TEACHERS OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Olexander Dyachuk,

graduate student

of the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Abstract. The analysis of foreign and domestic experience and the study of existing approaches to the interpretation of the concept of digital competence of teachers of special disciplines of vocational education institutions. The digital competence of teachers of vocational education institutions in the field of services needs further development in order to be able to use the achievements of the "digital world" in the educational process and to educate competitive professionals from students. The paper considers the strategy of the impact of information and communication technologies (ICT) on the learning and teaching process of various European organizations.

Keywords: digital competence, teacher in the digital society, professional development, digital resources; digital literacy, institutions of professional (vocational) education

Сучасний розвиток інформаційної реальності висуває вимоги до розвитку інформаційно-технологічної компетентності сучасного педагога. Саме тому формування нових цифрових компетенцій поряд з базовими знаннями та особливою культурою використання сучасних цифрових технологій – є стратегічним завданням системи української освіти (Заслоцька, 2021).

Розвиток системи освіти, її структура та компоненти повинні відповідати науковим, технологічним і соціальним цілям та напрямам розвитку як суспільства, так і інформатизації. Процеси переходу до

інформаційного суспільства вимагають впровадження інноваційних підходів викладання й навчання, які забезпечують конкурентоспроможність громадян України. Тому, значимим компонентом інформатизації суспільства є інформатизація освіти.

Сьогодні в Європі та всьому світі широко використовується поняття «цифрове громадянство» для визначення того, як виявляють свою ідентичність громадяни, користуючись навичками з використання ІКТ (Овчарук, 2018). Це і є показником освіченості, прогресу та рівня цифрової компетентності.

В країнах Європейського Союзу цифрова компетентність набуває особливого значення та виступає важливим рушієм фахового зростання в професійній діяльності. В останні роки європейська наукова та освітянська спільнота здійснила значну роботу зі створення потенціалу для цифрової трансформації освіти та навчання, зокрема у сфері вимог до навичок й компетентностей громадян.

Починаючи з 2016 року, Всесвітній економічний форум зосереджує свою увагу на цифровій компетентності та відповідних навичках громадян та підтримці стратегій навчання в умовах цифрового суспільства. Згідно Індексу цифрової економіки та суспільства 2019 (DESI), всі країни ЄС покращили свої цифрові показники, а такі країни, як Фінляндія, Швеція, Нідерланди та Данія набрали найвищі рейтинги в DESI 2019 і є одними зі світових лідерів у галузі цифровізації та найбільш розвиненими сьогодні в сфері використання ІКТ їхніми громадянами. За цими країнами йдуть Великобританія, Люксембург, Ірландія, Естонія та Бельгія (Овчарук, 2018).

В Україні проголошено курс на європейську інтеграцію освіти, педагоги сьогодні послуговуються освітніми рекомендаціями та концептуальним рамковими документами, серед яких – Рамка компетентностей для культури демократії, Рамка цифрової компетентності для вчителів та інші.

Зокрема, аналізуючи зміст інформаційно-цифрової компетентності, автори В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін. (2012) пропонують визначати 6 рівнів розвитку компетентності.

- вступний, який передбачає розуміння необхідності ІКТ для розвитку освіти;
- мінімально-базовий, тобто вміння користуватися готовими програмними продуктами;
- базовий, на якому демонструються знання та вміння використовувати основні поняття ІКТ у професійній діяльності;
- підвищений / поглиблений, на якому педагог вільно застосовує знання з ІКТ у професійній діяльності;
- дослідницький - як вільне використання ІКТ, Інтернет-ресурсів у дослідницькій, проектній діяльності;
- експертний - педагог є експертом з питань впровадження ІКТ в освітній процес.

Аналіз досвіду та вивчення існуючих підходів щодо формування цифрової компетенції вказує на те, що володіння базовими навичками ІКТ для сучасного педагога закладів професійної освіти не є достатнім для створення та організації сучасного освітнього процесу. Це особливо стосується спеціальних дисциплін, які викладають в закладах професійної освіти для сфери послуг.

Як підкреслили автори Криворот та Пригодій (2022), наявність у закладах професійно-технічної освіти сучасних електронних освітніх ресурсів, не гарантує зростання професійної майстерності здобувачів освіти; тому проведення тренінгів із застосуванням цифрових інтернет-технологій та електронних освітніх ресурсів є одним із способів до цифровізації освітнього процесу.

Цифрова компетентність є важливим компонентом професійної компетентності сучасного педагога, та дає можливість критично оцінювати існуючі інформаційні ресурси щодо доцільності їх використання у майбутній професійній діяльності.

В подальшому дослідженні важливим є пошук та розробка підходів щодо створення моделі формування цифрової компетентності майбутніх викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної освіти сфери послуг, пошук та розробка шляхів формування цифрової компетентності, а також майбутні етапи запровадження запропонованої моделі, яка допоможе забезпечити постійний професійний розвиток викладачів закладів професійної освіти.

Список використаних джерел:

Биков, В. Ю., Білоус, О. В., Богачков, Ю. М., Грабовський, П. П., Колос, К. Р., Кривонос О. М., & Шимон, О. М. (2010). *Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України*. Київ: Атіка.

Заслоцька, Н.В. (2021). *Форми і методи науково-методичної діяльності педагогічних працівників у закладі професійної освіти. Інноваційні моделі розвитку науково-методичної компетентності педагогів професійної і фахової передвищої освіти: досвід, проблеми, перспективи*: матеріали Міжнародної конференції, 20 травня 2021. Біла Церква, 2021. С. 83-87.

Криворот, Т., & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Професійна педагогіка*, 1(24), 33–41. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.33-41>

Овчарук, О. В. (2018). *Цифрова педагогіка в підготовці вчителя XXI століття. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. семінару, 28 лютого. 2018. Київ, 2018. С. 50-53.

Yershov, M.-O. (2020). Digitalization of general secondary education: issues and prospects. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*, 4(103), p. 19-27. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-8-1>.

ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

*Микола-Олег Єршов,
аспірант кафедри педагогіки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
<https://orcid.org/0000-0002-6839-622X>
e-mail: my.yershov@gmail.com*

Анотація. Цифровізація аграрного сектору України представлена як виклик для системи професійної освіти України. Обґрунтовано основні тенденції цифровізації вітчизняного аграрного сектору. Показана необхідність їх врахування вітчизняною аграрною освітою для модернізації освітніх програм підготовки майбутніх кваліфікованих робітників для цифрового агросектору України.

Ключові слова: професійна освіта, аграрна освіта, цифровізація, цифрові технології, тенденції ІТ-освіти.

CURRENT TRENDS OF DIGITALIZATION OF AGRICULTURAL EDUCATION OF UKRAINE

*Mykola-Oleg Yershov,
Pedagogic department PhD student,
Zhytomyr Ivan Franko State University*

Abstract. The digitalization of Ukraine's agricultural sector is presented as a challenge for Ukraine's vocational education system. The main trends of digitalization of the domestic agricultural sector are substantiated. The necessity of their consideration by domestic agrarian education for modernization of educational programs of preparation of future skilled workers for the digital agricultural sector of Ukraine is shown.

Keywords: vocational education, agricultural education, digitalization, digital technologies, trends in IT education.

На початку ХХІ ст. у всьому світі зменшується частка традиційної економіки і стрімко зростає цифрової. Аграрний сектор України є важливою складовою її національної економіки, що не може не реагувати на світові ІТ-тенденції. Його стратегічна роль полягає не лише в забезпеченні продовольчої безпеки, але й нарощуванні експортного потенціалу (Демчишак, Радух, & Гриб, 2020, с. 17), що неможливо без забезпечення якісної цифровізації аграрної освіти.

Аналітичні матеріали світового економічного форуму в Давосі (2019) визначили перелік найбільш перспективних цифрових технологій, серед яких: мобільні, хмарні, біометричні, блокчейн, віртуалізації, доповненої реальності, аддитивні (3D-друк), ідентифікації, штучного інтелекту. Серед пріоритетних питань світової педагогічної спільноти – пошук нових форм і способів навчання, здатних забезпечити випускників закладів професійної освіти навичками життя і праці в умовах Четвертої промислової революції (Єршова, 2017). На форумі зазначалося, що у світі на навчання 1,5 млрд. дітей витрачається 10 трлн. доларів. Водночас наголошувалося, що більша частина цих інвестицій спрямована «на навчальні програми та предмети, що не змінювалися протягом 150 років» (Корнієнко, 2019). Ця проблема повною мірою актуальна і для системи

професійної освіти України, для якої цифрова економіка є новою й незвичною парадигмою розвитку.

У повоєнний час цифрова трансформація вітчизняного агропромислового виробництва має стати одним із основних шляхів підвищення ефективності використання ресурсів агросектору, застосування науково обґрунтованих підходів до диверсифікації української економіки, її переорієнтації з сировинної моделі експорту на продаж продуктів із високою доданою вартістю, зниження витрат на виробництво аграрної продукції, підвищення її якості й конкурентоспроможності (Руденко, 2019, с. 37). Уже зроблено перші кроки в цьому напрямі: запроваджується ринок землі (Демчишак, Радух, & Гриб, 2020); впроваджуються системи точного землеробства; проводиться аерозйомка з метою контролю якості посівів; ведуться історії полів для вибору оптимальної культури та лабораторні дослідження ґрунтів; відбувається цифровізація інфраструктурного обслуговування агросектору через започаткування електронного фермерського реєстру, що отримав назву «Державний аграрний реєстр»; вводиться реєстр аграрних розписок (Руденко, 2019, с. 37) тощо.

Важливий крок у напрямі розбудови вітчизняної цифрової економіки було зроблено Кабінетом Міністрів України у 2018 р. розпорядженням «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації». Концепція акцентувала увагу на розвитку цифрових компетенцій усіх громадян України, збільшенні кількості цифрових робочих місць, цифровізації реального сектора економіки та формування ґрунтовної національної політики цифровізації освіти. Аналіз основних проблем і перспектив вітчизняної професійної освіти в контексті розбудови цифрового суспільства, розвитку цифрової економіки і зумовленої цим необхідності розв'язувати пріоритетні завдання уряду з цифровізації освітнього процесу є актуальною проблемою сучасної професійної освіти.

Останнім часом усе активніше йде мова про зміну швидкісної парадигми розвитку цифрових технологій. На Всесвітньому економічному форумі в Давосі (2019) була озвучена проблема відставання розвитку освіти від темпів розвитку цифрових технологій, названа глобальною проблемою сучасності. Учасники форуму визнали, що більша частина освітніх інвестицій спрямовувалася на навчальні програми й предмети, що тривалий час не зазнавали істотних змін. Пострадянська система професійної освіти в Україні так само не встигає задовольняти постійно зростаючі потреби економіки й суспільства мінливої цифрової ери. Вже традиційно критичне відставання системи професійної освіти від запитів суспільства й економіки, оцифровування яких відбувається значно швидше, пояснюється надто стрімкими темпами розвитку цифрових технологій. Водночас відставання має ще й інші причини.

Наприклад, проблеми цифровізації професійної освіти пов'язані також із низьким рівнем розвитку навичок самоменеджменту майбутніх фахівців (Єршова, 2019), нерозвиненою цифровою компетентністю педагогів і відсталою матеріально-технічною базою значної кількості закладів професійної освіти, що підтверджують результати експериментального дослідження готовності керівників та педагогічних працівників закладів П(ПТ)О до розроблення й

використання SMART-комплексів у професійній підготовці кваліфікованих робітників, проведеного Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України (Пригодій, 2018). Традиційна система підвищення кваліфікації педагогів не може самостійно усунути цю проблему. Очевидно, потрібно вирішувати її спільно з роботодавцями, громадськими організаціями, ІТ-компаніями. Зокрема, як ефективна форма підвищення цифрової культури та компетентності педагогів виправдали себе «баркемпи» (BarCamp) – неформальні демократичні відкриті інтерактивні зустрічі освітян, науковців, ІТ-фахівців, представників бізнесу, громадських об'єднань, органів влади. Це – конференції, що проводяться у формі відкритих дискусій, тренінгів, презентацій, неформальна атмосфера яких вмотивовує учасників до самоосвіти й саморозвитку (Єршов, 2018, с. 69).

Низькі темпи цифровізації професійної освіти пояснюються також надто слабкими зв'язками між професійною освітою та бізнесом. Сьогодні, на жаль, бізнес-структури лише починають виявляти активний інтерес до модернізації змісту професійної освіти майбутніх фахівців з урахуванням вимог цифрової економіки. У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки йде мова про необхідність цифровізації агросектора, від якої залежить конкурентність вітчизняних аграріїв. Тобто новий етап розвитку агросфери потребуватиме від сучасних фахівців уміння використовувати геоінформаційні системи, бортові комп'ютери, смарт-устаткування, здійснювати інноваційні способи оброблення рослин і ґрунтів, внесення добрив та хімічних меліорантів, засобів захисту рослин, обслуговувати сканери ґрунту, вертикальні теплиці і дрони, гелікоптери-оприскувачі тощо. За відомими дослідженнями McKinsey Global Institute, лідером заміни ручної праці стане сільське господарство, в якому зайнято найбільше робітників. Таким чином, виникає необхідність підготовки випускників професійної та фахової передвищої освіти до впровадження «цифрового землеробства», яке в ЗМІ називають «точним землеробством». У топі агропрофесій найближчого майбутнього, якими вже сьогодні зацікавлені провідні агрокомпанії України, – інженер систем точного землеробства, діджитал-агроном, аналітик агро-даних (agri data analyst), спеціаліст з інновацій. Це професії, що успішно можуть бути освоєні випускниками фахової передвищої освіти за умови її якісної цифровізації.

Наприклад, вакансії інженерів систем точного землеробства у ЗМІ називають «вакансією мрій» для сьогоднішніх молодих механіків, механізаторів, інженерів сервісних центрів (Топ агро-професій 2018 р.). Очікується, що такі фахівці стануть «універсальними солдатами» агросектора, здатними впоратися з мікропроцесорами, інноваційними GIS-системами і системами моніторингу. Прогнозується також, що вже за кілька років такі digital-skills агрономів як оперування даними дронів, планування агро-операцій за допомогою єдиної господарчої платформи (farm-management) і цифрових карт (farm-management) – стануть основою формування в них hard-skills та побудови успішної професійної кар'єри. Для формування таких навичок лише аудиторної роботи в закладах освіти очевидно недостатньо. Потрібна постійна практика і самоосвіта. Якщо сучасні заклади освіти не зможуть цього забезпечити, то їх банкрутство стане лише питанням часу. Підтвердженням цього можуть бути Міжнародні виставки

сільськогосподарської техніки й обладнання, що проходять у м. Києві, демонструючи стрімку цифровізацію агросектора. Крім того, щорічні столичні Дні молодого спеціаліста, названі «Ярмарком вакансій» (Топ агро-професій 2018 р.), також засвідчують той факт, що на описані професії вже сьогодні існують вакансії в багатьох агрокомпаніях України (Ерідон, ТОВ "Агробудівельний альянс "Астра", ТОВ "АМАКО Україна", ТОВ "Агросем", ООО "Агротек", ТОВ "Укравтозапчастина", ТМ Хлібодар, ТОВ "Тімак Агро Україна", Cygnet Agrosompany, Група компаній ТЕРРА ФУД, ТОВ "Фуд ДЕВЕЛОПМЕНТ", ТОВ "Бізон-Імпорт", ТОВ АВД ЮА avd-ua.com, ПрАТ Володимир-Волинська птахофабрика "Епікур", Kernel, Група компаній UKRAVIT).

Таким чином, можна прогнозувати, що посилення тенденції цифровізації агросектора підвищуватиме зацікавленість сучасного агропромислового бізнесу у використанні цифрових технологій не лише на полі, але й у домашньому господарстві й домівках працівників. По суті, інтенсифікація цифровізації вітчизняного агросектора має стати найкоротшим шляхом припинення руйнування сільської інфраструктури, зниження доходів сільського населення, його міграції до міст та повоєнного відновлення агросектору України. Відтак, вітчизняна аграрна освіта повинна врахувати ці вимоги й модернізувати освітні програми підготовки майбутніх кваліфікованих робітників для цифрового агросектору України.

Список використаних джерел:

Yershov, M.-O. (2018). Digitalisation of professional (vocational) and pre-high tertiary education of Ukraine: problems and prospects. *Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*, 1(18), 67-74.

Демчишак, Н. Б., Радух, О. О., & Гриб, В. М. (2020). Цифровізація аграрного сектору в умовах відкриття ринку землі в Україні. *Агросвіт*, 12, 10-18. DOI: 10.32702/2306(6792.2020.12.10

Єршова, Л. (2017). Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, 22-29.

Єршова, Л. (2019). Розвиток підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців із використанням технології самоменеджменту. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 19, с. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.92-100>

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: розпорядження Кабінету міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. В *Законодавство України*, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

Корнієнко, Я. (2019). Давос-2019: головні меседжі Всесвітнього економічного форуму. *Економіческая правда*, 1. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/01/27/644694/>

Пригодій, М.А. (2018). *Державний реєстраційний номер 0118U003223. Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної і машинобудівної галузей*. Лабораторія електронних навчальних ресурсів, ПІТО НАПН України.

Руденко, М. В. (2019). Вплив цифрових технологій на аграрне виробництво: методичний аспект. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*, 6, 30-37.

Топ агро-професій 2018 року (2018). В *Approved Event (UFI)*. URL: <http://interagro.in.ua/ru/6318-top-agro-profesij-2018-roku>

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Людмила Єршова,

доктор педагогічних наук, доцент,
заступник директора з науково-експериментальної роботи
Інституту професійної освіти НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-2346-5842>

Анотація. Обґрунтовано важливість розвитку молодіжного підприємництва для відновлення вітчизняної економіки у повоєнний час. Виокремлено основні галузі, що найбільше потребуватимуть фахівців із розвинутою підприємницькою компетентністю. Сформульовано основні напрями вдосконалення освітнього процесу закладів професійної освіти з метою створення умов для розвитку у майбутніх кваліфікованих робітників підприємницької компетентності.

Ключові слова: професійна освіта, молодіжне підприємництво, підприємницька компетентність, педагогічні технології, кваліфіковані робітники.

PROSPECTS OF PREPARING YOUNG PEOPLE FOR ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE POST-WAR TIME

Liudmila Yershova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Deputy Director of Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine

Abstract. The importance of the development of youth entrepreneurship for the recovery of the domestic economy in the postwar period is substantiated. The main areas that will most need specialists with developed entrepreneurial competence have been identified. The main directions of improving the educational process of vocational education institutions in order to create conditions for the development of future skilled workers in entrepreneurial competence are formulated.

Keywords: professional education, youth entrepreneurship, entrepreneurial competence, pedagogical technologies, skilled workers.

У багатьох державних документах молодіжне підприємництво визнається одним із найважливіших пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Проте у 20-х роках ХХІ століття в Україні у розвитку молодіжного підприємництва спостерігалась виразна рецесія, що виявила дві негативні тенденції: зниження кількості підприємств, відкритих молодими фахівцями, та велика кількість підприємств, закритих на початку 20-х років. Головну причину цього економісти схильні вбачати в недостатньо ефективному функціонуванні існуючого організаційно-економічного механізму підтримки й розвитку молодих підприємців (Капліна, 2020). Водночас, у дослідженнях вітчизняних науковців наголошується також на існуванні низки макроекономічних та соціально-психологічних факторів впливу на вибір майбутніми фахівцями власної кар'єрної траєкторії (Єршова, 2017а; 2017б) та акцентується увага на необхідності посилення в закладах освіти підготовки молоді до підприємницької діяльності (Однорог, 2019; Середіна, 2019; Шестерікова, 2021). З цією метою науковцями Інституту професійної освіти НАПН

України було розроблено і впроваджено низку педагогічних технологій розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників: розвитку ділової активності майбутніх фахівців (В. Орлов), розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у процесі проєктної діяльності (Гриценко, 2020; Кулалаєва та ін., 2020), розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників із використанням елементів самоменеджменту (Єршова, 2020), розвитку фінансової грамотності майбутніх фахівців (Байдулін & Патока, 2020). Обґрунтовано методику одночасного впровадження різних педагогічних інновацій в освітню практику закладу освіти (Алексєєва & Єршова, 2020). Розроблено програму навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти «Основи інноваційного підприємництва» (2019).

Війна Російської Федерації проти України докорінно змінила принципи існування вітчизняної економіки. Під час війни найоперативніше відновлювалися логістичні ланцюжки малого бізнесу, який довів свою здатність швидко реагувати на зміни споживацьких запитів. Магазини невеликих фермерських господарств, будівельники, перевізники, перукарі тощо – за кілька тижнів від початку війни повернулися додому і відновили свою роботу, оскільки люди в містах і селах гостро потребували їхніх послуг.

Верховна Рада України 15 березня 2022 р. ухвалила закон, яким передбачено близько 40 податкових та інших змін, що мають стати стимулом для підтримки бізнесу під час війни. Водночас повоєнна Україна для відбудови вже половини знищеної економіки потребуватиме не лише нового податкового законодавства, але й нового типу підприємців, здатних успішно працювати в умовах легального ведення бізнесу. Це актуалізує проблему перегляду існуючих освітніх програм підготовки майбутніх фахівців для забезпечення їх якісної підготовки до відкриття і ведення власного бізнесу.

На сайті ReportUkraine (Зайнятість молоді під час війни, 2022) проведено опитування молодих людей щодо зайнятості під час війни, в якому взяли участь 3504 респонденти з Київської області. З них 99% – це особи віком від 20 до 34 років, з яких половина під час війни не змінювала місця свого проживання і не полишала свою діяльність. Відомо, що до війни 76 % опитаних молодих людей мали офіційне робоче місце, а 14% – власний бізнес/стартап. До започаткування бізнесу війна стимулювала лише 1% опитаних, водночас ще 7% вирішили відкрити своє підприємство після війни і 26% зазначили, що визначилися з бізнес-ідеєю, яку хотіли би реалізувати.

Серед 1594 опитаних підприємців 70% надавали послуги населенню і ще 16% – здійснювали виробництво товарів широкого вжитку. З 3569 молодих людей, котрі брали участь в опитуванні, 17% зазначили, що втратили роботу і відчували важливість розвинених ключових компетентностей, необхідних для забезпечення мобільності особистості на ринку праці, здатності до креативної діяльності, швидкого перепрофілювання бізнес-діяльності, уміння налагоджувати контакти, знання іноземної мови тощо.

Переважає більшість молоді (73% від 783 опитаних) задоволені своєю роботою. Водночас 11% хотіли б змінити вид професійної діяльності, але змушені визнати, що не мають для цього необхідних компетентностей. Важливо також, що 1363 респонденти визнали готовність змінити свою сферу діяльності для відбудови України, а, відтак, дуже сподіваються на відкриття державних та грантових

програм (29 %), професійного та оперативного інформування молоді про ті галузі, що потребують кадрового притоку (38%), знань про затребуваність певної спеціальності (28 %).

Повоєнна економіка потребуватиме оновлення напрямів вітчизняної бізнес-діяльності. Уже є потужні запити на невеликі будівельні організації, здатні оперативно виконувати роботи з відновлення пошкодженої війною інфраструктури, багатоповерхових будівель та приватних осель. Цілком очевидно, що малий будівельний бізнес, значна частина якого традиційно перебувала в тіні української економіки, потребуватиме легалізації. Держава об'єктивно не зможе компенсувати витрати приватних осіб на відновлення зруйнованого чи пошкодженого житла, якщо цим займатимуться нелегальні працівники, а замовники не зможуть відшкодувати втрати на неякісно виконані роботи, якщо не укладали з виконавцями офіційних трудових угод (договорів, контрактів).

Своєю звитягою у війні, невтомністю волонтерських організацій, високим рівнем свідомості своїх громадян Україна змогла привернути увагу всього світу. Це неминуче збільшить приплив туристів у повоєнний час та детермінує увагу молоді до здобуття освіти з підприємництва у сфері гостинності і туризму. Україна вже має напрацювання в цьому питанні (Молодь запрошується до участі у проєкті «Освіта з молодіжного підприємництва у сфері гостинності та туризму», 2019), але розвиток підприємництва у цій галузі має стати пріоритетним напрямом оновлення і модернізації освітніх програм тих вітчизняних закладів освіти, які готують фахівців для цієї галузі.

Так само затребуваним має стати розвиток малого бізнесу у сфері креативних індустрій, що стрімко розвиваються у всьому світі і зумовлюють запити суспільства на підготовку фахівців, здатних працювати в умовах сучасної інноваційної економіки, зокрема у сфері культури й мистецтва. Задля зростання конкурентності вітчизняної креативної продукції, збільшення обсягів товарообігу, підвищення участі малих підприємств в експортній діяльності необхідно забезпечити майбутніх фахівців не лише професійними знаннями, уміннями й навичками, але й створити в закладах освіти умови, необхідні для розвитку в учнів і студентів розвиненої підприємницької компетентності (Шестерікова, 2022).

По суті, вітчизняна професійна освіта мистецького спрямування покликана готувати конкурентоспроможних фахівців, спроможних працювати в умовах інтенсивного розвитку малого бізнесу, сприяти створенню бізнес-інкубаторів, стимулювати інноваційну діяльність.

Таким чином, підготовка майбутніх фахівців до підприємницької діяльності у повоєнний час набуває особливої актуальності, потребує системності, має включати формування впорядкованих знань і вмінь з обраного фаху, покликана розвивати якості і відповідні здатності особистості, потребує створення цілісної програми розвитку підприємницької компетентності (що керуватиме змістом урочної, позаурочної і позашкільної діяльності учнів), оновлення освітніх програм відповідно до запитів суспільства й економіки та ринку праці.

Список використаних джерел:

Alekseeva, S., & Yershova, L. (2020). Content and forms of modern training of future specialists for entrepreneurship activity. *Professional Pedagogics*, (21), 44-52. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.44-52>

Alieksieieva, S., Yershova, L., Kravets, S., Odnoroh, H., & Lapshyna, O. (2021). Self-education and self-management to develop entrepreneurship competence in future professionals.

Kulalaieva, N., Gerliand, T., Kalenskyi, A., Romanova, H., & Miroshnichenko, V. (2020). Monitoring and Usage of Project Technologies in Vocational (Vocational-Technical) Education Institutions. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11(2), 243-259. <https://doi.org/10.18662/brain/11.2/86>

Odnoroh, H. (2019). Key competences of future garment workers: the offer and demand in the labour market. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 19, 31-42. <https://doi.org/https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.31-42>

Patoka, A., & Baidulin, V. (2020). Pedagogical technology of formation of interest in entrepreneurial activity among students of professional (vocational) educational institutions. *Professional Pedagogics*, 2, 116-122. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.116-122>.

Seredina, I. (2019). Some issues and prospects of developing entrepreneurial competency in future bachelors in business economics during professional training. *Scientific Herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*, 19, 58-64.

Shesterikova, L. (2022). Development of entrepreneurial competence in educational and professional programs for training of performing artists. *Professional Pedagogics*, 2(23), 63-70. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.63-70>

Алексєєва, С.В, Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Ваніна, Н.М., Єршова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф., & Радкевич, О.П. (2019). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2(83), 33-35.

Гриценко, І. А. (2020). Проектна діяльність як засіб формування підприємницької активності в учнівської молоді. *Вища школа*, 2(187), 27-36.

Єршова, Л. (2015). *Трансформація виховного ідеалу у вітчизняній педагогічній теорії і практиці (XIX–початок XX століття)*. Доктор наук. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. URL: http://eprints.zu.edu.ua/18681/1/dys_Ershova.pdf

Єршова, Л.М. (2017а). Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, 22-29.

Єршова, Л.М. (2017б). Соціально-психологічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 14, с. 22-29.

Зайнятість молоді під час війни (2022). В *ReportUkraine*. URL: <https://ukraine.ureport.in/opinions/>

Капліна, А.І. (2020). Молодіжне підприємництво: проблеми та шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*, 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.50> URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/52.pdf

АЛГОРИТМИ РОБОТИ СИСТЕМ АДАПТИВНОГО НАВЧАННЯ

Ольга Єршова,

кандидат економічних наук, доцент,
науковий співробітник
лабораторії дистанційного професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-3801-9730>

Анотація. В умовах переходу освіти в онлайн, цифрові технології виступають важливим інструментом для адаптації освітніх ресурсів і процесів. Кожен із здобувачів освіти має власні міркування щодо комфортної організації процесу навчання. Основою адаптивного навчання є персоналізований підхід до здобувача освіти. Адаптивні навчальні системи відокремлюють те, що студенти вже знають, від того, що їм невідомо, та використовують характеристики самих студентів, щоб запропонувати відповідний навчальний матеріал.

Ключові слова: професійна освіта, онлайн навчання, адаптивне навчання, навчальний контент, цифрові технології.

ALGORITHMS OF ADAPTIVE LEARNING SYSTEMS

Olha Yershova,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Researcher of the Distance Vocational Training Laboratory
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. In the transition of education to online, digital technologies are an important tool for adapting educational resources and processes. Each of the students has their own thoughts on the comfortable organization of the learning process. The basis of adaptive learning is a personalized approach to the learner. Adaptive learning systems separate what students already know from what they do not know, and use the characteristics of the students themselves to offer relevant learning material.

Keywords: vocational education, online learning, adaptive learning, educational content, digital technologies.

В умовах переходу освіти в онлайн, збільшується кількість здобувачів освіти (надалі – здобувачів), кожен із яких має власні погляди щодо того, як організувати свій процес навчання. Тому цифрові технології виступають важливим інструментом для адаптації освітніх ресурсів та процесів. Цей матеріал присвячений практикам адаптивного навчання.

Адаптивні освітні системи (надалі – АОС) – це освітні інформаційно-комунікаційні технології, які в режимі реального часу реагують на дії здобувача та відповідно до отриманої інформації надають йому індивідуальну підтримку (Decoding Adaptive. Pearson, 2016). Основою адаптивного навчання є персоналізований підхід до здобувача: йому пропонується вивчати матеріал дисциплін відповідно до його здібностей та потреб (Hsu, Hwang, & Chang, 2010). Для здобувача адаптація означає, що йому буде запропоновано навчальний матеріал відповідно до його віку, здібностей та знань (FitzGerald E. et al., 2018).

Один зі сценаріїв, що реалізуються в рамках адаптивного курсу, виглядає наступним чином: здобувач, який показав високі освітні результати при вивченні попереднього матеріалу, надалі отримуватиме завдання, що відповідають його рівню підготовленості або складніші. У свою чергу, тому, чий результат був нижчим, будуть запропоновані простіші завдання. В результаті ідеальною освітньою ситуацією є надання здобувачеві завдань, що відповідають його рівню знань, або трохи вище.

Розглянемо поняття модель адаптації, модель предметної галузі та модель здобувача. Інформація, на основі якої приймаються рішення про те, що саме і як буде адаптовано, називається моделлю адаптації (*adaptation/instructional model*). Для цієї системи використовуються два джерела даних: модель предметної галузі (*domain/content model*) і модель здобувача (*user/learner model*).

Модель предметної галузі створюється відповідно до дисципліни або її окремої теми, наприклад, це можуть бути такі предметні галузі, як математика або граматики (Johanes, & Lagerstrom, 2017). Таким чином, модель предметної галузі виступає у ролі сховища даних про дисципліну: у ній містяться навчальні теми, проекти студентів, а також навігаційні посилання, пов'язані зі структурою представлених даних. У моделі предметної галузі виділяють дві основні функції: по-перше, це розробка структури взаємозв'язків між елементами дисципліни і, по-друге, здійснення переходів між елементами дисципліни на основі даних про рівень підготовленості здобувача.

У свою чергу, для моделі здобувача використовується така інформація: його знання з тієї теми, на основі якої була створена модель предметної галузі, а також особливості здобувача, які можуть бути пов'язані з його стилем навчання (Johanes, & Lagerstrom, 2017). Знання здобувача по темі дисципліни називають моделлю здобувача, пов'язаною з предметною галуззю. Вона являє собою розуміння предмета здобувачем: відповіді на завдання з курсу, прогрес з дисципліни, що вивчається і т. д. Моделлю здобувача, не пов'язаною з предметною галуззю, є поведінкові характеристики, наприклад, мотивація або ж переваги в тому, як вивчати навчальні матеріали.

При створенні АОС насамперед вирішуються три ключові питання: **ЩО** моделюється (які змінні закладаються в модель адаптації), **ЯК** моделюється (на основі яких взаємодій між змінними здобувач отримує навчальний матеріал), та **ЯК ПІДТРИМУЄТЬСЯ РОБОТА** моделі адаптації (Johanes, & Lagerstrom, 2017). Потім реалізується один з трьох сценаріїв, де об'єктом адаптації можуть бути: (1) контент, (2) завдання або (3) порядок подання навчальних матеріалів. Згідно з дослідженням компанії Pearson (*Decoding Adaptive*. Pearson, 2016), об'єкт для адаптації в освітніх системах залежить від рівня освіти. Так, для загальної шкільної освіти, частіше створюються адаптивні системи, які ґрунтуються на контенті, що змінюється; для системи вищої освіти популярніші освітні системи, у яких адаптується порядок представлення навчальних матеріалів; для професійної освіти рівною мірою прийнятними є системи з адаптацією (1), (2) та (3) (*Decoding Adaptive*. Pearson, 2016).

Освітня система, в якій об'єктом адаптації є контент, працює за таким принципом: в першу чергу система аналізує відповідь здобувача на завдання і якщо він зробив помилку, то відповідно до отриманої інформації пропонує йому підказки, зворотний зв'язок або додаткові навчальні матеріали. Як додаткові навчальні матеріали використовуються відеолекції, тексти, інструкції, а також

можливість звернутися за роз'ясненням до викладача. Наприклад, адаптація освітнього процесу в рамках платформи Smart Sparrow полягає у наданні зворотного зв'язку на будь-яку взаємодію з навчальними матеріалами. На платформі існує три рівні адаптації: зворотний зв'язок, модифікація навчального плану та можливість сторони що навчає адаптувати процес передачі знань. Наприклад, система адаптивного навчання з математики Plario оцінює прогрес студента, використовуючи метод ВКТ (Bayesian Knowledge Tracing), та підбирає траєкторію навчання залежно від рівня підготовленості здобувача.

Освітні системи, в яких об'єктом адаптації є завдання, також базуються на аналізі відповідей здобувачів. Але, на відміну від попереднього типу освітніх систем, ці системи після отримання від здобувача відповіді на завдання, пропонують йому виконати наступне завдання без звернення до додаткових матеріалів. У основі такої системи лежить сучасна теорія тестування IRT (Item Response Theory). У межах IRT визначається ймовірність правильного виконання завдання залежно від рівня підготовленості здобувача та параметрів завдання (Van der Linden, & Hambleton (ed.), 2013). Для роботи цієї системи спочатку створюється банк завдань, складність яких відома та фіксована. Якщо здобувач відповідає на запитання правильно, це означає, що його рівень підготовленості підвищився, і йому буде запропоновано з банку важче завдання. Таким чином, на основі відповідей здобувача після кожного завдання перераховується його рівень підготовленості (Chen, C., Lee, & Chen, Y., 2005).

Наступний тип освітніх систем ґрунтується на адаптації порядку надання навчальних матеріалів. Вважається, що даний тип систем є найбільш складним у реалізації, оскільки для його роботи потрібна велика кількість даних (Decoding Adaptive. Pearson, 2016). Для таких систем використовуються алгоритми та предиктивна аналітика, які постійно збирають дані про навчальний процес та змінюють порядок надання навчальних матеріалів для здобувача. Робота даного типу АОС відбувається у три кроки: збирання даних, аналіз даних, надання навчальних матеріалів здобувачеві. Як дані використовуються такі змінні: відповіді здобувачів на завдання, кількість спроб, використання інтерактивних ресурсів, читання навчальних матеріалів і т. д. Після цього на основі аналізу зібраної інформації визначається, що здобувач вже знає, а що ні. Таким чином, аналізуючи поведінку здобувача під час навчання, система підбирає найрелевантніший для нього контент.

Як приклад АОС, яка базується на адаптації надання навчальних матеріалів, можна навести платформу Knewton. Ця платформа не займається розробкою навчальних курсів, але концентрується на адаптації освітнього процесу під характеристики здобувачів. Університети та освітні програми (Університет Джорджії, Classi, та ін.), що співпрацюють з платформою, використовують підключення API з метою передачі знеособлених даних про процес навчання здобувачів на платформі. Knewton отримує висновки про те, що здобувачі знають, чому були допущені помилки в тих чи інших місцях, які теми потребують підвищеної уваги з боку здобувача, а також обчислену ймовірність того, що здобувач успішно виконає необхідні завдання та рекомендації щодо модифікації його навчального процесу. Варто зазначити, що деякі з АОС використовують одразу два об'єкти для адаптації з трьох. Наприклад, платформа для студентів MyLab адаптує навчальний матеріал на основі контенту та порядку надання матеріалів. У свою чергу в рамках проходження курсу на платформі ALEKS

здобувачеві буде запропоновано навчальні матеріали відповідно до завдань та порядку надання навчальних матеріалів (Azcona, Hsiao, & Smeaton, 2018). ALEKS (Assessment and LEarning in Knowledge Spaces) використовує штучний інтелект для виявлення рівня підготовленості здобувача у кожний момент часу по кожній з навчальних тем. В результаті розробляється індивідуальна траєкторія засвоєння навчальних матеріалів, і перехід здобувача до наступної теми відбувається лише у разі засвоєння попередньої (Strayer, 2012).

Кожен із здобувачів має власні міркування щодо комфортної організації процесу навчання. Створення умов, у яких враховуються індивідуальні особливості кожного, можливе в рамках адаптивного навчання. Для цього адаптивні навчальні системи, по-перше, відокремлюють те, що студенти вже знають, від того, що їм невідомо, і, по-друге, використовують характеристики самих студентів, щоб запропонувати відповідний навчальний матеріал.

Список використаних джерел:

Decoding Adaptive. Pearson (2016). URL: <https://www.pearson.com/content/dam/one-dot-com/one-dot-com/global/Files/about-pearson/innovation/Pearson-Decoding-Adaptive-v5-Web.pdf> (дата звернення: 14.02.2022)

Hsu, C.K., Hwang, G.J., & Chang, C.K. (2010). Development of a reading material recommendation system based on a knowledge engineering approach. *Computers & Education*. 2010, 55 (1), 76-83.

FitzGerald E. et al. (2018). Dimensions of personalisation in technology-enhanced learning: A framework and implications for design. *British Journal of Educational Technology*, 49 (1), 165-181.

Johanes, P., & Lagerstrom, L. (2017). Adaptive Learning: The Premise, Promise, and Pitfalls. *Proceedings of the 124th ASEE Annual Conference and Exposition*. Columbus, Ohio.

Van der Linden, W.J., & Hambleton, R.K. (ed.). (2013). Handbook of modern item response theory. Springer Science & Business Media. New York, NY: Springer Science & Business Media.

Chen, C.M., Lee, H.M., & Chen, Y.H. (2005). Personalized e-learning system using item response theory. *Computers & Education*, 44 (3), 237-255.

Azcona, D., Hsiao, I.H., & Smeaton, A.F. (2018). Personalizing computer science education by leveraging multimodal learning analytics. *IEEE Frontiers in Education Conference (FIE)*. IEEE, 1-9.

Strayer, J.F. (2012). How learning in an inverted classroom influences cooperation, innovation and task orientation. *Learning environments research*, 15 (2), 171-193.

ВНУТРІШНЯ ПІДГОТОВКА КАДРІВ ІТ-КОМПАНІЇ

Олексій Журавльов,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міського господарства,
Київський національний університет будівництва та архітектури,
<http://orcid.org/0000-0002-3286-9224>

Алірза Мамедов,

кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри міського господарства,
Київський національний університет будівництва та архітектури,
<https://orcid.org/0000-0003-4703-2694>

Анотація. Випусників ІТ-спеціальностей українських університетів не вистачає для вирішення кадрових проблем, пов'язаних зі стрімким розвитком вітчизняного ІТ-ринку. Тому ІТ-компанії змушені проводити внутрішню підготовку фахівців, залучаючи до навчання випусників інших спеціальностей. Водночас значним є відсоток слухачів, що не завершують розпочате навчання. Визначено причини, що змушували слухачів відмовлятися від активної роботи в рамках курсу: завантаженість на основній роботі, складний матеріал, швидкий темп викладання, великий об'єм матеріалу на самостійне ознайомлення, розчарованість від мови програмування. Підготовка фахівців JavaScript була розрахована на три місяці, проходила в онлайн форматі тричі на тиждень із чергуванням лекційних і практичних занять з великою кількістю домашніх завдань. Конверсія склала 25 % з 20 осіб.

Ключові слова: професійна освіта, ІТ-фахівець, ІТ-освіта, корпоративне навчання, здобувач освіти.

INTERNAL TRAINING OF IT COMPANY STAFF

Oleksii Zhuravliov,

Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of the Department of Municipal Economy,
Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture,

Alirza Mamedov,

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Municipal Economy,
Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture

Abstract. There are not enough graduates of IT specialties of Ukrainian universities to solve personnel problems related to the rapid development of the domestic IT market. Therefore, IT companies are forced to conduct internal training, attracting graduates of other specialties. At the same time, the percentage of students who do not complete their studies is significant. The reasons that forced the students to give up active work in the course were identified: workload, complex material, fast pace of teaching, a large amount of material for self-study, frustration with the programming language. JavaScript training was designed for three months, held online three times a week with alternating lectures and practical classes with lots of homework. Conversion was 25% of 20 people.

Keywords: vocational education, IT specialist, IT education, corporate training, education applicant.

Бурхливий розвиток ІТ-сфери в Україні вимагає іманентного процесу підготовки кадрів, як з боку закладів вищої освіти, так і з боку самих ІТ-компаній, що мають дефіцит кваліфікованих інженерів. Кількість ІТ-фахівців в галузі в Україні складає більш ніж 212 тис. осіб і попит продовжує зростати на 20-25% на рік. Майже третина фахівців припадає на м. Київ (більш ніж 65 тисяч), де і концентруються ІТ-компанії (Журавльов, & Сімачов, 2018; Скільки ІТ-спеціалістів в Україні, 2021). Український ринок праці має дві основні тенденції: гострий дефіцит фахівців для ІТ-галузі і водночас великий відсоток безробітних спеціалістів із вищою освітою. Це пояснюється низькою ефективністю профорієнтаційної діяльності у загальноосвітніх школах, неконтрольованим зростанням університетської мережі, перенасиченням ринку незатребуваними фахівцями, неефективними освітніми програми, незадовільним станом формування ключових компетентностей, що не дає змоги виховати в молоді якості, необхідні для мобільності на цифровому ринку праці (Єршов, 2021, с. 18). Оскільки випускників ІТ-спеціальностей університетів не вистачає (НВ. Бізнес, 2021), компанії проводять внутрішню підготовку фахівців не лише з ІТ освітою, але й усіх, хто цікавиться програмуванням, новітніми технологіями, бажає “увійти в айті” в незалежності від віку, статі чи минулого досвіду.

Якщо для великих компаній, як EPAM чи Global Logic, внутрішня підготовка стала вже невід’ємною складовою роботи, то невеликі компанії (до 50-100 співробітників) змушені створювати власні конкурентні підготовчі курси для того, щоб надалі розвиватися і зменшити залежність від стрімко зростаючої медіанної зарплати в галузі.

Метою цього матеріалу є стисле викладення результатів освітнього досвіду ІТ-компанії в якій працює один із авторів. ІТ-компанія є аутсорсинговою, де наразі працюють 24 інженери з України і Білорусі. Технології, які використовуються: PHP, Python, Swift, Java та JavaScript.

Динаміка зростання вакансій фронт-енд розробників представлена на *рис. 1* і свідчить про стабільно високий попит на таких фахівців.

Саме підготовка фахівців JavaScript була ключовою в розробленні навчальної програми, яка була розрахована на три місяці, проходила в онлайн форматі три рази на тиждень із чергуванням лекційних і практичних занять з великою кількістю домашніх завдань. Заняття були безкоштовними, викладачами виступали два досвідчених інженери компанії. Обов’язковою вимогою до прийому на курс були знання із CSS та HTML, базові знання із принципу роботи браузера, серверної частини.

Київ ▾ Front End ▾ Будь-який досвід ▾

Вакансії

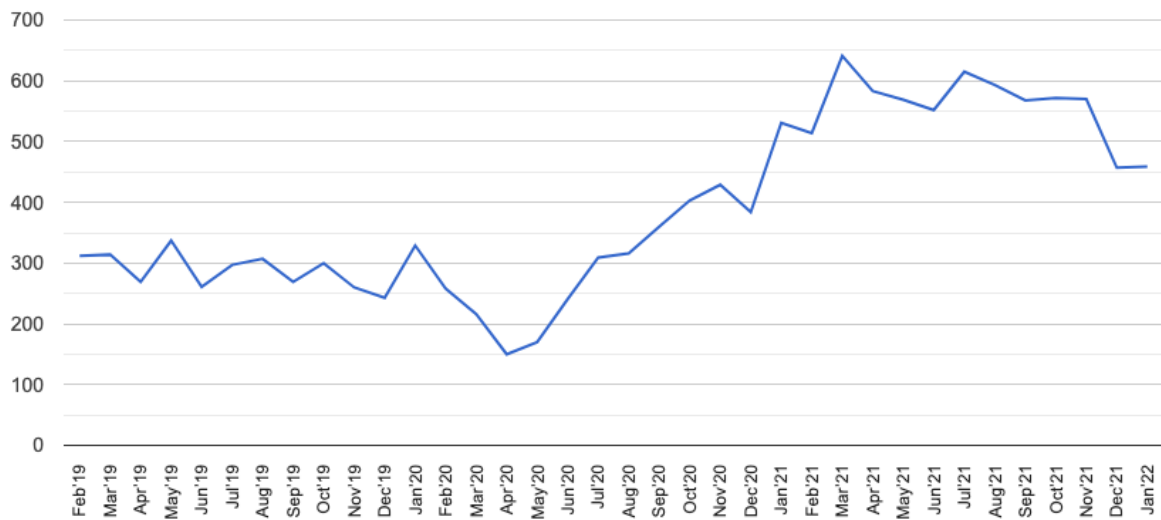

Рис. 1 Динаміка зростання вакансій фронт-енд розробників у місті Києві з лютого 2019 р. по теперішній час

На початок курсу в групі було 20 людей віком від 13 до 40 років, 7 осіб мали попередню технічну освіту, 6 осіб гуманітарну, 1 особа навчалася в школі. Серед слухачів було 4 жінки. За результатами тримісячної роботи лише 5 успішним випускникам курсу було запропоновано позицію інтерна в компанії, серед них лише 2 особи із технічною освітою. Таким чином, конверсія склала 25%.

Серед причин, що змушували слухачів відмовлятися від активної роботи в рамках курсу були: перевантаженість на основній роботі, складний матеріал, швидкий темп викладання, великий об'єм матеріалу на самостійне ознайомлення, розчарованість від мови програмування.

Серед труднощів викладання була велика перевантаженість основною діяльністю викладачів, різний рівень базової підготовки слухачів, великий об'єм матеріалу на перевірку.

Список використаних джерел:

НВ. Бізнес (2021). *Гроші є, працювати нікому. Чому українська ІТ-індустрія зіткнулася з дефіцитом кадрів, і як вона вирішує цю проблему.* URL: <https://biz.nv.ua/ukr/tech/it-robota-ye-lyudey-nevistachaye-skilki-budut-rosti-zarplati-v-ukrajiniexperti-50172994.html>

Єршов, М.-О. (2021). Тенденції розвитку кадрового потенціалу ІТ-ринку України. *Colloquium-journal*, 22 (109), 17-18.

Журавльов, О.В., & Сімачов, О.А. (2018). Статистичне дослідження ринку ІТ-послуг в Україні. *Статистика України*, 4, 25-33.

Мамедов, А.М., & Апостолова, Л.О. (2011). Використання сучасних інформаційних технологій для обліку об'єктів культурної спадщини. *Містобудування та територіальне планування*, 42, 220-223.

Скільки ІТ-спеціалістів в Україні: +29 тисяч за рік згідно з Мін'юстом (2021). URL: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2020/?from=tge>

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ТА БЕЗПЕКА НА МОРІ

Вікторія Жур'ян,

аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України
<https://orcid.org/0000-0001-8929-2051>

Анотація. Визначено сутність екологічної безпеки та її значення для захисту навколишнього середовища й життєво важливих інтересів людини. Визначено шість стратегій, які капітан судна може застосувати для економії ресурсів і зменшення проблем щодо їх очищення та відновлення. Охарактеризовано підхід до екологічної освіти, покликаний забезпечити прийняття екологічних ризиків та безпеки на морі, поєднання підходів із використанням концепцій індивідуальної відповідальності моряків, належної плавальної практики, та глобальної відповідальності, надає судноводіям управлінські можливості обмеження забруднення навколишнього середовища.

Ключові слова: екологічна освіта, екологічна безпека, управління екологічним ризиком, економія ресурсів, стратегії економії.

ENVIRONMENTAL RISKS AND SAFETY AT SEA

Viktoriia Zhurian,

PhD Student
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The essence of ecological safety and its significance for the protection of the environment and vital human interests are determined. Six strategies have been identified that the ship's captain can use to save resources and reduce cleaning and recovery problems. The approach to environmental education, designed to ensure the acceptance of environmental risks and safety at sea, combining approaches using the concepts of individual responsibility of sailors, good swimming practice, and global responsibility, provides pilots with management capabilities to reduce pollution.

Keywords: ecological education, ecological safety, ecological risk management, resource saving, economy strategies.

Багатовіковий досвід людини в процесі фахової підготовки, надає переконань, що в природі існують об'єкти, процеси та явища, абсолютно безпечні для нього. Але існують зовнішні екологічні загрози й ризики, які йдуть динамічним шляхом, що характеризується високими технологіями, постійно розвивається та вдосконалюється виробничими процесами і є унікальними в Україні виміри глобалізації технологічного та економічного розвитку. Такими є стихійні лиха, аварії чи інфекційні хвороби, виникнення військових конфліктів або непередбачувана державна політика щодо екологічних загроз, які представляють криміногенні елементи. Усі ці загрози навколишньому середовищу сьогодні цілком імовірні з невизначеними наслідками, найбезпечніші з них це екологічні ризики та безпека на морі.

Згідно з визначенням ЮНЕСКО, «довкілля» – це та частина світу, з якою людина знаходиться у взаємодії, яку він використовує, підпорядковується його впливу і до якої пристосовується.

Екологічна безпека за своєю природою є станом природного захисту навколишнього середовища та життєво важливих інтересів людини від можливого негативного впливу господарської та іншої діяльності, від надзвичайних ситуацій природної та техногенної природи та їх наслідки. Це визначення можна звести до короткого формулювання – стану захисту від небезпек. Екологічний ризик – це ймовірність змін та (або) руйнування екологічної ділянки в результаті змін у навколишньому середовищі.

Сформулюються ключові екологічні та ресурсні обмеження, включаючи ризики для здоров'я, зміну клімату, дефіцит води та зростаючі потреби в енергії сприяти майбутньому безпековому середовищу моря. Негативні сторони природних ризиків пов'язані не тільки з технологіями але і з розумінням та ставленням до проблем, що з них виникають, визначаючи мови менеджменту морської діяльності (Bezlutcka et al., 2021).

У зв'язку з цим морську екосистему можна розглядати як специфічний вид – регульовану екосистему, що представляє замкнуту єдність. Небезпечними з екологічної точки зору є аварії з танкерами, плавучими нафтовими вишками, заводами, розташованими біля моря, великими містами та курортами уздовж узбережжя. Виконуючи щоденні завдання, керуючий склад судна має здійснювати та прийняти всі розумні та досяжні заходи щодо збереження навколишнього середовища. Для цього фахівці морської галузі повинні знати, як дії впливають на навколишнє середовище. Планування заходів охорони навколишнього середовища є важливим процесом забезпечення охорони навколишнього середовища (Велев, 2013). Система запобігання екологічних ризиків та безпеки на морі є необхідною умовою для реалізації професійної діяльності капітана судна.

Управління екологічним ризиком - це процес виявлення, оцінки та контролю ризиків, що впливають з операційних факторів.

Основна відповідальність за охорону навколишнього середовища лежить на представниках керівного складу судна.

З метою ефективної інтеграції екологічних міркувань, для проведених морських дій, умови ІМО – повинні, дотримуватися таких вказівок (Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року, Із змінами і доповненнями, внесеними Манільськими поправками від 25 червня 2010 року):

- визначати аспекти оперативної діяльності, які можуть забезпечити потенційний вплив на навколишнє середовище. (прикладом екологічних оперативних заходів є: робота з небезпечними матеріалами; виробництво відходів, включаючи небезпечні та стічні води; кидання викидів у повітря шляхом спалювання палива або витоку теплоносіїв);

- визначати екологічні характеристики, які впливають на морську діяльність. (прикладом екологічних характеристик є: загальний стан довкілля в регіоні; клімат; якість води, включаючи поверхневі та підземні води; якість повітря; природні та культурні ресурси; існування зникаючих видів та критичних місць існування; наявність птахів або шляхів міграції птахів);

– визначати заходи щодо запобігання забрудненню та захисту ресурсів, прибирання та реставрації. (прикладом таких екологічних заходів є: запобігання забрудненню та збереження ресурсів; запобігання забрудненню шляхом збереження ресурсів, зменшення використання небезпечних матеріалів та мінімізації викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище).

Визначимо шість стратегій, які капітан судна може застосувати для економії ресурсів і зменшення вимог до очищення та відновлення (Спільна доктрина НАТО з питань довкілля захисту під час операцій та навчань під проводом НАТО, 2018):

- скорочення джерел забруднення – зменшення або виключення використання небезпечних матеріалів та потоків відходів;
- профілактичні заходи – заходи, спрямовані на запобігання розвитку екологічної шкоди;
- повторне використання – багаторазове використання одного і того ж ресурсу;
- утилізація – відновлення використання нових продуктів, що генерується;
- обробка – перетворення небезпечних відходів на небезпечні;
- утилізація – остання інстанція.

Дотримання національних та міжнародних екологічних законів та норм застосовується у морських екологічних операціях. Визначення експлуатаційних обмежень або обмежень, введені чинними екологічними нормами. Винятком із цієї вимоги є надзвичайні ситуації, які загрожують життю або безпеці людей, тоді можуть бути введені обмежені умови, призначені для виконання екологічних установ, відповідного планування може зменшити вплив цих обмежень.

Ключем до управління екологічним ризиком є збалансованість захисту довкілля й моря, з цілями та завданнями прибережних формувань. Завдання повинні плануватися та впроваджуватись з метою мінімізації непотрібних ризиків для навколишнього середовища та здоров'я людей. Тому вони повинні проводити періодичні перевірки (ревізії) об'єктів спеціалістами з охорони навколишнього середовища, контролювати будь-які зміни та використовувати періодичні звіти для інспекцій портів як основи екологічних наукових досліджень (Bakhmat et al., 2020).

Підхід до екологічної освіти, який забезпечить прийняття екологічних ризиків та безпеки на морі, поєднання підходів із використанням концепцій індивідуальної відповідальності моряків, належної плавальної практики, та глобальної відповідальності, надає судноводіям управлінські можливості обмеження забруднення навколишнього середовища:

- у процесі логістичного планування, враховувати можливий негативний вплив на навколишнє середовище та вжиття заходів щодо їх уникнення;
- планування та організація необхідної екологічної підготовки представників командування портами та управлінського персоналу суден.

Список використаних джерел:

Bezlutska, O., Leshchenko, A., Zahorodnia, Y., ...Sherman, M., & Smyrnova, I. (2021). Management qualities of the marine cadets. *Journal of Management Information and Decision Sciences*, 24(1), 1–12 <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85101482551&origin=resultslist&sort=plf-f>

Велев, С. (2013). *Військові аспекти екології та охорони навколишнього середовища*. Військова академія.

Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року, із змінами і доповненнями, внесеними Манільськими поправками від 25 червня 2010 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU78K01U.html

Спільна доктрина НАТО з питань довілля захисту під час операцій та навчань під проводом НАТО (2018). *STANAG 7141* (видання 2), НАТО.

Bakhmat, N., Kotliar, L., Zhytomyrska, T., Slabko, V., Zhurian, V, Pilevych, O., & Smyrnova, I. (2020). Pedagogical principles of training specialists in public administration and management in the system of vocational education. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(10), 203–207. URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85094658975&origin=resultslist&sort=plf-f>.

Заслоцька, Н.В. (2021) *Форми і методи науково-методичної діяльності педагогічних працівників у закладі професійної освіти. Інноваційні моделі розвитку науково-методичної компетентності педагогів професійної і фахової передвищої освіти: досвід, проблеми, перспективи: матеріали Міжнародної конференції* (м. Біла Церква, 20 травня 2021 р.). (с. 83-87).

Заслоцька, Н.В. (2020). Сучасні аспекти формування інформаційно-правової компетентності у майбутніх агентів з організації туризму в закладах професійної освіти. *В. О. Радкевич (ред.). Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства. Збірник Матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.) Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ: ПТОО НАПН України (с.168-171).

ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК НАПРЯМ РЕАЛІЗАЦІЇ КАР'ЄРНИХ ПЛАНІВ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Дмитро Закатнов,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
<https://orcid.org/0000-0002-4130-089X>

Анотація. Подальший розвиток держави прямо залежить від готовності та вміння молоді займатися підприємницькою діяльністю. Дослідження кар'єрних планів учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти на найближчу перспективу (до п'яти років) дає змогу дійти висновку, що вони, насамперед, пов'язані з обраним напрямом професійної підготовки, а, по-друге, у значній мірі орієнтовані на сферу підприємницької діяльності. Результати дослідження дали змогу виявити декілька тенденцій. Насамперед, характерним є зменшення з роками навчання кількості учнів, які планують в майбутньому займатися підприємницькою діяльністю.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка до підприємництва, молодіжне підприємництво, кар'єрні плани, кар'єрне консультування.

ENTREPRENEURSHIP AS A DIRECTION OF IMPLEMENTATION OF CAREER PLANS OF STUDENTS OF VOCATIONAL (VOCATIONAL AND TECHNICAL) EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Dmytro Zakatnov,
Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Deputy Director for Research
of the V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and
Pedagogical Library of Ukraine

Abstract. The further development of the state directly depends on the readiness and ability of young people to engage in entrepreneurial activity. A study of the career plans of students of professional (vocational) education institutions for the near future (up to five years) allows us to conclude that they are primarily related to the chosen field of vocational training, and, secondly, in largely focused on business. The results of the study revealed several trends. First of all, there is a decrease in the number of students who plan to engage in entrepreneurial activities in the future.

Keywords: vocational education, preparation for entrepreneurship, youth entrepreneurship, career plans, career counseling.

Зміни, що відбуваються в суспільно-економічному житті України свідчать про незворотній перехід до ринкових умов господарювання, однією з найбільш істотних ознак якого є розвиток підприємництва. За такого підходу подальший розвиток держави прямо залежить від готовності та вміння молоді займатися підприємницькою діяльністю, тобто підготовка молоді до підприємницької діяльності набуває значення категорії суспільно-державної значущості.

Дослідження кар'єрних планів учнів закладів професійної (професійно-технічної освіти (П(ПТ)О) на найближчу перспективу (до п'яти років) дає змогу дійти висновку, що вони, насамперед, пов'язані з обраним напрямом професійної підготовки, а, по-друге, у значному ступені орієнтовані на сферу підприємницької діяльності.

Одержані емпіричні дані свідчать про те, що в учнів закладів П(ПТ)О, розташованих у сільській місцевості, більш чітко виражений вектор освітньо-професійної траєкторії, пов'язаний з роботою за спеціальністю. Так, майже 74 % респондентів, що навчалися у закладах П(ПТ)О, розташованих у сільській місцевості, планували працювати за спеціальністю, а серед учнів закладів П(ПТ)О, розташованих у містах, за спеціальністю планувало працювати біля 57 % опитаних. Вивчення кар'єрних планів учнів закладах П(ПТ)О щодо підприємницької діяльності наведено у таблиці 1 (скорочення: Д – дівчата, Ю – юнаки).

Результати дослідження дали змогу виявити декілька тенденцій. Насамперед, характерним є зменшення з роками навчання кількості учнів, які планують в майбутньому займатися підприємницькою діяльністю. Особливо чітко така тенденція проявляється в учнів сільських закладів П(ПТ)О, де кількість учнів зменшилася із 34,1 % на першому курсі до 9,7 % на третьому курсі, тобто в 3,5 рази. Для учнів міських закладів П(ПТ)О також є характерним спад вибору підприємництва діяльності як напрямку майбутньої професійної діяльності, але він є менш значним, з 33,8 % на першому курсі до 25,8 % на третьому курсі, тобто в 1,3 рази. Крім того, якщо для юнаків міських закладів П(ПТ)О характерним є перманентне спадання інтересу до підприємництва як сфери майбутньої професійної діяльності, то для дівчат є характерною нерівномірність цього процесу (підвищення на другому курсі та спадання на третьому курсі). Для дівчат із закладів П(ПТ)О, розташованих у сільській місцевості характерним є спадання інтересу до підприємництва як сфери майбутньої професійної діяльності на другому курсі, та його підвищення на третьому курсі.

Таблиця 1

Кар'єрні плани учнів ЗП(ПТ)О щодо підприємницької діяльності (у %)

Навчальні заклади	I курс		II курс		III курс		Середнє значення	
	Д	Ю	Д	Ю	Д	Ю	Д	Ю
Міські заклади П(ПТ)О	24,9	43,4	30,7	25,5	27,9	23,8	27,7	30,6
Сільські заклади П(ПТ)О	19,6	52,8	9,1	16,7	10,5	8,3	14,2	33,3

Результати опитування також засвідчили недостатній рівень розвитку підприємницької компетентності в учнів закладів П(ПТ)О. Понад 60 % респондентів не мають чіткого уявлення про підприємницьку діяльність, а переважна більшість опитаних (близько 70 %) не може назвати якості особистості, важливі для підприємницької діяльності. При цьому Європейський парламент і Рада Європейського Союзу 17 січня 2018 р. схвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання впродовж Європейський парламент і Рада Європейського Союзу 17 січня 2018 р. схвалили Рамкову програму оновлених

ключових компетентностей для навчання впродовж життя, до числа яких віднесено й підприємницьку компетентність.

Список використаних джерел:

Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценок, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.М. (2021). *Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник*. Житомир: Полісся.

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Гриценок, І. А., Єршова, Л. М., Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., & Сохацька Г. В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: Полісся.

Закатнов, Д.О. (2012). *Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення: монографія*. Київ: Педагогічна думка.

Закатнов, Д.О. (2009). Зміст та форми профорієнтаційної роботи з школярами у 20-30-х рр. ХХ століття. *Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення в умовах фінансово-економічної кризи: IV Всеукраїнська науково-практична конференція*. Київ, Україна, 30 Жовтень 2009. Київ: ІПК ДСЗУ.

Yershova, L. (2019). Developing entrepreneurial competency of future qualified specialists using self-management technology. *Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*, 2(19), 92-100. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.19.92-100>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Наталія Заслоцька,

аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-9390-9621>

Анотація. У даному матеріалі висвітлено проблему формування правової компетентності майбутніх фахівців сфери послуг шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій. Продемонстровано інтерактивний освітній простір та застосування в освітньому середовищі закладу професійної освіти спеціалізованого програмного забезпечення. Зроблено висновок, що серед педагогічних технологій саме інформаційно-комунікаційні мають значний потенціал для забезпечення формування правової компетентності здобувачів професійної освіти.

Ключові слова. Інформаційно-комунікаційні технології, професійна освіта, інформаційне середовище, інтерактивний освітній простір, правова компетентність.

USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN FORMATION OF LEGAL COMPETENCE OF FUTURE SERVICE SPECIALISTS

Natalia Zaslotska,

graduate student of the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Annotation. The research highlights the juridical competence formation problem of future specialists in the sphere of services through the use of information and communication technologies. The interactive educational surrounding and specialized software are demonstrated in the vocational education institution. It is concluded that among all pedagogical techniques, information and communication technologies have a significant potential to ensure juridical competence formation of vocational education students.

Keywords. Information and communication technologies, vocational education, information environment, interactive educational surrounding, juridical competence.

Стрімкий розвиток цифровізації усіх сфер суспільного життя зумовлює необхідність розвитку цифрової компетентності і цифрової культури усіх членів цифрового суспільства. У зв'язку з цим, особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного викладача закладу професійної освіти на усвідомлення принципово нових вимог до його педагогічної діяльності, готовності використовувати інформаційно-комунікаційні технології як допоміжний, а інколи й основний навчальний ресурс. Про це наголошується у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті та в інших нормативно-правових документах щодо забезпечення ефективного впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій на всіх освітніх рівнях та формах навчання (Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013).

У зв'язку з цим педагогічним працівникам закладів професійної освіти необхідно володіти інформаційно-комунікаційною компетентністю, що передбачає

здатність здійснювати освітню діяльність із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, ефективно працювати в умовах інформаційного середовища, застосувати спеціалізоване програмне забезпечення, спрямоване на організацію дистанційної форми навчання (Moodle, Classroom, Unicraft, Microsoft Teams, Edmodo тощо) (Радкевич Олександр, & Радкевич Оксана, 2021). Наявність таких здатностей уможливить ефективне застосування педагогом інформаційно-комунікаційних технологій у системі професійної освіти і, зокрема, у процесі формування правової компетентності майбутніх фахівців сфери послуг, що слугуватиме розв'язанню низки дидактичних завдань. Серед них: організація і вдосконалення процесу навчання з предметів загальноосвітнього та спеціального циклів, самоосвіта учнів, розвиток рефлексії за результатами навчання. Цьому сприяють Інтернет-додатки, мультимедіа, web-кейси, дистанційне навчання і безліч інших новітніх технологій, що сприяють модернізації й розвитку глобального освітнього середовища (Овчарук, ред., 2019).

У ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» діє інтерактивний освітній простір, де кожен викладач і майстер виробничого навчання має свій сайт або блог, об'єднані на Інтернет-ресурсі закладу професійної освіти. Наприклад, блог викладача «Правознавство» – це корисний інструмент для більш ефективної організації освітнього процесу, розвитку правової компетентності здобувачів професійної освіти. Для цього викладачі розробляють рекомендації щодо навчання, створюють ситуативні завдання, тести, кейси тощо. При цьому вони враховують різний рівень підготовки учнівської молоді, темп освоєння навчального матеріалу. Окрім того, на сайті розміщуються створені педагогами-практиками електронні версії матеріалів (презентації занять, відеофільми, лекції, таблиці). Це дає змогу здобувачам професійної освіти навіть попри пропуски занять через хворобу або з інших причин успішно засвоювати навчальний матеріал (Bakhmat et al., 2021).

Персональний сайт або блог викладача реалізує можливості дистанційного навчання, забезпечує різні типи взаємодії учасників освітнього процесу, наприклад, через «гостьову книгу» або електронну пошту. Під час дистанційного навчання активно використовуються Google Classroom та інші програми для онлайн навчання. Намагаючись використовувати інновації для формування правової компетентності майбутніх фахівців сфери послуг, викладачі активно застосовують дистанційну форму здобуття освіти. Для цього вони проходять тренінги в Академії цифрового розвитку «Додатки Google в освітній діяльності», а в період дистанційного навчання, не тільки навчають, але й навчаються самі, долучаючись до онлайн курсів із цифрової грамотності «Про дистанційні та змішані форми навчання», «Застосування учень-орієнтованого підходу у дистанційному навчанні у закладах професійної освіти». В рамках програми «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» викладачі закладів професійної освіти брали участь у тренінгових програмах «Підвищення рівня цифрових компетентностей», «Розвиток цифрових навичок при створенні навчального мультимедійного контенту», «Цифрова освіта для викладачів: засоби Microsoft для віддаленого навчання» та інші. Застосування Інтернет-ресурсів дало змогу викладачам та учням долучатися до тренінгової програми «Skills Lab: успішна кар'єра» та «Skills Lab: власна справа», а також пілотного курсу «Навички для успішної кар'єри» щодо покращення кар'єрної та правової компетентностей випускників закладів професійної освіти.

Відомо, що якість формування правової компетентності майбутніх фахівців сфери послуг залежить від переліку дібраних методів. Тому в закладах професійної освіти використовуються інформаційно-комунікаційні технології для створення мультимедійних презентацій та публікацій, творчих завдань, вправ та ігор (зокрема інтернет-сервіси для мультимедійних дидактичних вправ LearningApps та створення інтерактивних ігор Kahoot, інтерактивна дошка Jamboard, Padlet тощо).

Отже, інформаційно-комунікаційні технології, як система дидактичних процедур взаємодії викладача та учнів, оновлення змісту, форм і методів, мають значний потенціал для ефективного формування правової компетентності здобувачів професійної освіти.

Список використаних джерел:

Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

Радкевич, Олександр, & Радкевич, Оксана (2021). Актуальні компетентності педагогічних працівників для організації дистанційного навчання. *Професійна педагогіка*, 2 (21), 53-59. URL: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.53-59>

Овчарук, О. В. (ред.) (2019). Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: тези доповідей учасників всеукр.наук.-практ. семінару (Київ, 12 березня 2019 р.). Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ.

Bakhmat, N., Kotliar, L., Zhytomyrska, T., Slabko, V., Zhurian, V, Pilevych, O., & Smyrnova, I. (2020). Pedagogical principles of training specialists in public administration and management in the system of vocational education. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(10), 203–207. URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85094658975&origin=resultslist&sort=plf-f>.

ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ КУРСИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Альона Зуєва,
старший науковий співробітник
лабораторії дистанційного професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України,
кандидат педагогічних наук,
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-3446-2583>

Анотація. Інформаційно-технологічна культура викладачів у коледжах аграрного профілю одночасно містить і складові професійно-педагогічної культури, і складові загальної інформаційної культури. Показано, що інформаційні компетентності викладача раціонально формувати і розвивати за допомогою електронних навчальних курсів. Обґрунтовано особливості розвитку інформаційно-технологічної культури викладачів коледжів із використанням електронних навчальних курсів.

Ключові слова: професійна освіта, електронні навчальні курси, інформаційно-технологічна культура, коледж аграрного профілю, цифрові технології.

ELECTRONIC TRAINING COURSES IN THE SYSTEM OF INFORMATION AND TECHNOLOGICAL CULTURE DEVELOPMENT

Alona Zuieva,
Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher
of the Distance Vocational Training Laboratory
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. Information and technological culture of teachers in agricultural colleges simultaneously contains both components of professional and pedagogical culture and of general information culture. It is shown that the information competencies of the teacher are rationally formed and developed with the help of electronic training courses. The peculiarities of the development of information and technological culture of college teachers with the use of electronic training courses are substantiated.

Keywords: vocational education, electronic training courses, information technology culture, agricultural college, digital technologies.

Інформаційно-технологічна культура викладачів у коледжах аграрного профілю – системно-інтегративна, поліфункціональна професійна якість особистості викладача, здатного активно використовувати сучасні електронні освітні засоби та цифрові аграрні технології для забезпечення освітніх процесів, проектувати власну траєкторію професійного розвитку.

Інформаційно-технологічна культура викладачів в коледжах аграрного профілю одночасно містить і складові професійно-педагогічної культури, і складові загальної інформаційної культури.

В особистісному сенсі технологічна культура визначає рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і вдосконалення себе й

навколишнього світу. Тому технологічна культура є фундаментальним компонентом загальної культури, а також основою й умовою розвитку сучасного суспільства та виробництва (Прийма, 2005).

Інформаційно-технологічна культура викладачів у аграрних коледжах є складовою їх професійної педагогічної культури і складається з структурних компонентів: інформаційно-технологічний світогляд, спрямоване на новітні цифрові агротехнології мислення, інформаційно-технологічна освіта, спрямованість етики та естетики на екологічні, біологічні, інформаційні, педагогічні, комунікаційні аспекти.

ІТК викладача реалізується за допомогою інформаційних компетентностей (Антонченко, 2009):

- розуміння навколишнього середовища як відкритої інформаційної системи;
- загальні знання про інформацію, інформаційні процеси, моделі та технології;
- уміння та навички застосовувати можливості програмних засобів загального призначення для отримання, обробки, збереження та передавання інформації;
- уміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології;
- уміння застосовувати наявну інформацію для організації власної роботи;
- вміння подати інформацію в зрозумілій формі;
- уміння застосовувати наявну інформацію для передавання знань студентам;
- орієнтація на розширення та поновлення знань;
- структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень.

Інформаційні компетентності викладача раціонально формувати і розвивати за допомогою електронних навчальних курсів.

Електронний навчальний курс (ЕНК) – це комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням електронних технологій.

Модулі розвитку інформаційно-технологічної культури за допомогою ЕНК (Петрова, & Подліняєва, 2020):

- базовий: інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній діяльності;
- предметно-орієнтований: інформаційно-комунікаційні технології у викладанні навчального предмета;
- технологічний: сучасні інформаційні технології в агропромисловому комплексі;

- вузькопрофесійний: спецкурси варіативної частини освітньої програми.

За допомогою ЕНК ми розвиваємо такі елементи їх ІТК:

1. Розвиваємо ставлення викладачів аграрних коледжів до використання ІКТ в педагогічній діяльності.

2. Підвищуємо ступінь сформованості у викладачів аграрних коледжів знань і вмінь використання цифрових технологій аграрної сфери в педагогічній діяльності.

3. Розвиваємо у викладачів здатність оцінити власний рівень володіння цифровими педагогічними та агротехнологіями і проектувати траєкторію подальшого їх розвитку.

Список використаних джерел:

Прийма, С. М. (2005). Формування технологічної культури майбутніх учителів інформатики у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Збірник наукових праць БДПІ. Серія: Педагогічні науки*, 3, 162-174.

Антонченко, М. О. (2009). Формування інформаційної культури студентів в умовах становлення інформаційного суспільства. *Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Суми: СДПУ, 2, 168-173.* URL: http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/8006/1/Antonchenko_Formuvannia.pdf

Петрова, Л., & Подліняєва, О. (2020). Модель розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагогів на основі мережевої взаємодії в системі післядипломної освіти. *Критичне мислення в епоху токсичного контенту: збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції*. Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, с. 374-384.

ДОСЯГНЕННЯ ГАРМОНІЇ У ВІДНОСИНАХ МІЖ ЛЮДИНОЮ І ДОВКІЛЛЯМ: ЕКООРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Каленський Андрій,
доктор пед. наук, професор,
провідний науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0001-9034-5042>

Анотація. Сучасна екологія включає нашарування пласту гуманітарних і філософських проблем. Потреба у нових педагогічних технологіях, зокрема у екоорієнтованих, спричиняється новими потребами суспільства, що спрямовані на досягнення гармонії у відносинах між людиною, суспільством і природою. Екоорієнтована технологія навчання представлена як система науково обґрунтованих дій та взаємодії елементів освітнього процесу, здійснення яких гарантує досягнення поставлених цілей навчання, що спрямовані на досягнення гармонії у відносинах між людиною, суспільством і природою.

Ключові слова: екологічна освіта, екологія, професійна освіта, педагогічні технології, екоорієнтовані технології навчання.

ACHIEVING HARMONY IN THE RELATIONSHIP BETWEEN HUMANS AND THE ENVIRONMENT: ECO-FOCUSED LEARNING TECHNOLOGIES

Andrii Kalenskyi,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Leading Researcher of the Laboratory of Vocational Training Technologies
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. Modern ecology includes layers of humanitarian and philosophical problems. The need for new pedagogical technologies, in particular eco-oriented ones, is caused by the new needs of society, aimed at achieving harmony in the relationship between man, society and nature. Eco-oriented learning technology is presented as a system of scientifically sound actions and interaction of elements of the educational process, the implementation of which guarantees the achievement of learning goals aimed at achieving harmony in the relationship between man, society and nature.

Keywords: ecological education, ecology, professional education, pedagogical technologies, eco-oriented learning technologies.

Екологія, як наука, увібрала у свій зміст такі світоглядні поняття як: зміни у довкіллі та посилення тиску на екосистеми, необхідність переходу суспільства до стійкого розвитку, моральну відповідальність кожної людини за дбайливе використання природних ресурсів, нагромадження та переробку відходів, збереження довкілля. Основним її призначенням та завданням є забезпечення стратегії стійкого розвитку, що спрямована на досягнення гармонії у відносинах між людиною, суспільством і довкіллям.

Сучасна екологія включає нашарування пласту гуманітарних і філософських проблем, котрі проявляються через: визнання природи як цілісного організму, в який залучено й людину; вивчення системних об'єктів із використанням нових систем пізнання; надання суттєвого значення моральним принципам, що забороняють дії небезпечні як для людини, так і для природи (Сидоренко, 2002).

Однією з провідних функцій сучасної екології визнано освітню.

Шляхи гармонізації взаємовідносин між людиною і природою (довкіллям) відбуваються, насамперед, через передачу необхідного екологічного досвіду, знань та умінь із збереження довкілля освітніми засобами. Це значить, що реалізація нових викликів, які висуває сучасна цивілізація, може відбутися через зміни у змісті і формах освіти, зокрема і використанням екоорієнтованих педагогічних технологій у закладах професійної освіти.

У такий спосіб екологія стає важливим чинником сучасного наукового дослідження і необхідним компонентом оновленої системи неперервної екологічної освіти і виховання взагалі та її професійно-технічної ланки зокрема (Лук'янова, 2016).

Розглянемо трактування поняття «технологія». Воно складається з двох складових: «техно», що одночасно означає і мистецтво (вправність, майстерність), і ремесло (фах, професія); «логія» – наука, знання. Тобто, пряме значення терміну «технологія» можна тлумачити як опис, з одного боку, майстерно здійсненої професійної роботи, а з іншого – досконалої, оптимально організованої діяльності, що гарантує отримання повного результату.

Відповідно до педагогічних наук поняття «технологія навчання» вперше було уведено відомим американським письменником та філософом Л. Хаббардом. Зауважуючи на тому, що будь-яке навчання в своїй основі є діяльністю, що долає складності, науковець розробив точну технологію, яка дозволяє долати ці перешкоди й стати спроможним використати набуті знання у будь-якій життєвій галузі.

Суттєве розходження в поглядах на це педагогічне явище (педагогічна технологія) багато в чому пояснюється складністю і недостатністю його вивченості, значною відмінністю розуміння вихідних позицій у різних дослідників. Проте всіх об'єднує визнання особливої специфіки педагогічної технології, як явища, що полягає в тому, що в ній організовується, планується і здійснюється такий освітній процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей. Вона передбачає формулювання мети через результати навчання, які виражаються у діях студентів (учнів), надійно ними усвідомлюються, приймаються, визначаються і перевіряються.

Традиційна педагогічна технологія навчання у освіті зорієнтована на донесення наукових знань, з одного боку, та їх засвоєння з іншого. Вона виходить з того, що зовнішнє безпосередньо формує внутрішнє. Студент (учень) підпадає під поняття «об'єкт», який керується за допомогою зовнішніх впливів, загальних стандартів та нормативів, забезпечуючи

формування та розвиток пізнавальних процесів і якостей, задуманих та спрогнозованих викладачем. Але студент (учень) сприймає лише те, що може й хоче сприймати, переломлюючи навчальні впливи через призму своєї індивідуальності, тобто як суб'єкт.

Таке навчання необхідно трансформувати в інше, при якому студент (учень) стає суб'єктом навчання.

Потреба у нових педагогічних технологіях, зокрема у екоорієнтованих, спричиняється новими потребами суспільства, що спрямовані на досягнення гармонії у відносинах між людиною, суспільством і природою.

У новій екоорієнтованій технології навчання ставиться мета виявити закономірності взаємодії викладачів, учнів (студентів), а саме: змісту, форм і методів, засобів і джерел навчання. При такому підході ця технологія представляє, по суті, організацію такого процесу навчання, що передбачає певну систему дій та взаємодії всіх елементів навчального процесу, що сприяють забороні небезпечних дій як для людини, так і для природи.

Отже, екоорієнтована технологія навчання – це система науково обґрунтованих дій та взаємодії елементів процесу навчання, здійснення яких гарантує досягнення поставлених цілей, спрямованих на досягнення гармонії у відносинах між людиною, суспільством і природою.

Список використаних джерел:

Базелюк, О. В., Спірін, О. М., Петренко, Л. М., Каленський, А. А., & Майборода, Л. А. (2018). *Технології дистанційного професійного навчання: методичний посібник*. Житомир: Полісся. <https://lib.iitta.gov.ua/713159/>

Каленський, А. А. (2005). *Методика застосування інформаційних технологій навчання (управління і тактичні дисципліни): навч.-метод. посібник*. Київ: Видавничополіграфічний центр «Київський університет».

Лузан, П. Г., & Каленський, А. А. (2014). *Методи і форми організації навчання фахівців аграрної галузі: навчальний посібник*. Київ: Логос.

Лук'янова, Л. Б. (2016). *Основи екології, методика екологізації фахових дисциплін: навчально-методичний посібник для викладачів*. Київ: ДСК–Центр.

Сидоренко, Л. І. (2002). *Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси: навчальний посібник*. Київ: ПАРАПАН.

Хаббард, Л. Р. (1999). *Технологія обучения*. Москва: Нью Ера.

ДУАЛЬНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ПОЄДНАННЯ ДОСВІДУ СЛОВАЧЧИНИ З ДОСВІДОМ УКРАЇНИ

Калмикова Юлія,
викладач професійно-теоретичної підготовки,
майстер виробничого навчання,
Перещепинський професійний ліцей

Анотація. Дуальна освіта спрямована на послідовне втілення на практиці заздалегідь спланованого процесу професійної підготовки студента в умовах теоретичного і виробничого навчання на підприємстві. Освіта дорослих у Словацькій Республіці працює на досягнення кінцевої мети – формування компетенцій особистості та позитивного ставлення до роботи, необхідних для ефективного виконання функціональних обов'язків у певній галузі діяльності. Здобувач освіти, як майбутній фахівець, не тільки безпосередньо знайомиться з реальними виробничими умовами й опановує основи професійної діяльності, але й отримує можливість успішного працевлаштування за фахом по завершенню навчання.

Ключові слова: професійна освіта, дуальна освіта, освіта дорослих, технологія дуальної освіти, освіта Словаччини.

DUAL EDUCATION IN THE PROFESSIONAL EDUCATION SYSTEM: COMBINING EXPERIENCE OF SLOVAKIA AND UKRAINE

Kalmykova Yuliia,
teacher of professional and theoretical training,
master of industrial training,
Pereschepynskyi Professional Lyceum

Abstract. Dual education is aimed at the consistent implementation in practice of a pre-planned process of professional training of students in terms of theoretical and industrial training at the enterprise. Adult education in the Slovak Republic works to achieve the ultimate goal - the formation of personal competencies and a positive attitude to work, necessary for the effective performance of functional responsibilities in a particular field of activity. An education applicant, as a future specialist, not only gets acquainted with the real working conditions and masters the basics of professional activity, but also gets the opportunity to successfully work in the profession after graduation.

Keywords: vocational education, dual education, adult education, dual education technology, education in Slovakia.

Батьківщиною дуальної освіти вважають Німеччину, яка запровадила навчання у пропорції «30% теорії, 70% – практики» ще в минулому сторіччі. Далі цей підхід запозичили в Європі, Канаді, Південній Кореї та Китаї. У 2020/2021 навчальному році 217 закладів професійної освіти України застосовують дуальну форму освіти. Прийом на навчання за дуальною формою у 2020/2021 році становив 6 660 осіб у 192 закладах. Від загальної кількості закладів професійної освіти найбільший відсоток тих, що впроваджували дуальну форму навчання у 2019/2020 навчальному році,

становлять заклади Хмельницької області (78,6%), м. Києва (75%), Львівської (63,6%), Кіровоградської та Чернігівської (по 50 %) областей. У 2020/2021 навчальному році професійну освіту за дуальною формою здобувають 12 395 осіб. Найбільша кількість учнів, які навчаються за дуальною формою освіти, у закладах Хмельницької області (877 осіб), Львівської (807), Вінницької (529), м. Києва (464). Коли в березні 2020 року був запроваджений загальнонаціональний карантин з метою запобігання поширенню COVID-19, закладам, які навчають учнів за дуальною формою рекомендували перевести таких учнів на дистанційне навчання. Серед ресурсів, які підприємство могло надавати для підготовки – онлайн-платформи, навчальні фільми, інструкції підприємств тощо.

Система професійної освіти у Словацькій Республіці об'єднує елементи трьох підходів, які адаптовані до потреб ринку праці країни:

- 1) французького – система шкільної професійної освіти;
- 2) англосаксонського – навчання на робочому місці (training on the job) в рамках стандартів NCVQ/NVQ;
- 3) німецького – дуальна/міждисциплінарна професійна освіта (Пуховська, 2016, с. 80).

Така багатогранність професійної освіти зумовлена специфікою економічного розвитку Словаччини. Основою словацької економіки на сьогодні є автомобільна промисловість: у країні виробляється найбільша кількість автомобілів на душу населення у світі. Також спостерігається швидкий розвиток електротехнічної промисловості, інформаційно-комунікаційних послуг і центрів обслуговування (Почему именно Словакия, 2018). Для впровадження нових технологій потрібні сучасні кваліфіковані співробітники, вибудована кадрова політика організації.

Тому головним чинником розвитку економіки є система підготовки кадрів (Пуховська, 2016, с. 12). Постійна зміна умов функціонування виробництва, впровадження технологій передбачає безперервне навчання кадрів. Підвищення рівня підготовки кадрів сприятиме підвищенню якості продукції, впровадженню нових технологій і розвитку підприємства. У міру підвищення складності виробничих процесів зростає і необхідний рівень навичок персоналу. З'являються нові види професійної діяльності, і людині протягом трудового життя доводиться проходити навчання або отримувати нову кваліфікацію. Тому при вирішенні питання підготовки кваліфікованих кадрів виникає проблема її ефективності, яка вирішується засобами дуальної професійної освіти.

У Словацькій Республіці з 01.09.2018 р. вступила в дію програма «Дуальна освіта 18+», в якій можуть брати участь також громадяни України. Реалізується технологія дуальної освіти Studium mit vertiefter Praxis, за якої випускник отримує ступінь бакалавра та практичний досвід роботи. Якщо дуальна освіта визначається як форма підготовки кадрів, що передбачає поєднання навчання у закладі вищої освіти з періодами виробничої діяльності, то технологія дуальної освіти – це система методів, організаційних форм, засобів їх реалізації, прийомів педагогічної техніки в

умовах професійної підготовки на основі взаємодії закладу вищої освіти та підприємства. Технологія дуальної освіти спрямована на послідовне втілення на практиці заздалегідь спланованого процесу професійної підготовки студента в умовах теоретичного і виробничого навчання на підприємстві. Чинні державні освітні стандарти професійної підготовки у Словацькій Республіці 70 регламентують форми теоретичного і практичного навчання, змістовно спрямовані на формування компетентного фахівця (Mayer, 2013, с. 25).

У межах Програми співробітництва між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти Словацької Республіки в галузі освіти словацькою стороною надаються стипендії на навчання та стажування громадян України в закладах вищої освіти Словацької Республіки. Зокрема, у 2021/2022 навчальному році для українців були передбачені квоти: до 5 студентів на часткове навчання до закладів вищої освіти (термін: до 10 місяців); до 3 студентів 5 курсу Ужгородського національного університету, кафедра словацької філології, спеціальність «Вчитель словацької мови і літератури» (термін: до 5 місяців); до 5 стажистів та докторантів/аспірантів з метою викладання лекцій або науково-дослідницьких робіт для викладачів ЗВО або дослідників (термін: до 10 місяців); 5 осіб для участі в літній школі з вивчення словацької мови та культури в серпні 2020 року (Stadia Academeca Slovaca).

У разі потреби можлива мовна підготовка як складова частина навчання.

Словацька Республіка забезпечить українським громадянам: безкоштовне навчання; виплату стипендії в розмірах, встановлених для іноземних студентів і докторантів/аспірантів у Словацькій Республіці; проживання в студентських гуртожитках.

У цьому році Міністерство освіти і науки України інформує про оголошення початку приймання заявок на здобуття стипендій на навчання, дослідницьке і лекційне стажування у Словаччині в літньому семестрі 2022/2023 академічного року в рамках Національної стипендіальної програми (NSP) Словацької Республіки для підтримки мобільності студентів та аспірантів, викладачів закладів вищої освіти, вчених і митців. Національна стипендіальна програма (NSP) Словацької Республіки була створена для підтримки мобільності іноземних студентів та аспірантів, викладачів закладів вищої освіти, вчених і митців під час їхнього навчання чи науково-дослідної роботи в закладах вищої освіти та наукових установах Словаччини.

Технологія дуальної освіти у Словаччині представлена моделлю формування професійної компетентності майбутнього фахівця, побудованої на взаємозв'язку сформульованих цілей з професійної підготовки, принципів побудови процесу навчання на засадах соціального партнерства і взаємодії усіх суб'єктів теоретичного і виробничого навчання у системі «заклад вищої освіти – підприємство». Це забезпечує підготовку випускників, які легко адаптуються у нових соціальних умовах і можуть бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Професійна компетентність, крім технологічної підготовки, включає цілий ряд інших компонентів, які мають надпрофесійний характер, зокрема особистісні якості випускника – відповідальність, самостійність, уміння і спроможність приймати рішення, здатність вчитися впродовж життя, розвиток гнучкості мислення та ін. Основний принцип дуальної освіти – це рівноцінна участь і відповідальність закладу вищої освіти і підприємства за якість підготовки кадрів. Зацікавленість підприємства полягає насамперед у можливості підготувати для себе спеціаліста, скоротити витрати, передбачені на пошук і добір працівників, на їх перенавчання та адаптацію. Здобувач освіти, як майбутній фахівець, не тільки безпосередньо знайомиться з реальними виробничими умовами і освоює основи професійної діяльності, а й отримує можливість успішного працевлаштування за фахом після закінчення навчання. Таким чином, уся система освіти дорослих у Словацькій Республіці працює на досягнення кінцевої мети – формування компетенцій особистості та позитивного ставлення до роботи, необхідні для ефективного виконання робочих обов'язків у певній галузі діяльності. В Україні запровадження елементів дуальної форми навчання сприяє подоланню розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом. У 2021 р. 48 закладів професійної (професійно-технічної) освіти започаткували навчання з використанням дуальної форми за 54 професіями на базі понад 300 підприємств.

Список використаних джерел:

Пуховська, Л. П. (2016). Європейські керівні принципи підготовки і розвитку педагогів професійної освіти. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*, 11, 125-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2016_11_24.

Почему именно Словакия (2018). *Slovakia Garant (SG)*. URL: <https://slovakiagarant.com/pochemu-imenno-slovakija/>.

Mayer, K. (2017). *Poradenstvo v andragogickom kontexte*. Prešov: FF PU..

Samoilenko, O. (2019). Formation and development of adult education in Ukraine and Slovak Republic: comparative analysis. *Scientific Herald of the Institute of Vocational education and Training of NAES of Ukraine: collection of researches*, 1(18), 195-201.

Samoilenko, O., Dubaseniuk, O., & Sydorhuk, N. (2019). Trends of development of adult education in the EU countries. *Педагогічний часопис Волині. Розділ II. Інноваційні процеси в освіті*, 2 (13), 97-104.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ТА ВИРОБНИЧИХ ІННОВАЦІЙ У ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Камишанська Віталія,
директор Державного навчального закладу «Сумське міжрегіональне ВПУ»,

Ганицька Оксана,
заступник директора з навчально-виробничої роботи,
Державний навчальний заклад «Сумське міжрегіональне ВПУ»,

Русанова Ольга,
методист,
Державний навчальний заклад «Сумське міжрегіональне ВПУ»

Анотація. Для закладу професійної (професійно-технічної) освіти впровадження дуальної форми здобуття освіти є запорукою підвищення якості підготовки фахівців з урахуванням вимог роботодавців. Для вирішення актуальних освітніх завдань головним для колективу державного навчального закладу «Сумське міжрегіональне вище професійне училище» є забезпечення цілісності навчання та виховання в інформаційно-освітньому середовищі закладу відповідно до вимог суспільства та запитів ринку праці, формування загальнолюдських і професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій і загальних професійних компетенцій майбутніх фахівців.

Ключові слова: професійна освіта, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, освітні інновації, виробничі інновації, педагогічні умови.

REALIZATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS THROUGH IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL AND PRODUCTION INNOVATIONS IN THE INSTITUTION OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION

Kamyshanska Vitaliia,
Director of the State Educational Institution "Sumy Interregional Higher Professional School",

Hanytska Oksana,
Deputy Director for Training and Production,
State Educational Institution "Sumy Interregional Higher Professional School",

Rusanova Olha,
Methodist,
State Educational Institution "Sumy Interregional Higher Professional School"

Abstract. For a professional (vocational) education institution, the introduction of a dual form of education is a guarantee of improving the quality of training, taking into account the requirements of employers. To solve current educational problems, the main thing for the staff of the state educational institution "Sumy Interregional Higher Professional School" is to ensure the integrity of education and upbringing in the information and educational environment of the institution in accordance with society and labor market demands, formation of universal and

professional qualities, key qualifications and general professional competencies of future specialists.

Keywords: vocational education, institution of professional (vocational) education, educational innovations, production innovations, pedagogical conditions.

Професійна освіта передбачає рух людини від елементарної (загальної та функціональної) грамотності до освіченості; від професійно значущих якостей особистості, які пов'язані з професійною компетентністю і дозволяють реалізуватися в певній професійній діяльності до широкого розуміння, усвідомлення матеріальних і культурних надбань та цінностей минулого, власного внеску до культури своєї країни, світу в цілому; від загальної і професійної культури до формування індивідуального менталітету особистості – глибинних усталених основ світобачення, які забезпечують спрямованість на неперервне самовдосконалення, самореалізацію.

Саме тому, актуальним є вирішення проблеми щодо підвищення ефективності діяльності професійних (професійно-технічних) закладів освіти, які, на жаль, тільки частково задовольняють реальні потреби ринку праці.

Розпочате реформування професійно-технічної освіти в Україні пов'язане з її фундаменталізацією, гнучкістю, багатопрофільністю і стандартизацією, що дозволить, з одного боку, краще поєднати особисті інтереси учнів з інтересами майбутніх роботодавців і змінами в розвитку економіки, забезпечить гарантований мінімум знань і трудових навичок відповідно до вимог виробництва, а з іншого – сприятиме оперативному оновленню структури професій та змісту навчання відповідно до вимог ринку праці. Фундаментальна професійна освіта дасть можливість працювати як по основній професії, так і в інформаційній та соціальній сфері, полегшить працевлаштування молоді після закінчення навчання, посилить професійну мобільність, а при повторному працевлаштуванні забезпечить доступ до вакантних робочих місць (Литвин, 2010).

Професійна (професійно-технічна) освіта є складовою системи освіти України. Це комплекс педагогічних, методичних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури.

Зрозуміло, що різного роду чинники й обставини можуть як прискорювати реалізацію та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, так і гальмувати їх (Литвин, 2010).

Ось чому, перш за все, з'ясуємо сутність поняття «педагогічні умови» та теоретичні аспекти щодо їх ролі у побудові престижної, інноваційної професійної освіти з використанням дуальної форми навчання, зокрема, і в одному конкретному закладі П(ПТ)О.

Поняття «педагогічні умови» стосується різних аспектів усіх складових процесу навчання, виховання і розвитку: цілей, змісту, принципів, методів, форм, засобів тощо. Воно може вживатися стосовно цілісного освітнього

процесу при характеристиці педагогічної системи або окремих її сторін чи елементів. Як правило, під педагогічними умовами розуміють такі, що спеціально створюються в освітньому процесі з метою підвищення його ефективності або реалізації певних інновацій.

Проблема трактування терміну «педагогічні умови» розглянута у працях В. Андрєєва, Ю. Бабанського, В. Белікова, В. Беркова, А. Вербицького, О. Галкіної, М. Данилова, С. Диніної, А. Дьоміна, В. Загвязинського, М. Зверєвої, І. Зязюна, Н. Іпполітової, Н. Кузьміної, Б. Купріянова, Н. Михайлової, А. Найна, І. Підласого, О. Пехоти, С. Рубінштейна, В. Сластьоніна, Н. Стерхової, І. Фролова, А. Хуторського, Н. Яковлевої та інших дослідників. Водночас аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що різні аспекти поняття «умови» не розкриті повною мірою ні в педагогічних словниках, довідниках та енциклопедіях, ні в підручниках і навчальних посібниках, хоч цей термін давно й активно вживається у психолого-педагогічній літературі, наукових публікаціях і дисертаційних роботах, а нині зустрічається в більшості науково-педагогічних розробок. Через те, користуючись цим поняттям, як науковці, так і практики дотримуються різних, часом суттєво розбіжних позицій. Так, О. Федорова під педагогічними умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей її здійснення, які забезпечують успішне вирішення поставленого завдання. За М. Зверєвою, це змістова характеристика одного з компонентів педагогічної системи, в якості якого виступають зміст, організаційні форми, засоби навчання і характер взаємин між учителем та учнями.

Ю. Бабанський визначає педагогічні умови як чинники (обставини), від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи. За А. Найном, це сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених завдань (Литвин, & Мацейко, 2018).

На думку І. Підласого, педагогічні умови сприяють реалізації змісту навчання, оптимізують форми, методи, підходи, технологію організації навчального процесу як цілісної системи. І. Зязюн та О. Пехота визначають педагогічні умови як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети (Литвин, 2010).

Всебічний аналіз різних трактувань поняття «педагогічні умови» дозволяє стверджувати, що педагогічні умови: є складовим елементом цілісного педагогічного процесу; відображають сукупність можливостей освітнього середовища і навчально-матеріального забезпечення, що впливають безпосередньо і на функціонування професійної (професійно-технічної) освітньої системи.

Провівши аналіз наукових праць вчених з педагогіки, відзначимо, що більшість із них вважають педагогічні умови як спеціально сконструйовані

(змодельовані) процедури, виконання яких дозволяє вирішити певні педагогічні завдання.

У реальній педагогічній практиці будь-яка умова завжди виступає в сукупності з іншими, тому, як правило, діє комплекс педагогічних умов. Більшість учених сьогодні вважає, що освітня діяльність має забезпечуватися цілим комплексом взаємопов'язаних педагогічних умов, які є структурними компонентами цілісної педагогічної системи.

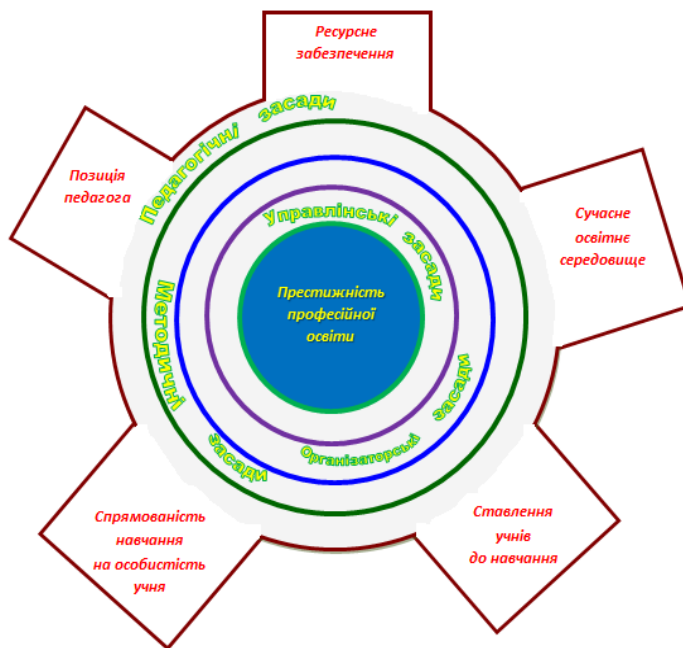
Престижність професійної освіти забезпечує саме комплекс педагогічних засад, що працюють за умови ефективних організаційних, управлінських, методичних засад у конкретному закладі освіти.

Взаємодоповнення, удосконалення умов приводить до злагодженої дії конкретну освітню систему через відповідне ресурсне забезпечення, створення сучасного освітнього середовища на компетентнісній основі, активну позицію педагога, вмотивованість учнів до оволодіння професійними компетенціями, особистісно-орієнтоване навчання.

Складовими престижної професійної (професійно-технічної) освіти у колективі ДНЗ «Сумське міжрегіональне ВПУ» є такі напрямки діяльності.

Зазначимо, що реалізація педагогічних умов передбачає, передусім, технічну і науково-методичну оснащеність освітнього процесу. В основі ресурсного забезпечення лежить принцип доцільності, який полягає у співвіднесенні потреб освітньої системи та можливостей суспільства їх задовольнити. Рациональне забезпечення ефективної діяльності педагогів і учнів вимагає осучаснення наявних навчально-матеріальних ресурсів, з'ясування необхідних і потенційно значущих (інформаційні, методичні, кадрові тощо), визначення їх кількості, якості та поетапного впровадження у практику професійної підготовки.

Сьогодні реалії вимагають від кожного керівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти не тільки управління педагогічною системою закладу, її розвитком, організації і стимулювання професійної діяльності педпрацівників, вивчення попиту на освітні послуги, забезпечення їхньої якості, а й удосконалення державно-приватного партнерства з метою наповнення спеціального фонду власними надходженнями для розвитку матеріально-технічної бази закладу освіти,

розширення форм підготовки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, з використанням елементів дуальної форми навчання.

Саме дуальна форма здобуття освіти є інструментом для розширення можливостей забезпечення якості освіти та задоволення потреб ринку праці в конкурентоспроможних фахівцях.

Для роботодавців дуальна освіта є можливістю підготовки робочих кадрів під своє виробництво, виробничі технології та обладнання. Економія часу та коштів на пошук і підбір робітників, їх перенавчання, адаптація до умов конкретного підприємства – є основними перевагами для роботодавців.

Для закладу професійної освіти впровадження дуальної форми здобуття освіти є запорукою підвищення якості підготовки фахівців з урахуванням вимог роботодавців. Здобувачі освіти за дуальною формою мають більше шансів отримати своє перше робоче місце на підприємстві, де формували професійні компетентності в умовах виробничих процесів.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти підвищують свою конкурентоздатність на ринку освітніх послуг, адже при організації дуальної освіти відбудеться оновлення навчальних планів, що розробляються спільно закладом освіти та керівництвом підприємства (організації) і враховують потреби суб'єктів господарювання. Установи та організації, що співпрацюватимуть із закладами освіти в межах організації дуальної форми навчання, підвищують свій імідж та рейтинг серед споживачів освітніх послуг як передові осередки, що підтримують прогресивні форми навчання (Марценюк, 2021).

Взаємовигідна співпраця закладу освіти з виробництвом (соціальними партнерами) в цілому сприяє як осучасненню навчально-матеріальної бази училища так і позитивній тенденції підвищення якості професійної підготовки майбутніх робітників, фаховому зростанню педагогів.

З метою забезпечення організаційно-педагогічних вимог інноваційного освітнього середовища, в рамках державно-приватного партнерства у державному навчальному закладі «Сумське міжрегіональне вище професійне училище» з 2012 року працює будівельний навчально-практичний центр з впровадження інноваційних технологій, а з 2019 року – його структурний підрозділ: навчально-практичний центр з професії «Монтажник гіпсокартонних конструкцій» за технологіями ТДВ «Siniat». За сприяння керівництва компанії у закладі обладнано навчально-виробничу майстерню сучасним інструментом та обладнанням, забезпечено освітній процес комп'ютерною технікою.

Позитивним результатом діяльності зазначеного центру є залучення соціальних партнерів до оволодіння учнями новими знаннями, практичними навичками, ознайомлення з креативними підходами у вирішенні виробничих завдань, формування мотивації до самоудосконалення, саморозвитку здобувачів освіти та обмін досвідом з фахівцями і колегами.

Осучасненню матеріально-технічної бази професій, за якими здійснюється підготовка, у закладі приділяється значна увага. Так, для створення умов якісної підготовки робітників-електриків, відкрито

навчально-практичний центр із підготовки кваліфікованих робітників за професією «Електромонтажник з освітлення та освітлювальних мереж. Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування. Електромонтажник силових мереж та електроустаткування» (2019). З метою забезпечення регіонального ринку праці фахівцями автотранспортної галузі у 2021 році відкрито навчально-практичний центр з професій «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів. Майстер з діагностики та налагодження електронного устаткування автомобільного засобу».

Підтримуємо думку деяких дослідників, які вважають, що освітнє середовище – це власне і є сукупність умов, організованих адміністрацією закладу, педагогічним колективом за обов'язкової участі самих здобувачів освіти, їхніх батьків та громадськості з метою створення оптимальних можливостей для всебічного розвитку особистості учнів, а також зростання педагогічних працівників.

Реформування закладів професійної (професійно-технічної) освіти до нового, сучасного типу зумовлює фахове зростання педагогічних кадрів, формування нового типу педагога, який органічно поєднує у собі функції майстра виробничого навчання та викладача спеціальних дисциплін. Це явно прослідковується після введення модульної системи професійного навчання за якою здійснюється дуальна форма навчання з будівельних професій, зокрема, у ДНЗ «Сумське міжрегіональне ВПУ».

Зазначена форма навчання дає можливість учням застосувати набуті компетентності в умовах реальної професійної діяльності, удосконалювати практичну складову освітнього процесу, скорочувати період адаптації до професійної діяльності, а роботодавцям – мати вплив на процес підготовки фахівця з необхідними знаннями та отримати кваліфіковані кадри без додаткових витрат на первинне ознайомлення із робочими процесами на підприємстві, в установі чи організації або на перепідготовку. Також після впровадження нових форм і методів у навчання кваліфікованих робітників – створюються умови для реалізації єдності різних ролей викладача, майстра виробничого навчання як особистості; викладача, майстра виробничого навчання як того, хто вчить; викладача, майстра виробничого навчання як того, хто вчиться.

Як зазначає В. Радкевич (2006), поряд з високим рівнем дидактичної компетентності для педагогів професійної школи важливою є також наявність педагогічної майстерності, що ґрунтується на володінні педагогічними технологіями і педагогічною технікою спрямування теоретичних знань у професійно-практичну сферу діяльності. Тобто, майстер виробничого навчання повинен володіти й розвивати в собі професійно значущі якості (системне мислення, здатність до рефлексії, технологічна культура, готовність до професійно-особистісного зростання, самоорганізація та самореалізація, особистісна, соціальна та спеціальна компетентності тощо).

На основі вивчення положень наукової літератури, а також практики реалізації освітніх інновацій, ми вважаємо педагогічні умови важливою

категорією дидактики, що відображає сукупність спеціально спроектованих заходів закладу освіти (навчально-методичного забезпечення, педагогічного колективу, суб'єктів навчання) та його оточення (навчально-матеріального й інформаційно-освітнього середовища). Комплекс педагогічних умов впливає на змістовий і процесуальний аспекти освітнього процесу, сприяє ефективній реалізації дидактичних закономірностей і принципів навчання, інноваційному функціонуванню та розбудові освітньої системи, гарантує високу якість підготовки і всебічний розвиток особистісних якостей суб'єктів навчання.

Аналіз досліджень, предметом і, відповідно, основоположним поняттям яких є педагогічні умови, дозволив педагогічному колективу ДНЗ «Сумське міжрегіональне вище професійне училище» систематизувати роботу за пріоритетними напрямками розвитку закладу освіти, які тепер реалізує через комплекс як організаційних, так і педагогічних та методичних засад. Серед них:

- забезпечення ефективності професійної підготовки через модернізацію освітнього середовища, що передбачає розширення як дуальної так і інклюзивної форм навчання, осучаснення навчально-матеріальної бази, забезпечує інноваційність, доступність, прозорість, гнучкість і відкритість освітнього процесу та удосконалення педагогічної майстерності викладачів, майстрів виробничого навчання;

- підвищення мотивації учнівської молоді до здобуття стійких професійних компетенцій, популяризацію професійної освіти через системну профорієнтаційну роботу та залучення здобувачів освіти до активних форм позаурочної діяльності;

- підвищення рівня державно-приватного партнерства для виконання плану регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів;

- створення умов для здобуття особою професійних кваліфікацій впродовж усього життя з урахуванням інклюзивного навчання;

- формування успішної особистості з активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, відповідальною за результати власної діяльності.

Вивчення науково-педагогічних досліджень організаційно-педагогічних умов, дозволило нам зробити висновок: умови – це особливості організації освітнього процесу, що детермінують результати виховання, навчання та розвитку особистості, об'єктивно забезпечують можливість їх покращення шляхом реалізації нової парадигми освіти, застосування передових освітніх методик, сучасних та інноваційних технологій, упровадження кращого педагогічного досвіду.

Саме тому, для вирішення актуальних освітніх завдань головним для колективу державного навчального закладу «Сумське міжрегіональне вище професійне училище» є забезпечення цілісності навчання та виховання в інформаційно-освітньому середовищі закладу, відповідно до вимог суспільства та запитів ринку праці, формування загальнолюдських і

професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, загальних професійних компетенцій.

Список використаних джерел:

Литвин, А. В. (2010). Педагогічні умови інформатизації навчально-виховного процесу в ПТНЗ будівельного профілю. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 5, 65-78.

Литвин, А., & Мацейко, О. (2018). *Дидактика, методика і технології навчання. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: практичний посібник*. Львів: ЛДУБЖД.

Марценюк, Л. В. (2021). Дуальна форма як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Економіка та держава*, 3, 58-65. URL: <http://pte.diit.edu.ua/article/view/228876>.

Радкевич, В. (2006). Дослідницькі засади діяльності педагога професійної школи. *Професійно-технічна освіта*, 4, 5-7.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РИНКУ ПРАЦІ

Василь Ковальчук,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
<https://orcid.org/0000-0002-5006-573X>

Анотація. В умовах реформування професійної (професійно-технічної) освіти інноваційна діяльність набуває особливого значення, а інноваційні процеси розглядаються в трьох основних аспектах: соціально-економічному, психолого-педагогічному й організаційно-управлінському. Інноваційна діяльність передбачає творчий пошук педагогом форм і засобів професійної самореалізації, відкриття нових – оригінальних та оптимальних саме для нього способів професійної діяльності, спрямована на оновлення й вдосконалення освітньої системи, забезпечення її прогресивного розвитку.

Ключові слова: професійна освіта, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, інноваційна діяльність, ринок праці, педагогічна інновація.

THE ROLE OF INNOVATIVE ACTIVITY OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION INSTITUTIONS IN MODERN LABOR MARKET CONDITIONS

Vasyl Kovalchuk,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Vocational Education and
Technologies of Agricultural Production,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Abstract. In the context of reforming professional (vocational) education, innovation activity is of particular importance, and innovation processes are considered in three main aspects: socio-economic, psychological and pedagogical, organizational and managerial. Innovative activity involves a creative search by teachers for forms and means of professional self-realization, the discovery of new original and optimal for him ways of professional activity, aimed at updating and improving the educational system, ensuring its progressive development.

Keywords: vocational education, institution of professional (vocational) education, innovative activity, labor market, pedagogical innovation.

В сучасних умовах розвитку ринку праці актуалізується завдання розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О). Для їх реалізації в Україні створюються й оновлюються нормативні документи з питань професійної освіти, запроваджуються сучасні моделі професійної підготовки, впроваджуються інноваційні технології професійного навчання. В Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (2019) зазначається на потребі досягнення нової якості

професійної (професійно-технічної) освіти шляхом урахування вимог до актуальних компетентностей майбутнього фахівця при формування змісту освіти, модернізації освітнього середовища, залучення до освітнього процесу роботодавців. Завдання Концепції конкретизуються в Стратегії розвитку професійно-технічної освіти на період до 2023 року (2020).

У Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки (2021) виокремлено проблеми та визначено шляхи та завдання модернізації системи П(ПТ)О. Що сприятиме забезпеченню відповідності професійної освіти потребам ринку праці та зменшить кваліфікаційний розрив.

В умовах реформування П(ПТ)О інноваційна діяльність набуває особливого значення, а інноваційні процеси розглядаються в трьох основних аспектах: соціально-економічному, психолого-педагогічному й організаційно-управлінському.

Перспективи розвитку ринку праці вимагають від випускника закладу П(ПТ)О нових професійних та особистісних якостей, таких як: системне мислення, здатність до усвідомленого аналізу своєї діяльності, самостійних дій в умовах невизначеності, набуття нових знань, творча активність та відповідальність за роботу та ін. Зважаючи на швидкі зміни в навколишньому технологічному і соціальному середовищі, навчати потрібно лише тому, що треба виробництву на даний час та на найближчій перспективі. Це обумовлює необхідність переходу системи П(ПТ)О на реалізацію моделі випереджальної освіти, в основі якої лежить ідея розвитку особистості, розвитку самої системи П(ПТ)О.

Випереджальний розвиток насамперед спрямовує діяльність закладів П(ПТ)О на перспективні потреби економіки та тенденції розвитку виробничої та невиробничої сфер. Це передбачає й нову якість освітньої та професійної підготовки кадрів, формування у здобувачів освіти прагнення та вміння вчитися, розширювати свої знання впродовж життя.

Відповідно, заклади П(ПТ)О мають орієнтуватися не тільки на підготовку фахівців до конкретної професійної діяльності, а й на формування готовності до опанування новими знаннями, багатофункціональними вміннями, що забезпечує професійну мобільність та конкурентоспроможність випускника, що відповідає запитам сучасного та перспективного ринку праці. Це вимагає переорієнтування традиційної діяльності на інноваційну.

Інноваційна діяльність передбачає творчий пошук педагогом форм та засобів професійної самореалізації, відкриття нових - оригінальних та оптимальних саме для нього способів професійної діяльності, спрямована на оновлення й вдосконалення освітньої системи, забезпечення її прогресивного розвитку.

Під педагогічною інновацією ми розуміємо процес створення та впровадження різноманітних за змістом нововведень (у змісті освіти, у методиках, технологіях, формах, методах, прийомах, засобах навчання, в організації освітнього процесу, в управлінні закладом П(ПТ)О), є

відображенням особистісних особливостей педагога, що визначаються характером його самопрояву у професійній діяльності.

На наше переконання інноваційному розвитку закладу П(ПТ)О сприяють:

- діяльність регіональних навчально(науково)-методичних центрів (кабінетів) ПТО щодо реалізації інноваційної політики в системі П(ПТ)О;
- участь у міжнародних, державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програмах в сфері професійної освіти;
- співпраця з роботодавцями та соціальними партнерами;
- проведення дослідно-експериментальної роботи спільно з науковими установами та ЗВО;
- участь в освітянських форумах, виставках тощо;
- участь у конкурсах професійної майстерності;
- створення на базі ЗП(ПТ)О навчально-практичних центрів;
- створення в закладах освіти середовища для професійного розвитку педагогічних працівників;
- впровадження в освітню практику інноваційних педагогічних та виробничих технологій.

Інноваційна діяльність закладів П(ПТ)О сприяє зростанню їхньої конкурентоспроможності, задовольняє потреби ринку праці та особистості у професійній реалізації.

Список використаних джерел:

Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

Стратегія розвитку професійно-технічної освіти на період до 2023 року (2020). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2020/12/Proyekt%20Stratehiyi%20rozvytku%20proftekhsivity%20do%202023.pdf>

Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text>

ОСВІТНЬО-ВИРОБНИЧИЙ КЛАСТЕР ЯК ДІЄВА ФОРМА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Ліна Короткова,
доктор педагогічних наук,
директор Державного навчального закладу
«Запорізьке вище професійне училище моди і стилю»,
<https://orcid.org/0000-0002-6635-2063>

Анотація. Ключовим індикатором розвитку суспільства є професійна освіта, спрямована на продукування людського капіталу, підвищення інтелектуального та професійного рівня майбутніх фахівців. Використання кластерного підходу як ефективної форми державно-приватного партнерства сприяє усуненню значних невідповідностей між потребами економіки та системою професійної освіти; ефективному розподілу ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних) та їх раціональному використанню; забезпеченню регіонального ринку праці висококваліфікованими фахівцями, які мають високий загальноосвітній рівень, багатопрофільну професійну підготовку, спроможних швидко адаптуватися до структурних змін в економіці.

Ключові слова: професійна освіта, державно-приватне партнерство, освітньо-виробничий кластер, підготовка фахівців, освітні послуги.

EDUCATIONAL AND PRODUCTION CLUSTER AS AN EFFECTIVE FORM OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

Lina Korotkova,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Director of the State Educational Institution
"Zaporizhzhya Higher Vocational School of Fashion and Style"

Abstract. The key indicator of the development of society is vocational education aimed at producing human capital, raising the intellectual and professional level of future professionals. The use of the cluster approach as an effective form of public-private partnership helps to eliminate significant discrepancies between the needs of the economy and the vocational education system; effective allocation of resources (material, financial, labor, information) and their rational use; providing the regional labor market with highly qualified specialists who have a high level of education, multidisciplinary training, able to quickly adapt to structural changes in the economy.

Keywords: vocational education, public-private partnership, educational and industrial cluster, training of specialists, educational services.

В епоху глобалізаційних викликів та зростаючої конкурентоспроможності одним з ключових індикаторів розвитку сучасного суспільства є професійна освіта, спрямована на продукування людського капіталу, підвищення інтелектуального та професійного рівня майбутніх фахівців через децентралізацію, дерегуляцію, впровадження інноваційних форм державно-приватного партнерства.

У міжнародній освітній практиці під час реалізації проєктів державно-приватного партнерства використовуються різноманітні механізми співробітництва приватного бізнесу та держави, зокрема такі як: надання економічної підтримки закладам освіти (Великобританія), управління змістом освітнього процесу (США), розширення спектру освітніх послуг шляхом запровадження персоніфікованого фінансування, запровадження програм ваучерів (Чилі, Чехія, Угорщина, Швеція.), послуг аутсорсингу (Швеція) та ін. (Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проєктів, 2017). Для високорозвинених країн характерним є застосування державно-приватного партнерства, що передбачає інтеграцію інтересів соціальних партнерів в рамках кластерної структури, інноваційної за своєю формою і змістом, зорієнтованої на задоволення потреб ринку праці у висококваліфікованих фахівцях.

Вивчення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців на основі кластерного підходу в країнах зарубіжжя (США, Франція, Німеччина, Канада, Фінляндія, Японія, Індія) дозволило виокремити такі тенденції як: підвищення ролі закладів освіти в економічних процесах і їх перехід від моделі «сейф знань» до моделі «провайдера компетентностей»; посилення інноваційної спрямованості освіти; орієнтування освітнього процесу на парадигму раціональної і збалансованої співпраці між державним та приватним секторами, поширення ідей постфордизму, консалтингових форм діяльності, аутсорсингу, трансферу технологій (Короткова, 2021, с.16).

Позитивним прикладом ефективної співпраці держави, бізнесу, освіти і науки у Запорізькому регіоні можна вважати створений освітньо-виробничий кластер інноваційних швейних технологій (далі ОВК ІШТ), діяльність якого спрямована на вирішення актуальних проблем професійної підготовки майбутніх фахівців для підприємств швейної галузі шляхом консолідації можливостей всіх заінтересованих сторін. Підвищення якості освітніх послуг розглядається у контексті державно-приватного партнерства на засадах кластерного підходу, що передбачає визначення та задоволення запитів і потреб учасників освітнього і виробничого процесів завдяки впровадженню єдиної стратегії професійної підготовки та розвитку кадрового потенціалу.

Професійна підготовка майбутніх швейників в умовах ОВК ІШТ здійснюється в соціальній реальності, має чітко визначений практико-орієнтований суб'єкт-суб'єктний характер із урахуванням функціональних можливостей усіх учасників державно-приватного партнерства, цілей, завдань, принципів, функцій та механізмів реалізації мети освітнього процесу. Ключовими характеристиками професійної підготовки в умовах ОВК ІШТ є орієнтація на кінцевий результат; можливість швидкого й адекватного реагування на вплив зовнішніх і внутрішніх факторів; заінтересованість кожного учасника кластерної структури у підвищенні ефективності як своєї роботи, так і спільного продукту діяльності; узгоджену взаємодію соціальної інфраструктури та виробництва з урахуванням

специфіки виробництва й інтересів суб'єктів державно-приватного партнерства. В умовах функціонування кластерної структури учасники державно-приватного партнерства взаємодіють за принципами законності, добровільності, довіри, взаємовигідності, відкритості, цілісності, регіональності; визначають пріоритетні напрями запровадження інновацій в освітньому процесі; надають пропозиції щодо покращення якості підготовки здобувачів освіти та набуття необхідних компетентностей для опанування інноваціями у технологіях та наукових розробках; активно залучаються до проведення конкурсів професійної майстерності, дипломного проектування, читання спецкурсів; беруть участь в експертній оцінці якості освітніх програм, роботі державної кваліфікаційної комісії та ін. (Короткова, 2020, с.166).

Таким чином, використання кластерного підходу як ефективної форми державно-приватного партнерства сприяє усуненню значних невідповідностей між потребами економіки та системою професійної освіти; ефективному розподілу ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних) та їх раціональному використанню; забезпеченню регіонального ринку праці висококваліфікованими фахівцями, які мають високий загальноосвітній рівень, багатопрофільну професійну підготовку, спроможних швидко адаптуватися до структурних змін в економіці.

Список використаних джерел:

Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проектів (2017). URL: http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf.

Короткова, Л. І. (2021). Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластеру регіону: автореферат. Доктор наук. ІІТО НАПН України.

Короткова, Л. І. (2020). Чинники професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера. *Інноватика у вихованні*, 12, 161-168.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: ОРІЄНТАЦІЯ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Світлана Кравець,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
завідувач лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8878-6241>

Анотація. Заявлено про актуальність реалізації реформ щодо розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти з орієнтацією на європейський досвід. Запропоновано механізми розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) у взаємозв'язку із ринком праці.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, професійна (професійно-технічна) освіта, європейський досвід.

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE FIELD OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION: FOCUS ON EUROPEAN EXPERIENCE

Svitlana Kravets,
Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Head of the Laboratory of Foreign Systems
of Vocational Education and Training
of the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. It is stated that the implementation of reforms for the development of public-private partnership in the field of vocational (vocational) education with a focus on European experience. Mechanisms for the development of public-private partnership in the field of professional (professional and technical) in relation to the labor market are proposed.

Keywords: public-private partnership, professional (vocational) education, European experience.

Перехід національної професійної освіти на інноваційний шлях розвитку характеризується орієнтацією на стратегічні європейські вектори формування конкурентної та динамічної системи економіки знань, якими є: підвищення ефективності та якості професійної освіти і навчання (далі – ПОН), підвищення її престижності, розширення доступності та гнучкості; європеїзація (забезпечення гармонізації законодавства у сфері ПОН, співставності національних систем ПОН, створення спільного освітнього простору тощо) (Радкевич, Бородієнко, & Кравець, 2021). Процес наближення професійної освіти в Україні до європейських вимог забезпечується шляхом проведення реформ за напрямками, які визначені у Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на

період до 2027 року (2019) та відповідно конкретизовані у плані заходів на 2020-2027 роки із її запровадження (2020).

Серед визначальних напрямів реформування професійної освіти в Україні: децентралізація управління та фінансування; забезпечення якості; державно-приватне партнерство та взаємозв'язок із ринком праці.

Акцент уваги власне на таких процесах реформування посилюється й тим, що на часі для розвитку національної економіки найбільш нагальною для вирішення є проблема щодо невідповідності отриманих випускниками як професійних («hard skills»), так і м'яких навичок («soft skills») вимогам роботодавців (табл.1).

Таблиця 1

Оцінка відповідності навичок випускників потребам економіки

Суб'єкт дослідження	Проблема	Оцінка
Світовий банк «Навички для сучасної України» (2017)	дефіцит відповідних навичок у працівників для досягнення бізнес-цілей	38%
	дефіцит практичних навичок	72%
	дефіцит соціоемоційних навичок	58%
	дефіцит сучасних знань	56%
	дефіцит дисциплінованості	42%
The Global Talent Competitiveness Index (2019)	проблеми з наймом кваліфікованих працівників	4,53 (макс. – 7)
	проблема відповідності системи освіти потребам економіки	3,86 (макс.– 7)
Інститут професійних кваліфікацій (2019)	важливість володіння випускниками «soft skills»	80%

Незбалансованість потреб ринку праці та результатів надання освітніх послуг у системі професійної (професійно-технічної) освіти обмежує можливості переходу економіки на інноваційний шлях розвитку та зумовлює необхідність «донавчання» працівників у виробничих структурах з метою покращення якості отриманих знань та посилення практичної орієнтованості навичок випускників. У розв'язанні цієї проблеми важливо зосереджувати увагу не тільки на реформуванні професійної (професійно-технічної) освіти та підвищенні якості професійної підготовки, а й на покращенні взаємозв'язків між ринком праці та системою освіти. Йдеться про розвиток механізмів державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема за такими напрямами:

1. Ініціативність роботодавців щодо розроблення сучасних професійних стандартів, їхня участь в створенні державних освітніх стандартів з конкретних професій освіти, онновленні змісту освітніх програм. Наприклад, у Бельгії, Фінляндії, Франції, Німеччині, Італії, Естонії, Латвії понад 30% освітніх програм створено у співпраці з роботодавцями; значна частина цих освітніх програм реалізується на базі підприємств.

2. Організація стажування та підвищення кваліфікації викладачів та майстрів виробничого навчання на підприємствах; створення сприятливих

умов для проходження учнями виробничої практики, дуального навчання. Наприклад, в Австрії 87% від загальної кількості підприємств здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації; у Фінляндія – 74,1%, у Німеччині – 73%, у Бельгії – 68% (Радкевич, Бородієнко, & Кравець, 2021).

3. Створення кваліфікаційних центрів щодо визнання неформальної та інформальної освіти, підтвердження/присвоєння повних і часткових професійних кваліфікацій; інвестування у створення Центрів досконалості, навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням.

4. Популяризація професійної (професійно-технічної) освіти серед дітей, молоді, дорослих, планування професійного розвитку та кар'єри, прогнозування професійних навичок з метою збільшення актуальності освітніх послуг.

5. Розширення джерел інвестиційної діяльності для підвищення ефективності управління у системі професійної (професійно-технічної) освіти, модернізації матеріально-технічної бази закладів професійної (професійно-технічної) освіти та створення нових ринково-орієнтованих (Великобританія, Нідерланди, Бельгія) та дуальних (Німеччина, Австрія, Швейцарія, Чехія, Хорватія, Угорщина) моделей професійної освіти і навчання.

Список використаних джерел:

The Global Talent Competitiveness Index «Entrepreneurial Talent and Global Competitiveness» (2019) by INSEAD, the Adecco Group, and Tata Communications. gtcistudy.com/wp-content/uploads/2019/01/GTCI-2019-Report.pdf

Аналіз потреб ринку праці, викликів та можливостей на території Східної України: попередній звіт (2019). Інститут професійних кваліфікацій. ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2019.05.15_Zvit/IPQ_Report_09.05.19.pdf

Верховна Рада України. Законодавство України (2020, Квітень 29). *Про затвердження плану заходів на 2020-2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року*. Розпорядження Кабінету Міністрів України, № 508-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/508-2020-%D1%80#Text>

Верховна Рада України. Законодавство України (2019, Червень, 12). *Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року*. № 419-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

Радкевич, В. О., Бородієнко, В. О., & Кравець, С. Г. (2021). *Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу): науково-аналітичні матеріали*. Київ: ТОВ «ТРОПЕА».

Навички для сучасної України (2017). Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк. openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25741/210890ovUK.pdf?sequence=5

ОРГАНІЗАЦІЯ ЦИФРОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Тетяна Криворот,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії електронних навчальних ресурсів,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-4267-077X>

Анотація. На сучасному етапі розвитку освіти тестове опитування отримало значну популярність, адже воно дозволяє швидко та ефективно перевіряти рівень засвоєння матеріалу та автоматично будувати статистику успішності за підсумками проведених робіт. Можна виділити декілька способів використання цифрових інструментів оцінювання: гейміфікація відповідей, миттєвий зворотній зв'язок, відстеження прогресу, створення оцінок на основі опитування. Проаналізовано найбільш зручні безкоштовні онлайн-інструменти та сервіси, які допомагають організувати цифрове оцінювання.

Ключові слова: професійна освіта, цифрове оцінювання, онлайн-освітні технології, цифрові технології, результати навчання.

DIGITAL ASSESSMENT ORGANIZATION USING ONLINE TOOLS AND TECHNOLOGIES

Tetiana Kryvorot,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher in the Laboratory of Electronic Learning Resources
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. At the present stage of development of education, the test survey has gained considerable popularity, because it allows you to quickly and efficiently check the level of mastering the material and automatically build performance statistics based on the results of the work. There are several ways to use digital assessment tools: gamification of responses, instant feedback, tracking progress, and creating estimates based on surveys. The most convenient free online tools and services that help organize digital assessment are analyzed.

Keywords: vocational education, digital assessment, online educational technologies, digital technologies, learning outcomes.

Онлайн-освітні технології невпинно набирають обертів, а паперове тестування втрачає свою актуальність, коли мова йде про оцінку знань. Системи управління навчанням та інструменти зворотного зв'язку – ці цифрові інструменти покликані надавати учням швидкі та об'єктивні оцінки одразу після складання тесту. Причинами використання мобільних технологій для оцінювання результатів навчання є: економія часу, комплексний і дружній процес навчання, швидкий зворотний зв'язок. При цьому викладач звільняється від стосів паперу на столі, зникає ймовірність втрати тестів та їх результатів.

Тестові опитування отримали значну популярність у процесі навчання, адже вони дозволяють швидко та ефективно перевіряти рівень засвоєння матеріалу та автоматично будувати статистику успішності за підсумками проведених робіт. У зв'язку із цим зросла популярність онлайн-платформ та сервісів, які посилюють взаємодію викладача з учнями за допомогою тестів та вправ. Підбираючи матеріали та готуючи завдання варто взяти до уваги такі рекомендації: об'єм, інтенсивність та складність завдань у процесі онлайн-підготовки повинні бути дещо меншими, ніж на звичайних академічних заняттях; чим менша тривалість заняття, тим легше навантаження; необхідно постійно отримувати від учнів зворотний зв'язок; тестувати рівень складності завдань і коригувати їх за потреби; використовувати різнотипні завдання.

Для розробки надійного, прозорого цифрового оцінювання результатів традиційного і онлайн-навчання необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

- використовувати потрібну функцію оцінювання – оцінка того, що учні знають до, під час та після навчання. Таким чином оцінювання виконуватиме потрібну функцію: діагностичну, формувальну та підсумкову.

- чітко розуміти, що потрібно оцінити. Оцінювання – вимірювання результатів навчання, які можуть бути низькорівневими (пригадування інформації) або високорівневими (аналіз інформації).

- обирати правильний цифровий інструмент для оцінки певного набору навичок. Існує багато різних типів оцінювання, від тестів до проектів, і кожен з них має певну функцію, тобто, може бути доречним або невідповідним.

Можна виділити декілька способів використання цифрових інструментів оцінювання: гейміфікація відповідей, миттєвий зворотній зв'язок, відстеження прогресу, створення оцінок на основі опитування. Розглянемо найбільш зручні безкоштовні онлайн-інструменти та сервіси, які допомагають організувати цифрове оцінювання: Quizizz (<https://quizizz.com>) – програма для створення вікторин, потокових, контрольних та самостійних завдань у форматі тестів. Можна застосовувати у режимі реального часу під час заняття, а також як окреме дистанційне завдання. Сервіс дозволяє стежити за прогресом кожного учня, експортувати повну картину успішності в таблиці Excel для формування звітних даних. Викладач може використовувати готові завдання з бібліотеки різних дисциплін та галузей або самостійно створювати нові оригінальні вікторини, опитування, тести, ігри. Quizlet – сервіс для розробки тестів і флеш-карт, дозволяє створювати завдання: тест, написання, заучування, картки, правопис, відповідність або вибір із списку. Rebus – платформа, що допомагає створювати загадки, логічні ігри, ребуси. Socrative – безкоштовний веб-сервіс, який дає можливість створювати необхідний вид діяльності: від вікторини до опитування, швидко отримувати зворотній зв'язок, проводити оцінювання, організувати моніторинг навчання. Економить час викладачів, забезпечуючи при цьому активну взаємодію

учнів, які можуть миттєво надіслати свої відповіді, а викладач – швидко оцінити досягнення учнів, а потім скоригувати навчання на основі результатів (Meet Socrative). Online Test Pad (<https://onlinetestpad.com>) – багатофункціональний конструктор, що допомагає у створенні тестів, кросвордів, логічних ігор та діалогових тренажерів. Формат тестових питань включає 17 варіантів: одна або кілька правильних відповідей, відкрита відповідь, встановлення послідовності та відповідності, заповнення пропусків, текст, завантаження файлу, послідовне розташування, інтерактивний диктант. Kahoot! (<https://getkahoot.com>) – навчальна платформа, яка дозволяє проводити зрізи знань і опитування за допомогою онлайн-тестування. До питань можна додавати фото, малюнки, графіку та відео для візуалізації завдань (Криворот & Пригодій, 2022). Платформа дозволяє організувати опитування чи контрольну у вигляді змагання, відслідковувати, як відповів на запитання кожен учень та побудувати діаграми успішності групи. LearningApps (<https://learningapps.org>) – онлайн-сервіс для створення та збереження інтерактивних завдань. Найкраще підходить для узагальнення і систематизації знань. SurveyMonkey – служба для створення коротких опитувань. Сервіс дозволяє швидко створювати опитування, налаштовувати їх зовнішній вигляд, розміщувати опитування на сайті та в соціальних мережах. Master-test – освітній сервіс для проведення онлайн тестування. Відмінно підходить для організації тематичного оцінювання знань.

Отже, організація ефективного цифрового оцінювання вимагає чіткого формулювання завдань, значного попереднього тестування та узгодження із очікуваними результатами навчання. Спочатку необхідно визначити, що ми оцінюємо, а потім обрати та використати відповідний цифровий інструмент. Оскільки існує велика кількість онлайн-інструментів, то кожен педагог зможе знайти потрібний саме йому, для відстеження успіхів своїх учнів та для надання їм швидких та об'єктивних відгуків і оцінок.

Список використаних ресурсів:

Криворот, Т, & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

Quizizz. [Електронний ресурс]. URL: <https://quizizz.com/>.

Meet Socrative. [Електронний ресурс]. URL: <https://socrative.com/>.

Online Test Pad. [Електронний ресурс]. URL: <https://onlinetestpad.com/>.

Kahoot! [Електронний ресурс]. URL: <https://getkahoot.com/>.

LearningApps. [Електронний ресурс]. URL: <https://learningapps.org>.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Вікторія Кручек,

доктор педагогічних наук, доцент
завідувач лабораторії дистанційного професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-8252-6844>

Анотація. Використання змішаного типу навчання допомагає перевести взаємодію між викладачем і здобувачем на новий, більш ефективний рівень, її стиль стає більш опосередкованим та адаптованим до сучасних освітніх вимог. При налагодженій взаємодії змішане навчання дозволяє використати переваги офф- та он-лайн навчання, зокрема його учасники можуть навчатися у зручних для себе умовах. При змішаному навчанні роль викладача трансформується у роль фасілітатора, будуються суб'єкт-суб'єктні відносини, а використання цифрових технологій допомагає урізноманітнити освітній процес.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, змішане навчання, онлайн навчання, інформаційно-комунікаційний супровід, цифрові компетентності.

ORGANIZATION OF PEDAGOGICAL INTERACTION IN CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

Viktoriia Kruchek,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Distance Vocational Training Laboratory
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The use of blended learning helps to take teacher-student interaction to a new, more effective level, and its style becomes more indirect and adapted to modern educational requirements. With well-established interaction, blended learning allows you to take advantage of offline and online learning, in particular, its participants can learn in a comfortable environment. In blended learning, the role of the teacher is transformed into the role of facilitator, subject-subject relationships are built, and the use of digital technologies helps to diversify the educational process.

Keywords: pedagogical interaction, blended learning, online learning, information and communication support, digital competencies.

Для ефективної реалізації сучасних завдань освітня система України має швидко та гнучко пристосовуватись до змін, що відбуваються у різних сферах суспільного життя, зокрема до глобалізації, інтеграції в європейський простір, всеосяжної цифровізації, використання інформаційно-комунікаційних технологій та інших. Багатьма науковцями актуальною проблемою визнається реалізація концепції управління педагогічною взаємодією між викладачами та здобувачами освіти, розроблення засад створення і функціонування освітнього середовища, в якому освітній процес, а отже і педагогічна взаємодія, не буде обмежуватися виключно безпосередніми контактами його учасників, межами реальних навчальних

занять, відбуватиметься як очно, так і дистанційно, що дає змогу розширити межі впливу на освітній процес. Неминуchoю видається зміна ролі педагога в освітньому процесі у бік менторства, коучинга. В якості форми, що може задовольнити потреби здобувачів освіти, роботодавців, педагогічних працівників, пропонується змішане навчання, яке передбачає побудову сучасного типу педагогічної комунікації.

Дослідження педагогічної взаємодії та реалізації концепції змішаного навчання здійснювалося Н. Авшенюк, В. Андрущенко, Т. Боровою, О. Гончар, Т. Колбіною, В. Кухаренко, К. Лісецьким, Є. Пасовим, Є. Пьяних, Н. Рашевською, Дж. Сіменс (G. Siemens) Inman&Kerwin Н. Тучиною, А. Фандеєвою, А. Фоміною та ін. Змішане навчання визначається як середовище навчання, яке інтегрує цифрові технології в освітній процес разом з традиційною педагогічною практикою (Кривонос, 2013). Дослідники наголошують, що система змішаного навчання базується на світоглядних і методологічних засадах відкритості та безперервності процесу пізнання. Проте, невирішеним залишається питання визначення шляхів розвитку педагогічної взаємодії з використанням змішаного навчання.

У системі змішаного навчання як сукупності елементів, об'єднаних постійною взаємодією для виконання функцій освітнього процесу, важливими є такі аспекти: інституційний – наявність у закладу освіти стратегії розвитку навчання; управлінсько-технологічний – організація і управління освітнім процесом, в якому поєднані традиційні форми і електронне навчання; педагогічний – розробка методів, моделей і навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в електронному середовищі навчання. Серед переваг змішаного навчання виокремлюють: гнучкість (можливість навчатися тоді, коли є час, у будь-якому місці), модульність (формування індивідуального навчального плану, що відповідає особистим потребам здобувачів: вибір дисциплін, дуальність – можливість поєднання навчання з основною професійною діяльністю), асинхронність (можливість працювати за власним графіком та у власному темпі) (Овчарук, 2006). Ці характеристики зумовлюють не тільки на зміну структури освітнього процесу, а й ролі викладача. На сучасного викладача покладається функція координування освітнього процесу, корегування змісту дисциплін, консультування при складанні індивідуального навчального плану, керівництва навчальними проектами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій тощо, що неможливо без взаємодії як інструменту, який дозволяє мотивувати, ефективно організувати роботу у групі, допомагати, спрямовувати та полегшувати процес засвоєння знань, формування професійних компетентностей, розвинути самостійність, соціальну активність, рефлексію. Згадана форма спричиняє підвищення рівня відповідальності здобувачів освіти. Визначальним фактором стає сформованість у них навичок самоорганізації, здатності до самостійної роботи.

Управління освітнім процесом в умовах змішаного навчання має забезпечити інформаційно-комунікаційний супровід для освітніх програм,

відповідність кожного етапу цілям і завданням та здійснюватися спираючись на сукупність принципів, таких як: цілепокладання, адаптивність, безперервність, обумовленість, взаємозв'язок, послідовність та інноваційність. Йдеться про взаємоприспосовування до вимог із взаємоузгодженням цілей учасників освітнього процесу на основі нових методів комунікації, а саме цифрових. За таких умов навчання стає персоналізованим та орієнтованим на споживачів освітніх послуг, що значно відрізняє його від традиційного (Hofmann, 2014).

За умов обмеженості безпосереднього контакту при змішаному навчанні підґрунтям взаємовпливу його суб'єктів має стати постійна діалогічна взаємодія на різних платформах, у ході якої знаходиться спільна дія, що веде до спільного вирішення завдань. Важливим є розуміння взаємної вигоди побудови такого роду взаємин для успіху усіх комунікантів. У такий спосіб відбувається внутрішній поштовх до дії, що сприяє її усвідомленню та більш продуктивному виконанню цілей (Борова, & Гончар, 2015).

При налагодженій взаємодії змішане навчання дозволяє використати переваги офф- та онлайн навчання, зокрема його учасники можуть у зручних для себе обставинах здійснювати процес навчання; аудиторний час викладач може присвятити стислому викладу навчального матеріалу, детальному поясненню складних завдань, консультуванню, відпрацюванню практичних навичок. Решту навчального часу – віддати на самостійну роботу здобувачів при відповідній методичній підтримці, проведення онлайн консультації. Проте, слід зауважити, що всі елементи змішаного навчання повинні контролюватися і супроводжуватися перманентним зворотнім зв'язком, таким чином викладачі матимуть змогу управляти та проводити моніторинг навчальних досягнень, а студенти здійснювати самоконтроль та самомоніторинг.

При змішаному навчанні роль викладача трансформується у роль фасілітатора, будуються суб'єкт-суб'єктні відносини, а використання цифрових технологій допомагає урізноманітнити освітній процес. Проте, викладач витрачає більше робочого часу на підготовку матеріалів та розміщення їх на платформах. Також викладач повинен постійно удосконалювати власні цифрові компетентності щодо створення та використання електронних навчальних матеріалів. Обов'язковою вимогою для реалізації змішаного навчання є наявність технічної бази, стабільного інтернет-зв'язку. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в якості засобів управління освітнім процесом пов'язано з використанням різних груп зовнішніх або внутрішніх програмних продуктів. Така форма навчання потребує більше часу на підготовку до занять з боку студентів і, відповідно більшої вмотивованості та відповідальності за результати навчання.

Отже, такий тип педагогічної взаємодії вносить суттєві зміни у традиційний освітній процес та потребує використання своїх стратегій управління. Стратегії управління педагогічною взаємодією за допомогою змішаного навчання передбачають використання різних ролей у спільній

діяльності викладача і здобувачів, стилів здійснення педагогічної діяльності. Такий підхід дає можливість розширенню меж автономії здобувачів та концептуально змінює вектор взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Використання змішаного типу навчання допомагає перевести взаємодію між викладачем і здобувачем на новий, більш ефективний рівень, її стиль стає більш опосередкованим та адаптованим до сучасних освітніх вимог.

Список використаних джерел:

Кривонос, О. М. (2013). Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні: навч. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

Овчарук, О. В. (2006). Концептуальні підходи до застосування технологій відкритої освіти та дистанційного навчання у зарубіжних країнах та їх роль у процесах модернізації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 1. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/292/278>

Hofmann, J. (2014). Solutions to the Top 10 Challenges of Blended Learning. URL: <https://static1.squarespace.com/static/5c2e89bcf407b45dcc793138/t/5c881dedc83025bffb532832/1552424432575/SolutionstotheTop10ChallengesofBlendedLearning+%281%29.pdf>

Борова, Т. А., & Гончар, О. В. (2015). Особливості взаємодії викладачів та студентів у навчальному процесі Криворізького національного університету. *Педагогіка вищої та середньої шкіл*, 44, 306-309.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ТРАКТОРИСТІВ-МАШИНІСТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Віктор Кушнір,

заступник директора з навчально-виробничої роботи Плужненського професійного аграрного ліцею Хмельницької області,

Леонід Шамрالیук,

викладач, Плужненський професійного аграрного ліцею Хмельницької області

Анотація. Сучасне аграрне виробництво характеризується застосуванням великої кількості хімічних засобів захисту рослин та мінеральних добрив, що негативно впливає на навколишнє середовище, погіршуючи екологічну ситуацію. Актуалізується проблема підготовки майбутніх аграріїв до впровадження екологічно безпечних технологій вирощування сільськогосподарських культур з метою реалізації основних положень концепції сталого розвитку. Проектна діяльність ліцею у напрямі трансферу знань і досвіду про органічне землеробство сприяє оновленню змісту підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі та є поштовхом до більш активного впровадження екологічно безпечних технологій вирощування сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, технології екологічного землеробства, тракторист-машиніст, екологічні навички, практична підготовка.

INTRODUCTION OF TECHNOLOGIES OF ECOLOGICAL AGRICULTURE IN THE TRAINING OF FUTURE TRACTORS DRIVER OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Victor Kushnir,

Deputy Director for Training and Production
of Pluzhne Vocational Agricultural Lyceum of Khmelnytskyi Oblast,

Leonid Shamraliuk,

teacher, Pluzhne Vocational Agricultural Lyceum of Khmelnytskyi Oblast

Abstract. Modern agricultural production is characterized by the use of a large number of chemical plant protection products and mineral fertilizers, which has a negative impact on the environment, worsening the environmental situation. The problem of preparation of future agrarians for introduction of ecologically safe technologies of cultivation of agricultural crops for the purpose of realization of the basic provisions of the concept of sustainable development is actualized. The project activity of the lyceum in the direction of transfer of knowledge and experience on organic farming helps to update the content of training of future skilled workers in the agricultural sector and is a stimulus to more active implementation of environmentally friendly technologies for agricultural production.

Keywords: professional (vocational) education, technologies of ecological agriculture, tractor driver, ecological skills, practical training.

Сучасне аграрне виробництво характеризується застосуванням великої кількості хімічних засобів захисту рослин та мінеральних добрив, що

негативно впливає на навколишнє середовище, погіршуючи екологічну ситуацію. Відтак актуалізується проблема впровадження екологічно безпечних технологій вирощування сільськогосподарських культур з метою реалізації основних положень концепції сталого розвитку: єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для стабільного забезпечення населення продовольчою продукцією.

У контексті зазначеного з'являється об'єктивна потреба в оновленні змісту професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників сільськогосподарського профілю тематикою з екологічного землеробства, яке є ключовим чинником у покращенні екологічної складової сталого розвитку аграрної галузі.

Усвідомлюючи важливість окреслених проблем та з метою вивчення і впровадження кращого досвіду з підготовки фахівців екологічного агровиробництва Плузненський професійний аграрний ліцей став основним партнером у міжнародному україно-американському грантовому проєкті «Трансфер знань про органічне землеробство та зміну клімату в сільському господарстві», що реалізується Громадською організацією «Мультикультурна Україна» у 2021-2022 роках в межах академічних та освітніх програм уряду США в сфері державної дипломатії.

Головними стейкхолдерами проєкту є Коледж сільського господарства та природних ресурсів Університету Меріленду (США), бізнес-група Ріттер Біо Агро, ГС «Органічна Україна Захід», Національний університет водного господарства та екологічної інженерії.

Реалізація проєкту розпочалася у жовтні 2021 року стартовою прес-конференцією у Хмельницькій обласній державній адміністрації за участю помічника аташе з питань освіти та культури Посольства США в Україні Вікторії Михайленко.

Відповідно до програми проєкту викладачі Коледжу сільського господарства та природних ресурсів Університету Меріленду підготували 5 навчальних посібників та 5 навчальних відео для викладачів і учнів ліцею на різні практичні теми з органічного землеробства, його зв'язок із кліматичними змінами, передові підходи в екологізації сільського господарства, що їх досліджують та впроваджують американські освітяни.

Крім того, проведено серію спільних лекцій фахівцями Університету Меріленду, Національного університету водного господарства та екологічної інженерії, ГС «Органічна Україна Захід» для опанування педагогами таких ключових тем щодо ведення екологічного землеробства: «Властивості ґрунту та здоров'я», «Відсутність обробітку ґрунту», «Боротьба з бур'янами», «Ідентифікація комах та боротьба з ними», «Управління хворобами».

Для учнів Плузненського професійного аграрного ліцею організовані професійно спрямовані курси з англійської мови тривалістю 6 місяців, що, безумовно, суттєво розширить їхні можливості в ознайомленні з успішним міжнародним досвідом в галузі органічного сільського господарства.

Після проходження педагогами ґрунтовної підготовки щодо екологізації агровиробництва робочі навчальні програми з професії

«Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва» доповнено темами з органічного землеробства, екологічної та водної проблематики сільського господарства. Оновлення змісту навчальних програм відбувалося під координацією Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області і за підтримки Національного університету водного господарства та природокористування.

Для набуття учнями практичних навичок з виробництва екологічно чистої продукції на базі ліцею створено демо-ділянку із вирощування органічних плодоовочевих культур та лікарських рослин.

Реалізація проєкту відбувається у тісній співпраці із бізнес-групою Ріттер Біо Агро, у господарствах якої понад 8 років застосовуються лише органічні методи вирощування сільськогосподарських культур. З початком весняно-польових робіт учні ліцею проходять практичну підготовку, а педагоги – стажування на полях агропідприємств аби набути навичок з виконання сільськогосподарських робіт згідно із вимогами агротехніки органічного землеробства.

Таким чином, проєктна діяльність ліцею у напрямі трансферу знань і досвіду про органічне землеробство сприяє оновленню змісту підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі та є поштовхом до більш активного впровадження екологічно безпечних технологій вирощування сільськогосподарської продукції.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Оксана Лапа,

кандидат педагогічних наук, завідувач
лабораторії науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0002-0964-7674>

Анотація. Психологічні аспекти процесу оцінювання якості підготовки фахівців у закладах передвищої освіти в умовах воєнного часу повинні стати важливим елементом адаптації, стабілізації психічних станів і соціалізації здобувачів освіти.

Ключові слова: фахова передвища освіта, оцінювання, воєнний стан, здобувачі освіти, психологічні аспекти оцінювання.

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF EVALUATION OF QUALITY OF TRAINING OF SPECIALISTS IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL PREVIOUS EDUCATION IN TODAY'S CONDITIONS

Oksana Lapa,

candidate of pedagogical sciences, head of
laboratory of scientific and methodological support of training
specialists in colleges and technical schools,
Institute of Vocational Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Abstract. Psychological aspects of the process of assessing the quality of training in professional previous institutions in wartime should be an important element of adaptation, stabilization of mental states and socialization of students.

Keywords: professional previous education, assessment, martial law, applicants, psychological aspects of assessment.

Війна в Україні привела до кардинальних змін і трансформацій нашого суспільства, особливо торкнувшись освітньої сфери. Значна кількість закладів освіти була зруйнована, певна кількість залишилася на тимчасово окупованих територіях, деякі заклади і учасники освітнього процесу вимушено перемістилися в межах України або за кордон (Освітній омбудсмен України, 2022).

Нова ситуація спонукала уряд, громадянське суспільство, керівників і освітян шукати оптимальні рішення для успішного продовження навчання, зокрема акцентуючи на збереженні якості підготовки фахівців у закладах передвищої освіти. На середину травня 2022 року заклади фахової передвищої освіти усіх областей продовжують здійснювати освітній процес дистанційно та за змішаною формою у регіонах, де безпекова ситуація може контролюватися українським урядом.

Як зазначив міністр освіти України Сергій Шкарлет, «наша головна мета – створення безпечного освітнього середовища для організації здобуття

освіти в умовах воєнного стану. Вдячний керівникам закладів освіти, які в найкоротші терміни доклали максимум зусиль, аби здобувачі освіти та колективи продовжували освітній процес у більш безпечних місцях» (Шкарлет С., 2022).

Виходячи з аналізу сучасного освітнього середовища, нами було визначено основні актуальні умови підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти в умовах сьогодення, а саме:

- надзвичайна нестійкість і невизначеність соціального та економічного середовища в умовах війни;
- нестабільний ринок праці;
- порушення умов соціалізації особистості;
- різке падіння життєвого рівня українського суспільства;
- погіршення психофізіологічного стану учасників освітнього процесу;
- кардинальна зміна умов освітнього процесу, зокрема підготовки та проведення зовнішнього незалежного оцінювання та роботи державних атестаційних комісій.

Відповідно до наказу МОН від 01.04.2022 року № 290 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року», семестрове оцінювання за II семестр, у залежності від ситуації, може здійснюватися за результатами:

- тематичного оцінювання;
- поточного оцінювання, отриманого учнями під час очного, змішаного і дистанційного навчання;
- підсумкового оцінювання за II семестр, яке може здійснюватися у вигляді письмової контрольної роботи, онлайн тестування, діагностичної роботи, усної співбесіди тощо (Наказ МОН України №290, 2022).

Незважаючи на велике значення якості підготовки фахівців у закладах передвищої освіти, вважаємо за потрібне у сучасних умовах зацентруватися на збереженні психічного та морального здоров'я здобувачів освіти. У цьому можуть допомогти методи і процедури оцінювання як система інструментів, що має *надзвичайно важливі особливості – стабільність і передбачуваність*, які надзвичайно актуальні для покращення психофізіологічного стану учасників освітнього процесу.

Знайомі підліткам і молоді інструменти оцінювання знань, умінь, навичок, які застосовувалися ще за довоєнного часу, мають у своїй основі чіткі і зрозумілі вимоги; дозволяють досягати і перевершувати певні результати; дають змогу здобувачам освіти показати свої досягнення різними способами та заохочують їх апробувати моделі поведінки без ризику для життя; розвивають позитивне ставлення до самого себе, впевненість у власних здібностях і можливостях. Таким чином, оцінювання у закладах фахової передвищої освіти сприяє: збереженню психофізичного здоров'я, поваги до себе, самозадоволення, прагнення розширювати свої навчальні і професійні здобутки; умінню самостійно оцінювати результати власної навчальної діяльності; формуванню внутрішньої мотивації в навчанні та

адекватної самооцінки. Успішними психотерапевтичними інструментами у нинішній ситуації можуть стати рольові ігри і моделювання, спостереження, дебати, презентації, проекти та інші творчі методи.

Резюмуючи, зазначимо, що психологічні аспекти процесу оцінювання якості підготовки фахівців у закладах передвищої освіти мають усі можливості стати важливим елементом адаптації, стабілізації психічних станів і соціалізації здобувачів освіти в умовах воєнного часу.

Список використаних джерел:

Наказ МОН України № 290 від 01.04.22 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року» (2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-u-zakladah-osviti>

Освітній омбудсмен України (2022). Українські діти потребують психологічної допомоги URL: <https://eo.gov.ua/ukrainski-dity-potrebuiut-psykholohichnoi-dopomohy/2022/05/10/>

Сергій Шкарлет розповів про організацію освітнього процесу у закладах освіти, (2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-u-zakladah-osviti>

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІДЖІТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Лариса Липська,
кандидат педагогічних наук,
завідувачка лабораторії електронних навчальних ресурсів,
Інститут професійної освіти НАПН України

Анотація. Впровадження інноваційних цифрових технологій і розвиток нових педагогічних методів на їхній основі не тільки змінять форми й засоби викладання, але й все фізичне середовище, в якому воно здійснюється. Теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних та технологічних умов продуктивного функціонування інформаційно-освітнього середовища (ІОС) сучасних закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти дає можливість інтегруватися в єдине інформаційно-освітнє середовище держави. Основною метою створення ІОС закладу освіти є формування мотивації учня до розвитку інформаційної культури, самоосвіти шляхом надання необхідних інформаційних ресурсів і забезпечення відкритого та повноцінного доступу до інформації.

Ключові слова: професійна освіта, інформаційно-освітнє середовище, цифрові технології, діджиталізація суспільства, електронні навчальні ресурси.

MODERNIZATION OF THE INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF INSTITUTIONS OF VOCATIONAL AND PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF SOCIETY

Larysa Lypska,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Head of the Laboratory of Electronic Educational Resources,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The introduction of innovative digital technologies and the development of new pedagogical methods based on them will not only change the forms and means of teaching, but also the entire physical environment in which it is carried out. Theoretical substantiation of organizational-pedagogical and technological conditions of productive functioning of information-educational environment (IEE) of modern institutions of professional (vocational) and professional pre-higher education gives the chance to be integrated into a single information and educational environment of the state. The main purpose of the IEE of the educational institution is to motivate the student to develop information culture, self-education by providing the necessary information resources and ensuring open and full access to information.

Keywords: vocational education, information and educational environment, digital technologies, digitalization of society, electronic learning resources.

Швидкий розвиток інформаційних технологій, підвищення рівня володіння комп'ютерною технікою суб'єктів освітнього процесу, відкритість освітніх систем, популярність електронних освітніх ресурсів та віртуалізація навчальної діяльності, а також потреба в інформаційній взаємодії й контактах соціального партнерства актуалізували проблему формування й розвитку інформаційно-освітнього середовища (ІОС) закладів професійної

(професійно-технічної) та фахової передвищої освіти (Липська, 2016; Герлянд, & Липська, 2021; Карташова, Юрженко, Гуралюк, & Липська, 2017).

Діджиталізація – це напрям інноваційного розвитку, який допомагає зміцнити зв'язки між викладачами та учнями, сприяє кращому використанню електронних ресурсів. Впровадження інноваційних цифрових технологій і розвиток нових педагогічних методів на їхній основі не тільки змінять форми й засоби викладання, але й все фізичне середовище, у якому воно здійснюється.

Дослідженням проблеми впровадження ІОС у освітню галузь присвячені праці вітчизняних та закордонних науковців: П. С. Атамачука, В. Ю. Бикова, Т. П. Брауна, І. М. Гавриленко, Г. Б. Гордійчук, Р. С. Гуревича, У. Еко, Ю. О. Жука, І. Г. Захарової, М. Кастельс, М. Ю. Кадемії, І. В. Роберт, Є. С. Полат, О. І. Соколова, В. І. Солдаткіна, Є. К. Хеннера, В. В. Ягупова Ю. І. Яковенка та ін.

Теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних та технологічних умов продуктивного функціонування інформаційно-освітнього середовища сучасних закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти дає можливість інтегруватися в єдине інформаційно-освітнє середовище держави, а також досягти якості та доступності освітніх послуг в умовах реформування системи освіти та її цифровізації.

В. Биков (2008) зазначає, що широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та функціонування освітнього середовища мають забезпечити навчальні потреби суб'єктів педагогічної взаємодії, зокрема, завдяки використанню в освітній діяльності:

- електронних освітніх ресурсів навчального призначення і комп'ютерно орієнтованих систем оцінювання навчальних досягнень, що доповнюють традиційні;
- соціальних мереж навчального призначення, що підтримують відкрите ІКТ-середовище навчання у співпраці;
- електронних портфоліо організаційно-педагогічного призначення, що відображають характер навчальної діяльності педагога та його вихованців;
- інноваційних педагогічних технологій, що базуються на використанні засобів ІКТ, комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання, що уможливають нову організацію навчання.

Інформаційно-освітнє середовище сучасного закладу професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти має забезпечити:

- створення та поширення електронних навчальних матеріалів;
- розвиток персоніфікованого комп'ютерно-інтегрованого навчального середовища;
- використання хмарних сервісів і соціальних мереж з метою освітньої взаємодії та партнерства;
- забезпечення прозорості й відкритості даних про функціонування навчального закладу.

Створення і розвиток ІОС як складової єдиного інформаційно-освітнього простору системи професійної освіти умовах діджіталізації освіти є одним з основних стратегічних завдань кожного навчального закладу професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти для адаптації до швидкозмінних зовнішніх умов. Таке середовище має служити фундаментом в організації сучасного навчального процесу. Основною метою створення ІОС навчального закладу є формування мотивації учня до розвитку інформаційної культури, самоосвіти шляхом надання необхідних інформаційних ресурсів і забезпечення відкритого та повноцінного доступу до інформації.

Список використаних джерел:

Биков, В. Ю. (2008). Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка.

Жук, Ю. О. (ред.), Соколюк, О. М., Дементієвська, Н. П., & Пінчук, О. П. (2012). *Організація навчальної діяльності у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі: посібник*. Київ: Педагогічна думка.

Липська, Л. В. (2016). Формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійно-технічної освіти з використанням інформаційно-освітнього середовища. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 12, 90-96.

Герлянд, Т. М., & Липська, Л. В. (2021). Перспективні напрями професійної підготовки майбутніх фахівців з використанням цифрових технологій навчання. *Управління якістю підготовки фахівців в умовах цифрової педагогіки: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної інтернет конференції (м. Харків, 22-23 грудня 2021 р.)*. Харків: КП «Міська друкарня», с. 17-18. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729463>.

Карташова, Л.А., Юрженко, В.В., Гуралюк, А. Г., & Липська, Л.В. (2017). Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів: посібник. Київ: ПТОО НАПН.

УДК 377.014.6:005.6

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА

Петро Лузан

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії
науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах Інституту
професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-8853-9275>

Анотація. На основі аналізу сутнісних характеристик педагогічного оцінювання, особливостей компетентнісного підходу в фаховій передвищій освіті обґрунтовано теоретико-методичні аспекти оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах. Запропоновано метод оцінювання компетентностей (освітніх результатів) на основі дидактичного диференціювання професійних дій. Схарактеризовано основні етапи практичних дій щодо об'єктивного оцінювання компетентнісних досягнень студентів.

Ключові слова: фахова передвища освіта, педагогічне оцінювання, якість підготовки фахівців, результати навчання, коледжі.

EVALUATION OF QUALITY OF TRAINING OF SPECIALISTS IN COLLEGES: THEORY, METHODOLOGY, PRACTICE

Petr Luzan

doctor of pedagogical sciences, professor,
chief researcher of the laboratory scientific
and methodological support of training specialists
in colleges and technical schools
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine,

Abstract. Based on the analysis of the essential characteristics of pedagogical assessment, features of the competence approach in professional higher education, the theoretical and methodological aspects of assessing the quality of professional training in colleges are substantiated. The method of assessment of competencies (educational results) on the basis of didactic differentiation of professional actions is offered. The main stages of practical actions on the objective assessment of students' competence achievements are described.

Keywords: professional higher education, pedagogical assessment, quality of training, learning outcomes, colleges.

Усталена роками система контролю результатів навчання студентів, заснована на застарілих принципах, правилах і методиках, нині не спроможна забезпечити об'єктивне, надійне оцінювання якості їх професійної підготовленості. Причини цього негативного явища зумовлюються складністю методологічних, дидактичних, методичних проблем як

організації освітнього процесу у коледжах, так і оцінювання якості навчання студентів. Натомість маємо констатувати: педагогічною наукою поки-що не обґрунтовано докладних теорій та, відповідно, не розроблено валідних методик, які дозволяють надійно оцінити рівень опанування майбутніми техніками, технологіями, виконробами професійними знаннями, уміннями, іншими компетентностями, визначеними освітніми стандартами чи освітньо-професійними програмами результатами навчання. З огляду на зазначене, постала нагальна необхідність розроблення докладної, зрозумілої, простої у використанні педагогічними працівниками методики оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах.

Варто вказати, що розв'язанню щойно наголошених проблем присвячені праці багатьох учених: методологічні засади забезпечення і моніторингу якості освіти досліджували В. Кремінь, В. Луговий, Н. Ничкало, Ж. Таланова, О. Слюсаренко, А. Ставицький, В. Ткаченко, Є. Хриков); теоретичні основи оцінювання якості професійної освіти обґрунтовували О. Локшина, О. Ляшенко, С. Бабінець, В. Бобрицька, С. Кретович, І. Булах, Л. Гриневич; методичні основи моніторингу та оцінювання якості підготовки фахівців висвітлювали Л. Ярошук, А. Каленський, П. Лузан, Н. Ваніна, Т. Пащенко, В. Чешук, Л. Юрченко та інші (Лузан, 2012; Лузан, & Каленський, 2014; Артюшина та ін., 2015; Лузан, & Мося, 2020).

Разом з тим, не дивлячись на чисельність наукових досліджень, маємо констатувати, що наукова робота з розроблення та обґрунтування докладної методики оцінювання якості підготовки фахівців, зокрема у закладах фахової перед вищої освіти, хоча й активізувалася нещодавно, але поки-що не дала бажаних результатів.

Мета дослідження: на основі аналізу сутнісних характеристик педагогічного оцінювання, особливостей компетентнісного підходу в фаховій передвищій освіті обґрунтувати теоретико-методичні аспекти оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах.

Основним критерієм ефективності професійної підготовки фахівців у коледжах є *якість освіти* – відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам освіти (фахової перед вищої, вищої), професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти. У термінах нової компетентнісної парадигми освітні результати – це задекларована в освітніх стандартах сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що мають бути опановані особою у процесі навчання за певною освітньою програмою, і які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Зауважимо, що *еталонні результати навчання* – це програмні результати навчання, задекларовані в певній освітній програмі. У свою чергу, комплекс знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих студентом у перебігу опанування певної освітньо-професійної програми є актуальними, освітніми результатами. Відтак, в основі процедури оцінювання – зіставлення

демонстрованих студентами знань, умінь, навичок, інших компетентностей (актуальний стан об'єкта), з еталонними (очікуваними, унормованими) результатами та встановлення об'єктивного рівня якості підготовки інженерно-технічних фахівців.

Переважно, в науковій літературі сутність процесу педагогічного оцінювання учені пов'язують з систематичним збиранням та інтерпретацією даних, продукуванням на їх основі суджень для організації певних дій щодо поліпшення системи. При цьому найчастіше виокремлюється інформаційна (збір відомостей про студента, студентську групу, спеціальність тощо), інтерпретуюча (встановлення ступеня сформованості знань, умінь, окремих якостей особистості, рівня згуртованості студентського колективу, стану інженерно-технічної освіти та ін.) та коригуюча (внесення певних змін в освітній процес, оптимізація методів, форм, технологій навчання і виховання, надання методичної допомоги суб'єктам педагогічної взаємодії тощо) функції оцінювання результатів навчання студентів.

Варто погодитися з рекомендаціями учених, що педагогічне оцінювання може застосовуватися для різних цілей: для визначення навчальних досягнень студентів; для встановлення ефективності методів і форм організації навчання; для визначення ефективності діяльності закладу освіти; для визначення результативності обґрунтованого способу навчання, дидактичної технології та ін. У нашому випадку, будемо орієнтуватися на оцінювання «з метою розвитку, покращення та вдосконалення (for improvement)» результатів компетентнісних досягнень студентів – їх професійної підготовки.

З огляду на зазначене, вважаємо, що оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах варто розглядати як логічну структуру, що ієрархічно поєднує такі етапи:

1. Аналіз Державного класифікатора професій ДК 003:2010, кваліфікаційної характеристики фахівця, професіограми, професійного стандарту;
2. Встановлення еталонних (програмних) результатів навчання як нормативних вимог підготовки фахівців;
3. Визначення переліку знань, умінь, які мають бути об'єктами оцінювання на певному етапі діагностики якості підготовки фахівців у коледжі;
4. Виділення структурних компонентів професійних умінь як об'єктів оцінювання якості підготовки фахівців;
5. Понятійно-змістовий аналіз компонентів професійного уміння та виділення домінантних навчальних елементів;
6. Визначення дій (операцій), виконання яких свідчить про опанування студентом відповідного компонента професійного уміння;
7. Розроблення діагностичного інструментарію щодо оцінювання рівнів опанування студентами компонентами професійного уміння;
8. Проведення процедури оцінювання рівнів сформованості компонентів професійного уміння у студентів досліджуваної спеціальності;

9. Висновки про якість підготовки фахівців на певному етапі опанування студентами освітньо-професійної програми;

За результатами перевірки компетентнісних досягнень студентів робиться висновок про відповідність підготовленості студентів (зокрема, випускників) нормативним вимогам.

Висновки. Обґрунтована методика оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах дає можливість визначити реальний рівень відповідності підготовленості студентів встановленим нормативним вимогам на всіх етапах опанування освітньою програмою. Запропонований метод оцінювання компетентностей (освітніх результатів) на основі дидактичного диференціювання професійних дій надає можливість зацікавленим суб'єктам освітнього процесу вже не інтуїтивно, а цілеспрямовано, на науковій основі розробити діагностичний інструментарій, провести діагностичні процедури й отримати об'єктивні, надійні результати перевірки компетентнісних досягнень студентів. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з розробкою методичної системи оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання майбутніх фахових молодших бакалаврів.

Список використаних джерел:

Артюшина, М.В., Дремова, І.Б., Герлянд, Т.М., Лузан, П.Г., Мося, І.А., Романов, Л.А., Росток, М.Л., Слатвінська, О.А., & Сліпич, О.О. (2015). *Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів професійно-технічного навчального закладу*. Київ: ПТО НАПН України.

Лузан, П.Г., Каленський, А.А., Пашенко, Т.М., Мося, І.А., & Ямковий, О.Ю., (2021). *Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник*. Житомир: «Полісся».

Лузан, П. (2012). Реалізація компетентнісного підходу в професійній освіті: технологічний аспект. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 4, с. 5-11.

Лузан, П. Г., & Мося, І. А. (2020). Особливості професійної підготовки молодших спеціалістів за компетентнісним підходом. *Colloquim-journal*, 2 (54), 16-19.

Лузан, П. Г., & Каленський, А. А. (2014). *Методи і форми організації навчання фахівців аграрної галузі: навчальний посібник*. Київ: Логос.

АНАЛІЗ АКТУАЛЬНОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Людмила Майборода,
науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0003-4869-7786>

Оксана Майборода,
викладач, Національний авіаційний університет

Анотація. Стаття присвячена аналізу актуальності змішаного навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців. Авторами висвітлюється статистичні дані динаміки популярності теми змішаного навчання в Україні, на основі аналізу запитів у Google Trends і Google Scholar. Зазначається потреба у дослідженні методики організації самостійної роботи майбутніх фахівців в умовах змішаного навчання.

Ключові слова: професійна освіта, змішане навчання, дистанційне навчання.

ANALYSIS OF THE RELEVANCE OF BLENDED LEARNING IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS

Liudmyla Maiboroda,
Researcher of the Laboratory of Distance Vocational Training,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine,

Oksana Maiboroda,
Lecturer, National Aviation University

Abstract. The article is devoted to the analysis of the relevance of blended learning in the training of future professionals. The authors highlight statistical data on the dynamics of the topic of blended learning in Ukraine, based on the analysis of queries in Google Trends and Google Scholar. There is a need to study the methods of organizing independent work of future professionals in blended learning.

Keywords: vocational education, blended learning, distance learning.

Ера цифрових технологій та Інтернет ресурсів, вплинула на розвиток відкритої освіти й навчання, що полягає у доступності освіти, вільному виборі часу, місця й форм навчання. Відкритість навчання є основою для сучасних форм професійного навчання майбутніх фахівців, а саме: змішаного, дистанційного, мобільного тощо.

У науковій літературі «змішане навчання» має різне тлумачення. Проте, переважна більшість науковців розглядає її як поєднання традиційної очної форми навчання з сучасною дистанційною, на основі цифрових технологій.

Останнім часом, змішане навчання набуває значної популярності в науковій та освітній галузях. Про це свідчить проведений нами аналіз на базі відкритої пошукової системи Google Trends, що демонструє частоту

пошукового запиту заданого терміну по відношенню до загального обсягу запитів у системі Google. Отже, аналіз показав, що в Україні за останні 5 років (23.07.2017 р. – 20.02.2022 р.), за пошуковим запитом «змішане навчання» у системі Google, з 2020 року спостерігається зростання популярності змішаного навчання, з піком зацікавленості у жовтні 2020 року (рис. 1).

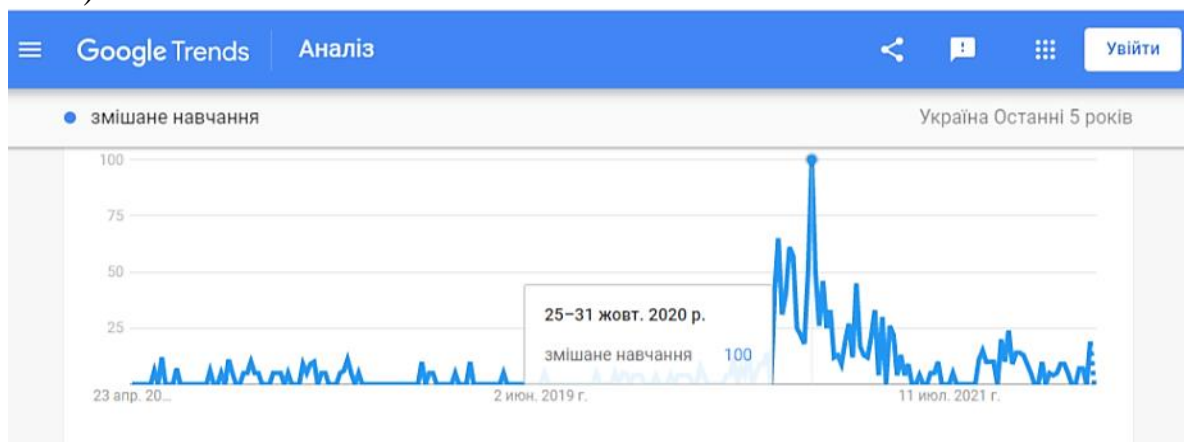

Рис. 1. Динаміка популярності запиту «змішане навчання» в Україні, за даними пошукової системи Google Trends, за останні 5 років

Оскільки змішане навчання передбачає використання дистанційного навчання, то нами також проведений аналіз популярності в системі Google Trends, за пошуковим запитом «дистанційне навчання». Отже, в Україні за останні 5 років, пік зростання популярності, щодо дистанційного навчання, припадає на березень-квітень 2020 року та впродовж до 20.02.2022 р. спостерігаємо позитивну динаміку періодичних коливань популярності у порівнянні з періодом 2017-2019 років (рис.2).

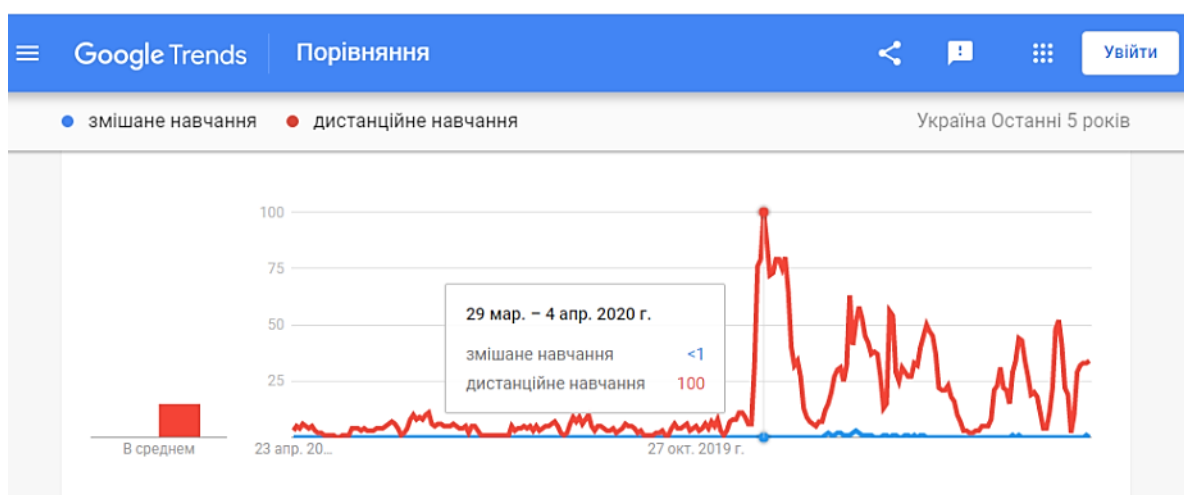

Рис. 2. Динаміка популярності запиту «дистанційне навчання» в Україні за даними пошукової системи Google Trends, за останні 5 років

Відзначимо, що пошуковий запит «дистанційне навчання» має більшу популярність, серед Інтернет користувачів різної категорії, у порівнянні із запитом «змішане навчання», що на нашу думку, пов'язано із більшою уживаністю цього терміну в українському суспільстві.

Також, відзначимо інтерес, до теми змішаного навчання, у вітчизняній науково-педагогічній спільноті, який можна простежити за кількістю наукових публікацій у пошуковій системі повнотекстових наукових публікацій Google Scholar (рис. 3). Здійснений нами запит за ключовим словом «змішане навчання», у період 2000-2021 роки, показав з 2008 року динаміку щорічного зростання публікацій за даними ключовими словами. Проте, з 2020 року по теперішній час, відмічається значне збільшення кількості публікацій у тематиці змішаного навчання. Зростання інтересу до дистанційного і змішаного навчання у 2020 році, обумовлено складною епідеміологічною ситуацією в країні, введенням карантинних заходів, що зумовило в системі освіти гостру потребу в організації віддаленого навчання та призвело до їх впровадження у навчальний процес закладів освіти. Відповідно, як наслідок, відбулося стрімке зростання зацікавленості до змішаного навчання у науковій й освітній спільноті.

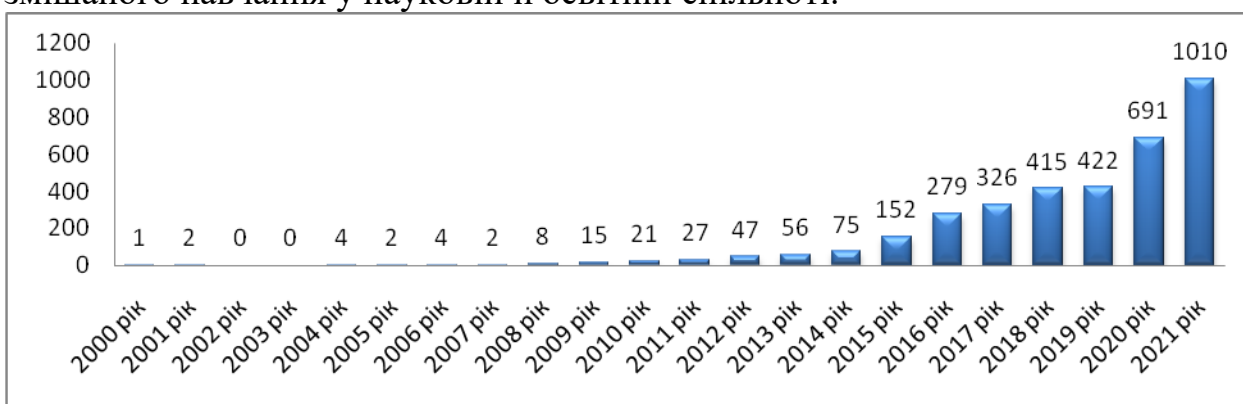

Рис. 3. Динаміка наукових публікацій з теми змішаного навчання в Україні, за даними пошукової системи Google Scholar (2000-2021р.)

Впровадження й використання в освітній процес дистанційного й змішаного навчання спонукають педагогів і науковців до пошуку ефективних засобів їхньої організації, форм і засобів навчання, організації самостійної роботи в умовах змішаного навчання тощо. Тому, питанням змішаного навчання, вітчизняними педагогами й науковцями, приділяється значна увага, розглядаються й вивчаються за різними напрямками у системі вищої освіти (С. Березенська К. Бугайчук, Р. Гуревич, М. Кадемія, А. Кобися, В. Кухаренко, Н. Олійник, К. Осадча, В. Осадчий, А. Фандеєва та ін.), загальної середньої освіти (Д. Васильєва, О. Рибалко, Н. Сиротенко, Л.Шелестова та ін), професійної (професійно-технічної) освіти (О. Базелюк, С. Кравець, Л. Майборода, Л. Петренко, О. Спірін, В. Ягупов та ін.).

Проведений нами аналіз статистичних, науково-педагогічних джерел засвідчив актуальність змішаного навчання у підготовці майбутніх фахівців, та визначив потребу у нашому подальшому дослідженні методики організації самостійної роботи майбутніх фахівців в умовах змішаного навчання.

Список використаних джерел:

Базелюк, О. (2018). Зміст і структура цифрової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, 81-87. DOI: <http://doi.org/10.32835/2223->

5752.2018.16.81-87.

Кобися, А.П. (2017). Інформаційне освітнє середовище як платформа для реалізації змішаного навчання у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 57 (1), 75-82.

Петренко, Л.М. (2018). Активні методи та інтерактивні технології: нові можливості використання в дистанційному професійному навчанні. *Технології дистанційного професійного навчання: методичний посібник*. Житомир : «Полісся», с. 11-27.

Спирін, О.М. (2018). Проблеми інформатизації вітчизняної професійної (професійно-технічної) освіти та шляхи їх розв'язання. *Технології дистанційного професійного навчання.: методичний посібник*. Житомир: Полісся, с. 6-10.

ЗАСТОСУВАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ В УМОВАХ АДАПТИВНОГО КАРАНТИНУ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ВИКЛАДАЧАМИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Наталія Малець,
старший викладач професійно-теоретичної
підготовки, Київське вище професійне училище
будівництва і дизайну,

Анотація. Показано, що використання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти навчально-методичних відеоматеріалів сприяє формуванню та розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців, підвищенню їх мотивації до вивчення спеціальних дисципліни. Методика проведення як теоретичних, так і практичних, лабораторних занять, уроків виробничого навчання з використанням відеоматеріалів має свою специфіку. Використання відеоматеріалів та мультимедійного продукту під час викладання навчального матеріалу дає відчутні позитивні результати насамперед тому, що сучасних здобувачів освіти уже мало цікавлять традиційні лекції – сьогодні молодь надає перевагу мультимедійним технологіям.

Ключові слова: професійна освіта, відеоматеріали, дистанційне навчання, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, професійно-теоретична підготовка.

APPLICATION OF VIDEO MATERIALS IN THE CONDITIONS OF ADAPTIVE QUARANTINE DURING DISTANCE LEARNING BY TEACHERS OF PROFESSIONAL AND THEORETICAL TRAINING IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION

Nataliia Malets,
Senior Lecturer of Professional and Theoretical Training,
Kyiv Higher Vocational School of Construction and Design,

Abstract. It is shown that the use of educational and methodical video materials in professional (vocational) educational institutions promotes the formation and development of communicative competence of future specialists, increasing their motivation to study special disciplines. The method of conducting both theoretical and practical, laboratory classes, lessons of industrial training with the use of video materials has its own specifics. The use of video materials and multimedia products in the teaching of educational material gives tangible positive results primarily because modern students are no longer interested in traditional lectures – today young people prefer multimedia technologies.

Keywords: vocational education, video materials, distance learning, institution of professional (vocational) education, professional and theoretical training.

Сучасний стан освіти а умовах адаптивного карантину, постійно зростаючі вимоги до якості підготовки кваліфікованих робітників спонукають викладачів професійно-теоретичної підготовки до пошуку більш ефективних методів викладання навчальної дисципліни в закладах освіти.

Сьогодні, від народження, людину супроводжують мультимедіа, аудіовізуальні засоби, які стають основним джерелом інформації в багатьох

галузях. У чому причина такого явища? Аудіовізуальна форма представлення інформації дозволяє задіяти різні канали її сприйняття одночасно, через це засвоєння нового матеріалу для здобувачів освіти відбувається набагато легше і швидше. Якщо під час читання навчальної літератури чи пасивного слухання класичної лекції зосередити увагу буває досить складно, то переглядати пізнавальні відеоролики набагато цікавіше. Однак використання відеоматеріалів для отримання максимального ефекту від навчання має відбуватися за допомогою певних умов.

Використання навчально-методичних відеоматеріалів для здобувачів освіти сприяє формуванню та розвитку комунікативної компетентності, підвищенню мотивації вивчення спеціальних дисципліни та є невичерпним джерелом навчального матеріалу. На жаль, якість відеопродукту не завжди на високому рівні, тому розроблення правильного науково обґрунтованого підходу до створення навчального відеоматеріалу для здобувачів освіти є актуальним і необхідним.

Відео практичне для використання та відтворення його в різних життєвих ситуаціях: чи то навчальна аудиторія, чи то в домашніх умовах, чи то в дорозі чи інших місцях. Тенденційні зміни в суспільстві демонструють готовність сучасного покоління здобувачів освіти до розвитку свого розумового потенціалу. Інформаційні технології охоплюють усі сфери людського життя та діяльності, так нехай освіта підтримає інтереси здобувачів освіти до відео та направить їх у правильне русло. Відео припинить асоціюватись лише із серіалами та розвагами. Викладачам професійно-теоретичної підготовки варто навчитися створювати та використовувати якісний та цікавий продукт для забезпечення навчальної діяльності в реаліях сучасної освіти.

Використання відеоматеріалів у навчальному процесі в закладах професійно (професійно-технічної) освіти потребує від викладача професійно-теоретичної підготовки використовувати їх залежно від мети навчання. Відеопродукт може бути використаним на різних етапах викладання матеріалу спеціальних дисциплін: під час оволодіння новим матеріалом; під час пояснення ілюстрування нового матеріалу; під час закріплення та узагальнення знань здобувачів освіти; для контролю досягнень знань здобувачів освіти.

Відео технологічних процесів дозволяє проводити інструктаж в умовах дистанційної освіти під час адаптивного карантину, однак створення якісного мультимедійного продукту вимагає наявності високої педагогічної майстерності у викладача професійно-теоретичної підготовки, а також уміння користуватися спеціальними технічними і програмними засобами. Перевагою такого відеопродукту є те, що його можна демонструвати багаторазово, а при необхідності призупинити, прокоментувати фрагмент відео чи повернутися до якогось моменту і переглянути повторно.

Методика проведення як теоретичних, так і практичних, лабораторних занять, уроків виробничого навчання з використанням відеоматеріалів має свою специфіку. Тому під час використання аудіовізуальних та

мультимедійних засобів навчання сучасному викладачеві професійно-теоретичної підготовки необхідно дотримуватися певних вимог (Авдошенко, 2013):

- потрібно підготувати здобувачів освіти до сприйняття нового матеріалу;
- необхідно передбачити форму перегляду і обговорення відеоматеріалів можливо в індивідуальному порядку або створити групове чи колективне;
- визначити характер допомоги відстаючим здобувачам освіти освітнього процесу;
- використовувати під час теоретичного заняття інші засоби навчання.

Зазвичай відеоматеріали можна знайти в мережі інтернет, але не завжди такий контент є якісним, а саме відеоматеріал не завжди змонтованим професійно. Створення якісних навчальних відеороликів є досить складним процесом, досить складно знайти викладача, який є не тільки майстром, дизайнером, художником, а ще й режисером, кінооператором, редактором, інфостилістом та ін. Один зі шляхів розв'язання такої проблеми є залучення талановитих здобувачів освіти до спільної роботи над такими проєктами у процесі навчання.

Отже, використання відеоматеріалів та мультимедійного продукту під час викладання навчального матеріалу дає відчутні позитивні результати насамперед тому, що сучасних здобувачів освіти уже мало цікавлять традиційні лекції – сьогодні молодь надає перевагу мультимедійним технологіям. Увагу здобувачів освіти й інтерес легше утримати саме завдяки застосуванню якісного мультимедійного контенту.

Список використаних джерел:

Авдошенко, Н. В. (2013). Викорисання відеоматеріалів під час викладання лекційного матеріалу. *Медсестринство*, 4, 44-47.

Криворот, Т, & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ДПТНЗ «ВІННИЦЬКЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ СФЕРИ ПОСЛУГ»)

Світлана Масліч,

заступник директора з навчально-методичної роботи
ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг»,
кандидат педагогічних наук
<https://orcid.org/0000-0002-8606-0949>

Анотація. У Вінницькому вищому професійному училищі сфери послуг впроваджується комплекс заходів щодо підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. З цією метою реалізується низка європейських проєктів, спрямованих на формування життєвих та професійних компетентностей, подальше працевлаштування випускників закладу, вироблення стратегії «навчання впродовж життя». Представлено основні результати міжнародної проєктної діяльності.

Ключові слова: професійна освіта, проєктна діяльність, міжнародні проєкти, проблемно-орієнтоване навчання, заклади професійної (професійно-технічної) освіти.

PROJECT ACTIVITY AS A MECHANISM OF INNOVATION (ON THE EXAMPLE OF VINNYTSIA HIGHER VOCATIONAL SCHOOL OF SERVICES)

Svitlana Maslich,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Deputy Director for Educational and Methodological Work
Vinnytsia Higher Vocational School of Services,

Abstract. Vinnytsia Higher Vocational School of Services is implementing a set of measures to improve the quality of training of future skilled workers. For this purpose, a number of European projects are being implemented aimed at the formation of life and professional competencies, further employment of graduates of the institution, the development of a strategy of «lifelong learning». The main results of international project activities are presented.

Keywords: professional education, project activity, international projects, problem-oriented education, institutions of professional (vocational) education.

На сьогоднішній день економіка України потребує кардинальних змін, а отже, й система освіти вимагає реформування. Сучасний працівник будь-якої галузі повинен бути високоосвіченим та грамотним, здатним оперативно реагувати на зміни як у сфері виробництва, так і сфері обслуговування. Тому одним із пріоритетних напрямів освітньої політики України є модернізація закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О). Ще в Національній доктрині розвитку освіти (2002) зазначалося, що «державна повинна забезпечувати підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукомістких й інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці». Варто зазначити, що рівень підготовки майбутніх кваліфікованих робітників залежить від кадрового потенціалу закладів П(ПТ)О, адже професійна компетентність педагога є одним із важливих чинників формування

ключових компетентностей здобувачів освіти, їх здатності увійти у європейський ринковий простір.

У Вінницькому вищому професійному училищі сфери послуг впроваджується комплекс заходів щодо підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Одним із прикладів є реалізація низки європейських проєктів, спрямованих на формування життєвих та професійних компетентностей, подальше працевлаштування випускників закладу, вироблення стратегії «навчання впродовж життя». Такими проєктами стали:

– Міжнародні проєкти «Baltic Network for prevention of Early School Leaving» (SEE-ME) та IGMA-3, ініціаторами яких є Департамент міжнародного співробітництва Folkuniversitet (за підтримки Шведського Інституту);

– проєкт «Розвиток та популяризація молодих фахових кадрів», започаткований Вінницьким Клубом ділових людей у рамках Програми USAID «Лідерство в економічному врядуванні»;

– проєкт «Fly Up: впевнений старт молоді», розроблений у рамках програми «Майстерня міських проривів» командою працівників Вінницької міської ради, представниками Вінницької територіальної громади та Вінницького національного технічного університету тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Участь ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» у міжнародних та регіональних проєктах

№	Назва проєкту	Ініціатор	Короткий опис
1.	«Baltic Network for prevention of Early School Leaving» (SEE-ME)	Департамент міжнародного співробітництва Folkuniversitet, м. Уппсала (Швеція)	Мета проєкту – опанування знаннями, інструментами, навчальними матеріалами, напрацьованими в європейських країнах, задля зменшення ризиків «виходу з освіти».
2.	IGMA-3	Folkuniversitet (м. Уппсала, Швеція)	Європейський проєкт, спрямований на скорочення відстані на ринку праці для молодих людей з ризиком безробіття та соціальної ізоляції.
3.	«Fly Up: впевнений старт молоді»	Вінницька міська рада	Формування позитивного ставлення молоді до робітничих професій через ознайомлення з їх особливостями, перспективами розвитку, можливостями кар'єрного росту, підготовка до свідомого вибору професії.

4.	«Розвиток та популяризація молодих фахових кадрів»	Громадська організація «Вінницький Клуб ділових людей»	Основна мета проєкту – налагодження конструктивного діалогу між підприємцями, владою та закладами професійно-технічної і вищої освіти Вінницької області щодо оптимізації кадрових резервів та підвищення рівня освіти студентів та учнів ЗП(ПТ)О.
----	--	--	--

Джерело: Масліч, 2019.

Окремо зупинимось на проєктах Департаменту міжнародного співробітництва Folkuniversitet (м. Уппсала, Швеція). Педагогічні працівники Вінницького вищого професійного училища сфери послуг мали можливість підвищувати свою педагогічну майстерність через серію тренінгів з проблемно-орієнтованого навчання, що проходили у м. Вінниця за фінансування Швецького Інституту в рамках реалізації міжнародного проєкту «Baltic Network for prevention of Early School Leaving» (SEE-ME), Project Number 10055/2017. Основна увага тренінгів зосереджувалася на набутті практичних навичок з використання методів проблемно-орієнтованого навчання при викладанні різних дисциплін. Проблемно-орієнтоване навчання або PBL (Problem-based Learning) – навчальний підхід, який використовує реальні проблеми в якості стимулу для того, щоб вчитися. Аналіз цих проблем призводить до придбання нових знань з певних дисциплін і навичок вирішення проблем. Суть проблемно-орієнтованого навчання полягає в наступному. Перед здобувачами освіти ставиться проблемна ситуація перш, ніж вони отримують знання з тих проблем, які підлягають дослідженню. У співпраці з іншими аналізується проблема, формулюються питання, проводиться опитування та дослідження, створюються гіпотези, й таким чином проблема вирішується. Як наслідок, здобувачі освіти навчаються в контексті застосування знань у майбутньому. Це призводить до більш ґрунтовних підходів до навчання.

Особливості проблемно-орієнтованого навчання:

- здобувачі освіти беруть на себе відповідальність і складають план власного вивчення проблеми, що досліджується;
- проблема є відправною точкою засвоєння нових знань;
- роль викладача полягає у тому, щоб направити мислення здобувачів освіти у правильне русло для досягнення результатів навчальної діяльності;
- здобувачі освіти беруть активну участь у спільному вивченні нового матеріалу;
- здобувачі освіти беруть участь у рефлексивному мисленні;
- здобувачі освіти навчаються через безпосереднє розв’язання проблем [1].

Основні відмінності між проблемно-орієнтованим і традиційним навчанням відображені у *табл. 2*.

Таблиця 2

Основні відмінності між проблемно-орієнтованим і традиційним навчанням

Проблемно-орієнтоване навчання	Традиційні методи навчання
<u>Викладач:</u> помічник і тренер	<u>Викладач:</u> експерт і джерело знань
<u>Спосіб вивчення:</u> дослідження для вирішення проблеми	<u>Спосіб вивчення:</u> передача знань від викладача до здобувача освіти
<u>Мета вивчення:</u> створена помічником (викладачем) і здобувачем освіти	<u>Мета вивчення:</u> визначена викладачем
<u>Спосіб управління:</u> бере на себе активну відповідальність за вивчення та проводить самостійне вивчення під керівництвом помічника	<u>Спосіб управління:</u> Викладач спрямовує, а здобувач освіти є пасивним отримувачем змісту
<u>Соціалізація:</u> Здобувачі освіти навчаються через соціальні взаємодії, обговорення та навчання з однолітками під керівництвом помічника групи	<u>Соціалізація:</u> Здобувачі освіти навчаються індивідуально
<u>Результати навчання:</u> Придбання навичок розв'язування проблем, взаємодія, емоційна розвідка, тайм-менеджмент, дослідження, запит і творче / критичне мислення і т.д.	<u>Результати вивчення:</u> Розуміння змісту
<u>Моделі оцінки:</u> Можуть бути комбінованими, самостійна оцінка або оцінка однолітків, письмові звіти, іспити і т. д.	<u>Моделі оцінки:</u> Зазвичай письмовий іспит
<u>Підхід:</u> Глибоке вивчення	<u>Підхід:</u> Поверхнєве вивчення

При реалізації вказаних проєктів викладачі та майстри виробничого навчання ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» мали можливість ознайомитися з методиками вироблення логічного мислення та його застосування при роботі зі здобувачами освіти, брати участь у виконанні практичних вправ, роботі у групах та дискусіях. Під час тренінгів розглядалися питання:

- Як аналізувати проблему?
- Як правильно ставити запитання, щоб отримати правильну відповідь?
- Як діяти у випадку, коли правильної відповіді не надано?
- Як вирішення проблеми поділяти на кроки й коли потрібно контролювати виконання та результат?

Таким чином, можна констатувати, що організація освітнього процесу у ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» відбувається з урахуванням європейських стандартів. У цьому контексті педагогічними працівниками розробляються інноваційні методики професійної підготовки майбутніх випускників. Водночас реалізація описаних вище проєктів є

відповіддю педагогів училища на потреби ринку праці у кваліфікованих робітниках нової формації.

Список використаних джерел:

Любарець, В.В. (2015). Використання технології проблемного навчання майбутніх агентів організації туризму. *Нові технології навчання: науково-методичний збірник*. К., 2015. Вип. 84. С. 40–44.

Масліч, С.В. (2019). Європейська якість освіти: інновації та досвід впровадження у Вінницькому вищому професійному училищі сфери послуг. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XIII звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Київ, 18-28 березня 2019 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ПТОО НАПН України, 2019. С. 46–48.

Про національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. URL: <https://cutt.ly/1Hv3CR5>.

МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Ірина Мося'

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії підготовки фахівців у коледжах і технікумах,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0001-7641-3352>

Анотація. Акцентовано увагу на технології навчального проєктування; розглянуто основні положення методу проєктів та застосування його при опануванні студентами як загальноосвітніх дисциплін, так і дисциплін, що формують спеціальні, фахові компетентності на будь-яких етапах оволодіння освітньо-професійною програмою та при вивченні матеріалу різного ступеня складності.

Ключові слова: технологія, навчальний проєкт, метод, якість, професійна підготовка, студент.

PROJECT METHOD AS A MEANS OF ASSESSING THE QUALITY OF TRAINING OF SPECIALISTS IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL PRELIMINARY EDUCATION

Irina Mosya

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the
laboratories of scientific and methodical support training of specialists in colleges and
technical schools, Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine,

Abstract. Emphasis is placed on educational design technologies; the main provisions of the project method and its application in students' mastery of both general disciplines and disciplines that form special, professional competencies at any stage of mastering the educational and professional program and in the study of material of varying complexity.

Keywords: technology, educational project, method, quality, professional training, student.

Технологія навчального проєктування, або метод проєктів, не дивлячись на її прагматичність, досить гнучка і варіативна. Педагогічна практика нині використовує широку палітру проєктів, що задовольняють соціальні, регіональні, професійно-педагогічні та інші вимоги до підготовки фахівців. Зазвичай проєкти поділяють за комплексністю й характером контактів (монопроєкт, міжпредметний проєкт), за тривалістю виконання (міні-проєкти, короткотермінові проєкти, річні), за кількістю учасників виконання проєкту – індивідуальний, парний, груповий тощо.

Раціонально поєднуючи теоретичне і практичне навчання, метод проєктів ґрунтується на таких основних положеннях:

– завжди зорієнтований на самостійну навально-пізнавальну діяльність студентів;

- в основу методу проєктів покладено ідею, яка відображає сутність поняття «проєкт», його прагматичну спрямованість на результат;
- для розроблення проєкту необхідно розв'язати проблему, що потребує від студента (чи студентів) комплексних, інтегрованих знань і умінь з різних галузей науки, техніки, технології та ін;
- технологічне структурування змістової частини проєкту, що відображає логіку наукового пошуку та гіпотетичне передбачення отримання результатів на певних етапах проєктування;
- виконання проєкту має моделювати всі етапи науково-педагогічного дослідження (визначення проблеми, формулювання дослідницьких завдань, висування гіпотез, визначення методів дослідження, проведення дослідження, аналіз отриманих даних, оформлення висновків та кінцевих результатів);
- в умовах проєктування однаковою мірою застосовуються різні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, але завжди робота має бути самостійною, проблемною, практично значущою для кожного виконавця проєкту;
- результати проєктної діяльності повинні мати практичне, теоретичне або пізнавальне значення, їх можна побачити, осмислити, застосувати, вони мають бути певним чином матеріалізовані.

Відтак, навчальний проєкт – це комплекс пошукових, розрахункових, дослідницьких, графічних та інших видів робіт, що виконуються студентами самостійно за організаційно-консультативної підтримки викладача з метою практичного чи теоретичного розв'язання проблеми. Технологія навчального проєктування може бути з успіхом застосована при опануванні студентами як загальноосвітніми дисциплінами, так і дисциплінами, що формують спеціальні, фахові компетентності на будь-яких етапах оволодіння освітньо-професійною програмою та при вивченні матеріалу різного ступеня складності.

Суттєво, що у технології навчального проєктування викладачеві відводиться роль помічника, консультанта, фасилітатора. Причому консультації студентам щодо виконання проєкту мають бути евристичними, проблемними. Іншими словами, слід спонукати студента самостійно знайти відповідь на питання, лише показати йому напрям пошуку, створити таку суперечність, щоб він сам, своїми розумовими зусиллями її розв'язав. Прикладом можуть бути такі відповіді викладача при звертанні до нього розробників проєкту: *А ви врахували, що... Ви переконалися, що ці результати отримані за валідною методикою? Ви не всі фактори визначили. Спробуйте... Це треба довести... Я б вам порадив прочитати статтю (монографію, художню книгу)... Треба підкріпити результати опитування*

викладачів (студентів, бібліотекарів, фахівців тощо) даними реальної практики... Зверніть увагу на вихідні дані... А як ця проблема розв'язується в теорії?...тощо.

У табл. 1 виписано особливості діяльності студентів і педагогічних працівників у перебігу проєктування.

Таблиця 1.

Зміст та характер діяльності учасників виконання проєкту

Стадії проєктування	Зміст роботи	Діяльність студентів	Діяльність педагогічного працівника
1. Запуск проєкту	Визначення теми й мети проєкту. Підбір робочих груп. Пошук ідей, проблем. Формулювання головної проблеми проєкту. Визначення цілей дослідження. Формулювання підтем (проблем): визначення підтем і проблем, кола питань в групах. Планування роботи: обговорення в групах (парах) плану роботи, головних питань, методів збирання й опрацювання даних, форми подання результату. Доведення до студентів критеріїв оцінки результатів проєкту.	Розподіляються на групи (пари). Обговорюють тему з викладачем, дискутують, визначають цілі, завдання проєктування. Розробляють план дій, визначають методи збирання й опрацювання даних. Розподіляють обов'язки щодо виконання завдань проєктування. Чітко визначають форми подання результатів кожним студентом та командою в цілому.	Знайомить з методикою проєктування. Вмотивовує учнів на творчу роботу. Допомагає визначити мету, завдання для кожної групи (пари). Висловлює пропозиції, радить ідеї. Допомагає провести мозковий штурм. Проводить евристичне консультування. Спрямовує дискусію на прийняття оптимальних варіантів рішень. Спостерігає, оцінює активність і результативність роботи кожного студента.
2. Виконання	Організація виконання робіт. Збір необхідних даних (аналіз джерел, пошук інформації в Інтернет, інтерв'ю, тести, анкетування, експерименти тощо). Аналіз результатів та відбір оптимальних варіантів розв'язання проблем. Формулювання понять, узагальнень, висновків. Оформлення результатів проєктування.	Кожен студент виконує власне завдання проєкту, збирає необхідні дані, оброблює інформацію, знайомить колег з його результатами. Обговорення результатів. Спільне формулювання узагальнень, висновків по проєкту. Оформлення результатів.	Проводить консультації, спостерігає за виконанням плану дослідження, оцінює результати діяльності студентів на кожному етапі, бере участь у дискусії, дає поради щодо оформлення результатів, оприлюднює оцінки за етапами, визначає лідируючі групи, кращих «дослідників».
3. Захист	Захист проєктів. Оцінка результатів проєктування Підведення підсумків. Успіхи і невдачі студентів. Вибір нових напрямів проєктної діяльності.	Кожен член групи доповідає свою визначену частину доповіді. Обговорює результати, оцінює власну та групову роботу.	Організовує взаєморецензії проєктів. Заслуховує доповіді. Оприлюднює кінцеві оцінки. Організовує заключну дискусію.

Доведено, що у процесі проєктної діяльності підвищується рівень зацікавленості студентів конкретним предметом, посилюються їх пізнавальні і професійні інтереси, розвиваються інтелектуальні здібності, критичне мислення. Адже виконуючи проєкт, студенти залучаються до пошуку вирішення проблеми та способів її дослідження, їм надається можливість демонстрації реальних результатів у процесі роботи над навчальним проєктом. Студенти навчаються не лише розробляти й виконувати проєкт згідно з поставленим завданням, а й презентувати його результати для широкої аудиторії; навчаються управляти власним часом за правилами тайм менеджменту; розкривають власний творчий потенціал та креативне мислення. Застосування проєктів у навчальному процесі підвищує ефективність та якість засвоєння знань студентами, сприяє формуванню вмінь працювати з інформацією, аналізувати, систематизувати, узагальнювати, робити висновки, висувати ідеї, знаходити варіанти розв'язання проблеми, передбачати можливі наслідки рішень, обґрунтовувати власну думку, знаходити компроміс, прогнозувати результати власної діяльності. Саме ці результати навчального проєктування і є тими критеріями, завдяки яким оцінюють якість професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти.

Список використаних джерел:

Лузан, П.Г., & Мося', І.А. (2021). Оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах: теоретичний аспект. In *The XII International Science Conference «Current issues, achievements and prospects of Science and education»*, May 03-05, 2021, Athens, Greece. P.169-173. info@eu-conf.com

Мося', І. А. (2021). Результати проєктування як засіб оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. В *Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій (05 листопада 2020 р.)* Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО АКТУАЛЬНИХ ЗДАТНОСТЕЙ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Галина Однорог,
доктор філософії в галузі освіти,
науковий співробітник науково-організаційного відділу,
Інституту професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0003-4498-0816>

Анотація. Війна в Україні призводить до нещадного руйнування різних галузей нашої держави. Завданням українців у післявоєнний період буде відновлення економіки та промисловості країни. Розвиток професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників певної професії є одним із важливих аспектів формування успішного, висококваліфікованого фахівця, здатного адаптуватися до нових умов та брати активну участь у відбудові нашої країни.

Ключові слова: ключові компетентності, професійно актуальні здатності, домінантні здатності, кваліфікований робітник.

DEVELOPMENT OF PROFESSIONALLY ACTUAL ABILITIES OF KEY COMPETENCIES OF FUTURE QUALIFIED WORKERS

Halyna Odnoroh,
PhD in Education,
Researcher of the Scientific and Organizational Department,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The war in Ukraine leads to the ruthless destruction of various branches of our state. The task of Ukrainians in the postwar period will be to restore the country's economy and industry. The development of professionally actual abilities of key competencies of future skilled workers in a particular profession is one of the important aspects of forming a successful, highly qualified specialist who is able to adapt to new conditions and take an active part in the reconstruction of our country.

Keywords: key competencies, professionally relevant abilities, dominant abilities, skilled worker.

Нині постає потреба в особистості, яка здатна адаптуватися до нових умов життя, не лише соціально-економічних, а й воєнних. Економіка нашої держави потребує робітників, які уміють мислити самостійно, знаходити оптимальні рішення, працювати з інформацією, володіти критичним і творчим мисленням, бути стресостійкими. Сучасний українець має прагнути до розвитку професійної кар'єри задля відновлення промисловості та економіки України у післявоєнний період.

Важливим завданнями закладів професійної освіти є: перехід до цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з урахуванням вимог високотехнологічного виробництва; консультування щодо побудови професійної кар'єри; розвиток здатностей працювати, перенавчатися і самовдосконалюватися відповідно до потреб сучасного світу праці (Радкевич, 2020, с. 16-18). Мова йде про розвиток саме

ключових компетентностей, в основу яких лягають м'які навички: ефективна взаємодія в команді, адаптивність, ініціативність, критичне і креативне мислення, самоорганізація, енергоефективність, толерантність та ін.

Професійно актуальні здатності ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників – це домінантні здатності ключових компетентностей, найбільш відповідні до запитів суспільства щодо певної професії, виражені в мотивах, цінностях, знаннях, уміннях і навичках, способах мислення та особистісних якостях майбутніх кваліфікованих робітників, необхідних для досягнення ними професійного успіху, підвищення конкурентоспроможності, формування професійної мобільності й адаптації на ринку праці окремої галузі. Перелік професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників визначається на основі аналізу змісту ключових компетентностей, передбачених законодавством, та виокремлення з кожної компетентності тих здатностей, що найбільше відповідають потребам конкретної професії, є важливими для досягнення професійного успіху у певній галузі (Однорог, 2021).

Методика розвитку професійно актуальних здатностей ключових компетентностей містить інструментарій у вигляді сукупності психодіагностичних методик визначення властивостей особистості, методів та прийомів інтерактивних технологій. У методиці виокремлено чотири аспекти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Мотиваційний аспект сприяє усвідомленню цінностей, спрямованих на самореалізацію у професійному та суспільному житті загальнолюдських та суспільних цінностей; мотивує учнів до активної навчальної та позанавчальної діяльності, включення до інтеракції; мотивує учнів до саморозвитку. Увага приділяється створенню умов для професійного самовизначення та подальшій самореалізації у суспільстві. Учні повинні усвідомити користь розвинених особистісних якостей з точки зору власної ефективності в житті, професійної реалізації, а також покращення економічного, політичного та екологічного стану країни.

Когнітивний аспект передбачає оволодіння учнями знаннями щодо власних рис особистості. Основою ключових компетентностей є здатності, що являють собою сукупність рис особистості. Актуалізація власних можливостей та здатностей веде до розвитку, а до цього можна прийти лише через пізнання себе, свого внутрішнього досвіду. Для цього в рамках факультативного курсу «М'які навички ХХІ століття» учні проходять діагностування рис та якостей особистості і складають власний психологічний портрет.

Діяльнісний аспект забезпечує розвиток професійно актуальних здатностей ключових компетентностей шляхом упровадження системи інтерактивних технологій у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. Для ефективного розвитку професійно актуальних здатностей ключових компетентностей доцільно використовувати наступні інтерактивні технології: технології кооперативного навчання, технології колективно-

групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань, тренінгові технології та проєктні технології.

Рефлексивний аспект спрямований на формування здатності до самоаналізу. Діяльність учнів на цьому етапі полягає у складанні ідеального психологічного автопортрета та порівняння його з актуальним, в удосконаленні здатності аналізувати, оцінювати, коригувати і прогнозувати результати самовдосконалення та саморозвитку. Рушійною силою розвитку особистості є суперечність між буттям наявним і бажаним, яке в психологічному плані є внутрішньою суперечністю між зростаючими потребами та реальними можливостями їх задовольнити. Процес розвитку особистості передбачає зміни впродовж життя (Кремень, 2008).

Отже, реалізація методики розвитку професійно актуальних здатностей ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників зорієнтована на: розвиток загальнолюдських, суспільних і професійних цінностей; здатності визначати і ставити перед собою цілі щодо професійного та особистісного розвитку; прагнення до вираження власних ідей; а також здатності до: здійснення ефективної комунікації; застосування критичного і творчого мислення; впевненого, критичного і відповідального використання цифрових технологій; працювати в команді; планування, керування власним життям і кар'єрою; знаходити можливості для навчання і саморозвитку.

Список використаних джерел:

Кремень, В.Г. (Ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*, Юрінком Інтер.

Однорог, Г. В. (2021). Модель інтегральної ключової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 3, 19–27 DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.3.2>

Радкевич, В. (2020). Розвиток професійної та фахової передвищої освіти в умовах трансформаційних процесів. У Радкевич, В. (Ред.), *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання : зб. матер. XIV зв. Всеукр. конфер., м. Київ, 7 травня* (с. 16–29).

РОЗВИТОК ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Валерій Орлов,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-1843-390X>

Анотація. Термін «ділова активність» широко використовується у працях науковців, які по-різному позиціонують бачення її сутнісної природи. Ділова активність може бути визначена, як міра діяльності суб'єкта ділових відносин, що відображає зміст і ступінь реалізації його інтелектуального та фізичного потенціалу, спрямованого на задоволення потреб, що актуалізуються. Розвиток ділової активності в майбутніх кваліфікованих кадрів вимагає від системи професійної освіти впровадження нового змісту і стилю навчання, впровадження підприємницького підходу у підготовці молоді до життя. Розвиток підприємницьких якостей повинен стати частиною освітнього процесу сучасної людини. Це процес передбачає поступове формування підприємницького способу мислення у майбутніх кваліфікованих кадрів і ділової активності як основи досягнення успіху.

Ключові слова: професійна освіта, ділова активність, підготовка до підприємницької діяльності, підприємницька компетентність.

DEVELOPMENT OF BUSINESS ACTIVITY OF FUTURE QUALIFIED WORKERS

Valerii Orlov,

Doctor of Science in Pedagogy, Professor,
Senior Research Fellow of Professional Career Laboratory,
Institute of Vocational Education and Training
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Abstract. The term "business activity" is widely used in the works of scientists who differently position the vision of its essential nature. Business activity can be defined as a measure of the subject of business relations, which reflects the content and degree of realization of its intellectual and physical potential aimed at meeting current needs. The development of business activity in the future of qualified personnel requires the system of vocational education to introduce new content and style of learning, the introduction of an entrepreneurial approach in preparing young people for life. The development of entrepreneurial qualities should become part of the educational process of modern man. This process involves the gradual formation of an entrepreneurial mindset in the future of qualified personnel and business activity as the basis for success.

Keywords: professional education, business activity, preparation for entrepreneurial activity, entrepreneurial competence.

Поняття «ділова активність», «підприємницька активність», «підприємницька діяльність», «підприємництво», «підприємливість», «підприємницькі якості» до недавнього часу не надто інтенсивно входили в сферу наукових розвідок професійної педагогіки. Проте в сучасних умовах зростає кількість наукових досліджень про психолого-педагогічні аспекти підприємництва, а також методичних розробок щодо засвоєння майбутніми

фахівцями основам підприємницької діяльності і фінансової грамотності у закладах професійної освіти.

У педагогічних словниках визначення підприємництва, підприємницької активності та її кореневих понять практично не зустрічається. У вітчизняних економічних словниках поняття «ділова людина» і «бізнесмен» (від англ. *businessman*, букв. – ділова людина) мають єдине визначення – ділок, підприємець, антрепренер, комерсант, який займається бізнесом, власною справою задля одержання прибутку. Такі визначення, в яких акцент робиться на прибутку і ризиках, характерні для періоду переходу до ринкової економіки, і в сучасних умовах є застарілими, оскільки їх змістове наповнення виражає зверхнє, дещо презирливе ставлення до бізнесменів і позиціювання їх як людей, головною метою діяльності яких є «заробляння грошей», а тому заради грошей вони готові ризикувати.

Ставлення до підприємництва мало різні відтінки. Так у «Словнику української мови» (1970-1980) наявне більш толерантне визначення: «Підприємець, підприємниця – суб'єкт, який поєднує в собі новаторські та комерційні здібності для пошуку та розвитку нових видів і методів виробництва» (Словник української мови, 1980). У тлумачному словнику економіста «підприємець» визначається як «особа, яка на професійних засадах займається активною підприємницькою діяльністю – приватним виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг відповідно до чинного законодавства» (Гончаров (ред.), & Кушнір, 2009). Тобто йдеться про діяльність людини для якої підприємство стало метою її життя, незалежно від того, яку освіту ця людина отримала. У підприємницькій діяльності вона бачить свій успіх. Для досягнення успіху у будь-якому виді діяльності, для створення чогось нового людині недостатньо оволодіти знаннями і навичками. Їй повинна бути притаманна ділова активність.

У понятті «ділова активність» ключовим є слово активність, що проявляється у різних сферах діяльності, а слово «ділова» може фігурувати в різних виявленнях, залежно від того, в якому напрямі здійснюється діяльність індивіда: пізнавальна активність, соціальна активність, творча активність, підприємницька активність тощо. Джерелом активності людини є потреби, що спонукають її діяти у певному напрямі. Принципову відмінність активності та діяльності дослідники бачать в тому, що діяльність у багатьох випадках виходить із потреби в предметі, а активність – із потреби в діяльності.

Термін «ділова активність» широко використовується у працях науковців, які по-різному позиціонують бачення її сутнісної природи. Ділова активність може бути визначена, як міра діяльності суб'єкта ділових відносин, що відображає зміст і ступінь реалізації його інтелектуального та фізичного потенціалу, спрямованого на задоволення потреб, що актуалізуються.

Розвиток ділової активності в майбутніх кваліфікованих кадрів вимагає від системи професійної освіти впровадження нового змісту і стилю

навчання, впровадження підприємницького підходу у підготовці молоді до життя. Водночас результат аналізу програм із підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності свідчить, що в них не знайшли свого відображення зміст, форми і методи виховання ділової активності учнів, недостатня увага приділяється розробці і впровадженню рекомендацій щодо формування ділової активності.

Підприємницька діяльність, це не тільки самостійна діяльність, організована в умовах ризику і невизначеності з метою отримання підприємницького доходу з соціальним ефектом, а й сфера професійної діяльності індивіда, яка може стати основою побудови кар'єрних траєкторій; діяльність, для здійснення якої необхідно володіти внутрішньою мотивацією, набором специфічних особистісних якостей, отримати знання з питань ведення підприємницької діяльності. Розвиток підприємницьких якостей повинен стати частиною освітнього процесу сучасної людини. Це процес передбачає поступове формування підприємницького способу мислення у майбутніх кваліфікованих кадрів і ділової активності як основи досягнення успіху.

У педагогічній практиці спостерігаємо недооцінку особистісної активності учнів. Слухняних й таких, що підлаштовуються під вимоги системи педагога оцінюють часом вище, чим тих хто шукає, цікавиться, намагається діяти нестандартно. У майбутніх випускників ЗП(ПТ)О активність може проявлятися в найрізноманітніших видах діяльності: навчанні, праці, винахідництві, спорті тощо. У процесі виробничого навчання активність проявляється у виконанні прийомів і операцій, виготовленні виробів, налагодженні механізмів, управління технологічними процесами. Разом із тим важливим проявом активності є сприйняття і осмислення вказівок майстра, обдумування і планування роботи, способів контролю і самоконтролю, мисленнєвий пошук найраціональніших способів виконання роботи, формулювання пропозицій, їх перевірка тощо. Формування ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів бере початок від зосередженого спостереження за діями майстра, намагання розібратися у сутності його вказівок і порад, мисленнєвого процесу у ході виконання практичних дій, прагнення зробити роботу самостійно, усвідомлено, творчого пошуку найефективнішого вирішення пізнавальних і практичних задач. Характер і ступінь такої активності можуть бути різними. Так, результатом навчання для одних здобувачів професійної освіти буде лише знання, вміння і навички набуті під час виконання завдання, а для інших – ще й зростання рівня ділової активності як особистісної якості, в основі якої – усвідомлене значення виконаних завдань для майбутньої кар'єри і підприємницької діяльності. Проявами такої активності є діяльнісне ставлення людини до світу, здатність здійснювати суспільно значимі перетворення матеріального і духовного середовища на основі суспільно-історичного досвіду людства; активна життєва позиція людини, що знаходить вираз у її принциповості, послідовності у щодо утвердження своїх поглядів, єдності слова і діла.

Реалізувати єдність теоретичного і практичного компонентів процесів формування ділової активності та розвитку підприємницької компетентності з використанням позитивних можливостей позааудиторної діяльності учнів ЗП(ПТ)О можливо за такої організації занять, коли особлива роль у їх проведенні належить освітнім технологіям, в яких є значний інтегральний потенціал, домінують ігрові процедури, використовується принцип моделювання підприємницької діяльності, передбачається інтенсивне міжособистісне спілкування з проблем малого підприємництва.

Ефективним засобом формування суб'єктності учнів є бізнес-клуб, освітній простір якого характеризується:

- широтою можливого спектра реалізованих діяльностей;
- гнучкістю і різноманіттям форм спілкування і взаємодії учасників;
- оптимальними умовами для самодіяльності, самовираження і самореалізації;
- рівноправними відносинами і справжнім співпрацею педагогів і учнів ЗП(ПТ)О.

Все це, з урахуванням активної участі майбутніх фахівців у самоврядуванні, сприяє розвитку їхньої ділової активності, а для педагога – успішному вирішенню освітніх завдань щодо формування готовності майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності. Формування і розвиток ділової активності має уможливити навчання, самореалізацію і самовдосконалення упродовж усього життя, формувати інші підприємницькі якості орієнтовані на досягнення успіху.

Список використаних джерел:

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В.Ф., & Радкевич, О.П. (2019). Основи інноваційного підприємства: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2 (83), 33-35.

Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: «Полісся».

Базиль, Л. (2021). Підготовка майбутніх фахівців до підприємницької діяльності: реалії і перспективи. *Professional Pedagogics*, 2(23), 149-158. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.149-158>

Базиль, Л. О., & Орлов, В. Ф. (2019). Підприємницька компетентність і ділова активність – необхідні якості професійного успіху фахівця. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: збірник наукових праць*, 2 (60), 15-18

Словник української мови : в 11 т. Київ : [Наукова думка](#), 1970-1980.

Гончаров, С.М. (ред.), & Кушнір, Н.Б. (2009). Тлумачний словник економіста. К.: «Центр учбової літератури». URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Honcharov_Stanislaw/Tlumachnyi_slovyk_ekonomista.pdf

УДК

ГОЛОВНІ КРИТЕРІЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОЦІНЮВАННЯ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Анна Остапенко,

доктор філософії, молодший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах,
Інститут професійної освіти НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-2669-7227>

Анотація. Розглянуто проблеми якості освіти у закладах фахової передвищої освіти (ЗФПО) Польщі, що стало предметом зацікавлення та залучення структур і установ як на міжнародному, так і на національному рівні. Державні структури запровадили складну правову систему, в якій описувалась якість освіти в закладах передвищої освіти за допомогою різних параметрів де перевіряється ступінь їх виконання відповідними державними установами в республіці Польщі.

Ключові слова: заклади фахової передвищої освіти Польщі, якість освіти, студенти, роботодавці, рівні якості освіти.

MAIN CRITERIA OF THE QUALITY ASSESSMENT SYSTEM IN THE REPUBLIC OF POLAND

Anna Ostapenko,

doctor of philosophy, junior researcher
laboratories of scientific and methodical support
training of specialists in colleges and technical schools,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The problems of the quality of education in ZFPO were solved, which became the subject of interest and involvement of many structures and institutions both at the international and national level. State structures have introduced a complex legal system, which describes the quality of education in higher education institutions using various parameters where the degree of their implementation is checked by the relevant government agencies in the Republic of Poland.

Keywords: institutions of professional higher education, quality of education, students, employers, levels of quality of education.

Проблема якості освіти у коледжах та технікумах постала в Польщі разом з поширенням вищої освіти на початку 90-х років ХХ ст. У зв'язку зі збільшенням кількості студентів, які прагнули її отримати, збільшилося кількість слухачів, також збільшилася кількість навчальних закладів, звідси, виникла потреба створити інструменти для порівняння цих навчальних закладів. Кандидати на навчання та їхні сім'ї, які фінансують освіту, шукають інформацію безпосередньо в інтернеті, що дозволяє оцінювати та відбирати коледжі, технікуми та університети за рейтингом. У свою чергу, керівництво коледжів порівнювало результати навчання студентів своїх коледжів із результатами діяльності конкурентів на ринку вищої освіти та запроваджувало нові спеціальності відповідно до запиту ринку праці. Такий формалізований попит на оцінку закладів вищої освіти створив пропозицію у вигляді рейтингів. Звичайно, є заклади, які шукають інформацію про

зовнішнє (об'єктивне) оцінювання власної діяльності, оскільки використання такої інформації з метою покращення навчальної пропозиції для внутрішніх потреб ринку праці, економіки та суспільства є пріоритетом і головною стратегією (Роскі, 2020, р.26).

Проблема якості освіти у ВНЗ стала предметом зацікавлення та залучення багатьох структур і установ як на міжнародному, так і на національному рівні. Державні структури запровадили складну правову систему, в якій описувалась якість освіти в технікумах, коледжах та університетах за допомогою різних параметрів, за якими перевіряється ступінь їх виконання відповідними державними установами.

У своєму дослідженні Магдаліна Єлонек і Йоанна Скшинська вказують на кілька можливих пунктів категорії якості. Ці підходи стосуються досконалості, безвідмовності, підготовки до досягнення цілей установи, постійного розвитку та задоволення очікувань і потреб роботодавця (Росул, 2016, р.19). Останній підхід привертає увагу на «визначення потреб та очікувань роботодавців як відправної точки для розробки продукту чи послуги. Таким чином, створення якості полягає у визначенні потреб роботодавця та переведенні їх у вимірювальні величини, які, будучи реалізованими у продукті чи послугі, забезпечать клієнтові, роботодавцеві задоволення». Автори дослідження підкреслюють цей аспект щодо якості освіти в університеті «з огляду на різноманітні визначення якості освіти, які з'явилися за останні кілька десятиліть. Доцільними з точки зору застосування в освіті будуть ті, які стосуються відповідності очікуванням зацікавлених сторін». Отже, для розуміння поняття якості, автор Адам Росул запропонував використовувати термін «якість дослідження», оскільки це безпосередньо стосується часу навчання і пов'язане з виконанням прямих очікувань студентів щодо університету. Відповідальність за ефективну діяльність у сфері якості освіти як оптимальної відповіді на виклики сьогодення мають брати на себе самі університети (Росул, 2016, с.19).

Усі перевірені заклади ФПО мали внутрішні системи забезпечення якості освіти з окремими сферами діяльності та процесами. Також в усіх цих закладах створили органи, відповідальні за якість освіти на місцях як на рівні університетів, так і окремих кафедр.

Таким чином, у 2002 році створено Польський акредитаційний комітет, як установу, що діє незалежно з метою підвищення якості освіти відповідно до ст. 48а (1) PSW. Комісія діє на підставі статуту, ухваленого постановою № 3/2016 ПКА33 на пленарному засіданні ПКА. Із 29 листопада 2016 року Польський акредитаційний комітет регулює питання, пов'язані з оцінкою якості освіти, як частину своїх внутрішніх процедур за напрямами навчання (оцінка програми). Також встановлено порядок, якого слід дотримуватися у разі умовного оцінювання; визначено порядок та критерії призначення експертів, які не входять до складу Комітету. Комітет своєчасно приймає відповідні рішення від імені міністра науки і вищої освіти щодо оцінки програм з обґрунтуванням та звітами оціночних груп (Прокопчик, Кутила, & Квятковський, 2018, с.17, 30).

Список використаних джерел:

Росул, А. (2016). Науково-дослідні роботи академії ім. Яна Дługосця в Ченстохови, *Педагогіка*, т. XXV, 1, с. 19–30. <http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/4065/2.pdf>

Роскі, М. (2020). Виміряти і зрозуміти. *Вимірювання якості освіти у вищих навчальних закладах*, с. 26 – 44. https://cor.sgh.waw.pl/bitstream/handle/20.500.12182/985/Rocki_Zmierzyc_i_zrozumiec.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Прокопчик, П., Кутила, В., & Квятковський, К. (2018). *Відділ науки, освіти та національної спадщини*, інформація про результати перевірки, Система оцінювання якості освіти у ВНЗ, с.70. <https://www.nik.gov.pl/plik/id,18017,vp,20609.pdf>

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У БУДІВЕЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Тетяна Пащенко,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0002-7629-7870>

Анотація. Модернізація освітнього процесу, підвищення його ефективності можливе лише за рахунок пошуку та активного впровадження нових засобів, форм, нових технологій навчання та оцінювання. У роботі описані інноваційні та традиційні методи оцінювання якості підготовки фахівців у будівельних закладах фахової передвищої освіти.

Ключові слова: фахова передвища освіта, оцінювання, якість підготовки, методи оцінювання.

METHODS OF EVALUATION OF QUALITY OF TRAINING OF SPECIALISTS IN BUILDING INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL PREVIOUS EDUCATION

Tatiana Pashchenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher
laboratories of scientific and methodological support of training
specialists in colleges and technical schools,
Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
<http://orcid.org/0000-0002-7629-7870>

Abstract. Modernization of the educational process, increasing its efficiency is possible only through the search and active implementation of new tools, forms, new technologies of teaching and assessment. Innovative and traditional methods of assessing the quality of training in construction institutions of professional higher education are described.

Keywords: professional higher education, assessment, quality of training, assessment methods.

Зміни в економіці та виробництві, посилення демократичних тенденцій розвитку у суспільно-політичних відносинах, активне впровадження інновацій у соціокультурній сфері суттєво впливають на організацію освітньої діяльності вищої школи. Найважливішою цінністю та основним капіталом сучасного суспільства є фахівець, здатний до пошуку, освоєння нових знань та прийняття нестандартних рішень. Сьогодні, коли перед будівельною галуззю стоять принципово нові, складні та високотехнологічні завдання особливої актуальності набувають питання, пов'язані з якістю професійної підготовки майбутніх техніків-будівельників.

Модернізація освітнього процесу, підвищення його ефективності можливе лише за рахунок пошуку та активного впровадження нових засобів, форм, нових технологій навчання та оцінювання.

Вдосконалення результатів навчання через оцінювання, залежить від п'яти ключових умов: забезпечення ефективного зворотного зв'язку між

викладачем та студентами; активного залучення студентів у власний освітній процес; обліку навчальних досягнень; залежності від оцінювання мотивації та самооцінки студентів; здатності студентів до оцінювання власних результатів та розуміння, як їх покращити (Лузан та ін., 2021).

Управління процесом навчання у коледжі неможливе без здійснення зворотного зв'язку, який несе характеристику його результативності. Виконати цю функцію дозволяють методи оцінювання якості підготовки фахівців, за допомогою яких визначається результативність навчально-пізнавальної діяльності студентів та педагогічної діяльності викладача.

Технологія оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах будівельного профілю включає традиційні методи оцінювання (спостереження за навчальною діяльністю студентів, усний, письмовий, графічний, комбінований, практичний) та інноваційні методи (метод портфоліо, метод оцінювання в «перевернутому навчанні», метод ментальних карт, метод кейсів, перевірка за допомогою навчальних ігор, виконання проєктів, тестовий, програмований та інші).

За допомогою *методу спостереження за навчальною діяльністю студентів* педагог докладно пізнає їх діяльність, ставлення, волю й бажання, з'ясовує нахили і здібності, успіхи, поведінку, можливості та способи дій у певних ситуаціях, визначає обсяг і глибину оволодіння професійними знаннями, рівень опанування відповідними навичками та вміннями, ступінь сформованості особистісних якостей, визначає недоліки й шляхи їх усунення тощо.

Усний метод оцінювання може здійснюватися в індивідуальній, фронтальній, груповій формах. Метою усного індивідуального оцінювання є виявлення викладачем рівня сформованості компетентностей окремих студентів. Усне опитування може проходити у формі співбесіди на контактному занятті та/або у формі чату з використанням віртуального освітнього середовища.

Для спонукання студентів до самостійної розумової діяльності питання усного опитування повинні мати переважно пошуковий характер. Щоб зробити таку перевірку глибшою, необхідно ставити перед студентами питання, які потребують розгорнутої відповіді.

Письмовий метод оцінювання є виконанням контролюючих завдань з пройденої тематики. Як основні форми письмового оцінювання виступають диктант, самостійна робота, контрольна робота.

Метод графічного оцінювання передбачає відповідь студента у вигляді складеної ним узагальненої наочної моделі, яка відображає певні відношення, взаємозв'язки об'єктів або їх сукупності. Графічна перевірка спрямована на виявлення умінь і навичок студентів у процесі виконання ними різних видів графічних робіт: виконання креслень, розв'язування графічних задач, побудова таблиць, схем, графіків, діаграм та ін. Така робота сприяє розвитку в студентів просторового мислення, оволодінню методами систематизації, узагальнення, моделювання опорних схем тощо.

Практичний досвід формування професійних знань та вмінь фахівців у коледжах будівельного профілю дає змогу стверджувати, що особливостями оцінювання якості підготовки майбутніх будівельників є переважання форм і методів графічного контролю. Процес формування графічних понять потребує й відбувається під час виконання графічних побудов – як складової навчально-пізнавальної діяльності студента з графічної підготовки.

Графічне оцінювання якості підготовки студентів коледжів будівельного профілю включає наступні види завдань: *міні-графічні завдання, розрахунково-графічні завдання, індивідуальні графічні завдання, багатофункціональні завдання, професійно-зорієнтовані графічні задачі, комплексні ситуаційні завдання, курсові і дипломні проекти.*

Для оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах будівельного профілю використовують багатофункціональні завдання. Такі завдання застосовуються для оцінювання знань та вмінь студентів з розділу «Архітектурно-будівельне проектування» та сприяють формуванню професійно-значущих компетентностей, таких як здатність до читання конструкторської документації, готовність до планування та виконання робіт з розробки графічної частини проектної документації та інших.

Комбінований (уцільнений) метод оцінювання якості підготовки фахівців є поєднанням усного та письмового оцінювання. При здійсненні цього методу оцінювання одні студенти виконують письмові контрольні завдання, інші – дають усні відповіді.

Практичний метод оцінювання є перевіркою застосування знань, умінь і навичок у ході практичної діяльності. Практичне завдання особливо важливе, тому що воно вважається найточнішим оцінюванням здатності студента до виконання своїх професійних функцій.

Далі дамо коротку характеристику ***інноваційним методам оцінювання.***

Метод портфоліо – система оцінювання знань, суть якої полягає в організації накопичення, відбору та аналізу зразків і продуктів навчально-пізнавальної діяльності студентів, відповідних інформаційних матеріалів із зовнішніх джерел. При цьому проводиться всебічна кількісна та якісна оцінка рівня навченості кожного студента і подальша корекція процесу навчання.

Портфоліо є методом «автентичного оцінювання», тобто оцінювання реальних здобутків. Основна перевага методу портфоліо полягає в тому, що він є багатофункціональним інструментом як оцінювання, так і само оцінювання своїх досягнень студентами. Мета портфоліо – це відстеження та оцінювання формування загальних і професійних компетентностей в рамках освоєння освітньої програми професійної освіти.

Краще всього портфоліо може використовуватися для оцінювання готовності студента до професійної діяльності, тобто оцінювання його компетентності, здатності студента: діяти в професійних ситуаціях; адекватно і швидко сприймати інформацію; відчувати соціально-психологічні особливості професійної діяльності; розуміти запити

споживачів і роботодавців, усвідомлювати відповідальність перед суспільством; осягати професійну майстерність, роздумувати над невирішеними проблемами, міркувати і планувати напрями вдосконалення (Лутченко, Пасічник, 2012).

Реалізація *методу оцінювання у «перевернутому навчанні»* полягає у новій концепції подачі матеріалу студентам і, відповідно, новому способі оцінювання якості підготовки фахівців. Характерною рисою «перевернутого навчання» є спосіб надання матеріалу: викладачі надають електронні матеріали для самостійного вивчення додому, а традиційні домашні завдання у вигляді різноманітних вправ виконуються в аудиторному форматі. Принципова відмінність даного методу полягає в тому, що оцінювання проводиться за результатами самостійного вивчення теоретичного матеріалу та передбачає виконання практичних завдань у аудиторії.

Метод кейсів (case study) – метод навчання, в якому здійснюються контрольні функції, спрямовані на формування та перевірку рівня сформованості компетентностей студентів на основі реальних чи вигаданих ситуацій, які можуть статися в особистому житті або у професійній діяльності. У процесі вирішення проблемних ситуацій студенти навчаються висловлювати свою думку. Захист кейсів демонструє вміння захищати думку, вміння працювати як у команді, і самостійно тощо (Пащенко, 2014). Як форму оцінювання сформованості компетентностей студентів за кейс-методом можна використовувати ділову гру.

Перевірка успішності *за допомогою навчальних ігор* – сучасний метод оцінювання, який дозволяє оцінити рівень володіння компетентностями; особливості розумових процесів (стратегічне, тактичне, аналітичне мислення, вміння прогнозувати ситуацію, вміння приймати рішення, тощо); особистісні якості учасників. Навчальна гра є інтегративним методом навчання і оцінювання – спосіб взаємодії суб'єктів компетентнісного освітнього процесу, спрямований на встановлення і зміцнення зв'язків між елементами компетентностей за допомогою взаємопов'язування змісту навчання профільних і непрофільних дисциплін, прийняття студентами цілей освіти через включення в ділову гру проблем і питань, пов'язаних з їхньою майбутньою професійною діяльністю.

Ментальні карти, які також називають інтелект-картами – прийом графічної організації матеріалу, який використовують для аналізу, систематизації, запам'ятовування та швидкого відтворення інформації. Ментальні карти для оцінювання якості підготовки фахівців використовують на етапі актуалізації знань – карту (із спеціально допущеними помилками) проєктують на інтерактивну дошку і під час фронтального опитування студентів виявляються неточності. Другий варіант використання інтелект-карти для поточного контролю знань – індивідуальна робота кожного студента над картою. Інший спосіб перевірки якості засвоєння теоретичного матеріалу – відтворення інтелект-карти. Ментальні карти можна використовувати з метою самооцінювання студентами своїх знань після самостійного вивчення матеріалу.

Проект, як форма навчальної діяльності, також може застосовуватися для комплексної діагностики оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Проект – кінцевий продукт, одержаний в результаті планування і виконання комплексу навчальних і дослідницьких завдань, що дозволяє оцінити здатність застосувати інформацію, знання в процесі рішення професійно-орієнтованих завдань і проблем, рівень сформованості аналітичних, дослідницьких та інших розумових дій. Може виконуватися в індивідуальному порядку або групою студентів.

Тестовий метод оцінювання знань – це метод виміру й оцінювання знань, умінь та навичок студента за допомогою спеціально підготовлених стандартизованих завдань. Стандартизованим називається завдання, з альтернативним вибором відповідей. Альтернативний вибір відповідей полягає у тому, що ставляться запитання і одночасно пропонуються варіанти відповідей, правильність яких потрібно оцінити.

Резюмуючи, слід зазначити, що як традиційні, так і інноваційні методи оцінювання якості підготовки фахівців повинні використовуватися в комплексі, взаємодоповнюючи один одного. Методика оцінювання якості підготовки фахівців у будівельних закладах фахової передвищої освіти орієнтована на оцінку сформованості компетентностей студентів і їх розвиток.

Список використаних джерел:

Лузан, П.Г., Каленський, А.А., Пащенко, Т.М., Мося, І.А. & Ямковий, О.Ю., (2021). *Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник*. Житомир: «Полісся».

Лутченко, Л.І., Пасічник, Н.О., (2012). *Основи педагогічного оцінювання: навчально-методичний посібник*. Кіровоград: «Лисенко В.Ф.».

Пащенко, Т.М., (2014). Застосування кейс-технологій у підготовці кваліфікованих робітників. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки та перспективи: зб. наук. пр., 4*. К.: «НВП Поліграфсервіс». С. 131-144.

ПЕРЕДУМОВИ ВХОДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Валентина Попова,
доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0001-8931-8880>

Анотація. Запровадження державно-приватного партнерства є однією з ланок реформування освіти, механізмом активної інтеграції системи професійної (професійно-технічної) освіти у соціальну структуру громад та наближення навчання до світових стандартів. Професійну освіту слід розглядати як ланцюг взаємодії між приватним бізнесом, державою та освітніми закладами. Ефект від запровадження державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти полягатиме не лише в економії коштів сукупного бюджету, але й у підвищенні ефективності системи освіти.

Ключові слова: професійна освіта, державно-приватне партнерство, соціальна структура громад, здобувач освіти, заклад освіти.

PREREQUISITES FOR ENTRY OF VOCATIONAL EDUCATION INTO THE SYSTEM OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE

Valentyna Popova,
Doctor of Sciences in Economics, Professor,
Leading Researcher of the Laboratory
of Foreign Systems of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The introduction of public-private partnership is one of the links in education reform, a mechanism for active integration of the system of professional (vocational) education in the social structure of communities and bringing education closer to world standards. Vocational education should be seen as a chain of interaction between private business, the state and educational institutions. The effect of the introduction of public-private partnership in the field of professional (vocational) education will be not only to save the total budget, but also to increase the efficiency of the education system.

Keywords: vocational education, public-private partnership, social structure of communities, education applicant, educational institution.

Методологічна основа дослідження передумов входження професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О) у систему державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні ґрунтується на зарубіжному досвіді. У документі ООН з відповідної тематики наголошується на необхідності "... переконатися, що ДПП забезпечують співвідношення ціни та якості." Для цього «Перед початком реалізації проекту важливо провести повний аналіз витрат і вигод» (United Nations Economic Commission for Europe. 2008, с.60).

Метою даного дослідження є аналітичне дослідження зв'язку видатків на ПШТО в Україні з її ключовими параметрами впродовж 2002-2020 рр. При цьому важливо враховувати, що на цей зв'язок вплинули загальні зміни в українській економіці у сполученні зі змінами відповідних адміністративних та інституційних механізмів. Зміни загального стану української економіки зазнали глобальних негативних впливів фінансово-економічної кризи 2008 р. і пандемії COVID-19. Анексія Криму і окупація частини території Донеччини також мали негативні наслідки для економіки України. Зміни адміністративних та інституційних механізмів в Україні пов'язані з децентралізацією влади. Заходи з реформування місцевого самоврядування мали безпосередній вплив на систему П(ПТ)О.

Методика даного дослідження побудована з урахуванням впливу обох груп змін. Перша з зазначених змін враховує знецінення національної валюти шляхом перерахунку фактичних статистичних даних до цін останнього року (Попова, & Парфенцева, 2008). Друга – диверсифікацію сукупних видатків між державним і місцевими бюджетами (Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, 2014).

У період 2002-2020 рр. сума сукупних видатків на П(ПТ)О за фактичними даними зросла більше, як у 15,7 рази, а у порівняльних цінах 2020 р. це зростання складає 6,66%. (Розрахунки видатків виконано відповідно до даних інформаційно-аналітичного збірника «Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність» (2021). Тобто, можна констатувати, що, попри глобальні негативні впливи на українську економіку, відповідних змін у сукупних видатках на П(ПТ)О не спостерігається. Структурні пропорції сукупних видатків на П(ПТ)О у цей період зазнали суттєвих змін. У 2002 р. частка видатків з державного бюджету становила 95,75%, а з місцевих, відповідно, – 4,25%. У 2020 р., картина змінилась на протилежну: з державного – 3,41%, а з місцевих – 96,59%.

Визначальні кількісні показники системи П(ПТ)О у цей період характеризуються негативними змінами. Кількість закладів, після незначного зростання у 2004-2008 рр., загалом зменшується: від 962 у 2002 р. до 711 у 2020 р., тобто, більше як на чверть (26,1%). Статистика кількості учнів у цих закладах демонструє ще більш негативні зміни. У 2004-2020 рр. цей показник стабільно скорочується: з 507,3 до 246,9 тис., учнів. Загалом усереднений показник кількості учнів у одному закладі скоротився у 1,5 рази (Заклади професійної (професійно-технічної) освіти, 2005).

Такий стан речей виглядає парадоксальним з декількох причини. По-перше, суто прагматично, за незмінних сукупних видатків зазначені кількісні показники мали залишатись, принаймні, незмінними. По-друге, не спостерігається логіка наслідків наведених змін структури видатків. Наслідком переорієнтації видаткового навантаження на місцеві бюджети мало бути більш ретельне відстеження ефективності їхнього використання. Адже система П(ПТ)О безпосередньо пов'язана з працевлаштуванням, спрямованість якого на місцевому рівні має бути цілком конкретизована у реальних робочих місцях. Натомість спостерігається не ескалація, а скорочення системи підготовки кваліфікованої робочої сили. Причиною такого стану речей може бути відсутність належного зв'язку системи П(ПТ)О з потребами реальної економіки.

Закордонний досвід свідчить, що орієнтиром вирішення подібної проблематики є налагоджування державно-приватного партнерства. Низка розвинених країн світу (Велика Британія, Ізраїль, Німеччина, Туреччина)

демонструють позитивні приклади запровадження ДПП. Більш того, країни які, як і Україна, перебувають на етапі трансформації командної економіки у ринкову (Грузія, Азербайджан, Казахстан) розглядають можливості ДПП як один із дієвих шляхів побудови конкурентної економіки.

Конкретизація даного положення стосовно сфери професійної (П(ПТ)О в Україні потребує вирішення низки методологічних питань. У системі освіти загалом, а особливо у професійній освіті, таке партнерство має значення з огляду на прямий зв'язок забезпеченням зайнятості на відповідному до потреб сьогодення рівні кваліфікації. Тут зосереджена єдність державних і приватних інтересів. Система професійної освіти забезпечує не лише трудовий капітал економіки, але й гідний соціальний статус кожного громадянина.

Запровадження ДПП у П(ПТ)О може стати однією з ключових ланок реформування освіти, механізмом активної інтеграції системи професійної (професійно-технічної) освіти у соціальну структуру громад та наближення навчання до світових стандартів.

Ефект від запровадження ДПП у сфері професійної (професійно-технічної) освіти полягатиме не лише в економії коштів сукупного бюджету, але й у підвищенні соціальної ефективності. Професійну освіту слід розглядати як ланцюг взаємодії між приватним бізнесом, державою та освітніми закладами, що відіб'ється на поліпшенні підготовки кадрів для робітничих професій, покращенні їхньої престижності та загальній інвестиційній привабливості України.

Список використаних джерел:

United Nations Economic Commission for Europe (2008). Guidebook on Promoting Good Governance In Public-Private Partnerships. United Nations, New York and Geneva. URL: <http://www.unece.org/index.php?id=2147>

Попова, В. В., & Парфенцева, Н. О. (2008). Зімкнення рядів динаміки ВВП для статистичного аналізу національної економіки. *Статистика України*, 4, 46-51.

Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність: інформаційно-аналітичний збірник (2021). *МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2021/19.08/Inform.zbirnyk-Osv.v.nezalezhniy.Ukrayini/Inform.zbirnyk-Osv.v.nezalezhniy.Ukrayini.17.08-1.pdf>

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти (2005). *Ukrstat.org: Державна Служба Статистики України*. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/ptu_u.html

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОСВІТЬОМУ ПРОЦЕСІ

Пригодій Микола,
доктор пед. наук, професор,
науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0001-5351-0002>

Гуржій Андрій,
доктор техн. наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України,
головний науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0001-6923-0830>

Анотація. З метою дослідження рівня розвитку компетентності викладачів із застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників був розроблений пакет інструментарію, який містив анкети та практичні завдання. Оцінювання здійснювалося на основі розроблених показників за чотирма критеріями (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного). Встановлено, що більшість педагогічних працівників усвідомлюють необхідність використання цифрових технологій при викладанні навчальних дисциплін та здатні об'єктивно оцінювати рівень власної підготовки до даної роботи. Разом із тим майже половина респондентів продемонстрували низький рівень знань і досвіду з вибору цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Ключові слова: професійна освіта, цифровізація навчання, педагогічні працівники, цифрові технології, освітній процес.

CURRENT STATE OF PEDAGOGICAL WORKERS TRAINING FOR THE APPLICATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Pryhodii Mykola,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Researcher of the Laboratory of Electronic Educational Resources,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Gurzhii Andrii,
Doctor of Technical Sciences, Professor,
Full Member (Academician) of NAES of Ukraine,
Chief Researcher of the Laboratory of Electronic Educational Resources,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. In order to study the level of development of teachers' competence in the use of digital technologies in the training of future skilled workers, a toolkit package was developed, which contained questionnaires and practical tasks. The evaluation was carried out on the basis of the developed indicators according to four criteria (motivational, cognitive, activity, reflexive). It has been found that most educators are aware of the need to use digital technologies

in the teaching of academic disciplines and are able to objectively assess the level of their own preparation for this work. At the same time, almost half of the respondents showed a low level of knowledge and experience in choosing digital technologies in the training of future skilled workers.

Keywords: vocational education, digitalization of education, pedagogical workers, digital technologies, educational process.

Затребуваними на освітньому ринку є розроблені та апробовані методики застосування цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників. Разом з тим відсутній діагностичний інструментарій щодо оцінювання рівня сформованості компетентності педагогічних працівників щодо до застосування цифрових технологій у освітньому процесі.

На протязі звітнього року у закладах професійної (професійно-технічної) освіти проведено вебінари, круглі столи та тренінги з метою опитування викладачів та визначення їхньої компетентності із застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників; здійснено обробку емпіричних матеріалів.

На констатувальному етапі експерименту було застосовано розроблений комплекс заходів щодо опитування педагогічних працівників для з'ясування сучасних особливостей застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Відповіді кваліфікованих педагогів на питання анкети дозволили зробити висновки про ефективність застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

З метою дослідження рівня розвитку компетентності викладачів із застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (це здатність особи успішно використовувати цифрові технології для вибору методів, форм і засобів навчання в інформаційно-освітньому середовищі закладу освіти, відповідно до вимог та специфіки професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників) був розроблений пакет інструментарію, який містив анкети та практичні завдання. Оцінювання здійснювалось на основі розроблених показників за чотирма критеріями: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного.

Мотиваційний (інтерес до використання цифрових технологій в освітньому процесі; усвідомлення ролі цифрових технологій в системі навчання здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти на сучасному етапі розвитку суспільства; прагнення до збільшення знань з використання цифрових технологій у освітньому процесі).

Когнітивний (знання методики вибору цифрових технологій для підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; знання структури інформаційно-освітнього середовища закладу П(ПТ)О та «популярних» освітніх цифрових технологій у закладі освіти; знання інструментарію Microsoft Office, Adobe Acrobat DC, Adobe Photoshop, Premiere Pro, Power Point, Adobe Media Encoder, Blender3D, iSpring, Free Cam, SunRav, Bookeditor, My TestEditor, Easy GIF, Animator, VLC media player та ін.; організації сервісу Moodle, Google Classroom або інших сервісів управління навчанням).

Діяльнісний (здатність здійснювати поетапний відбір цифрових технологій для підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; уміння організувати роботу зі здобувачами П(ПТ)О на основі використання цифрових технологій;

користуватися програмами Microsoft Office, Savefrom.net Adobe Acrobat DC, Adobe Photoshop, Premiere Pro, Adobe Audition, Adobe Captivate, Power Point, Adobe Media, Encoder, Blender3D, iSpring, Free Cam, SunRay, Bookeditor, My TestEditor, Easy GIF, Animator, VLC media player та ін.; розробляти SMART-комплекс навчальної дисципліни в межах сервісу Moodle, Google Classroom або інших сервісів управління навчанням.

Рефлексивний (уміння керувати, самоорганізуватися та здійснювати контроль за власною діяльністю під час використання цифрових технологій; оцінювати відповідність обраних цифрових технологій завданням, що виникають у процесі навчання здобувачів освіти.

Для виявлення компетентності 217 викладачів із застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників використовувались: анкета, розроблена співробітниками лабораторії; практичні завдання; адаптована методика Реана; взаємо-уточнюючі анкети; бесіди (рис. 1).

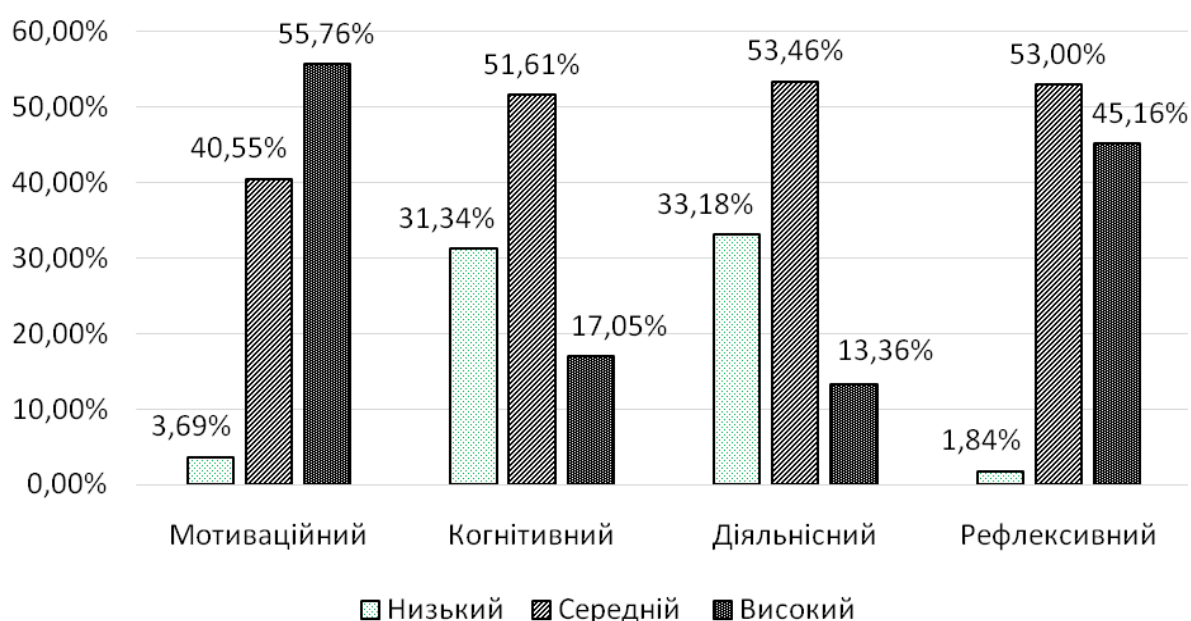

Рис. 1. Розподіл педагогів ЗП(ПТ)О за рівнями сформованості компетентності щодо застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників

Мотиваційний та рефлексивний критерії компетентності педагогічних працівників сформовані на достатньому рівні (середній рівень – 55-60 %, високий – 15-28 %). Це означає, що більшість педагогічних працівників усвідомлюють необхідність використання цифрових технологій при викладанні навчальних дисциплін та здатні об'єктивно оцінювати рівень власної підготовки до даної роботи. У більшості респондентів когнітивний і діяльнісний критерії сформовані на низькому рівні (42-48 %), що свідчить про низький рівень знань та досвіду з вибору цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Список використаних джерел:

1. Kryvorot, T., & Pryhodii, M. (2020). Using network-based educational and methodological complexes in professional training of future lecturers. *Professional Pedagogics*, 1(20), 109-117.
2. Pavliuk, L., & Pryhodii, M. (2019). Research activities of future teachers of

technologies at the electricalengineering classes. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*, 18, 175-179.

3. Pryhodii, M. (2019). Analysis of the state of pedagogical workers training to use smart technologies in the educational process. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*, 18, 137-142.

4. Криворот, Т, & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Тетяна Пятничук,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-5607-2949>

Анотація. Професійна підготовка майбутніх спеціалістів, у тому числі робітників-будівельників, має ґрунтуватися на розроблених екоорієнтованих педагогічних технологіях. Досягненню позитивних результатів у екологічно спрямованому освітньому, виховному, загальнокультурному, практичному процесах розвитку особистості майбутнього будівельника сприятиме використання педагогами практико-орієнтованих методів і технологій навчання, зокрема: робота в малих групах, метод дискусії, круглий стіл, мозковий штурм, тренінг, майстер-клас, творчі завдання; проектна технологія, кейс-стаді, ІКТ-технологія тощо.

Ключові слова: професійна освіта, екологізація освіти, кваліфіковані робітники, екологічна культура, робітники будівельної галузі.

ECOLOGIZATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE WORKERS IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY

Tetiana Piatnychuk,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher of the
Laboratories of Vocational Training Technologies,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. Professional training of future specialists, including workers in the construction industry, should be based on developed eco-oriented pedagogical technologies. Achieving positive results in environmentally oriented educational, general cultural, practical processes of development of the future builder's personality will contribute to the use of teachers of practice-oriented teaching methods and technologies, including: work in small groups, discussion method, round table, brainstorming, training, master class, creative tasks; project technology, case studies, ICT technology, etc.

Keywords: vocational education, greening of education, skilled workers, ecological culture, workers in the construction industry.

Сьогодні вже загальновідомо, що екологічні проблеми набули глобального розміру і розв'язувати їх можна лише за умови оволодіння людьми наукою про довкілля, способами виживання, засобами запобігання та відновлення довкілля.

Науковці доводять, що всім нам, «мешканцям невеликої, прекрасної, але вкрай переобтяженої «плодами» людської діяльності планети, біосфера якої вже опинилася на останній межі, необхідно почати діяти. Мусимо активно рятувати природне середовище, зберігати й «ремонтувати» свій дім,

що колись був чудовий, а нині почав розвалюватися з нашої вини» (Білявський, Фурдуй, & Костіков, 2005, с. 44). Слугувати вирішенню цієї проблеми покликана сучасна екологія – «нова комплексна наука про виживання в довкіллі, завдання якої – «пізнання законів розвитку й функціонування біосфери як цілісної системи під впливом природних і, головне, антропогенних факторів, а також визначення шляхів ефективного співіснування техносфери й біосфери» (Білявський, Фурдуй, & Костіков, 2005, с. 46).

Сьогодні в наукових працях існує поняття «екологізація освіти» - вона спрямована на виховання людства, яке розуміє закони розвитку та існування природного середовища, відповідального за спричинення будь-яких збитків довкіллю; обумовлює якісні зміни, спрямовані на оптимізацію впливу суспільства на природу (Лук'янова, 2016, с. 108).

Екологізація освіти ставить завдання надати системі освіти екологічного спрямування, яке полягає в посиленні «екологічно світоглядних орієнтацій освіти, насиченні предметів питаннями екології, включення до змісту освіти результатів тих наукових досліджень, які пов'язані з регіонально-галузевою спеціалізацією, а також всебічній підготовці екологічно грамотних спеціалістів різного профілю» (Лук'янова, 2016, с. 111).

Погодимось з думкою науковців, що екологізація освіти дасть можливість: – «розкривати сутність екологічних законів, спрямованих на виявлення взаємозв'язку екологічного і соціально-економічному розвитку; – пояснювати події, які відбуваються в процесі забруднення навколишнього середовища та їх механізм впливу на здоров'я людей; – обґрунтовувати доцільні заходи щодо упередження погіршення якості довкілля, що відбувається в процесі господарської діяльності людини; – обґрунтовувати принципи гармонізації суспільства і природи, які визначають відповідні нормативи людської діяльності; – обирати із ряду можливих варіантів фахової діяльності найбільш оптимальні з точки зору збереження довкілля і здоров'я людини» (Лук'янова, 2016, с.108).

На думку дослідників, екологізація навчально-виховного процесу має ґрунтуватися на таких засадах: гармонізація взаємовідносин людини з природою можлива лише за умови усвідомлення необхідності і внутрішньої готовності здійснювати природовідповідну, ресурсозберігаючу діяльність на усіх етапах фахової діяльності; мотивація і потреба екологічного навчання мають сприяти змінам у змістовному і процесуальному; екологізація навчально-виховного процесу може бути реалізованою лише за умови існування системи екологічної освіти, яка спрямовує і координує цей процес (Лук'янова, 2016, с. 114).

Зазначимо, що весь навчально-виховний процес у закладі професійної освіти має бути спрямованим на екологічну освіту майбутніх кваліфікованих робітників. Під екологічною освітою науковці розуміють «безперервний процес навчання, виховання і розвитку, спрямований на формування

екологічної культури, екологічної відповідальності кожної людини нашої планети.

Професійна підготовка майбутніх спеціалістів, у тому числі робітників-будівельників, має ґрунтуватись на розроблених екоорієнтованих педагогічних технологіях, загальною метою цього проєктування є «актуалізація когнітивних здібностей учнів з екологічних питань, мотивування свідомого відношення до збереження довкілля, та закладання пріоритетів екологічної безпеки під час виконання майбутніми будівельниками професійної діяльності» (Кулалаєва, 2016).

Зазначимо, що будівельна галузь разом з іншими є такою, що спричиняє промислово-енергетичний розвиток, що у свою чергу призводить до катастрофічного поглинання природних ресурсів і продукування відходів. Ураховуючи зазначене, у професійній підготовці майбутніх робітників будівельної галузі має відбутися екологізація всіх предметів освітньої програми: зміст усіх предметів професійно-теоретичної підготовки має включати загально-екологічні та професійно-екологічні знання, а зміст професійно-практичної підготовки – передбачати формування екоорієнтованих способів здійснення професійної діяльності. Досягненню позитивних результатів у екологічно спрямованому освітньому, виховному, загальнокультурному, практичному процесах розвитку особистості майбутнього будівельника сприятиме використання педагогами практико-орієнтованих методів і технологій навчання, зокрема: робота в малих групах, метод дискусії, круглий стіл, мозковий штурм, тренінг, майстер-клас, творчі завдання; проєктна технологія, кейс-стаді, ІКТ-технологія тощо.

Список використаних джерел:

Білявський, Г. О., Фурдуй, Р. С., & Костіков, І. Ю. (2005). *Основи екології: підручник*. Київ: Либіль.

Заверуха, Н. М., Серебряков, В. В., & Скиба, Ю. А. (2006). *Основи екології: навч. посібник*. Київ: Каравела.

Кулалаєва, Н. В. (2016). Еко-орієнтовані педагогічні технології у підготовці майбутніх будівельників. *Екологічні засади збалансованого регіонального розвитку: матеріали Міжнар. науково-практ. конференції (Івано-Франківськ, Україна, 10-11 травня 2016 р.)*. Івано-Франківськ: Симфонія форте.

Лук'янова, Л. Б. (2016). *Основи екології, методика екологізації фахових дисциплін: навчально-методичний посібник для викладачів*. Київ: ДСК–Центр.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Валентина Радкевич,

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України

<http://orcid.org/0000-0002-9233-5718>

Анотація. Проаналізовано основні напрями і результати діяльності Інституту професійної освіти НАПН України для реалізації місії наукової установи, забезпечення якісного науково-методичного супроводу професійної та фахової передвищої освіти, впровадження результатів наукових досліджень в освітню практику вітчизняних закладів освіти.

Ключові слова: професійна освіта, Інститут професійної освіти НАПН України, наукова, освітня, експериментальна, видавнича, міжнародна, інноваційна освітня діяльність.

ENSURING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF VOCATIONAL EDUCATION OF UKRAINE

Valentyna Radkevych,

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,
Full Member (Academician) of NAES of Ukraine,
Director of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The main directions and results of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine for the implementation of the mission of the scientific institution, providing quality scientific and methodological support of professional and professional pre-higher education, implementation of research results in educational practice of domestic educational institutions.

Keywords: professional (vocational) education, Institute of Vocational Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, scientific, educational, experimental, publishing, international, innovative educational activities.

Найважливішими викликами для вітчизняної системи професійної освіти є посилення світових інтеграційних процесів, стрімкий розвиток цифровізації, націоналізації, екологізації, інтернаціоналізації професійної підготовки майбутніх фахівців у розвинених країнах світу. Ці виклики виявили проблему певної невідповідності підготовки кваліфікованих кадрів у вітчизняних закладах професійної освіти потребам особи, національної економіки та суспільства. Очевидно, що економічному розвитку і зростанню конкурентоспроможності України сприятиме реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О). За таких обставин пріоритетного значення набувають питання теоретико-методологічного обґрунтування професійної підготовки сучасного виробничого і педагогічного персоналу в контексті забезпечення їхньої здатності протистояти цим викликам.

Аналіз найважливіших викликів дає змогу визначити основні *ризики* для розвитку Інституту як єдиної наукової установи, що здійснює науково-методичний супровід модернізації вітчизняної системи професійної освіти. До них можна віднести: централізовану й бюрократизовану систему управління у сфері наукової і науково-технічної діяльності, що стримує розвиток наукової ініціативи; недостатні обсяги фінансування наукових психолого-педагогічних досліджень, що унеможлиблює проведення ґрунтовних лонгітюдних досліджень (зокрема вивчення кар'єрної траєкторії випускників закладів П(ПТ)О; здатність випускників системи професійної освіти до навчання впродовж життя; ефективність застосування кар'єрної, підприємницької, енергозберезувальної, цифрової, самоосвітньої та інших компетентностей, сформованих у закладах П(ПТ)О; низький рівень оплати праці науково-педагогічних працівників та зниження їхнього соціального статусу, що змушує науковців шукати додаткові способи заробітку і впливає на якість їхніх наукових досліджень, провокуючи емоційне вигорання наукових співробітників та відтік молодих талановитих учених з наукової сфери; втрата привабливості і престижності П(ПТ)О, що впливатиме на контингент здобувачів освіти (як у закладах П(ПТ)О, так і в закладах вищої освіти, які готують педагогічні кадри для системи професійної освіти); недостатній обсяг фінансування закладів П(ПТ)О стримуватиме рівень провадження інноваційної освітньої діяльності в системі професійної освіти; швидке застарівання програмного забезпечення та матеріально-технічної бази наукової установи, що гальмуватиме розвиток цифровізації наукових досліджень; недостатнє матеріально-технічне забезпечення дистанційної роботи співробітників Інституту, що створюватиме незручності при налагодженні наукової онлайн-комунікації; незацікавленість місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у зміцненні зв'язків між закладами освіти та науковими установами, що впливатиме на якість підготовки педагогічних працівників для системи професійної освіти.

Ці виклики і ризики було враховано в діяльності Інституту професійної освіти НАПН України (Далі Інститут), що дало змогу отримати, опублікувати і впровадити низку наукових результатів, затребуваних сучасною системою професійної та фахової передвищої освіти. Реформування і модернізаційні процеси у вітчизняній освітній галузі потребують виваженого наукового підходу, покликаного мінімізувати можливі помилки і прорахунки, обґрунтувати наукові засади і принципи оновлення системи освіти, визначити найбільш оптимальні механізми, розробити належне науково-методичне забезпечення діяльності закладів освіти тощо. Інститут здійснює свою діяльність, керуючись Конституцією і законодавством України, чинними нормативними актами, Статутом НАПН України та своїм власним Статутом. У 2021 р. Інститут пройшов державну атестацію строком на п'ять років (свідоцтво про державну атестацію наукової установи: Серія ДА № 00406 від 02 червня 2021 р.), за результатами якої його було віднесено до І класифікаційної групи, що передбачає надання підтримки держави до 2024 року.

Важливим напрямом діяльності Інституту є *проведення фундаментальних і прикладних досліджень*. Наразі наукові дослідження в Інституті проводять шість науково-дослідних лабораторій: зарубіжних систем професійної освіти і навчання; професійної кар'єри; дистанційного професійного навчання; технологій професійного навчання; науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах; електронних навчальних ресурсів.

Науковим колективом Інституту в минулому році виконувалося одне фундаментальне дослідження (теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу) та п'ять прикладних (методичні засади застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників; розвиток проєктного менеджменту в закладах П(ПТ)О у вітчизняній і зарубіжній практиці; методичні основи розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О; методичні засади впровадження дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування; методичні засади оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти).

У межах наукових досліджень було створено низку наукових і кінцевих результатів. Основними розробленими й апробованими з них є: дві *концепції* (оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти; концепція розвитку ділової активності майбутніх кваліфікованих робітників); чотири *системи* (педагогічна система підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу; методична система розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання; методична система професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання; методична система оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах); *модель* методичної системи оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах; п'ять *методик* (розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих кадрів; відбору та структурування змісту розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О; самоосвітньої діяльності з підвищення професійної компетентності майстрів виробничого навчання; організації дуальної форми навчання для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування; розроблення Стратегічного та інвестиційного плану розвитку закладу П(ПТ)О); вісім *технологій* (розвитку ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів, їхньої фінансової грамотності, формування здатності до продуктивної проєктної діяльності та ефективного самоменеджменту; розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання; стратегічного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти; маркетингово-моніторингового супроводу управління закладом

П(ПТ)О як проєктно-орієнтованої організації; оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти); три *алгоритми* (розроблення ефективних маркетингових комунікацій; процесу виокремлення стратегії розвитку закладу П(ПТ)О; взаємодії закладів П(ПТ)О з партнерами для реалізації проєктів публічно-приватного партнерства) тощо.

У результаті завершення в минулому році чотирьох наукових досліджень було отримано низку наукових результатів. Так, виконання фундаментального дослідження за темою «*Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу*» дало змогу розробити, оприлюднити і визначити стан готовності низки найістотніших педагогічних інновацій (педагогічна система підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності; методика розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих кадрів закладів П(ПТ)О; розвиток ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів, їхньої фінансової грамотності, формування здатності до продуктивної проєктної діяльності та ефективного самоменеджменту. Упровадження даних наукових результатів засвідчило наявність *соціально-педагогічного ефекту* (оновлення змісту професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (програма дисципліни з основ інноваційного підприємництва, навчально-методичні матеріали), підвищення інтересу учнівської молоді до підприємницької діяльності завдяки активному використанню інтерактивних форм навчання, зокрема тренінгів зі створення стартапів, майстер-класів із залученням професіоналів-практиків із бізнес-структур; активізація діяльності центрів кар'єри, бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів, вебсайтів бізнес-симуляторів, що уможлиблює підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності; підвищення рівня цифрової культури випускників закладів П(ПТ)О, зростання їхньої креативності, стресостійкості, конкурентоздатності та готовності до самозайнятості в умовах розвитку малого бізнесу).

У рамках виконання прикладного наукового дослідження «*Розвиток проєктного менеджменту в закладах професійної (професійно-технічної) освіти у вітчизняній і зарубіжній практиці*» розроблено, оприлюднено й апробовано такі актуальні педагогічні інновації: тенденції розвитку П(ПТ)О в добу Незалежності (1991-2000 рр.); особливості застосування програмного забезпечення управління проєктною діяльністю закладів професійної (професійно-технічної) освіти; особливості управління закладом П(ПТ)О як проєктно орієнтованою організацією; алгоритм реалізації проєктів закладів професійної (професійно-технічної) освіти; технологія здійснення проєктного менеджменту закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Обґрунтовано очікуваний від їх упровадження *соціально-педагогічний ефект, а це:* зростання конкурентоспроможності закладу П(ПТ)О на ринку освітніх послуг регіону/міста; модернізація механізмів співпраці закладів освіти із соціальними партнерами; вдосконалення диверсифікації джерел фінансування закладів освіти; підвищення рівня якості освітнього процесу.

У ході виконання завдань прикладного наукового дослідження *«Методичні основи розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної освіти)»* розроблено методичну систему розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання; побудовано її модель; обґрунтовано методики (відбору та структурування змісту розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання; самоосвітньої діяльності з підвищення професійної компетентності майстрів виробничого навчання) і технологію розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання; розроблено професійний стандарт *«Майстер виробничого навчання»* на компетентнісній основі. Визначено *очікуваний соціально-педагогічний ефект, а саме:* покращення ціннісного ставлення майстрів виробничого навчання до педагогічної діяльності; зростання якості спеціальних знань майстрів виробничого навчання, пов'язаних із педагогічною, методичною та професійною діяльністю; вдосконалення здатності майстрів виробничого навчання успішно реалізовувати посадові компетенції у процесі їхньої професійної діяльності; зростання активності майстрів виробничого навчання, усвідомлення ними власних дій, особистісних і професійно важливих якостей, професійної самооцінки, саморефлексії та професійної «Я-концепції»; підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти.

Виконання завершеного прикладного дослідження *«Методичні засади впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування»* дало змогу обґрунтувати педагогічні умови впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників; розробити методичну систему професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання; розробити і впровадити методику (організації дуальної форми навчання для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування) і технологію (розвитку соціального партнерства в закладі П(ПТ)О в умовах дуальної форми навчання); визначити алгоритм проектування освітньо-виробничого середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дуальної форми навчання; описати дорожню карту для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти. Спрогнозовано *соціально-педагогічний ефект* від упровадження інновацій (залучення закладів освіти до запровадження дуальної форми здобуття освіти; підвищення рівня професійних компетентностей здобувачів професійної освіти, необхідних для діяльності за фахом і їхньої конкурентоздатності на ринку праці; скорочення часу для адаптації робітників на першому робочому місці; збільшення в закладах освіти числа соціальних партнерів (органів виконавчої влади, об'єднань роботодавців, профспілок, підприємств різних форм власності й

підпорядкування, установ служби зайнятості та ін.); зростання інвестицій у систему професійної освіти).

Упродовж минулого року в Інституті також виконувалося перехідне наукове дослідження *«Методичні засади оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти»*, у процесі виконання якого було розроблено та оприлюднено: концепцію оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти; методичну систему оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах; педагогічні умови оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Очікуваний *соціально-педагогічний ефект* передбачає підвищення об'єктивності оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах і технікумах, зростання вмотивованості здобувачів фахової передвищої освіти, вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців.

Розпочате прикладне наукове дослідження *«Методичні засади застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників»* дало змогу обґрунтувати *переваги використання цифрових технологій* в освітньому процесі закладів П(ПТ)О, класифікувати *цифрові технології*, що застосовуються у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників, удосконалити *методику* вибору цифрових технологій для підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, розробити критерії, показники та рівні компетентності педагогічних працівників до застосування цифрових технологій у професійній підготовці здобувачів П(ПТ)О.

Важливим напрямом діяльності Інституту є *видавнича діяльність*, що забезпечує оприлюднення розроблених науковцями педагогічних інновацій (наукових результатів) шляхом підготовки й видання планових і додаткових кінцевих результатів. Відповідно до плану випуску друкованої продукції НАПН України на 2021 р. за результатами наукових досліджень підготовлено й опубліковано одинадцять кінцевих результатів наукових досліджень: 2 підручники, 4 посібники, 2 методичні рекомендації та 3 довідкових видання (Планова продукція з тем наукових досліджень ІПО НАПН України, 2021). Науковцями Інституту підготовлено й оприлюднено у звітному році 219 праць наукового, навчального, виробничо-практичного й довідкового характеру, з яких 72 одиниці планової продукції і 208 праць, що додатково висвітлюють отримані наукові результати; а також підготовлено й опубліковано 23 статті у виданнях, що індексуються в базах Scopus/WoS.

Ще одним важливим напрямом діяльності Інституту є *експериментальна робота*, що здійснювалася у 2021 році в ході виконання 13 експериментів (шість – всеукраїнського рівня, два – регіонального, чотири – підвідомчої установи НАПН України) на базі 68 об'єктів за двома напрямками (*напрям 3. Якість освіти. Інформаційне освітнє середовище*). Методи і способи оцінювання якості освіти (один експеримент рівня підвідомчої установи НАПН України). Результати експериментальної діяльності лабораторій за експериментами рівня підвідомчої установи викладено в інформаційно-аналітичних матеріалах (2021) «Професійна

(професійно-технічна) та фахова передвища освіта» (<http://surl.li/axule>) й доповідалися на засіданні відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України (14.12.2021 р.). Результати експериментальної діяльності всеукраїнського рівня розглядалися на засіданні відповідної комісії МОН України (2-3.12.2021 р.) й були оприлюднені на сайті Інституту.

В Інституті також здійснювалося *упровадження* результатів за п'ятьма науковими дослідженнями (наукової продукції (1), навчальної (5), виробничо-практичної (16), довідкової (3) та аналіз *використання* результатів завершеного наукового дослідження «Методичні основи розроблення SMART-комплексів для професійної підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної, машинобудівної галузей» (підготовка матеріалів до Державних стандартів освіти, навчальних планів, аналітичних матеріалів, державних доповідей, експертних висновків щодо актуальних проблем освіти й науки, освітніх інновацій, проєктів нормативно-правових документів, матеріалів до державних і галузевих програм, рекомендацій міжнародних і всеукраїнських конференцій, інших науково-практичних заходів).

Співробітники Інституту виступили організаторами (співорганізаторами) 24 *масових науково-практичних заходів*, включених до Плану роботи НАПН України на 2021 рік, зокрема: 4 конференцій (із яких 1 міжнародна), 12 наукових семінарів і вебінарів, 3 засідання круглого столу, 2 тренінги, 2 виставки (із яких 2 – міжнародні), 1 всеукраїнський конкурс. Крім того, науковцями Інституту було проведено 7 позапланових заходів (2 конференції, 3 вебінари, 2 тренінги).

Відповідно до Стратегії розвитку *освітньої діяльності* Інституту в науковій установі здійснюється підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Підготовка здобувачів на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях вищої освіти в Інституті проводиться на підставі ліцензії на провадження освітньої діяльності за третім освітньо-науковим рівнем вищої освіти (витяг ЛВ № 03636-000085 з Єдиної державної електронної бази із питань освіти; наказ МОН України від 03.08.2016 № 933) та рішення вченої ради про відкриття докторантури з підготовки докторів наук галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (протокол № 7 від 08.08.2016 р.). У 2021 р. Національним агентством забезпечення якості вищої освіти було здійснено акредитацію освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (гарант – Л.М. Єршова, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-експериментальної роботи ІПТО НАПН України) (Сертифікат НАЗЯВО № 2129 від 28.08.2021 р. Строк дії сертифіката – до 01.07.2027 р.). У 2021 р. в аспірантурі Інституту навчалася 27 аспірантів і 2 докторанти. Ефективність роботи аспірантури та докторантури визначилася успішним завершенням її 9 здобувачами (Є. Горбан, Ю. Єжокіна, П. Прохорчук, Г. Однорог, А. Козак, Р. Недашківський, В. Годун, О. Стрілець, К. Яблуновська) науково-освітньої програми із достроковим захистом дисертаційних робіт. Усі інші здобувачі ступеня доктора філософії 4-го року навчання успішно склали державний

кваліфікаційний іспит. Окрім цього, у 2021 році захистили дисертаційні дослідження 11 здобувачів, які завершили навчання в попередні роки. В Інституті діє акредитована освітньо-практична програма з підготовки здобувачів другого (*магістерського*) рівня вищої освіти в галузі знань: 01 Освіта, за спеціальністю: 011 Освітні, педагогічні науки, спеціалізація “Педагогіка вищої школи”. У 2021 р. відбувся успішний випуск 25 магістрів.

Науково-організаційним відділом Інституту системна робота з *цифровізації* наукової та освітньої діяльності: системне адміністрування наявних ІКТ ресурсів; забезпечення електронного документообігу; забезпечення дистанційного режиму роботи наукових співробітників Інституту; технічний супровід виконання наукових та експериментальних досліджень; забезпечення роботи системи дистанційного навчання; оприлюднення інформації щодо діяльності Інституту; науково-організаційний і технічний супровід діяльності редакційної колегії фахового журналу Інституту.

Постійно і регулярно здійснюється робота з удосконалення сайту наукового фахового журналу «Професійна педагогіка" /«Professional pedagogics». Організовано систематичне наповнення Електронної бібліотеки НАПН України науковою продукцією вчених Інституту за результатами наукових досліджень та експериментальних розробок та моніторинг їх використання. У минулому році завантажено 217 одиниць наукової продукції, і ще з 2020 р. Інститут офіційно оформив своє представництво на відеохостингу YouTube (https://www.youtube.com/channel/UCgsoQ1d5HaSGAh9hIg7EW_g), що набув великої популярності серед педагогічних працівників закладів професійної та фахової передвищої освіти (підписано 562 користувачі).

Важливою складовою *міжнародної співпраці* Інституту професійно-технічної освіти НАПН України є участь у міжнародних проектах (проект 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-SVNE-SP «ЕРАЗМУС + «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» упродовж (2020-2022 рр.). Інститут також системно співпрацює з низкою європейських університетів та організацій (Німецьким товариством технічного співробітництва (GTZ), Федеральним Інститутом професійної освіти Німеччини (Bundesinstitut für Berufsbildung – BIBB), Інститутом техніки та освіти в Технічному Університеті м. Бремен (ІТВ, Федеративна республіка Німеччина), Університетом м. Констанц (Німеччина), Університетом м. Валенсія (Іспанія), Віденським університетом економіки та бізнесу (Австрія), Інститутом підвищення кваліфікації «Міжнародна професійна академія «Туран-Профі» (Республіка Казахстан); Республіканським інститутом професійної освіти (Республіка Білорусь); Вищою школою лінгвістичною у Ченстохові (Польща); Академією імені Яна Длугоша у Ченстохові (Польща); Європейським інститутом безперервної освіти (European institute of further education) у Словаччині; Університетом третього віку в Громадці (University of the Third Age in Gromadka) у Польщі, Вищою технічною школою в

Катовіцах (Республіка Польща), Люблінською політехнікою (Республіка Польща).

Важливим органом управління діяльністю наукової установи є її *вчена рада*, яка за звітний період провела 13 робочих засідань, у ході яких було розглянуто 125 питань.

В Інституті функціонує *Рада молодих учених*, що є колегіальним виборним дорадчим органом, об'єднує осіб віком до 35 років (для докторантів – до 40 років), які навчаються і працюють в науковій установі, координує свою діяльність із заступником директора з науково-експериментальної роботи ІІТО НАПН України. Діяльність її здійснюється на громадських засадах та базується на принципах свободи наукової творчості, рівності права здобувачів освіти на участь у діяльності ради, демократичності тощо. Рада покликана сприяти захисту прав та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема щодо питань наукової діяльності, підтримки наукоємних ідей, інновацій та обміну знаннями.

Великим випробуванням і найважчим викликом для Інституту стала війна Російської Федерації проти України. Однак, попри значні складнощі роботи, узгоджена діяльність науково-організаційного відділу дала змогу швидко забезпечити дистанційний режим роботи всіх лабораторій та інших структурних підрозділів Інституту. З перших днів війни було організовано онлайн-консультування педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти «Ми разом!». Було підготовлено звернення Інституту професійної освіти НАПН України до освітян РФ і Білорусі та поширено на е-адреси 30 закладів освіти в Москві, 25 – Санкт-Петербургу, 20 – Саратова, 50 – інших регіонів РФ та 20 закладів освіти Білорусі, МОН Росії; МОН Білорусі; РИПО (Білорусь); 10 управлінь освіти в різних областях Росії; Департамент професійної освіти Росії; Сайт для Російських навчальних закладів "Наука и образование против террора"; МГИМО (Росія); Кримський федеральний університет ім. В.Вернадського; ГБОУВО РК КИПУ імені Февзи Якубова; Кримський центр професійної освіти.

Наукові співробітники Інституту поширювали інформацію про війну в Україні на сайтах популярних закладів країни-агресора через функцію «відгук».

На офіційному сайті Інституту було оприлюднено й поширено серед закладів-партнерів: відкритий лист наукової та академічної спільноти Українського науково-освітнього ІТ товариства стосовно вторгнення Російської Федерації, у відповідь отримали листи підтримки від учених зарубіжних закладів освіти та наукових установ; звернення 20 докторів педагогічних наук із засудженням використання РФ педагогіки й кінематографії як ідеологічної зброї, спрямованої на зомбування дітей (Виховання як зброя, 2022); лист-звернення науковців України щодо виключення з міжнародних баз Scopus та Web of Science російських наукових видань, в яких публікуються матеріали, що підтримують порушення територіальної цілісності України (Тотальний бойкот російських науковців у світі, 2022); започатковано серію історико-педагогічних матеріалів «Коріння

війни. З чого починаються війни, або витoki великоросського шовінізму» для педагогів закладів професійної та фахової передвищої освіти (Єршова, 2022); серію матеріалів і презентацій «Громадянська освіта» для проведення занять у закладах професійної та фахової передвищої освіти.

Проведено вебінар для педагогів закладів професійної та фахової передвищої освіти «Охорона і захист персональної інформації у мережі Інтернет в умовах воєнного стану» (Радкевич, 2022).

Забезпечено онлайн-консультування здобувачів ступеня доктора філософії і доктора наук щодо виконання дисертаційних досліджень та системну роботу над підготовкою навчально-методичних матеріалів і презентацій для проведення в режимі онлайн лекційних занять для здобувачів ступеня доктора філософії I, II, III років навчання.

Отже, колектив Інституту професійної освіти НАПН України, не зважаючи на складні умови воєнного стану, зумів організувати роботу наукової установи таким чином, щоб вона продовжувала реалізовувати місію Інституту, забезпечуючи якісний науково-методичний супровід професійної та фахової передвищої освіти, сприяючи впровадженню результатів наукових досліджень в освітню практику вітчизняних закладів освіти.

Список використаних джерел:

Виховання як зброя: «Мультики» для майбутніх окупантів» (2022). *Інститут професійної освіти НАПН України: офіційний сайт*. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/component/k2/%E2%84%96/1480-vykhovannya-uak-zbroya-multyku-dlya-maybutnikh-okupantiv>.

Єршова, Л. (2022). Коріння війни. (Ч.1-6). *Інститут професійної освіти НАПН України: офіційний сайт*. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/component/k2/%E2%84%96/1483-korinnia-viiny-chornosotentsi>

Звернення наукових співробітників ІПО НАПН України до російських учених і педагогів (2022). *Інститут професійної освіти НАПН України: офіційний сайт*. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/component/k2/%E2%84%96/1473-zvernennya-naukovykh-spirvobitnykiv-instytutu-profesiynoho-osvity-natsionalnoyi-akademiyi-pedahohichnykh-nauk-ukrayiny-do-rosiyskykh-vchenykh-i-pedahohichnykh-pratsivnykiv>

Звернення наукових співробітників ІПО НАПН України до вчених і педагогічних працівників Білорусі (2022). *Інститут професійної освіти НАПН України: офіційний сайт*. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/component/k2/%E2%84%96/1472-zvernennya-naukovykh-spirvobitnykiv-instytutu-profesiynoho-osvity-natsionalnoyi-akademiyi-pedahohichnykh-nauk-ukrayiny-do-vchenykh-i-pedahohichnykh-pratsivnykiv-bilorusi>

Інститут професійної освіти НАПН України: офіційний сайт. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/news/novyny-instytutu>

Кремень, В. Г. (2021). Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2020 році та завдання на 2021 рік: наукова доповідь на загальних зборах НАПН України 9 квітня 2021р. *Вісник НАПН України*, 3(1), 1-16. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-1-1>

Планова продукція з тем наукових досліджень Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (2021). *Офіційний сайт Інституту професійної освіти НАПН України*. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/repozytarii/produktsiia-ndr>

Радкевич, В. (2021). Науковий супровід забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 3, 12-13.

Радкевич, В. О., Бородієнко, В. О., & Кравець, С. Г. (2021). *Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу): науково-аналітичні матеріали*. Київ: ТРОПЕА.

Радкевич, В. О., Єршова, Л. М. & Ничкало, Н. Г. (2021а). Професійна (професійно-технічна) освіта для потреб особистості, економіки, суспільства. В. Г. Кремень (Ред.). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку в Україні (До 30-річчя незалежності України): монографія*. Київ: КОНВІ ПРІНТ, с. 76-81. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>

Радкевич, В. О., Єршова, Л. М. & Ничкало, Н. Г. (2021б). Сучасна фахова передвища і вища освіта – ключова умова конкурентоспроможності України. Кремень, В. Г. (Ред.). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку в Україні (До 30-річчя незалежності України): монографія*. Київ: КОНВІ ПРІНТ, с. 82-86. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>

Радкевич, О. (2022). Охорона і захист персональної інформації у мережі Інтернет в умовах воєнного стану: вебінар. *Інститут професійної освіти НАПН України: офіційний сайт*. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/component/k2/%E2%84%96/1487-vebinar-okhorona-i-zakhyst-personalnoi-informatsii-u-merezhi-internet-v-umovakh-voiennoho-stanu>

Тотальний бойкот російських науковців у світі (2022). *Інститут професійної освіти НАПН України: офіційний сайт*. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/component/k2/%E2%84%96/1481-totalnyi-boikot-rosiiskym-naukovtsiam-u-sviti>

КОНЦЕПЦІЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ТА ЙОГО ПОЗИТИВНІ СТОРОНИ

Олександр Радкевич,

доктор педагогічних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник
лабораторії дистанційного професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України
<http://orcid.org/0000-0002-2648-5726>

Анотація. Змішане навчання можна розуміти як комплекс засобів і методів, що охоплює поєднання мультимедійних технологій, потокового відео на електронних носіях, віртуальних класів, голосової та електронної пошти, конференц-зв'язку, відео потоків тощо. Змішане навчання має стати ідеальним рішенням для швидкого оволодіння новою інформацією у відповідності не лише до потреб суспільства, але й з урахуванням потреб здобувача професійної освіти. Обґрунтовано позитивні сторони змішаного навчання.

Ключові слова: професійна освіта, змішане навчання, інформаційно-освітнє середовище, здобувач професійної освіти, інформація.

THE CONCEPT OF BLENDED LEARNING AND ITS POSITIVE ASPECTS

Oleksandr Radkevych,

Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Leading Researcher of the Distance Vocational Training Laboratory,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. Blended learning can be understood as a set of tools and methods, which includes a combination of multimedia technologies, streaming video on electronic media, virtual classes, voice and e-mail, conferencing, video streaming and more. Blended learning should be an ideal solution for the rapid acquisition of new information in accordance not only with the needs of society, but also taking into account the needs of the learner. The positive aspects of blended learning are substantiated.

Keywords: vocational education, blended learning, information-educational environment, vocational education applicant, information.

Змішане навчання пропонує вирішення нагальних проблем, пов'язаних із адаптацією навчального матеріалу до потреб здобувача освіти. Відповідно, передбачається інтеграція інноваційних технологічних досягнень в онлайн-навчанні у поєднанні з традиційною формою оволодіння навчальним матеріалом.

Існує безліч визначень понять змішаного навчання, більшість відображають ідею, що змішане навчання – це поєднання двох різних моделей викладання та навчання, а саме традиційного очного навчання та онлайн навчання, кожне з них має свої історичні передумови, сильні та слабкі сторони (Hrastinski, 2019). Основний принцип змішаного навчання полягає в тому, що очне та онлайн навчання мають бути оптимально інтегровані таким чином, щоб сильні сторони кожного з них поєднувалися в

унікальному навчальному процесі, що відповідає контексту та визначеній освітній цілі.

З огляду на це, змішане навчання можна розуміти як комплекс засобів і методів, що охоплює поєднання: мультимедійних технологій; потокового відео на електронних носіях; віртуальних класів; голосової та електронної пошти; конференц-зв'язку; відео потоків тощо. Все це поєднується з традиційними формами навчання здобувачів професійної освіти та індивідуальним підходом педагогічних працівників до студентів під час онлайн занять.

Однак, змішане навчання – це не просто додавання онлайн-технологій в освітній процес або визначення правильного поєднання очного та онлайн навчання для розширення доступу здобувачів професійної освіти до освітніх можливостей. Це також потребує від педагогічних працівників закладів професійної освіти створення інформаційно-освітнього середовища в якому можна розвивати критичні та складні освітні навички студентів. Тому, в змішаному навчанні, використання сучасних «високих» технологій переходить від ролі освітнього інструменту до ролі «освітньої сфери», де відбувається співпраця та обмін освітньою інформацією (Bosch et al., 2019). Компонент співпраці полягає у переході від взаємодії зі студентом, орієнтованої на педагогічного працівника, на взаємодію з педагогічним працівником (викладачем), орієнтовану на студента, яка є центральною для змішаного навчання. Зауважимо, що існує безліч шляхів реалізації змішаного навчання, саме ця гнучкість і приваблює здобувачів професійної освіти для підвищення рівня оволодіння навчальним матеріалом та досягнення кращих освітніх результатів.

Концепція змішаного навчання здобула міжнародне визнання, проте не стала загальноновживаною. Відповідно до неї, змішане навчання може відбуватися на таких рівнях як інституційний, програмний, курсовий та індивідуальний. На кожному з цих рівнів заінтересовані сторони будуть різними (рис. 1).

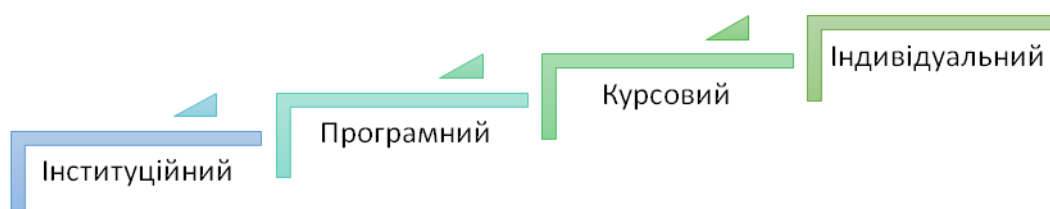

Рис. 1. Рівні заінтересованості сторін у змішаному навчанні

Так, на інституційному та програмному рівнях змішане навчання цікавить адміністративну ланку управління, зокрема, в контексті економічної ефективності та розширення доступу до освітніх програм інших аудиторій. На рівні курсів та індивідуальної роботи, змішане навчання представляє інтерес для викладачів всіх рівнів освіти в контексті його ефективності, продуктивності, а також методик і методології викладання та навчання.

Розглянемо позитивні сторони змішаного навчання: *по-перше*, педагогічні стратегії можуть застосовуватись як з очного, так і онлайн-середовища; *по-друге*, змішане навчання надає найбільший вибір методів навчання та навчальних ситуацій (Hinkelman, 2018), а студенти вбачають у цьому зручність, гнучкості часу як найпопулярнішу особливість змішаного навчання; *по-третє*, взаємодія – одна з найбільш обговорюваних стратегій змішаного навчання та приклад того, як можна використовувати найкраще з обох навчальних середовищ. Як зазначає Garrison & Vaughan (2013) «взаємодія між здобувачами освіти та викладачами значно зростає у змішаному навчанні». Відтак, студенти більш впевнені у своїй здатності брати участь у аудиторних заняттях через краще розуміння та глибше вивчення матеріалу; *по-четверте*, у змішаному навчанні студенти стають активними, оскільки вони переходять від орієнтації на викладача до орієнтації на студента. Очікується, що вони будуть інтерактивно взаємодіяти один з одним та з навчальним матеріалом для досягнення цілей та освітніх результатів (Hrastinski, 2019); Завдяки більш активній, осмисленій та орієнтованій на здобувача професійної освіти навчальній діяльності, студенти оволодівають освітнім матеріалом краще та показують якісні результати на іспитах; *по-п'яте*, це реальні освітні результати та їх неупереджене оцінювання, що стає можливим у змішаному навчанні завдяки використанню численних онлайн-ресурсів. Це дає змогу студентам бачити важливість та цінність навчального матеріалу, яким вони мають оволодіти (Bosch et al, 2019). Оскільки студенти вивчають та практикують новий навчальний матеріал у вільний час, у своєму темпі та відповідно до своїх особистих потреб у навчанні, вони приходять на заняття більш підготовленими; *по-шосте*, це інтеграція механізмів формативного (проміжного) та сумарного (підсумкового) оцінювання для студентів та викладачів, тобто, збалансовуючи освітній процес з людською взаємодією та мотивацією студентів бути дисциплінованими в онлайн-середовищі (Tempelaar, 2020); *по-сьоме*, це онлайн-дискусії, котрі дають змогу студентам вільно висловлювати свою думку в межах освітнього процесу та робити свій внесок в його унікальну структуру, формувати спільні ідеї, відображати та створювати онлайн-спільноту (Hrastinski, 2019). Така активна взаємодія зі змістом курсу допомагає студентам засвоїти та застосувати його на практиці, а також формує почуття розширення можливостей; *по-восьме*, це розширені дискусії, котрі можуть виходити за межі аудиторії, внаслідок чого студенти отримують можливість висловити свою думку, підготувати більш продумані відповіді та отримати користь з інших відповідей, що підвищує ймовірність їхньої участі в дискусії (Tempelaar, 2020). Таким чином, студенти беруть участь у більш глибоких та змістовних обговореннях навчальних матеріалів; *по-дев'яте*, змішаний формат навчання забезпечує гнучкіше використання навчального часу для успішнішого досягнення освітніх цілей і завдань (Nerantzi, 2020); *по-десяте*, онлайн-компонент мотивує студентів на систематичне вивчення матеріалу, наприклад, контрольні роботи з таймером,

які забезпечують негайний зворотний зв'язок та нагадування (Law et al., 2019).

Змішане навчання має стати ідеальним рішенням для швидкого оволодіння новою інформацією у відповідності не тільки до потреб суспільства, але і враховуючи потреби здобувача професійної освіти. Якщо зосередитися на освітньому процесі, то змішане навчання є реальною нагодою забезпечити навчання в потрібний час і в потрібному місці для кожної людини, не тільки в закладах професійної освіти, але й у закладах загальної середньої, фахової передвищої та вищої освіти, а також на робочих місцях і навіть вдома. Воно може бути справді універсальним вирішенням організації навчального процесу та стати одним із найзначніших досягнень людства у XXI столітті.

Список використаних джерел:

Bosch, C., Mentz, E., & Reitsma, G. M. (2019). Integrating cooperative learning into the combined blended learning design model: Implications for students' intrinsic motivation. *International Journal of Mobile and Blended Learning*, 11(1), 58-73. doi:10.4018/IJMBL.2019010105

Garrison, D. R., & Vaughan, N. D. (2013). Institutional change and leadership associated with blended learning innovation: Two case studies. *The internet and higher education*, 18, 24-28. doi:10.1016/j.iheduc.2012.09.001

Hinkelman, D. (2018). Evolution of Blended Learning. In *Blending Technologies in Second Language Classrooms*. Palgrave Macmillan. doi:10.1057/9781137536860_1

Hrastinski, S. (2019). What do we mean by blended learning? *TechTrends*, 63(5), 564-569. doi:10.1007/11528019003755

Law, K. M., Geng, S., & Li, T. (2019). Student enrollment, motivation and learning performance in a blended learning environment: The mediating effects of social, teaching, and cognitive presence. *Computers & Education*, 136, 1-12. doi:10.1016/j.compedu.2019.02.021

Nerantzi, C. (2020). The use of peer instruction and flipped learning to support flexible blended learning during and after the COVID19 Pandemic. *International Journal of Management and Applied Research*, 7(2), 184-195. doi:10.18646/2056.72.20013

Tempelaar, D. (2020). Supporting the lessadaptive student: The role of learning analytics, formative assessment and blended learning. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 45(4), 579-593. doi:10.1080/02602938.2019.1677855

СТОРОНИ В ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОМУ ПАРТНЕРСТВІ

Олександр Радкевич

доктор педагогічних наук, старший дослідник
старший науковий співробітник лабораторії
зарубіжних систем професійної освіти і навчання
Інститут професійної освіти НАПН України
<http://orcid.org/0000-0002-2648-5726>

Анотація. Державно-приватне партнерство як договірна угода поєднує безліч зацікавлених сторін із різними планами та цілями. Структура державно-приватного партнерства передбачає державний, приватний і громадський сектори. Кожен із них має свої функції та завдання, а сама структура може бути досить складною і містити договірні угоди між сторонами, включаючи державу. Представлена модель відносин сторін проєкту, що беруть участь в укладанні договору про державно-приватне партнерство.

Ключові слова: професійна освіта, державно-приватне партнерство, договірна угода, консорціум, соціальна політика.

PARTIES IN PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

Oleksandr Radkevych,

Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Leading Researcher of the Distance Vocational Training Laboratory,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. Public-private partnership as a contractual agreement combines many stakeholders with different plans and goals. The structure of public-private partnership includes state, private and public sectors. Each of them has its own functions and tasks, and the structure itself can be quite complex and contain contractual agreements between the parties, including the state. The model of relations of the parties of the project participating in the conclusion of the agreement on public-private partnership is presented.

Keywords: vocational education, public-private partnership, contractual agreement, consortium, social policy.

З моменту появи концепції державно-приватного партнерства все більше урядів у всьому світі виявляє великий інтерес щодо реалізації цієї політики особливо в частині, що пов'язана з сферою професійної освіти. Проте не у всіх країнах однаковий рівень реалізації державно приватного партнерства (Вороніна-Пригодій, & Кравець, 2022). Так, в одних країнах спостерігається значне зростання ринку державно-приватного партнерства, іншим ще належить створити сприятливі умови та вибудувати необхідні політики реалізації державно-приватного партнерства.

Державно-приватне партнерство як договірна угода поєднує безліч зацікавлених сторін із різними планами та цілями. На *рис. 1*, показано можливі сторони при укладанні договору державно-приватного партнерства. Зауважимо, що ключовими є державний сектор та приватний консорціум (Hodge and Greve, 2005). Інші (треті сторони) включають консультантів (юридичних, технічних та фінансових), фінансистів (експертів із визначення

ризиків та організаційної допомоги) та публічний сектор. Для кращого розуміння державно приватного партнерства, актуальним є детальний огляд всіх його сторін, а саме державної, приватної та публічної.

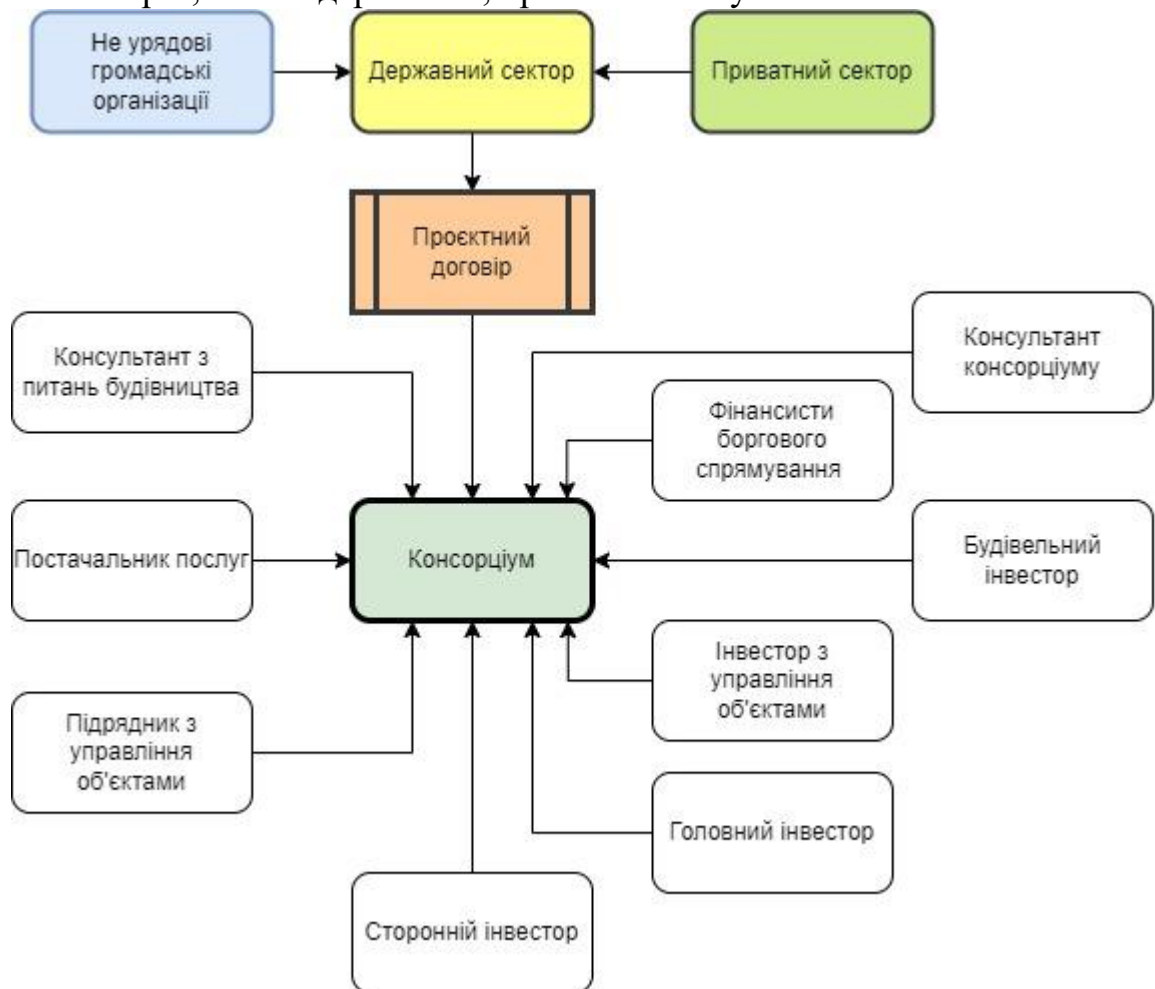

Рис. 1 Сторони проекту, що беруть участь в укладанні договору про державно-приватне партнерство

Державна роль в публічно приватному партнерстві, включає всі державні установи і відомства. Проте слід зазначити, що органи державного сектора, яким дозволено укласти договори державно-приватного партнерства, можуть різнитися у кожній країні. В загальному право підпису у таких договорах має директор державного підприємства, або призначений міністр який підписує контрактну угоду від імені державної організації (установи).

Виділимо десять основних ролей, які здійснює державний партнер/державна установа. Це концесіонер, планувальник мережі, фінансист, замовник, менеджер проекту, інспектор, контролер державно-приватного партнерства, менеджер з контрактів, захисник довкілля та представник громадськості.

Приватний партнер в публічно приватному партнерстві – це юридична особа, яка бере участь у тендері, фінансує, розробляє та експлуатує громадський об'єкт. Він може складатися з приватних фірм та забудовників. Ці фірми та забудовники об'єднуються у компанію спеціального призначення

(Estache et al. 2000). Спеціальна компанія включає фірми та розробників до яких належать: інженерно-будівельні, експлуатаційні, технічного обслуговування та юридичні компанії. Приватний консорціум зазвичай генерує кошти для проєктів державно-приватного партнерства через акціонерний та борговий капітал.

У державно-приватному партнерстві, окрім держави і приватних партнерів беруться участь: *Фінансисти*. Приватний партнер має забезпечити фінансування проєкту на етапі розроблення фінансового кошторису. Фінанси для проєкту зазвичай формуються за рахунок власних та позикових коштів. Власні кошти надходять від власників чи партнерів проєктної компанії. Пайові партнери/інвестори беруть участь у певній частині розробки проєкту державно-приватного партнерства, наприклад, у будівництві або управлінні об'єктами (Hodge and Greve, 2005). Фактично кошти акціонерного капіталу становлять невелику частину структури капіталу державно-приватного партнерства. Зазвичай вони становлять близько 1–2% від капітальної вартості проєкту. Боргове фінансування надається фінансовими установами. У деяких механізмах державно-приватного партнерства, фінансисти боргового фінансування є частиною компанії спеціального призначення, або проєктної компанія, яку створено для реалізації певного проєкту або певної мети, тому вони проявляють значну зацікавленість ходом реалізації проєкту. Боргове фінансування становить вищу частку у структурі капіталу проти акціонерного фінансування. Так, воно може досягати 80-90% від капітальних витрат проєкту;

Консультанти з операцій. Враховуючи складність та ризики проєктів державно-приватного партнерства, обом сторонам необхідно залучити консультанта з відповідними технічними, юридичними та фінансовими знаннями для надання консультаційних послуг. Таких фахівців часто називають "консультантами з операцій". По суті, перш ніж державний сектор розмістить оголошення або ініціює проєкт державно-приватного партнерства, він залучає такого консультанта для проведення детального техніко-економічного обґрунтування. Крім того, консультант допомагає державній установі у виборі відповідного приватного партнера для запропонованого проєкту. Робота консультанта з операцій закінчується після підписання контрактної угоди між сторонами проєкту (Robert & Albert, 2021). Так, приватний партнер також залучає консультанта з операцій для допомоги у проведенні переговорів за умовами контракту з державною організацією;

Громадськість. Однією із ключових зовнішніх зацікавлених сторін при організації державно-приватного партнерства є громадськість. Вона може включати профспілки, агентства захисту прав споживачів, релігійні організації, професійні асоціації та не урядові громадські організації, що займаються питаннями соціального розвитку. Для точної ідентифікації пропонується їх називати не урядовими громадськими організаціями. Вони забезпечують облік потреб і очікувань широких верств населення в розробці проєктів державно-приватного партнерства, допомагають інформувати широку громадськість про важливість розвитку громадських об'єктів на

основі державно-приватного партнерства. Крім того, не урядові громадські організації виступають за покращення якості послуг та розумну плату за користування проектами/об'єктами державно-приватного партнерства. У деяких юрисдикціях, уряди залучають не урядові громадські організації до визначення громадських об'єктів, які мають бути побудовані за схемою державно-приватного партнерства. Деякі уряди, залучають громадянські групи на стадії техніко-економічного обґрунтування, щоб отримати їхні думки та пропозиції. Слід зазначити, що у деяких країнах не урядові громадські організації відіграють значну роль, через вплив на інформування місцевого населення. Тому, вони є першою контактною точкою для багатьох державних установ, коли проекти державно-приватного партнерства мають бути розроблені у місцевій спільноті.

З огляду на викладе, структура державно-приватного партнерства поділяється на державний, приватний і громадський сектор. Кожен з них має свої функції та завдання, а сама структура може бути досить складною і включати договірні угоди між сторонами включаючи державу. Також залучають: консультантів з питань будівництва, постачальників послуг, підрядників з управління об'єктами, консультантів консорціуму, фінансистів боргового спрямування, будівельних інвесторів, інвесторів з управління об'єктами, головних інвесторів, сторонніх інвесторів тощо. Це уможливорює заключення та успішне виконання угоди по державно-приватному партнерстві.

Список використанх джерел:

Вороніна-Пригодій, Д. & Кравець, С. (2022). Регіональні особливості європейської системи державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Professional Pedagogics*, 1(24), 56-63.

Estache, A., Romero, M., & Strong, J. (2000). *The Long and Winding Path to Private Financing and Regulation of Toll Roads*. World Bank, working paper.

Hodge, G. A., & Greve, C. (2005). *The challenge of public-private partnerships: Learning from international experience*. U.K: Edward Elgar Publishing.

Robert, Osei-Kyei, & Albert, P. (2021). *International Best Practices of Public-Private Partnership*. Springer Singapore. doi: <https://doi.org/10.1007/978-981-33-6268-0>

ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Тетяна Руснак,

спеціаліст вищої категорії, старший викладач,
Державний професійно-технічний навчальний заклад
«Чернівецький професійний ліцей сфери послуг»

Анотація. У зв'язку з необхідністю професійна (професійно-технічна) освіта змушена була перейти на новий рівень використання комп'ютерних мереживних технологій. Традиційні технології навчання поступово переходять на другий рівень, поступаючись змішаній формі навчання. Перспективним напрямом модернізації змісту професійної (професійно-технічної) освіти в умовах її реформування та суспільних викликів є формування інформаційно-освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Ключові слова: професійна освіта, інформаційно-освітнє середовище, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, змішане навчання, цифрові технології.

INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE MODERN VOCATIONAL EDUCATIONAL INSTITUTION IN THE CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

Tetiana Rusnak,

Specialist of the Highest Category, Senior Teacher,
State Vocational and Technical Educational Institution
“Chernivtsi Vocational Lyceum of Services”

Abstract. Due to necessity professional (vocational) education was forced to move to a new level of use of computer networking technologies. Traditional learning technologies are gradually moving to the second level, giving way to blended learning. A promising direction of modernization of the content of professional (vocational) education in terms of its reform and social challenges is the formation of information and educational environment of professional (vocational) education.

Keywords: vocational education, information-educational environment, institution of professional (vocational) education, blended learning, digital technologies.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційної техніки, застосування її в усіх галузях, в повсякденному житті та високий рівень володіння нею підростаючим поколінням, відкритість освітніх систем, популярність електронних освітніх ресурсів, а також, віртуалізація навчальної діяльності через посилення пандемії та потреба у соціальних контактах між учасниками навчального процесу, можливість сучасної комп'ютерної техніки зберігати, представляти та обробляти будь-яку інформацію; зумовило її використання в освітній діяльності, що сприяло переходу до нової, активної форми фіксації процесу та результатів навчально-виховної діяльності, спричинило формування й розвиток інформаційно-освітнього середовища закладу освіти.

Зміни, які відбулися в суспільстві у 2020 році змусили професійно-технічну освіту замінити підходи до системи освіти.

У зв'язку з необхідністю професійно-технічна освіта змушена була перейти на новий рівень: на використання комп'ютерних мереживних технологій, з метою розвитку сучасної системи дистанційної освіти, електронного навчання, мобільного навчання, які ефективно використовуються для різноманітних форм навчання.

В зв'язку з розвитком електронного навчання визначився новий напрям – змішане навчання (ЗН). Саме тому, в усьому світі відбувається стрімкий розвиток індустрії зі створення програмних комплексів електронного навчання різної спрямованості, в тому числі систем доставки контенту, організації та управління навчанням, які об'єднують у собі інструменти адміністрування, комунікацій, оцінювання рівня знань, розробки навчальних платформ та курсів.

Тому традиційні технології навчання поступово переходять на другий рівень, а першість переходить до змішаної форми навчання. Даний вид навчання є одним із перспективних напрямків розвитку освіти в сучасному світі.

Як показала практика, «змішане навчання» – це вміння поєднати інноваційні технології з традиційним навчанням з дотриманням переваг тренувальних та контролюючих завдань в мережі, при цьому використовуючи інші методи, які б покращили результат здобувачів професійно-технічної освіти; поєднання особистого спілкування і програмного навчання в єдиному освітньому просторі (Stracke. 2010). В ході «змішаного навчання» викладачі та майстри виробничого навчання вміло поєднують особисте спілкування з відповідним використанням сучасних технологій. Тобто було створене інформаційно-освітнє середовище, яке поєднує новітні інформаційні технології та сучасні педагогічні здобутки, що сприяє максимальному ефекту у навчальному процесі. Дане середовище забезпечує: інформаційно-методичну підтримку освітнього процесу; планування освітнього процесу і його ресурсного забезпечення; моніторинг ходу і результатів освітнього процесу; сучасні процедури створення, пошуку, збору, аналізу, обробки, зберігання та подання інформації; дистанційну взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Отже, такий вид навчання сприяв: підвищенню мотивації здобувачів професійно-технічної освіти; ефективності використання часу; гнучкості навчання; розширенню засобів. Під час змішаного навчання зіткнулися з недоліками, а саме: залежність від технічних засобів; відсутність безпосереднього контакту «викладач-здобувач освіти» та «майстер виробничого навчання - здобувач освіти»; відсутність групової роботи.

Ефективність використання змішаного навчання у професійно-технічному навчальному закладі забезпечується дотриманням низки принципів. Зокрема: *принцип наочності*, який передбачає зображувальні та схематичні види наочності, що можуть бути представлені в друкованому або електронному вигляді; *принцип гнучкості навчання* - засвоєння навчального

матеріалу здобувач освіти здійснює у зручний для нього час, у будь-якому місці, потрібному темпі; *принцип інтерактивності* відображає комунікативну взаємодію викладачів та майстрів виробничого навчання зі здобувачами освіти, здобувачів освіти між собою та передбачає використання традиційних та інноваційних засобів спілкування; *принцип системності й послідовності* у змішаному навчанні означає, що пізнання навчального матеріалу здобувачами освіти можливе лише у певній системі, а також у послідовному засвоєнні знань, формуванні вмінь та навичок; *принцип адаптивності* передбачає пристосування процесу змішаного навчання до пізнавальних особливостей кожного здобувача освіти.

Отже, перспективним напрямом модернізації змісту професійно-технічної освіти в умовах її реформування та суспільних викликів є формування інформаційно-освітнього середовища професійно-технічних навчальних закладів, удосконалення матеріально-технічного, психолого-педагогічного, дидактичного, комунікативного забезпечення професійно-технічного освітнього процесу, що включає засоби навчання, які базуються на нових інформаційно-комунікаційних технологіях.

Список використаних джерел:

Кухаренко, В. М. (2020). Змішане навчання: вебінар. URL: <http://www.wiziq.com/online-class/2190095-intel-blended>.

Stracke, E. (2010). A road to understanding: A qualitative study into why learners dropout of a blended language learning (BLL) environment. *ReCALL*, 19 (1), 78.

Криворот, Т, & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

ОСВІТНІЙ КОНСАЛТИНГ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Зоя Рябова,

доктор пед. наук, професор,
головний науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем
професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0001-9373-7121>

Анотація. В постійно змінюваному середовищі активізуються процеси адаптації і трансформації освітньої діяльності закладу й професійної діяльності учасників освітнього процесу. Освітній консалтинг в управлінні закладом професійної (професійно-технічної) освіти спрямований на підтримку учасників освітнього процесу через спілкування, зустрічі та сприяння ухваленню ними рішень щодо ефективного функціонування закладу освіти в умовах невизначеності.

Ключові слова: професійна освіта, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, освітній консалтинг, стан невизначеності, адаптивне управління.

EDUCATIONAL CONSULTING IN THE MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER UNCERTAINTY

Zoia Riabova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Chief Researcher of the Laboratory of Foreign Systems
of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine,

Abstract. In a constantly changing environment, the processes of adaptation and transformation of educational activities of the institution and professional activities of participants in the educational process are intensified. Educational consulting in the management of professional (vocational) education is aimed at supporting participants in the educational process through communication, meetings and assistance in making decisions on the effective functioning of the educational institution in conditions of uncertainty.

Keywords: vocational education, professional (vocational) education institutions, educational consulting, state of uncertainty, adaptive management.

Умови, в яких сьогодні працюють заклади освіти, у т.ч й заклади професійної (професійно-технічної) освіти, є умовами невизначеності. Невизначеність, за словниками, є певним сумнівом у чомусь, або недостатньою поінформованістю про вірогідність майбутніх подій. Сьогодні умови невизначеності пов'язані із воєнним станом, що характеризуються відсутністю досвіду діяльності в таких обставинах та невпевненістю в своїх діях. Ці умови активізують процеси щодо зміни філософії та пріоритетів життєдіяльності особистості. В постійно змінюваному середовищі активізуються й процеси адаптації та трансформації освітньої діяльності закладу й професійної діяльності учасників освітнього процесу.

Стан невизначеності – це певний відрізок часу, в проміжок якого відчувається невпевненість щодо майбутнього, або яким буде результат діяльності (роботи). В умовах сьогодення він характеризується тим, що відбувається організація та перебіг освітнього процесу в стані постійного оновлення як змісту так і форм та пролонгованої адаптації учасників освітнього процесу до роботи в умовах воєнного стану.

Для забезпечення продуктивного функціонування закладу освіти в умовах невизначеності необхідна певна трансформація засобів та способів взаємодії учасників освітнього процесу.

У першу чергу, відбувається трансформація системи управління закладом та її переорієнтація на адаптивні засади. Під *адаптивним управлінням*, за Г. Єльніковою, розуміють взаємоадаптацію (приспосовування) суб'єктів діяльності (учасників освітнього процесу), що відбувається внаслідок взаємовпливів на основі діалогу (полілогу). У наслідок чого формується мета діяльності, поєднуються зусилля кожного й узгодження дій для її досягнення (Yelnykova, & Ryabova, 2021).

Тобто, це такий вид управління, при якому відбувається забезпечення успішної адаптації кожного учасника освітнього процесу як до зовнішніх впливів так і до змін у внутрішньому стані як власному так і в колективному, вироблення спільної мети. На сьогодні, в умовах воєнного стану (умовах невизначеності) провідним завданням керівника закладу освіти, наскільки можливо, допомогти кожному відчувати себе в безпеці.

Одним із таких засобів, що сприятиме досягненню вищезазначеного є надання консалтингових послуг. Консалтинг (2019), від англ. consulting – консультивання, це діяльність з консультивання тих, хто потребує допомоги, або це консультація з широкого кола питань, як для професійної діяльності так і для адаптації життєдіяльності в умовах невизначеності. Загально консалтинг розуміють як діяльність з консультивання представників системи управління організацією (у т.ч. й закладом професійної (професійно-технічної) освіти) у професійній сфері. Актуальними є напрями консультивання з фінансової, комерційної, юридичної, технологічної, технічної, проєктної, експертної, освітньої чи виробничої діяльності. Провідною метою консалтингу є допомога системі управління в досягненні визначених цілей та розв'язанні поставлених завдань діяльності закладу освіти.

Підкреслимо, що освіта – це певна пізнавальна діяльність особистості щодо набуття знань, умінь, способів діяльності, певних компетентностей. Ураховуючи зазначене ми визначаємо *сутність освітнього консалтингу* як процесу спільної взаємодії надавача та отримувача послуги консультивання й ухвалення рішення щодо вирішення будь-яких питань життєдіяльності особистості, у т.ч. професійної діяльності. Основним засобом надання консультаційних послуг є проведення діагностики стану питання, що потребує вирішення (Борова, Рябова, Кравченко, & Почуєва, 2019).

Освітній консалтинг має свою класифікацію. В основному за предметом консультивання. Наприклад, це можуть бути питання

професійного розвитку в умовах невизначеності; фінансові та грантові питання, питання управління проектною діяльністю закладу тощо. Крім того, освітній консалтинг може мати підставу для класифікації за методом надання консалтингових послуг: процесне консультування (індивідуальне); експертне консультування (аудит); навчальне консультування (тренінги, семінари тощо).

Освітній консалтинг, як і будь-яка послуга, має свій продукт. В умовах невизначеності, для закладу професійної (професійно-технічної) освіти найбільш затребуваними є такі продукти консалтингових послуг: розробка стратегії діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти в умовах невизначеності; з'ясування контингенту закладу та визначення шляхів залучення споживачів послуг, що надає заклад; управління розвитком інтелектуального потенціалу закладу освіти (на основі використання технології менеджменту знань); оптимізація діяльності закладу: як розробити освітню програму закладу, яка сприятиме створенню унікального продукту діяльності; підготовка, реалізація та експертиза як інвестиційних так і грантових проектів; дослідження освітніх потреб та формування відповідних освітніх послуг; організація та супровід дуального навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти та ін.

Освітній консалтинг в управлінні закладом професійної (професійно-технічної) освіти спрямований на вирішення провідного завдання: підтримати учасників освітнього процесу через спілкування, зустрічі й сприяти ухваленню ними рішень щодо ефективного функціонування закладу в умовах невизначеності.

Список використаних джерел:

- Консалтинг (2019). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Консалтинг>
- Борова, Т. А., Рябова, З. В., Кравченко, Г. Ю., & Почуєва, О. О. (2019). *Педагогічний консалтинг: навчальний посібник*. Луцьк: Терен.
- Yelnykova, H., & Ryabova, Z. (2021). Adaptive technologies for training of specialists. *IOP Conf. Ser.: Mater. Sci. Eng.* 1031 012125. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/1031/1/012125/pdf>

УДК

КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЦЕНТРАХ КАР'ЄРИ ТА БІЗНЕСУ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Маргарита Савченко,
молодший науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України,

Анотація. Висвітлено аспекти консультування учнів з молодіжного підприємництва в центрах кар'єри та бізнесу. Розкрито шляхи реалізації активностей, які допоможуть учням пізнати себе як підприємця.

Ключові слова: молодіжне підприємництво, консультування, характеристики підприємця, мозковий штурм.

ASPECTS OF STUDENTS ADVISING ABOUT YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN CAREER AND BUSINESS CENTERS

Marharyta Savchenko,
Junior Researcher of the Professional Career laboratory,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The aspects of students advising about youth entrepreneurship in career and business centers are highlighted. Ways to implement activities that will help students learn about themselves as an entrepreneur are revealed.

Keywords: youth entrepreneurship, consulting, characteristics of an entrepreneur, brainstorming.

Освіті надається першочергове значення в ефективному функціонуванні та розвитку держави вже багато десятиліть поспіль. Певно тому в Україні триває справжній інноваційний бум, відчутний на всіх рівнях освітнього процесу, зокрема, у професійній освіті.

Сьогодні спостерігається значна популяризація підприємництва як фактору впливу на розвиток та процвітання окремих регіонів та держави в цілому. Освіта стає важливим інструментарієм у досягненні такого розвитку – створюється та розвивається все більше центрів кар'єри та бізнесу на базі ЗП(ПТ)О.

Занурення у підприємницьку діяльність починається ще у процесі навчання – створення стартапів та малого бізнесу в начальному закладі не лише відповідає теперішнім тенденціям, але й готує учнів до дорослого самостійного життя. Важливим є відкрити перед учнями багатогранний світ підприємництва з його можливостями, перспективою, особливостями, не приховуючи й труднощів. Тож здійснення консультування учнів з молодіжного підприємництва в центрах кар'єри та бізнесу є необхідним для того, щоб допомогти учням наблизитись та зануритись у процес підприємницької діяльності.

Гарна картинка підприємця, що її малюють учні при вступі до ЗП(ПТ)О, не може бути показником зацікавленості, усвідомлення та

готовності до самої діяльності, як не можна стверджувати, що людина, якій подобаються картини, хоче бути художником. Адже, підприємець – це не красива картинка, а щоденні фізичні, розумові та емоційні активності, спрямовані на досягнення чітко визначеної мети.

Тож як формується готовність учнів до молодіжного підприємництва? Вочевидь системним підходом, в процесі якого перед учнями розкривається сутність підприємництва: зрозуміння природи підприємницької діяльності, особливостей підприємницького мислення, бізнес-планування, фінансової грамотності тощо.

Метою діяльності центрів кар'єри та бізнесу є систематизація активностей щодо консультування учнів з молодіжного підприємництва. Так, учні мають знати характеристики підприємця та ідентифікувати їх у власній діяльності; усвідомлювати власну індивідуальну мету створення та розвитку підприємницької справи; вплив своєї діяльності на близьке оточення та суспільство в цілому, екологію тощо.

Пропонуємо декілька активностей, які направлять та систематизують думки учнів до пізнання себе к підприємця.

Характеристики підприємця – це складна, невичерпна тема, адже немає чіткого списку необхідних підприємцю характеристик, але є основні, які сприяють більш швидкому та ефективному розвитку підприємництва. Пропонуємо в колі майбутніх підприємців під керівництвом куратора (викладача) перерахувати та обґрунтувати такі характеристики. За результатами обговорення складається таблиця, в якій вони відображені. Щоб усвідомити власну причетність до майбутньої діяльності, учні зазначають в окремому стовпчику наявність («+») або відсутність («-») в себе характеристик підприємця. Далі пропонується глибше поринути в самоаналіз та зазначити у випадку наявності характеристики – як саме вона використовується, розвивається учнем у навчальній та позанавчальній діяльності. У випадку ж відсутності – яким чином, якими конкретними діями учень може набути і розвинути обрану характеристику.

На нашу думку, корисним також є обговорити в колі однодумців причину та мету створення конкретного обраного учнями підприємництва. За результатами обговорення скласти список важливих причин та проаналізувати – власну чи суспільну користь вони несуть. Важливо, щоб був присутній баланс між власною користю та внеском у суспільний добробут.

Для того, щоб не відкладати свою мрію на невизначений термін, учні мають занотувати щонайменше 10 пунктів до списку того, що вони роблять саме зараз для своєї майбутньої підприємницької діяльності. Це можуть бути як конкретні речі на кшталт – вивчення німецької, щоб відкрити бюро перекладів, так і більш абстрактні – тренування лідерства, але із зазначенням конкретних дій (очолення футбольної команди, волонтерство тощо).

У процесі занять учні дізнаються про інструмент мозкового штурму, постановку цілей, складання бюджету та задоволення індивідуальних потреб, при цьому вчаться співпрацювати з іншими.

Отже, навчальна група імітує реальний світ, в якому є люди із різними здібностями, характером, інтересами. Кожен має талант в тій чи іншій галузі. Тож створення активностей в центрі кар'єри та бізнесу надасть можливість кожному учню проявити та розвинути свої таланти.

Список використаних джерел:

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Радкевич, О.П. (2019). Основи інноваційного підприємства: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2 (83). с. 33-35.

Алексеева, С.В, Базиль, Л.О., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф., & Сохацька. Г.В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: «Полісся».

Базиль, Л. (2021). Підготовка майбутніх фахівців до підприємницької діяльності: реалії і перспективи. *Professional Pedagogics*, 2021. 2(23), 149–158. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.149-158>

Базиль, Л. О. (2020). Концептуальні засади підготовки здобувачів професійної освіти до підприємницької діяльності. В *Матеріали конф. Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (14 травня 2020 р.)* Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020, (с.17-24).

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ДНЗ «БОГУСЛАВСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ»

Борис Свинар,
викладач-методист історії,
Державний навчальний заклад
«Богуславський центр професійно-технічної освіти»

Анотація. Пріоритетним напрямом сучасної історичної освіти є формування й розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти, їхніх загальнонавчальних умінь і навичок та універсальних способів діяльності. З цією метою в закладах освіти всі активніше застосовуються інноваційні педагогічні технології. З огляду на це, охарактеризовано досвід використання інноваційних методів викладання історії в освітньому процесі ДНЗ «Богуславський ЦПТО».

Ключові слова: професійна освіта, інноваційні педагогічні технології, стандарти освіти, інноваційне навчання, форми навчання.

INTRODUCTION OF INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN HISTORY LESSONS IN THE BOHUSLAV CENTER OF VOCATIONAL EDUCATION

Borys Svyнар,
history teacher-methodologist,
State Educational Institution
“Bohuslav Center of Vocational Education”

Abstract. The priority of modern historical education is the formation and development of key competencies of students, their general skills and universal ways of working. For this purpose, innovative pedagogical technologies are increasingly used in educational institutions. Given this, the experience of using innovative methods of teaching history in the educational process of Bohuslav Center of Vocational Education is characterized.

Keywords: professional education, innovative pedagogical technologies, educational standards, innovative education, forms of education.

Сучасні вимоги освітніх стандартів надають можливість учням закладів професійної (професійно-технічної) освіти не тільки отримувати теоретичні знання, а й шукати шляхи практичного застосування їх у повсякденному житті. Знання не заради знань, а знання – для збагачення життєвого досвіду.

За останні роки у підходах викладання дисциплін соціально-гуманітарного профілю відбулися значні зміни. В першу черга це стосується методології викладання, застосування інноваційних технологій навчання, що спрямовано на розвиток здатностей учнів до спільної освітньої діяльності.

Інноваційне навчання – це новий ступінь у процесі освіти, новий погляд на дидактичний процес, коли переосмислюються відносини викладача та учня. Основною метою освіти стає особистісно-діяльнісний підхід до кожного учня в процесі навчання, коли творчість та зацікавленість стають необхідністю на занятті.

Нетрадиційні методи викладання історії привертають увагу викладачів можливістю форсованого вивчення великого обсягу історичного матеріалу.

Саме цій меті служать методи та форми інтерактивного навчання, коли учні залучаються до різних форм роботи на занятті, коли вони думають про те, що роблять. Головним завданням цих методик є спроба навчити учня розмірковувати при отриманні знань, застосовувати їх у новій навчальній ситуації.

Одним із пріоритетів інноваційного навчання є групова та індивідуальна форми організації навчальної діяльності. Довіра, повага, спілкування, стимуляція почуття гідності, здатність відповідати за себе – все це головні чинники групової та індивідуальної роботи. Учень розвиває свою індивідуальність у спільному вирішенні творчих завдань, коли максимально залучається його життєвий досвід та отримані знання.

Навчання перетворюється на спілкування один з одним у процесі отримання нової інформації. У цьому освітньому процесі викладач навчає учнів новому. Одночасно він має стати посередником між учнем та навчальним матеріалом. Виходячи з цієї нової ролі, педагог має:

- використовувати різні методи представлення (мультимедійні презентації) нового матеріалу;
- використовувати завдання, які дозволяють засвоїти навчальний матеріал відповідно до досвіду учнів та рівня їх пізнавальної активності;
- надати можливість учням демонструвати свої досягнення у отриманні знань.

Усього цього можна досягти, використовуючи на заняттях активні форми та методи навчання. Використання таких форм навчання є дуже важливим тому, що вони мають великий позитивний вплив на учнів (Мокрогуз, 2007).

На уроках історії в ДНЗ «Богуславський ЦПТО» використовують групову роботу, коли учні працюють колективно, допомагаючи одне одному. Вона є найбільш ефективною формою організації навчальної діяльності. У міні-групах виконуються проєкти, обговорюються проблемні питання.

Пріоритетним напрямком сучасної історичної освіти є формування навчальних ключових компетенцій, загальнонавчальних умінь та навичок, універсальних способів діяльності. Незамінними помічниками у цьому процесі стають інноваційні технології, які дозволяють розвивати вміння класифікувати, висловлювати судження, робити висновки, розвивати навички спостереження, роботи з наявною інформацією, навички експериментування, пізнавальні здібності та потреби, навички творчого проєктування та дослідницького пошуку на заняттях з історії (Бабанов, 2000).

У ДНЗ «Богуславський ЦПТО» на уроках історії використовуємо такі технології навчання:

- інтерактивні технології (позааудиторні заходи, рольові ігри, що формують культуру дискусії, критичне мислення);

- навчання у співпраці (заняття, гурткова робота, які сприяють соціалізації та адаптації учнів);
- здоров'язберігаючі технології (екскурсії, виховний годинник, дні здоров'я, які стимулюють, активізують рухову активність, підвищують життєвий тонус організму);
- проєктні методи навчання (створення проєктних робіт у вигляді презентацій);
- дослідні методи роботи в навчанні (створення дослідних робіт та їх презентація: «Об'єднаємось, брати мої!»);
- інформаційно-комунікаційні технології (позааудиторна діяльність, яка підвищує рівень розвиненості комунікативної компетентності учнів, збільшує адаптаційні та орієнтаційні можливості учнів).

Для розвитку самостійності та творчої активності учнів при вивченні історії, а також формування навичок роботи у групі використовуємо вивчення у групах різного навчального матеріалу з подальшою презентацією та обговоренням. У межах кожної групи відбувається розподіл обов'язків між учасниками проєкту відповідно до можливостей та вподобань кожного (Сиротинко, 2003).

У навчанні звертаємо увагу на вимоги, що ґрунтуються на видах діяльності, відповідних психолого-віковим особливостям та професією за якою навчаються учні. Намагаємось здійснювати диференційований підхід до кожного учня, прагнемо допомогти розвинути особистість учня з урахуванням його нахилів, здібностей та інтересів. Це дозволяє побудувати індивідуальну освітню траєкторію кожного учня, здійснити особистісно-орієнтований підхід до навчання.

Велике значення для успішного оволодіння навчальним матеріалом має використання відео або відеоархівів. Ознайомлення учнів з новими документальними та художніми фільмами дає можливість викладачеві зробити свої заняття цікавими, насиченими та продуктивними (Пошетун, & Пироженко, 2004). Демонстрація відеоматеріалів викликає інтерес учнів, у процесі їх перегляду виникає досить стійка мимовільна увага, що обумовлено яскравістю, динамічністю, контрастністю зображення, звуковим супроводом і т.д. Саме цим пояснюється міцне запам'ятовування учнями окремих яскравих, емоційно-насичених кадрів. Утворюються передумови для формування чітких уявлень, свідомого та глибокого засвоєння знань.

Під час підготовки до роботи з відеофільмами можна скористатися декількома рекомендаціями:

- застосування відеофільмів має бути ефективним та дидактично доцільним (необхідно підібрати потрібні фрагменти, використовувати різні варіанти включення відеофільму до навчального процесу);
- необхідно враховувати психофізичні особливості учнів;
- показу відеофільму має передувати пояснення викладача.

Після перегляду учні виконують різні завдання. Це можуть бути питання до фрагментів, завдання скласти план, короткий переказ побаченого.

Використання інноваційних технологій в ДНЗ «Богуславський ЦПТО» дозволило підвищити мотивацію учнів до вивчення історії, посилити наочність викладання та активізувати діяльність їх у заняттях. Сучасні прийоми та методи роботи на заняттях з історії сприяють тому, що учні підготовлені до майбутнього життя, розуміють і критично осмислюють суспільні процеси та ситуації.

За допомогою інноваційних технологій з'являється інтерес до історії як науки, учні замислюються про перспективи її розвитку. Впровадження інноваційних технологій на заняттях з історії сприяють створенню умов розвитку особистості учня, і це є найбільш ефективним шляхом формування гармонійної особистості загалом.

Список використаних джерел:

- Бабанов, К. О. (2000). *Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі*. Запоріжжя.
- Пометун, О. В., & Пироженко, Л. (2004). *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Київ.
- Мокрогуз, О. П. (2007). *Інноваційні технології на уроках історії*. Харків: Основа.
- Сиротинко, Г. О. (2003). *Сучасний урок: інтерактивні технології навчання*. Харків, 2003. 221 с.

УПРОВАДЖЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Галина Сердюк,
аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України

Анотація. Сучасна профільна освіта не може орієнтуватися лише на інформаційний багаж знань. Ідеться про необхідність формування в учнів ключових, галузевих і предметних компетентностей. Узагальнено педагогічний досвід роботи Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді з формування дослідницької компетентності. Охарактеризовано комплекс форм дослідно орієнтованого навчання.

Ключові слова: профільна середня освіта, дослідницька технологія навчання, пізнавальна діяльність, компетентність, дослідницький підхід.

IMPLEMENTATION OF RESEARCH LEARNING TECHNOLOGY IN THE PROCESS OF PROFILE SECONDARY EDUCATION

Halyna Serdiuk,
PhD Student of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. Modern specialized education cannot focus only on the informational baggage of knowledge. It is a question of necessity of formation at pupils of key, branch and subject competences. The pedagogical experience of the Chernihiv Regional Pedagogical Lyceum for gifted rural youth in the formation of research competence is summarized. A set of forms of experimentally oriented learning is characterized.

Keywords: profile secondary education, research learning technology, cognitive activity, competence, research approach.

Динамічний освітній простір ХХІ століття спонукає до використання нових освітніх концепцій і технологій, побудованих на дослідницькому підході. Підвищення уваги до проблеми формування дослідницької компетентності учнів зумовлене тим, що сьогодні формується нове покоління інтелектуальної, творчої молоді, яка має бути конкурентоспроможною на світовому освітньому просторі. Звідси актуальність практичного використання відповідних педагогічних технологій у навчальному процесі.

Сучасна профільна освіта не може орієнтуватися лише на інформаційний багаж знань. Ідеться про необхідність формування в учнів ключових, галузевих і предметних компетентностей. Ефективним способом досягнення цієї мети є організація дослідницької діяльності учнів ліцеїв у процесі здобуття профільної середньої освіти. «Дослідницьке навчання – це така організація навчальних занять, яка передбачає створення під керівництвом викладача проблемних ситуацій і активну самостійну діяльність студентів щодо їх вирішення» (Семеріков, 2001, с. 17). Мета дослідницького навчання – «формування готовності і здатності самостійно, творчо засвоювати і перебудовувати нові способи діяльності в будь-якій

сфері життя» (Попадич, 2017, с. 224). Ідеться про набуття учнями досвіду дослідницької роботи в пізнавальній діяльності та формування компетентної, творчої особистості.

Теоретико-методичні засади застосування дослідницької технології в роботі з учнями, які здобувають профільну середню освіту, пов'язані з пізнанням нового та особистісним розвитком. «Мета застосування дослідницької технології в навчанні – набуття старшокласниками досвіду дослідницької роботи в пізнавальній діяльності; об'єднати розвиток їхніх інтелектуальних здібностей, дослідницьких умінь і творчого потенціалу й на цій основі формувати активну, компетентну, творчу особистість» (Мороз, 2012, с.22).

Узагальнення педагогічного досвіду роботи Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді з формування дослідницької компетентності показало, що організація дослідно орієнтованого навчання передбачає використання комплексу відповідних форм. Запропонована модель освіти передбачає розвиток дослідницького, творчого потенціалу учнів. Основним є розуміння значення дослідницької діяльності у вивченні кожного предмета відповідно до галузі наукових знань. Учителі визначають мету, зміст, розробляють програму навчальних досліджень, добирають завдання, орієнтуючись на розвиток дослідницької мотивації учнів, рівень сформованості відповідних умінь і навичок, забезпечують оперативний зворотний зв'язок, оцінюють результати використання дослідницької технології.

На початку 2021-2022 навчального року було проведене опитування учнів 10-х класів, у якому взяли участь 85 респондентів, які здобувають у ліцеї профільну середню освіту. Зазначимо, що в освітньому закладі навчаються учні регіону, які вступають на конкурсній основі після здобуття базової середньої освіти. Мета анкетування полягала в тому, щоб виявити ті види діяльності, до яких були долучені учні під час здобуття базової середньої освіти і які, на нашу думку, сприяли б розвитку дослідницької компетентності здобувачів освіти. Було встановлено, що в 18,8% учнів не було досвіду виконання лабораторних і самостійних завдань, контрольних робіт, які містили елементи проблемного пошуку, 70,6% не мали досвіду виконання нетипових завдань дослідницького характеру, 58,8% не брали участі в різних видах навчальної практики, що мала дослідницький характер, 61,2% – досвіду підготовки й реалізації навчальних проєктів, 67,1% – досвіду участі в предметних наукових гуртках, 85,9% – проблемних групах, секціях, 67,1% – роботі лабораторій з вивчення певної теми, 45,9% – проведенні самостійних досліджень, 91,8% – проведенні досліджень у межах творчої співпраці з іншими освітніми закладами, 87,1% – досвіду участі в науково-практичних конференціях, 65,9% – досвіду написання статей, доповідей, інших публікацій, 96,5% – підготовці й захисті науково-дослідницьких робіт Малої академії наук. Водночас з-поміж 85 респондентів 10-х класів 18,8% виявили бажання займатися науковою діяльністю, 10,6% – науково-технічною, 24,7% – навчально-дослідницькою, 37,6% – дослідницькою-

експериментальною, 11,8% – конструкторською, 28,2% – винахідницькою, 20% – пошуковою, 70,6% – поглибленим вивченням предметів.

У роботі вчителів ліцею домінують пошуковий та дослідницький підходи до засвоєння знань, умінь і навичок. Значна увага приділяється участі учнів у науково-дослідницькій роботі Малої академії наук України. Чільне місце займає проєктна діяльність, яка сприяє розвитку інтелектуального і творчого потенціалу у. Активно реалізується практика залучення кожного учня до олімпіадного руху, конкурсних змагань, наукових гуртків, товариств, творчих лабораторій, клубів, науково-практичних конференцій, семінарів, зльотів, наукових читань, навчальних екскурсій, дослідницьких маршрутів. Навчальна практика, під час якої учні реалізують прагнення до наукового пошуку, набувають дослідницьких умінь, проходить у формі літніх інтелектуальних шкіл.

Зазначимо, що систематичне використання дослідницької технології в освітню практику сприяє формуванню в учнів ліцеїв, які здобувають профільну середню освіту, дослідницької компетентності, забезпечує високий рівень дослідницьких умінь і навичок, розуміння важливості ролі досліджень в удосконаленні знань. Перспективи подальших розвідок убачаємо у формуванні дослідницької компетентності, пошукової активності учнів ліцеїв засобами технології дослідницького навчання.

Список використаних джерел:

Семеріков, С.О. (2001). *Активізація пізнавальної діяльності студентів при вивченні чисельних методів у об'єктно-орієнтованій технології програмування: автореф.* Кандидат наук. Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова.

Попадич, О.О. (2017). Дослідницьке навчання як засіб формування виробничих функцій майбутнього педагога вищої школи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 1, 223-226.

Мороз, П.В. (2012). *Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник.* Київ: Педагогічна думка.

ПРОФІЛАКТИКА НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Наталія Сиско,

канд. психол. наук,

завідувач лабораторії Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації
інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

Анотація. Формування безпечного і здорового освітнього середовища у закладі професійної (професійно-технічної) освіти вимагає вирішення низки проблем, у тому числі пов'язаних із запобіганням вживання учнями шкідливих для здоров'я речовин. Індивідуально-психологічне консультування, як процес спеціально організованого спілкування зі здобувачами освіти, дає змогу досліджувати й прояснювати їхні життєві ситуації, актуалізувати додаткові сили та здібності для конструктивного виходу зі складних життєвих обставин.

Ключові слова: професійна освіта, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, профілактика шкідливих звичок, психологічна просвіта, індивідуально-психологічне консультування.

PREVENTION OF DRUG ADDICTION OF STUDENTS OF VOCATIONAL (TECHNICAL AND TECHNICAL) EDUCATION INSTITUTIONS

Nataliia Sysko,

Candidate of Psychological Sciences,

Head of the Laboratory of the

Scientific and Methodical Center of Vocational Education and Advanced Training of
Engineering and Pedagogical Workers in Khmelnytsk Oblast

Abstract. Creating a safe and healthy educational environment in a professional (vocational) education institution requires solving a number of problems, including the prevention of the use of harmful substances by students. Individual psychological counseling, as a process of specially organized communication with students, allows you to explore and clarify their life situations, to update additional strengths and abilities for a constructive way out of difficult life circumstances.

Keywords: professional education, institution of professional (vocational) education, prevention of bad habits, psychological education, individual psychological counseling.

Формування безпечного і здорового освітнього середовища у закладі професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) вимагає вирішення низки проблем, у тому числі пов'язаних із запобіганням вживання учнями тютюну, алкоголю, наркотичних засобів, інших речовин із психоактивною дією, унеможливлення їх розповсюдження та вживання в закладі освіти та на прилеглих до нього територіях (Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі, 2020).

Україна з 1995 року бере участь у міжнародному дослідницькому проєкті «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин» (ESPAD: The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs). До опитування 2019 року в Україні було залучено 8509 учнів/студентів віком 14-17 років зі 260 закладів освіти, серед яких були учні 9-11 класів закладів загальної середньої освіти, учні I-II курсів ЗП(ПТ)О та студенти I-II курсів закладів фахової передвищої освіти (Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні, 2019).

За даними 2019 року 18% опитаних підлітків повідомили про те, що вони хоча б один раз в житті вживали яку-небудь з наркотичних речовин. 8,7% підлітків 14-17 років зазначили досвід вживання марихуани протягом життя: 10,7% серед хлопців та 6,8% серед дівчат. Результати опитування засвідчили, що досвід спроби вживання наркотичних речовин збільшується з віком та більш поширений в обласних центрах. Вживання психоактивних речовин залишається більшою мірою поширеним серед учнів закладів П(ПТ)О (Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються, 2019).

Зважаючи на високий рівень поширення вживання наркотичних речовин серед учнівської молоді пропонуємо авторську систему психологічних засобів профілактики наркотичної залежності учнів ЗП(ПТ)О, яка включає психологічну просвіту, індивідуально-психологічне консультування і профілактично-розвивальний тренінг (Каспрік, 2012).

Психологічна просвіта – цілеспрямований процес, що вибудовувався із взаємопов'язаних кроків. Запроваджений покроковий підхід у здійсненні психологічної просвіти, структурний і функціональний взаємозв'язок її складових, використання логічно впорядкованих засобів психологічного впливу, а також оволодіння прийомами налагодження контактної взаємодії та реалізації вимог особистісного підходу, створюють у своїй сукупності науково-методичну основу цього етапу профілактики наркотичної залежності. Психологічна просвіта сприяє трансформуванню отриманих знань про шкоду наркотиків у переконання щодо їх загрози здоров'ю та щасливому особистому життю, успішному майбутньому. Інформація формуючого психологічного впливу має спрямовуватись на усвідомлення учнями ЗП(ПТ)О цінності власного успішного розвитку, самореалізації (Каспрік, 2012).

Індивідуально-психологічне консультування, як процес спеціально організованого спілкування з учнями, дає змогу досліджувати й прояснювати їхні життєві ситуації, актуалізувати додаткові сили та здібності для конструктивного виходу зі складних життєвих обставин і, таким чином, набути відпірності до наркотизації. Критеріями ефективності індивідуально-психологічного консультування виступають: якість довірчого контакту (чи долається комунікативний бар'єр, чи існує психологічний резонанс та порозуміння); кількість інсайтів (нових думок та переживань, які отримував

учень у процесі розмови); консультативна стимуляція (чи відчувалась психологічна напруга серйозної психологічної роботи) (Каспрік, 2012).

Профілактично-розвивальний тренінг, як один із психологічних засобів профілактики наркотичної залежності учнів ЗП(ПТ)О, сприяє: особистісному зростанню; формуванню самоусвідомленості власної особистості; розвитку ресурсів психологічного подолання проблем; формуванню здатності до безконфліктного спілкування, розпізнаванню маніпулятивних форм поведінки; формуванню навичок протистояння соціальному тиску, стресам; підвищенню здатності особистості до самопрофілактики та самореалізації в динамічному соціальному середовищі (Каспрік, 2012).

Отже, впровадження пропонованої системи психологічних засобів профілактики наркотичної залежності учнів ЗП(ПТ)О, що включає психологічну просвіту, індивідуально-психологічне консультування і профілактично-розвивальний тренінг сприятиме формуванню безпечного і здорового освітнього середовища у навчальному закладі.

Список використаних джерел:

Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі (2020). URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/195/2020>.

Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні: за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD» (2019). URL: http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/B_Report_ESPAD_2019_Internet.pdf

Каспрік, Н.М. (2012). Психологічні засоби профілактики наркотичної залежності учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2(18). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_2_18

Криворот, Т, & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Олександр Слободяник,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України

Анотація. Обґрунтовано актуальність інтеграції закладів професійної (професійно-технічної) освіти із ринком праці. Означено окремі підходи до розуміння поняття «державно-приватне партнерство». Запропоновано заходи щодо розвитку системи державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, професійна (професійно-технічна) освіта, партнерство і співробітництво.

THE ROLE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION

Oleksandr Slobodianyuk,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher of the Laboratory
of Foreign Systems of Vocational Education and Training
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The relevance of the integration of vocational (vocational) education institutions with the labor market is stated. Some approaches to understanding the concept of "public-private partnership" are identified. Measures to develop a system of public-private partnership in the field of vocational (technical) education are proposed.

Keywords: public-private partnership, professional (vocational) education, partnership and cooperation.

Сучасна система професійної (професійно-технічної) освіти (далі: П(ПТ)О) має дуже швидко й якісно реагувати на динамічний економічний та технологічний розвиток суспільства. Тенденції розвитку економіки України, суттєво впливаючи на процес формування та модернізації системи П(ПТ)О, ставлять перед закладами П(ПТ)О нове завдання – готувати висококваліфікованих фахівців відповідно до запитів роботодавців. Окрім вирішення проблем економічного плану, це дозволить підвищити як соціальний статус, так і соціальну захищеність випускників, забезпечить професійний та особистісний розвиток майбутніх кваліфікованих робітників. У цих умовах особливого значення набувають питання визначення актуальних напрямів інтеграції закладів П(ПТ)О з виробничими структурами, що істотно повинно впливати на якість підготовки конкурентоспроможних випускників, затребуваних на ринку праці.

Одним із основних напрямів трансформації національної системи П(ПТ)О на сучасному етапі є її подальше реформування щодо розвитку

співпраці закладів П(ПТ)О з приватними партнерами. Дієвим засобом підвищення ефективного функціонування державних закладів П(ПТ)О є розвиток партнерських відносин держави та бізнесу, що дозволить залучити для стабільного розвитку цих закладів додаткові ресурси, інвестиції. У такій системі відносин відбувається об'єднання ресурсів і потенціалу держави і бізнесу, що сприяє підвищенню ефективності використання наявних ресурсів, розподілу ризиків та відповідальності між державним і приватним секторами та їх мінімізація.

Останнім часом спостерігається стійке зростання встановлення партнерських відносин бізнесу та держави, підкріплених взаємною мотиваційною метою, що зумовлює можливості ефективної взаємодії. Закордонний та вітчизняний досвід показує, що успішний соціально-економічний розвиток держави не може здійснитися без взаємодії всіх її учасників: бізнесу, держави та суспільства, тобто без реалізації державно-приватних проєктів.

Виникає необхідність активної взаємодії держави та бізнесу при розробленні та реалізації масштабних програм та проєктів, спрямованих на вирішення актуальних соціально-економічних проблем. Ключовими перевагами такого партнерського співробітництва є залучення додаткових фінансових засобів та інших ресурсів для підвищення гнучкості та ефективності розвитку П(ПТ)О.

Одним із способів залучення приватного бізнесу в сферу освіти, зокрема у П(ПТ)О є державно-приватне партнерство (далі – ДПП). На даний час гострою є потреба створення дієвої концепції державно-приватного партнерства між приватним бізнесом і освітою в Україні та практичного її застосування. Підвищена увага до даної проблеми вимагає детального аналізу проблем і перспектив взаємодії держави та бізнесу в процесі інвестування в інноваційну освітню діяльність.

Державно-приватне партнерство у світовій практиці трактується у різнорівнево: з однієї сторони, – це система відносин держави й бізнесу, що широко використовується як інструмент економічного й соціального розвитку на міжнародних, національних, регіональних, місцевих рівнях; а з іншої – це конкретні проєкти, реалізовані спільно державними органами й приватними компаніями на базі об'єктів державної й комунальної власності.

Аналіз наукових праць засвідчує, що термін «державно-приватне партнерство» відтворює сутність відносин органів державної влади та приватних партнерів. На думку Н. Дутко (2020), цей підхід не враховує механізм залучення громадянських інститутів у соціальній, політичній, економічній сферах суспільної діяльності, який є дуже важливий для впровадження ДПП та розвитку громадянського суспільства.

Впровадження ДПП ведеться в країні не системно, адже увага зосереджується в основному на законодавчих питаннях, не приділяючи належної уваги економічним і соціальним проблемам, механізму функціонування та регулювання такого партнерства. ДПП має комплексний,

інституціональний характер і повинно досліджуватись на основі системного підходу.

Для становлення, ефективного функціонування та розвитку системи державно-приватного партнерства необхідно вжити наступні заходи на державному рівні:

1) проаналізувати сучасний стан розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти у вітчизняній та зарубіжній практиці.

2) розробити концепцію розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти України, яка буде включати в себе цілі, завдання, принципи, механізми та інструменти;

2) створити чітко продуману, науково обґрунтовану довгострокову стратегію розвитку ДПП, яка, в тому числі, буде включати етапи розвитку ДПП;

3) розробити модель розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти України.

ДПП є потенційним інструментом соціально-економічного розвитку держави та підвищення конкурентоспроможності України на світовому рівні.

Таким чином, діяльність у рамках розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О повинна мати комплексний, системний та довготривалий характер, здійснюватися відповідно до пріоритетів того регіону, на території якого вона реалізується. Суб'єкти господарювання, установи та влада повинні стати партнерами та спільно розробляти необхідні програми та проекти співпраці.

Список використаних джерел:

Бородієнко, О. (2021, вересень-жовтень). Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації. *Педагогічна газета України*, 5 (285).

Вороніна-Пригодій, Д. & Кравець, С. (2022). Регіональні особливості європейської системи державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Professional Pedagogics*, 1(24), 56-63.

Дутко, Н. Г. (2020). *Державно-приватне партнерство: перспективи розвитку. Інвестиції: практика та досвід*. 4, 109-114.

Дьоміна, І.О. (2021). Державно-приватне партнерство як механізм розвитку сфери освіти в Україні в умовах децентралізації та глобалізації. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*, 32 (71), 2, 52-58.

Радкевич, В. О., Бородієнко, О. В., & Кравець, С. Г. (2021). Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу): науково-аналітичні матеріали. Київ: ТРОПЕА.

УДК
**ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В
УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

В'ячеслав Супрун,

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту освіти та права
Центрального інституту післядипломної освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3117-5834>

Анотація. Розглядаються концептуально-понятійні основи сутності провадження державно-приватного партнерства в професійній освіті в сучасних умовах модернізації освіти України. Акцентовано увагу на моделях державно-приватного, соціального, міжсекторального партнерства закладів та установ освіти з місцевими органами виконавчої влади та самоврядування, бізнесом та громадськістю. Охарактеризовано державно-приватне партнерство закладів професійної освіти із сучасним виробництвом у процесі підготовки конкурентоздатного фахівця та впровадження інноваційних педагогічних та виробничих технологій.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, взаємодія, співпраця, навчально-практичні центри, роботодавці, ринок праці, конкурентоздатність.

**IMPLEMENTATION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN
CONDITIONS OF MODERNIZATION OF VOCATIONAL EDUCATION OF UKRAINE**

Vyacheslav Suprun,

Ph.D. of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Education and Law Management
Central Institute of Postgraduate Education
SHEI "University of Education Management",
Kyiv, Ukraine

Abstract. The conceptual and conceptual bases of the essence of public-private partnership in vocational education in modern conditions of modernization of education in Ukraine are considered. Emphasis is placed on the models of public-private, social, intersectoral partnership of educational institutions with local executive bodies and self-government, business and the public. The public-private partnership of vocational education institutions with modern production in the process of training a competitive specialist and the introduction of innovative pedagogical and production technologies is characterized.

Keywords: public-private partnership, interaction, cooperation, training and practice centers, employers, labor market, competitiveness.

Цілком очевидно, що сучасних умовах партнерські стосунки між різними соціально-економічними об'єднаннями є одним із шляхів підвищення ефективності їхньої діяльності. Партнерство розглядається як взаємовигідні відносини між двома або більше організаціями, кожна з яких при цьому зберігає свою незалежність і самостійність.

Водночас, міцність створеної системи партнерства залежить від добровільної згоди всіх сторін дотримуватися ряду принципів, серед яких:

1. Принцип суб'єктності: всі сторони є суб'єктами відносин, які добровільно об'єдналися в ім'я спільної мети;

2. Принцип балансу інтересів: кожна сторона в рівній мірі зацікавлена в іншій, незважаючи на можливі розбіжності в одержуваних і віддаваних благах (матеріальних, соціальних, символічних і т. д.);

3. Принцип інституційної участі: партнерство створюється не між особистостями, а між організаціями, відповідно, особистий фактор повинен відходити на другий план.

Пошук сучасних ефективних механізмів реалізації соціальної політики в Україні сприяв можливості створення нової форми взаємовідносин – міжсекторального партнерства, на виникнення якого вплинула взаємодія трьох суспільних секторів: державного, бізнес-сектора та громадського, – з метою мобілізації відповідних ресурсів, у якій соціальне партнерство виступає актом комунікації та взаємоз'ясування позицій партнерів. Поява нових партнерів та нових форм співпраці на соціально-інституціональному ринку праці дає змогу розширити предмет переговорів та змісту договорів та партнерських угод. Отже, з'являються нові інститути – організації та нові інститутин – орми, які регулюють соціально-трудова відносини за допомогою державних важелів.

Важливим інструментом регулювання соціальних конфліктів та реалізації соціальної політики є створення інституту соціального партнерства, головною метою якого є узгодження соціальних інтересів на основі соціальної справедливості між роботодавцями та працівниками за участю держави. Соціальне партнерство виступає дієвим механізмом регулювання соціально-трудова відносин і реалізується у формі соціального діалогу. В Україні створення інституту соціального партнерства ґрунтується на підставі трипартизму, де головними учасниками процесу виступають роботодавці, наймані працівники та держава.

Головними напрямками реалізації соціального діалогу є: укладення договорів і угод з урахуванням інтересів сторін, проведення консультацій, проведення переговорів між сторонами соціального партнерства, запобігання конфліктів та їх урегулювання з боку держави засобами нормативно-правової бази, участь працівників в управлінні та розподілі прибутку, спільна участь роботодавців та працівників в розподілі фондів соціального страхування, контроль за виконанням домовленостей тощо. Важлива роль відводиться державі, яка виступає гарантом прав відносин сторін та виконує функції регулювання, організації та координації. Становлення партнерських відносин між державою, бізнесом і найманими працівниками має ґрунтуватися на застосуванні такого неформального інституту, як соціальна відповідальність бізнесу, який сприяє формуванню та нарощуванню людського капіталу, зростанню ефективності мотивації працівників.

Відтак, управління розвитком людського капіталу має включати модель взаємодії інтересів держави, роботодавця, індивідуума у розширеному відтворенні людського капіталу.

Новою формою партнерства є виникнення державно-приватного партнерства, яке передбачає інституціональну та організаційну взаємодію між державою та приватним бізнесом з метою залучення додаткових джерел фінансування на взаємовигідних умовах для впровадження важливих соціальних проектів, що потребують значних обсягів інвестицій.

Надання якісних освітніх послуг, професійне самовизначення, створення нової та модернізація існуючої матеріально-технічної бази закладів та установ освіти є одним із найважливіших завдань, що стоять у сучасному суспільстві в умовах сьогодення та державно-приватного партнерства. Вирішення цього завдання є надзвичайно актуальним, враховуючи наявні застарілі виробничі та освітні технології, брак бюджетного фінансування. Активна участь усіх заінтересованих сторін, у тому числі роботодавців, у розробленні стандартів освіти та освітніх програм, формуванні державного та регіонального замовлення, зміцненні матеріально-технічної бази, а також у відновленні престижності професійної освіти та популяризації професій, спеціальностей. Доречним є здійснення підготовки кадрів на підставі програм спільної діяльності та взаємодії закладів освіти з роботодавцями шляхом створення навчально-практичних центрів як структурних підрозділів (майстерня, виробничий майданчик тощо) на базі відповідних закладів професійної освіти за галузевим спрямуванням, що концентруватимуть найсучасніші досягнення виробничих та педагогічних технологій для впровадження їх у підготовку кадрів.

Узагальнюючи викладене, ми вважаємо, що особлива роль у процесі реформування та модернізації освітньої галузі належить саме розвитку державно-приватного партнерства. Ефективність державно-приватного партнерства різних рівнів визначається реалізацією договірних зобов'язань з питань підготовки кваліфікованих працівників. Водночас, загальним критерієм ефективності державно-приватного партнерства, з нашої точки зору, є задоволення реальної потреби ринку праці та конкретних замовників підготовки кадрів. Державно-приватне партнерство стає обов'язковою умовою забезпечення якості підготовки кваліфікованих кадрів при переході на нові стандарти освіти на основі компетенцій.

Загалом можна стверджувати, що державно-приватне партнерство у сфері професійної освіти – це система відносин між державним та приватним партнерами, при реалізації яких ресурси обох партнерів об'єднуються з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород (відшкодувань) між ними, для взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі.

Найбільш активними приватними партнерами у сфері професійної освіти є компанії: «Henkel Bautechnik Ukraine», «KNAUF», а також ТзОВ «Снежка-Україна», фабрика сучасних будівельних сумішей «БудМайстер», «BOSCH», «TRIORA», «NIBKO», «HERZ Україна», ТОВ «Акватерм-Київ» та інші.

Саме, налагодження конструктивного, взаємовигідного партнерства між закладами освіти, роботодавцями та органами влади і самоврядування

дозволить не тільки залучити додаткові ресурси для розвитку системи професійної освіти, але й зробити її більш відкритою, ефективною та адекватно реагуючою на виклики сьогодення.

Список використаних джерел:

Супрун, В.В. (2015). Професійно-технічна освіта: стан, проблеми та перспективи розвитку в контексті галузевого законодавства. Бех, В. П. (ред.) *Модус державно-громадського управління освітою : монографія*. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. С.458-482.

Супрун, В. (2018). Актуальні проблеми управління розвитком професійної (професійно-технічної) освіти України». *Професійно-технічна освіта*, 3(80), липень–серпень–вересень, 15-17.

Супрун, В.В., & Максимчук, В.В. (2017). Публічне управління та адміністрування розвитку професійної освіти і навчання в Україні. *Scientifical Journal Virtus*, 14, 190-196.

УДК

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Яна Ткачова,
молодший науковий співробітник
науково-організаційного відділу
Інституту професійної освіти НАПН України

Анотація. Реалії сьогодення вимагають від майбутніх фахівців не лише професійної стійкості в умовах конкурентного ринку праці, а й готовності до зміни вектору професійної діяльності. Вкрай важливим у професійному зростанні соціального педагога є реалізація особистісного потенціалу, що відбувається за умови усвідомлення ним значення власного потенціалу, й завдяки виконуваний професійній діяльності сприяє подальшому розвитку особистісних якостей. Водночас невід'ємним атрибутом процесу професійного зростання особистості є кризові явища. Ступінь усвідомлення особистістю криз – індивідуальний і залежить від природи і перебігу кризової ситуації.

Ключові слова: професійна освіта, соціальний педагог, професіоналізм, професійна діяльність, професійна криза.

SOCIO-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PREVENTION OF CRISIS PHENOMENA OF PROFESSIONALIZATION OF SOCIAL PEDAGOGISTS OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Yana Tkachova,
Junior Research Fellow
scientific and organizational department
Institute of Vocational Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Abstract. The realities of today require future professionals not only professional stability in a competitive labor market, but also readiness to change the vector of professional activity. Extremely important in the professional growth of a social educator is the realization of personal potential, which occurs when he is aware of the importance of their own potential, and through their professional activities contributes to the further development of personal qualities. At the same time, crisis phenomena are an integral attribute of the process of professional growth of a person. The degree of personal awareness of crises is individual and depends on the nature and course of the crisis situation.

Keywords: professional education, social pedagogue, professionalism, professional activity, professional crisis.

Рушійною силою професійного зростання людини є кризи, вихід із яких дає змогу привести у відповідність можливості, потреби суб'єкта діяльності і вимоги конкретних умов навчально-професійної діяльності.

Труднощі процесу професійного зростання особистості можуть бути викликані не лише віковими змінами психічних функцій, суперечностями професійного розвитку, а й необхідністю брати участь у навчально-професійних конфліктах, зокрема, в опануванні нових форм організації праці.

Кризи професійного зростання часто супроводжуються нечітким усвідомленням людиною недостатнього рівня набутих компетентностей і, як наслідок, виникненням почуття професійної безпорадності.

Подолання криз професійного зростання і розв'язання відповідних внутрішньо-особистісних конфліктів може бути стимулом для професійного розвитку майбутнього соціального педагога (йдеться про конструктивне вирішення конфлікту). Однак спосіб вирішення конфлікту і власне сам конфлікт можуть бути і деструктивними, якщо у людини руйнуються важливі особистісні якості, набутий авторитет, статус, знижується професійна ефективність фахівця, а ставлення до праці і життя в цілому стає більш негативним, цинічним, байдужим.

На підставі повноти професійного досвіду та особливостей його використання виділяють такі стадії для професійного зростання особистості щодо опанування людиною однією професією (Е. Климов):

Оптанти людина, яка вибирає професію, кар'єру; це потенційний суб'єкт праці. Типові проблеми цієї стадії: прийняття рішень у ситуації невизначеності, вибір не тільки професії, закладу для здобуття професійної освіти, а й способу життя, пов'язаного з майбутньою професією.

Адепти людина, що навчається у закладі вищої освіти, опановує основи професійних знань і умінь, а також привласнює систему професійних цінностей, властиву для спільноти професіоналів. Типові проблеми цієї стадії пов'язані з удосконаленням програми і методів професійного навчання, підходів у рамках професійного виховання.

Адаптанти людина, яка перебуває на початку самостійної професійної діяльності і змушена пристосуватися до трудового колективу та організаційної культури установи (соціальна адаптація), до складнощів професійних завдань і ситуацій (професійна адаптація), до своєї професійної ролі, її включення в систему особистісних смислів, потреб і мотивів, що може зажадати змін і себе, своєї системи цінностей, способу «Я» (особистісна адаптація).

Інтернали людина, котра опанувала професійні завдання середнього рівня складності. Цей період може тривати досить довго і не перейти в стадію «майстри», оскільки не всі фахівці схильні до щоденного виконання складних завдань. У цей період можуть проявитися суперечності, конфлікти, кризи розвитку.

Майстри людина, яка опанувала вершинами професійної майстерності, вміє виконувати найскладніші професійні завдання. На цій стадії актуальні проблеми професійного розвитку, зумовлені кризами, протиріччями, можливі прояви професійної дезадаптації.

Авторитети людина, яка досягла кваліфікації майстра і, крім того, що володіє неформальними лідерськими якостями, вміє переконувати, впливати на колег у процесі здобуття професійної освіти чи підвищення кваліфікації (подальшого навчання).

Наставники людина, яка володіє вершинами майстерності і має потребу передати свій досвід іншим людям, реально здійснює роль викладача у ставленні до студентів.

Кризи можуть бути короткочасними, бурхливими, динамічними або повільними, без яскраво виражених змін професійної поведінки. У будь-

якому випадку вони породжують психічну напруженість, незадоволеність соціально-професійним середовищем, собою.

Часто кризи відбуваються без яскраво виражених змін професійної поведінки. Однак перебудова смислових структур професійної свідомості, переорієнтація на нові цілі, корекція соціально-професійної позиції готують особистість до зміни професійної біографії.

Кризи в професійному розвитку – явище нормативне. Вони є доленосними моментами в життєдіяльності майбутнього соціального педагога. Знання психолого-педагогічних механізмів, закономірностей і особливостей кризових явищ дозволить враховувати і конструктивно долати їх. Кризи не можна ігнорувати, не помічати. Відхід від них загрожує особистості професійною дезадаптацією, крахом професійних надій.

Кількість виділених криз багато в чому залежить від соціально-професійної спрямованості, активності особи. Людина, яка цікавиться своїм внутрішнім світом, прагне пізнати себе і, як внаслідок, цього може виникнути почуття незадоволеності, потреба проаналізувати більшу кількість кризових явищ своєї професійної біографії. Якщо ж особистість намагається ігнорувати кризи, то частішими є випадки краху професійних надій, усвідомлення неспроможності професійної біографії.

Кризи обумовлюються низкою факторів: поступовими якісними змінами способів виконання діяльності, соціально-професійною активністю особи, соціально-економічними умовами життєдіяльності, віковими психофізіологічними змінами, а також повним поглинанням професійною діяльністю. Однак на будь-якій стадії професійного становлення як фактор, причина виникнення кризи є соціально-професійна активність.

Саме почуття постійної незадоволеності собою, пошук нових форм і способів самореалізації в навчально-професійній діяльності особистості неминуче приводять людину до протиріччя з реальністю, породжують конфлікт з самим собою.

Переживання кризи викликає перебудову психологічної структури особистості, зміна соціально-професійної спрямованості. Породжуючи психічну напруженість, кризи стимулюють професійний розвиток особистості. Переживаючи кризу, особистість, як правило, піднімається на більш високий рівень професійного розвитку.

Людина, яка знаходиться в постійному пошуку нових способів виконання діяльності, підвищувати свою знання, який прагне реалізувати себе в роботі, має більше шансів на успішне подолання криз. До деструктивного виходу з кризи відносять пошук реалізації себе поза професійною діяльністю (в побуті, в хобі тощо), а також появу професійно небажаних якостей особистості. Якщо при конструктивному виході з кризи професійно небажані якості долаються особистістю, то при деструктивному вони стають все більш вираженими.

Подолання кризових явищ вимагає від особистості професійного вчинку і психолого-педагогічного компетентного ставлення до себе. Не кожна особистість може самотійно знайти конструктивний вихід із кризи.

Висока психічна напруженість, негативні емоції, пасивне ставлення до себе, занижена самооцінка часто призводять до деструктивного професійної поведінки.

Отже, кризи можуть бути короткочасними, динамічними чи повільними, без яскраво виражених змін професійної поведінки. У кожному випадку вони породжують психічну напруженість, незадоволеність соціально-професійній середовищем, собою. Але кожна криза має позитивні сторони: тільки в цей період – період кризи – фактор середовища дає ефект «все або нічого»! Таким середовищем для майбутнього педагога є заклад вищої освіти – фактор соціалізації. Криза – це загострення протиріч, а саме протиріччя – рушійна сила розвитку: людина відштовхується від неусвідомлюваної залежності, набуває самості. Це дає можливість краще пізнати себе, що і є основою та умовою подальшого розвитку «Я».

Список використаних джерел:

Базиль, Л. О. (2017). Професійно-кар'єрне зростання педагогів професійної школи в умовах ринкової економіки: концептуально-світоглядні аспекти. У: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, & В. О. Радкевич (Ред.), *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : тези ІХ міжнар. наук.-практ. конференц., м. Хмельницький, 9 – 10 листопада*, (с. 74-76).

Климов, Е. А. (2004). *Психология профессионального самоопределения*, Академия.

Сидоренко, В. К., & Харламенко, В. Б. (2000). Системний підхід до визначення компонентів профорієнтаційної роботи з молоддю. *Науковий вісник Національного аграрного університету*, 30, 230-237.

ПРОФТЕХОСВІТЯНИ ТА РОБОТОДАВЦІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ ТРАНСФОРМУЮТЬ ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ РЕГІОНУ

Сергій Федоренко,

методист,

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти
у Дніпропетровській області

Анотація. Для системи професійної (професійно-технічної) освіти Дніпропетровської області актуальним є завдання задоволення запиту роботодавців на кваліфіковані робітничі кадри. Вирішення цієї проблеми потребує зміцнення співпраці з соціальними партнерами, без допомоги яких важко забезпечити якісну підготовку робітників для сучасної регіональної економіки. Охарактеризовано один із шляхів державно-приватного партнерства, яким є взаємодія закладів професійної (професійно-технічної) освіти області з Федерацією організацій роботодавців Дніпропетровщини, що об'єднує 18 галузевих і територіальних організацій роботодавців.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, роботодавець, трансформування освіти, міжнародні проекти, представники освіти.

VOCATIONAL EDUCATORS AND EMPLOYERS OF DNIPROPETROVSK OBLAST TRANSFORM THE PROFESSIONAL EDUCATION OF THE REGION

Serhii Fedorenko,

Methodist,

Educational and Methodical Center of Vocational Education in Dnipropetrovsk Oblast

Abstract. For the system of professional (vocational) education of Dnipropetrovsk oblast, the task of satisfying the demand of employers for qualified workers is relevant. Solving this problem requires strengthening cooperation with the social partners, without whose help it is difficult to ensure quality training of workers for the modern regional economy. One of the ways of public-private partnership, which is the interaction of professional (vocational) education institutions of the region with the Federation of Employers' Organizations of Dnipropetrovsk oblast, which unites 18 sectoral and territorial organizations of employers.

Keywords: professional (vocational) education, employer, education transformation, international projects, representatives of education.

Головне завдання професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) Дніпропетровського області – задоволення запиту роботодавців на кваліфіковані робітничі кадри. Вирішення цієї проблеми сприяє співпраця із соціальними партнерами, які є важливими в системі формування сучасного робітника для економіки регіону.

З ціллю залучення роботодавців – замовників кадрів, підприємців, галузевих профспілок, органів місцевого самоврядування, учнівського та студентського самоврядування у вирішенні проблемних питань П(ПТ)О, створення сприятливого середовища для подальшого розвитку функціонують 7 фахових рад за галузевим спрямуванням.

Одним із шляхів державно-приватного партнерства є партнерство та взаємодія П(ПТ)О із Федерацією організацій роботодавців

Дніпропетровщини (далі – ФОРД, Федерація), яка об'єднує 18 галузевих та територіальних організацій роботодавців із загальною чисельністю працівників підприємств – членів організацій роботодавців, що входять до складу ФОРД в кількості 323 тис осіб.

Співпраця навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області (далі – НМЦ ПТО), закладів П(ПТ)О із Федерацією дала можливість пізнати досвід Німеччини, яка має високоефективну систему освіти та забезпечує сталу підготовку кваліфікованих молодих фахівців, які навчаються з орієнтацією на наявні потреби підприємств.

З 2018 року в області реалізується глобальний українсько-німецький проекту «Розвиток соціального діалогу в Дніпропетровському регіоні», який запроваджено ФОРД разом німецькою організацією роботодавців —NORDMETALL| землі Мекленбург Передня Померанія за підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини (далі – Глобальний проект).

В рамках цього Глобального проекту узгоджені дії та план заходів проекту – «ЕХАМ- Дніпро» «Зовнішнє управління професійною освітою. Впровадження елементів дуального навчання в професійно-технічну освіту на Дніпропетровщині. Досвід Німеччини» (далі – Проект «ЕХАМ-Дніпро»), який включає питання:

- широке впровадження в практику роботи ЗП(ПТ)О регіону елементів дуального навчання;
- розробка нових професійних стандартів професій з наповненням їх компетенціями, за якими ведеться навчання в Німеччині;
- розвиток наставництва на виробництвах регіону;
- профорієнтація, в тому числі за програмами «Школа економіки» для старшокласників та «MINIPHINOMENTA» для учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл.

В ході реалізації Проекту «ЕХАМ-Дніпро»:

підготовлені перші п'ять українських експертів, які підтвердили свою компетентність і офіційно сертифіковані в Німеччині для інформування і сприяння роботодавців з впровадження елементів дуальної системи підготовки кадрів;

організовано дистанційне навчання організаторів впровадження дуальної форми здобуття освіти на виробництві (в 2021 році підготовлено 36 організаторів дуального навчання в Дніпропетровській області та вручені сертифікати міжнародного зразка 25 представникам підприємств та 11 представникам ЗП(ПТ)О регіону;

методичною службою на замовлення ФОРД напрацьовано Посібник для організаторів та наставників здобувачів П(ПТ)О в умовах виробництва із застосуванням елементів дуальної форми здобуття освіти.

Проведено опитування 150 роботодавців семи новостворених районів області щодо їх задоволення співпрацею із 53 державними ЗП(ПТ)О. Результати анкетування використано в ході підготовки Стратегії розвитку

професійної освіти області до 2027 року та при формуванні регіонального замовлення на 2022 рік.

На базі Дніпровського центру професійно-технічної освіти, в рамках проекту «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України» на національному рівні та з метою застосування німецької методики навчання фахівців обробки металів з 1 вересня 2021 року організовано навчання за експериментальним навчальним планом групи за професією «Токар» з наповненням його в обсязі 30% загального змісту навчанням компетенціями, за якими ведеться навчання фахівців з металотехніки в Німеччині.

Ці компетенції увійшли до професійного стандарту «Верстатник широкого профілю», який затверджено наказом Міністерства економіки України в січні поточного року з подальшим внесенням змін до відповідного стандарту освіти.

Крім того, наказами Міністерства економіки України затверджено професійні стандарти: «Авторемонтник», «Опоряджувальник будівельний», «Машиніст дорожньо-будівельних машин», розробниками яких була Федерація.

Проведені заходи сприяли збільшенню кількості ЗП(ПТ)О із упровадження у професійну підготовку робітничих кадрів елементів дуальної форми здобуття освіти до 20 (38% від загальної кількості закладів) в співпраці з 35 промисловими та 30 малими підприємствами громадського харчування та сфери послуг за 35 професіями.

Список використаних джерел:

Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>

Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/103/98-%D0%B2%D1%80>

Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 року № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2404-17>

Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22 червня 2012 року № 5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5026-17>

Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1045-14>

Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12 січня 2012 року № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4312-17>

Вороніна-Пригодій, Д., & Кравець, С. (2022). Регіональні особливості європейської системи державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Professional Pedagogics*, 1(24), 56-63.

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ НА УРОКАХ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЗА ПРОФЕСІЯМИ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Наталія Хайтул,
викладач спеціальних предметів,
Державний навчальний заклад
«Богуславський центр професійно-технічної освіти»

Анотація. Визначальною умовою формування загальних і професійних компетенцій є активізація навчально-професійної діяльності учнів в освітньому процесі за рахунок підвищення рівня їх мотивації до професійної діяльності. З'ясовано, що формуванню загальних і професійних компетенцій сприяє самостійна робота учнів. Показано, що на уроках охорони праці дуже потрібним видом самостійної роботи є аналіз технологічних процесів і можливої небезпеки при не дотриманні правил охорони праці.

Ключові слова: професійна освіта, активні методи навчання, професійна компетентність, загальна компетентність, здобувач професійної освіти.

USE OF ACTIVE TEACHING METHODS FOR THE FORMATION OF GENERAL AND PROFESSIONAL COMPETENCIES ON LESSONS OF LABOR PROTECTION BY PROFESSIONS OF CONSTRUCTION PROFILE

Nataliia Haitul,
Teacher of Special Subjects,
State Educational Institution
“Bohuslav Center of Vocational Education”

Abstract. The defining condition for the formation of general and professional competencies is the intensification of educational and professional activities of students in the educational process by increasing the level of their motivation for professional activity. It was found that the formation of general and professional competencies is facilitated by the independent work of students. It is shown that in the lessons of labor protection a very necessary type of independent work is the analysis of technological processes and possible dangers if the rules of labor protection are not observed.

Keywords: professional education, active teaching methods, professional competence, general competence, professional education applicant.

Професійна освіта сьогодні – це процес формування та розвитку знань, умінь, навичок, необхідних занять певної професією.

Державні освітні стандарти професійної освіти, що діють, розроблені на формуванні загальних та професійних компетенцій. Формуванню загальних та професійних компетенцій сприяють активні методи навчання, які характеризуються високим ступенем активності учнів до освітнього процесу, активізують їхню пізнавальну та творчу діяльність.

До активних методів навчання відносять: дискусія, "ділова гра", метод проєктів тощо. На уроках охорони праці часто використовують метод «проблемної ситуації», під час якої пропонують перелік питань для творчого

обговорення. Особливість «проблемної ситуації» у тому, що учень повинен не слухати, а говорити. Спрямовую дискусію, ставлю питання, пропоную різноманітні шляхи вирішення, сприяю жвавому та відкритому обміну думками.

На сьогоднішній день головним завданням освіти стає підготовка випускників такого рівня, щоб, потрапляючи у проблемну ситуацію, він міг знайти кілька способів її вирішення, вибрати раціональний спосіб та обґрунтувати його.

Один із улюблених активних методів навчання для учнів є "мозкова атака" або "мозковий штурм". Ще один активний метод навчання, який використовую на уроках «Охорона праці» – це презентація, як уявлення нової або маловідомої інформації про охорону праці на будівельному майданчику. Дана технологія допомагає учням опанувати навички подачі інформації, техніку публічного виступу, вміння відповідати на запитання та виходити зі складних ситуацій (Киричук, & Прашко, 2014).

Проведення вікторини теж дозволяє не тільки перевірити в учнів наявні знання, але й виявити їх прикладний характер.

На уроках «Охорона праці» часто використовую «взаємоконтроль». Мета такого уроку – перевірка знань учнів, можливість повідомити про свої успіхи однокласникам, перебороти невпевненість у слабких учнів, розвинути мову, виховувати «Я» концепцію.

Ще один цікавий варіант – це консультанти на уроці. Для учнів ставляться цілі: поглибити розуміння та запам'ятовування пройденого матеріалу, навчитися співпраці, формувати відповідальність. Коли людина вчить інших, вона сама починає глибше розуміти матеріал і його запам'ятовувати.

Формуванню загальних та професійних компетенцій сприяє самостійна робота учнів. Велике значення для формування майбутнього кваліфікованого робітника має вміння самостійно працювати з підручником, довідником, технічною літературою з будівельної професії. Потрібно не лише навчити цьому, а й прищепити потребу постійно звертатися до книги, вміти критично ставитися до інформації.

На уроках охорони праці дуже потрібним видом самостійної роботи є аналіз технологічних процесів і можливі небезпеки при не дотриманні охорони праці (Сатановська, 2016).

Екскурсії також сприяють формуванню спільних та професійних компетенцій. Екскурсії на підприємство ТОВ «АДАМАНТ ГРУП» дають можливість учням побачити всі етапи технологічного процесу.

Значну роль для формування загальних та професійних компетенцій виконує участь наших учнів з професії «Штукатур» у конкурсах професійної майстерності різного рівня, наприклад, у конкурсах WORLDSKILLS. Так у 2021 році другому (обласному) етапі конкурсу фахової майстерності з професії "Штукатур" взяв участь Володько Павло та зайняв II місце.

Аналізуючи численні педагогічні умови, можна зазначити, що визначальною умовою формування спільних та професійних компетенцій є

активізація навчально-професійної діяльності учнів в освітньому процесі за рахунок підвищення рівня мотивації учнів до професійної діяльності. Застосування активних методів навчання дозволить педагогам поповнити методичну базу з предметів, що викладаються, а учням сприяє:

- розумінню поставлених завдань,
- планування кінцевого результату роботи;
- уміння вносити корективи до раніше прийнятих рішень;
- оцінювати свої результати;
- шукати та знаходити необхідну інформацію самостійно.

Список використаних джерел:

Сатановська, Л. (2016). Формування цінностей та ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогіка*, 1(3), 58-65.

Киричук, В., & Прашко, О. (2014). Вплив активності особистості на розвиток обдарованості. *Навчання і виховання обдарованої дитини*, 2, 31-38.

ОСВІТНІЙ КОНСАЛТИНГ – ПРІОРИТЕТНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Евеліна Царьова,
кандидат педагогічних наук,
директор ДНЗ "Хмельницький центр ПТО сфери послуг",
молодший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання
Інституту професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0001-9929-6670>

Анотація. Охарактеризовано основні вектори консалтингової діяльності ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг»: створення сприятливих організаційно-педагогічних умов організації освітнього процесу з підготовки кваліфікованого робітничого персоналу; забезпечення якісної професійної освіти кваліфікованих кадрів; створення сучасних дидактико-методичних інструментів освітнього процесу; здійснення науково-методичного супроводу професійного зростання педагогічних кадрів; сприяння побудові кар'єрної траєкторії здобувачів професійної освіти; створення іміджу закладу професійної освіти на регіональному ринку провайдерів освітніх послуг.

Ключові слова: професійна освіта, управління закладом освіти, освітній консалтинг, науково-методичний супровід, освітній процес.

EDUCATIONAL CONSULTING – PRIORITY INSTRUMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION INSTITUTION MANAGEMENT

Evelina Tsarova,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Director of Khmelnytskyi Centre for VET of Service Sector,
Junior Researcher of the Laboratory of Foreign Systems of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine,

Abstract. The main vectors of consulting activities of Khmelnytskyi Centre for VET of Service Sector are described: creation of favorable organizational and pedagogical conditions for the organization of the educational process for the training of skilled workers; ensuring quality professional education of qualified personnel; creation of modern didactic and methodical tools of the educational process; implementation of scientific and methodological support for the professional growth of teachers; assistance in building the career trajectory of professional education seekers; creating the image of a vocational education institution in the regional market of educational service providers.

Keywords: professional education, management of educational institution, educational consulting, scientific and methodical support, educational process.

В умовах освітніх трансформацій, соціальних деструкцій, переформатування освітнього процесу у змішаний режим, подолання дестабілізуючих викликів освітньої системи у період світової пандемії посилюється роль злагодженої роботи колективу закладу професійної освіти. Це стає можливим задля ефективно організованій консалтингової діяльності.

Саме освітній консалтинг є сучасним і дієвим інструментом управління закладом професійної освіти у нинішніх умовах.

У наукових візіях консалтинг розглядається як «вид інтелектуальної діяльності, завданням якого є аналіз, обґрунтування перспектив розвитку й використання технічних й організаційно-економічних інновацій з урахуванням предметної сфери та проблем клієнта» (Борова, Рябова, Кравченко, & Почуєва, 2019, с. 15), «комплекс знань, пов'язаних із науковим пошуком, проведенням досліджень, постановкою експериментів у цілях розширення й отримання нових знань, перевірки наукових гіпотез, установлення закономірностей, наукових узагальнень, наукового обґрунтування проєктів для успішного розвитку організації. Освітній консалтинг тлумачиться як процес консультування, заснований на інтелектуальній діяльності, результатом якої є сформована сукупність рекомендацій для системи освіти, що допомагають виявити проблеми, проаналізувати їх, надати рекомендації для вирішення цих проблем та сприяти їх вирішенню (Чепуренко, 2020, с.137).

Аналізуючи освітній консалтинг, ми поділяємо думку Д. Щербини (2018, с.446, 447) щодо охоплення освітнім консалтингом підготовки й експертизу методичного забезпечення освіти, підвищення кваліфікації, впровадження передового педагогічного досвіду, інноваційних проєктів, щодо суттєвого розширення ролей управлінця закладу професійної освіти при проведенні консалтингу (інформатор, консультант, модератор, тьютор, фасилітатор, медіатор, дослідник, експерт). Також можна цілком погодитися із науковими позиціями щодо дорадницького значення освітнього консалтингу як форми науково-методичного супроводу на нинішньому, що зумовлено необхідністю удосконалення професійної майстерності педагогічних працівників та отриманні якісних консультативних послуг відповідно до сучасних інноваційних процесів у галузі освіти і науки (Макаренко, 2019, с.18). Консалтинг також розглядають у контексті експертної діяльності в освітній сфері (Бондар, & Івасів, 2019, с.6), як важливий фактор ефективного функціонування й розвитку суб'єктів управління, що позитивно позначається на якості керівництва, ефективності діяльності компанії в цілому та індивідуальній продуктивності праці кожного працівника (Кравченко, & Почуєва, 2021, с.32).

Під освітнім консалтингом розуміємо надання професійно-педагогічних, рекомендаційно-коригувальних, перспективно-планувальних консультацій у системі «менеджери освіти» - «педагогічна спільнота» - «здобувачі професійної освіти» - «соціальні партнери» - «працедавці регіону».

У ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» консалтингова діяльність передбачає такі вектори:

створення сприятливих організаційно-педагогічних умов організації освітнього процесу з підготовки кваліфікованого робітничого персоналу;
забезпечення якісної професійної освіти кваліфікованих кадрів;

створення сучасних дидактико-методичних інструментів освітнього процесу;

здійснення науково-методичного супроводу професійного зростання педагогічних кадрів;

сприяння побудові кар'єрної траєкторії здобувачів професійної освіти;

створення іміджу закладу професійної освіти на регіональному ринку провайдерів освітніх послуг.

Освітній консалтинг у напрямі створення сприятливих організаційно-педагогічних умов організації освітнього процесу з підготовки кваліфікованого робітничого персоналу передбачає надання консультацій педагогам з питань оптимізації формату освітнього процесу, реалізації змісту освіти, упровадження педагогічних і виробничих інновацій, вдосконалення техніко-технологічної компоненти освітнього процесу. Консалтинг у сфері забезпечення якісної професійної освіти кваліфікованих кадрів спрямовується на взаємодію між педагогічною спільнотою та здобувачами професійної освіти стосовно побудови, коригування й реалізації освітньо-професійної траєкторії розвитку робітничих кадрів. Завдяки консалтингу у між керівництвом, педагогами, іншими зацікавленими суб'єктами (науковими спільнотами, федераціями працедавців різних галузей) здійснюється створення сучасних дидактико-методичних інструментів освітнього процесу. Ними є електронні підручники, посібники, віртуальні засоби контролю й коригування освітніх результатів здобувачів професійної освіти, цифро візовані технологічні комплекси, віртуально-імпровізовані робочі місця.

Консалтинг у здійсненні науково-методичного супроводу професійного зростання педагогічних кадрів має на меті сприяння професійному розвитку педагогів, тому він передбачає консультування адміністрацією педагогів щодо вибору останніми оптимальних форм, засобів, інструментів розширення професійно-педагогічного конструкту їх діяльності.

Сприяння побудові кар'єрної траєкторії здобувачів професійної освіти передбачає консалтингові взаємозв'язки між керівництвом закладу професійної освіти, педагогічним складом, спільнотами працедавців регіону, самими здобувачами освіти. Продуктом освітнього консалтингу у цьому напрямі є оптимальний дизайн поточно-перспективної програми побудови кар'єрного розвитку здобувачів професійної освіти.

Освітній консалтинг у межах створення іміджу закладу професійної освіти на регіональному ринку провайдерів освітніх послуг спрямовується на гарантування якісних освітніх послуг цільовим аудиторіям, популяризацію робітничих професій у потенційних середовищах, пропаганда й підтримання іміджевих позицій закладу професійної освіти на різнорівневих і багатоформатних популяризаційних, представницько-змагальницьких заходах.

Надзвичайно актуальним є Державно-приватне партнерство. Освітній заклад об'єднує зусилля з підприємствами та організаціями у напрямку системного, конструктивного та взаємовигідного співробітництва для

забезпечення високої якості професійної підготовки кадрів, залучення додаткових ресурсів для розвитку професійної освіти та її орієнтації на сучасні технічні й технологічні умови.

Отож, освітній консалтинг у ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» охоплює такі напрями, як: створення сприятливих організаційно-педагогічних умов організації освітнього процесу з підготовки кваліфікованого робітничого персоналу; забезпечення якісної професійної освіти кваліфікованих кадрів; створення сучасних дидактико-методичних інструментів освітнього процесу; здійснення науково-методичного супроводу професійного зростання педагогічних кадрів; сприяння побудові кар'єрної траєкторії здобувачів професійної освіти; створення іміджу закладу професійної освіти на регіональному ринку провайдерів освітніх послуг.

Список використаних джерел:

Боднар, О., & Івасів, О. (2019). Специфіка розвитку експертно-консультативної діяльності в умовах модернізації освіти. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 34, 3-12.

Борова, Т. А., Рябова, З. В., Кравченко, Г. Ю., & Почуєва, О. О. (2019). Педагогічний консалтинг: навч. посібник. Луцьк: Терен.

Кравченко, Г., & Почуєва, О. (2021). Особливості змісту навчальної дисципліни «педагогічний консалтинг» у підготовці студентів за магістерськими програмами. *Імідж сучасного педагога*, 3, 25-32.

Макаренко, С. І. (2019). Теоретичне обґрунтування основ освітнього консалтингу як актуальної форми науково-методичного супроводу. *Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society* (May 25, 2019, Warsaw, Poland), 2, 15-20.

Чепуренко, Я. (2020). Системний підхід до консалтингової діяльності в освіті. *Системний аналіз в управлінні освітою: міжгалузеві дослідження*: зб. наук. праць. Київ: Ореол-сервіс, с. 134-139.

Щербина, Д.В. (2018). Акме-орієнтована модель формування комунікативної культури майбутніх консультантів освітньої сфери у процесі магістерської підготовки. *Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти*: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, с. 446-482.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ПРОФЕСІЇ: «ОПЕРАТОР З ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Микола Черепухін,

викладач інформатики та математики, магістр,
Державний професійно-технічний навчальний заклад
«Чернівецький професійний ліцей сфери послуг»

Анотація. Активне застосування змішаного навчання зумовило виникнення нових методик подання навчального матеріалу. На прикладі підготовки спеціалістів з професії оператор з обробки інформації та програмного забезпечення показано, що цей процес виявив як позитивні, так і негативні аспекти реалізації освітнього процесу. Сформульовано необхідність вироблення ефективних механізмів вирішення виявлених проблем.

Ключові слова: професійна освіта, кваліфікований робітник, змішане навчання, цифровізація освіти, онлайн навчання.

CURRENT PROBLEMS OF PREPARATION OF FUTURE QUALIFIED WORKERS IN THE PROFESSION: "INFORMATION PROCESSING AND SOFTWARE OPERATOR" IN CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

Mykola Cherepukhin,

Teacher of Computer Science and Mathematics, Master`s degree,
State Vocational Educational Institution
"Chernivtsi Professional Lyceum of Services"

Abstract. The active use of blended learning has led to the emergence of new methods of presenting educational material. The example of training specialists in the profession of information and software operator shows that this process has revealed both positive and negative aspects of the educational process. The necessity of developing effective mechanisms for solving the identified problems is formulated.

Keywords: vocational education, skilled worker, blended learning, digitalization of education, online learning.

Актуальність цієї теми досить висока оскільки потрібно розуміти що це майбутні спеціалісти своєї спеціальності і їх потрібно готувати досить ретельно, для оволодіння всіма тонкощами своєї професії. А це не тільки вміння працювати з офісними додатками (текстовими редакторами, електронними таблицями, базами даних, графікою, презентаціями), а й бути технічним фахівцем в області інформаційних технологій.

Під час змішаного навчання появилися різні методики подання навчального матеріалу, це як полегшує роботу так і ускладнює її. Враховуючи специфіку професії ООІтаПЗ теоретичний матеріал можна подавати як під час онлайн заняття, так і під час очних, а ось з практичними заняттями виникають деякі труднощі, коли вони проходять в навчальному закладі всі здобувачі освіти забезпечені необхідним обладнанням й

програмним забезпеченням. Під час онлайн навчання виникають проблеми, тому що, не всі здобувачі освіти мають змогу придбати необхідне обладнання і програмне забезпечення. Звичайно це не всі проблеми, що виникають під час змішаного навчання, але це одна із вагомих, яка безпосередньо впливає на підготовку кваліфікованих робітників.

Відповідно потрібно розробити певні механізми вирішення проблем, які виникають, і цим самим підвищити рівень підготовки спеціалістів не тільки з професії ООІтаПЗ, а й з інших професій. Потрібно проаналізувати всі можливі шляхи вирішення проблем, вибрати самий доречний та швидко діючий метод, при цьому врахувати всі дії які необхідно провести для вирішення ситуацій, що виникають під час змішаного навчання.

Проаналізувавши все вище викладене, можна задати питання, «Чим краще, або гірше змішане навчання для підготовки хороших спеціалістів?». Давши відповідь на це питання, ми зможемо зрозуміти чи є можливість під час змішаного навчання, підготувати хороших спеціалістів, і чи цього рівня буде достатньо щоб вони були конкурентно спроможні на українському ринку праці, а також готові до швидкої адаптації в час змін, і різкого розвитку технологій.

Список використаних джерел

Криворот, Т., & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

\Фандеєва, А. Є. (2017). Змішане навчання як технологія змін і трансформації. *Народна освіта*, 2, 4-9.

Ягупов В.В. (ред.), Базельок, О.В., Голуб, І.І., Кравець, С.Г., Майборода, Л.А., Мищишен, А.В., Петренко, Л.М., & Шевченко, В.Л. (2019). Дистанційне навчання в системі професійно-технічній освіті: монографія. Житомир: Полісся.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ВИКОНАВЦІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

Людмила Шестерікова,
аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0002-8303-4294>

Анотація. Сучасні тенденції розвитку і впровадження інноваційних технологій у науці, техніці й суспільстві мають безпосередній вплив на всю мистецьку сферу. До креативних індустрій відносять дизайн, образотворчі види мистецтва, архітектуру, моду, письменництво, видавничу справу, медійні напрямки. Креативні індустрії займають важливе місце у підготовці майбутніх художників-виконавців до підприємницької діяльності, а для підвищення рівня їх конкурентоспроможності в умовах сучасного ринку праці мистецької галузі є потреба у розвитку підприємницької компетентності.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка до підприємництва, молодіжне підприємництво, креативна індустрія, художник-виконавець.

PREPARATION OF FUTURE PERFORMING ARTISTS FOR ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE FIELD OF CREATIVE INDUSTRIES

Liudmyla Shesterikova,
PhD Student
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. Current trends in the development and implementation of innovative technologies in science, technology and society have a direct impact on the entire artistic sphere. Creative industries include design, fine arts, architecture, fashion, writing, publishing, and media. Creative industries play an important role in preparing future performing artists to entrepreneurship, and to increase their competitiveness in the modern labor market of the art industry there is a need to develop entrepreneurial competence.

Keywords: professional education, preparation for entrepreneurship, youth entrepreneurship, creative industry, performing artists.

Сучасні тенденції розвитку і впровадження інноваційних технологій у науці, техніці й суспільстві мають безпосередній вплив на всю мистецьку сферу та працю і майстерність художників, чутливих до суспільних смаків і нових технологічних рішень у галузі культурних (креативних) індустрій. Загалом до креативних індустрій відносять дизайн, образотворчі види мистецтва, архітектуру, моду, письменництво, видавничу справу, медійні напрямки (друковані, телебачення, радіо, подкасти), кіно, рекламу тощо. Національне бюро програми ЄС «Креативна Європа» 2021-2027 виділяє 12 секторів культурних та креативних індустрій, серед них Образотворче мистецтво (живопис, скульптура, малюнок, друк, фотографія) (Креативне підприємництво або чи може творчість бути доданою вартістю, 2022). Також види економічної діяльності, які належать до креативних індустрій визначені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 № 265-р «Про

затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій» (2019). Згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010 у переліку наявний клас 90.03 Індивідуальна мистецька діяльність, який включає діяльність незалежних митців, таких як художники, скульптори, мультиплікатори, гравери, офортисти тощо.

Креативні індустрії вже багато років є прибутковим сектором економіки у багатьох країнах світу (Від сквотів до хабів: звідки береться креативна економіка, 2015). В Україні вперше це поняття з'явилося у 2018 році, після внесення змін до Закону «Про культуру». Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про культуру"» поняття «креативні індустрії» означає види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості.

На сьогодні достатньо ґрунтовно вивчена креативна підприємницька діяльність, яка безпосередньо пов'язана з креативною індустрією. Підприємництво відіграє велику роль у сфері культури та надає поштовх для її регулювання (Чечетова, & Чечетова-Терашвілі, 2019, с. 48). Також є поняття креативне підприємництво, зазначено, що такий бізнес працює в рамках культурних і творчих індустрій, і охоплює такі культурні сфери та види діяльності, як преса та друкарська справа; мистецтва (театр, виконавське мистецтво, хореографія тощо); візуальні мистецтва (галереї, архітектура, дизайн, ремесла), національна культурна спадщина (історичне середовище, в тому числі, музеї та бібліотеки), аудіовізуальна творчість (ТБ, радіо, медіа, музика, фільми тощо) (Ткачук, 2015, с. 501). Креативний підприємець відрізняється від звичайного типового підприємця тим, що займається створенням або експлуатацією творчого або інтелектуального капіталу.

Креативні індустрії стають однією з прогресивних технологій та засобів розвитку сучасної інноваційної економіки, в тому числі в сферах культури і мистецтва. Креативність ототожнюють не тільки з інноваційністю, але й з творчістю. В цьому випадку, зазвичай, використовується поняття креативні індустрії (Чечетова, & Чечетова-Терашвілі, 2019, с. 51). До важливих трендів креативних індустрій відносять ставлення до ідеї як цінності, що відкриває для художника можливість працювати на себе, та звернення до малого бізнесу. Особливістю праці художника-виконавця є її прикладний характер, затребуваний у всіх секторах культурних і креативних індустрій (образотворчому мистецтві, ремеслах, дизайні, моді, видавництві, рекламі тощо). Художники-виконавці беруть участь у збільшенні обсягів товарообороту креативною продукцією, що позитивно впливає на зовнішню торгівлю. Задля збільшення участі малих та середніх підприємств в експортній діяльності та підвищення рівня їх конкурентоспроможності, потрібно забезпечити фахівців необхідними знаннями та компетенціями, які формує сучасна система освіти, сприяти створенню бізнес-інкубаторів, стимулюванню інноваційної діяльності (Холодницька, 2018, с. 156).

Вітчизняна професійна освіта мистецького спрямування покликана готувати конкурентоспроможних фахівців, здатних самостійно управляти розвитком своєї особистості, життя й кар'єри, спроможних працювати в умовах інтенсивного розвитку малого бізнесу, що потребує від них розвиненої підприємницької компетентності.

Отже, креативні індустрії займають важливе місце у підготовці майбутніх художників-виконавців до підприємницької діяльності, а для підвищення рівня їх конкурентоспроможності в умовах сучасного ринку праці мистецької галузі є потреба у розвитку підприємницької компетентності.

Список використаних джерел:

Креативне підприємництво або чи може творчість бути доданою вартістю (2022). *Гурт*. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/76363/>

Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій: розпорядження Каб. Міністрів України від 24.04.2019 № 265-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-p#Text>.

Від сквотів до хабів: звідки береться креативна економіка (2015). *Українська правда*. URL: <http://life.pravda.com.ua/culture/2015/10/21/202073/>.

Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо визначення поняття «креативні індустрії» № 2458-VIII від 19.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-19#Text>.

Чечетова, Н. Ф., & Чечетова-Терашвілі, Т. М. (2019). Креативне підприємництво – основа креативної економіки країни та її регіонів. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*, 9(49), 47-52.

Ткачук, О. М. (2015). Креативність у підприємницькій діяльності. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 7, 500-503.

Холодницька, А. В. (2018). Актуальні тенденції розвитку креативних індустрій в Україні в умовах глобалізації. *Економіка і суспільство*, 14, 151-157.

ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ

Олена Шамралуک,

кандидат педагогічних наук, методист
Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та
підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників
у Хмельницькій області, м. Хмельницький, Україна
<http://orcid.org/0000-0002-0993-1149>

Анотація: Проаналізовано результати експериментальної перевірки результативності організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності. З'ясовано, що після впровадження означених умов в учнів експериментальних груп відбулися значні позитивні зміни щодо підвищення рівня сформованості готовності до підприємництва.

Ключові слова: учні, заклад професійної освіти, готовність до підприємницької діяльності, експериментальна перевірка, організаційно-педагогічні умови

PREPARING STUDENT YOUTH FOR ENTREPRENEURIAL ACTIVITY: RESULTS OF THE EXPERIMENT

Olena Shamraliuk,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Methodist of the Scientific and Methodical Center
of Vocational Education and Advanced Training
of Engineering and Pedagogical Workers in Khmelnytsk region,
Khmelnytsky, Ukraine

Abstract: The results of the experimental verification of the effectiveness of organizational and pedagogical conditions for the formation of the readiness of future skilled workers for entrepreneurial activity are analyzed. It was found that after the introduction of these conditions in the students of the experimental groups there were significant positive changes to increase the level of readiness for entrepreneurship.

Keywords: students, vocational education institution, readiness for entrepreneurial activity, experimental testing, organizational and pedagogical conditions.

Для ефективного вирішення завдань щодо відновлення національної економіки та її модернізації окрім фінансових ресурсів потрібні також фахівці якісно нового типу: професійно компетентні, ініціативні, конкурентоспроможні, комунікабельні, готові до самостійної постановки підприємницьких цілей та їх творчого досягнення. Відтак висуваються принципово нові вимоги до рівня підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, їх готовності до підприємницької діяльності (Єршова, 2020).

На вирішення означених викликів був спрямований всеукраїнський експеримент за темою «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності», який проводився упродовж 2019-2021 рр. на базі ДНЗ «Вище професійне училище № 11 м. Хмельницького» та Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області відповідно до наказу

Міністерства освіти і науки України від 12.11.2018 № 1227.

Мета експерименту полягала в обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в галузі машинобудування та автосервісу: оновлення змісту навчання основам підприємницької діяльності; створення при закладі учнівського бізнес-центру; співпраця із соціальними партнерами у напрямі підготовки учнів до відкриття власної справи (Шамралюк, 2022).

Аналіз результатів експериментального дослідження здійснювався на основі порівняння показників рівнів сформованості готовності учнів до підприємницької діяльності, визначених за підсумками констатувального та формувального етапів (Лужняк., & Шамралюк, 2020; Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності. Звіт про хід і результати формувального етапу експерименту всеукраїнського рівня, 2020).

Враховуючи аналіз наукових джерел, виокремлення структурних компонентів готовності до підприємницької діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників, нами були визначені такі критерії: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-практичний. Експериментальні дані дали змогу визначити стан сформованості готовності до підприємницької діяльності майбутніх кваліфікованих робітників за кожним критерієм та в цілому. Динаміка рівнів сформованості готовності учнівської молоді до підприємницької діяльності в розрізі критеріїв відображена у таблиці 1.

Таблиця 1.

Результати сформованості готовності учнів до підприємницької діяльності

Рівень	Констатувальний етап		Формувальний етап	
	абс.	%	абс.	%
Мотиваційно-ціннісний критерій				
Високий	29	23,02	40	31,7
Достатній	37	29,36	53	42,1
Середній	43	34,13	29	23,0
Низький	17	13,49	4	3,2
Усього	126	100	126	100
Когнітивно-пізнавальний критерій				
Високий	20	15,9	39	30,95
Достатній	31	24,6	51	40,48
Середній	52	41,3	30	23,81
Низький	23	18,3	6	4,76
Усього	126	100	126	100
Діяльнісно-практичний критерій				
Високий	22	17,5	35	27,8

Достатній	28	22,2	46	36,5
Середній	51	40,5	40	31,7
Низький	25	19,8	5	4,0
Усього	126	100	126	100

Як свідчать дані таблиці 1, у здобувачів освіти експериментальних груп відбулися суттєві зміни *за мотиваційно-ціннісним критерієм* щодо усвідомлення мотивів оволодіння професією; розвитку інтересу до вивчення підприємницької складової у майбутній професійній діяльності; усвідомлення значущості підприємницьких знань та розуміння цінності творчої діяльності для успішної професійної самореалізації. Помітно зменшилась кількість учнів експериментальних груп з негативним і байдужим ставленням до обраної професії. Кількість учнів з високим рівнем мотивації зросла на 8,68%.

За підсумками формувального етапу експерименту спостерігаємо більш якісні показники *за когнітивно-пізнавальним критерієм*. Аналіз даних демонструє позитивну динаміку підприємницької освіченості учнів. Так, 30,95% учнів експериментальних груп продемонстрували високий рівень, що на 15,05% більше в порівнянні з результатами констатувального етапу. А частка учнів з низьким рівнем освіченості зменшилася на 13,54% і становить 4,76%. Така відмінність свідчить про створення сприятливих умов для засвоєння економічних знань та розвитку мислення.

На основі проведеного аналізу виявлено, що після формувального етапу став суттєво відрізнятися розподіл учнів за рівнями сформованості готовності до підприємницької діяльності *за діяльнісно-практичним критерієм*: зменшення частки респондентів з низьким рівнем із 19,8% до 4,0% та збільшення – з високим рівнем з 17,5% до 27,8%.

З'ясувавши рівнів сформованості готовності учнів до підприємницької діяльності за кожним критерієм, було визначено загальний рівень сформованості досліджуваного феномена. Порівнюючи результати констатувального та формувального етапів експерименту, бачимо, що кількість учнів із високим рівнем готовності до підприємницької діяльності збільшилася на 11,9%, а з достатнім – на 14,1% (рис.1). Тобто після завершення експерименту 69,8% учнів є достатньо вмотивованими, володіють теоретичними відомостями та практичними вміння і навичками, необхідними для відкриття власної справи.

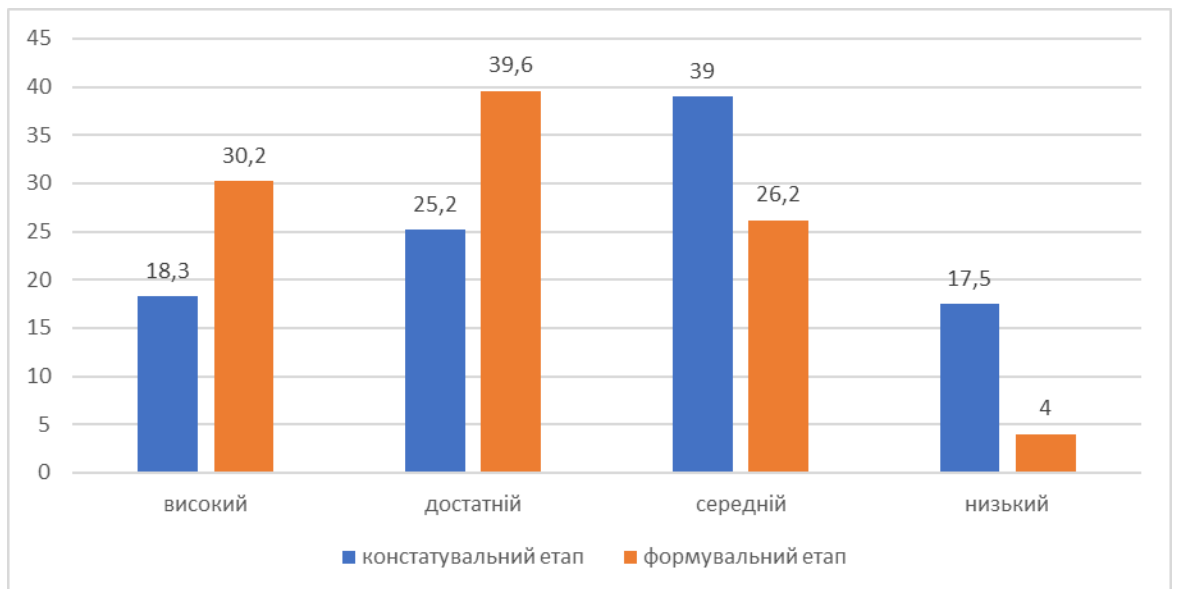

Рис. 1. Рівні сформованості готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності

Відмінності експериментальних даних статистично значущі, оскільки емпіричне значення критерію Пірсона становить $\chi^2_{\text{емп.}} = 17,109$, що більше його теоретичного значення $\chi^2_{\text{теор.}} = 11,345$ при рівні значущості $\alpha = 0,01$.

В цілому отримані дані свідчать про позитивний вплив обґрунтованих організаційно-педагогічних умов на результативність підготовки учнівської молоді до майбутньої підприємницької діяльності та підтверджують доцільність їх впровадження в практику роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти України.

Список використаних джерел:

Єршова, Л.М. (2020) Технологія розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих кадрів із використанням елементів самоменеджменту. *Професійна педагогіка*, 1 (20), 151-159. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.151-159>.

Єршова, Л.М., Сохацька, Г.М., Шевчук, Л.І., Шамралюк, О.Л., Русланова, Т.О., & Горенкова, О.І. (2021) *Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок*. Житомир: Полісся. URL: <https://ivet.edu.ua/index.php/component/k2/%E2%84%96/1420-elektronne-serialne-prodovzhuvane-vydannia-innovatsiyna-profesiyna-osvita>

Лужняк, Л., & Шамралюк, О. (2020). Моніторинг стану готовності майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. Радкевич, В. О. (ред.). *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XIV звітної Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7 травня 2020 р.)*. К.: ПТО НАПН України, с.151-154.

Наказ МОН України від 12.11.2018 №1217 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності» у січні 2019 року – грудні 2021 року». URL: <http://surl.li/byphs>.

Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності. Звіт про хід і результати формувального етапу експерименту всеукраїнського рівня (2020). Київ. URL: <http://surl.li/cbfpn>

Шамралюк, О. (2022). Методичний супровід дослідницької діяльності закладів професійної освіти. *Професійна освіта*, 1 (94), 41-44.

Шевчук, Л. (ред.). (2020). Методичні рекомендації щодо формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників відповідно до вимог сучасного ринку праці. Хмельницький: НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Марія Юдіна, Ірина Аніщенко, Лідія Лебідь,
педагоги,

Державний навчальний заклад «Міжрегіональне вище професійне училище
з поліграфії та інформаційних технологій»

Анотація. Інформаційно-комунікаційні технології є одним із найбільш важливих факторів, що впливають на розвиток суспільства у XXI ст. Сучасні реалії вимагають перенесення освітнього середовища у віртуальний простір. Це ставить перед освітянами велику задачу – створити безпечне освітнє середовище в цифровому просторі та забезпечити інформаційну безпеку здобувачів освіти.

Ключові слова: освітнє середовище, інформаційна безпека, цифровізація суспільства, здобувач освіти, педагогічні працівники.

INFORMATION SECURITY IS AN IMPORTANT COMPONENT OF A SAFE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Mariia Yudina, Iryna Anishchenko, Lidiia Lebid,
teachers,

State Educational Institution “Interregional Higher Vocational School
of Printing and Information Technologies”

Abstract. Information and communication technologies are one of the most important factors influencing the development of society in the XXI century. Modern realities require the transfer of the educational environment to cyberspace. This poses a great task for educators – to create a safe educational environment in the digital space and ensure information security of students.

Keywords: educational environment, information security, digitalization of society, education applicant, pedagogical workers.

У сучасному освітньому просторі України підтримуються ідеї, що поширюються Міжнародною організацією ЮНІСЕФ, зокрема ідеї забезпечення прав, свобод та інтересів дітей. Тож концепція сучасної української освіти передбачає, що заклад освіти повинен бути простором для повноцінного розвитку, осередком успішних, креативних і щасливих людей.

Освітнє середовище передбачає взаємодію всіх учасників освітнього процесу та гостей закладу, проведення не лише уроків, а й зустрічей, лекцій, семінарів тощо. Освітнє середовище не може бути ізольованим від зовнішніх і внутрішніх факторів, їх впливу, які можуть мати як позитивний результат, так і містити загрози, небезпеки та ризики. Виходячи з цього, необхідно, щоб освітнє середовище закладу освіти було захищеним і безпечним (Гуржій та ін., 2021). Безпечне освітнє середовище передбачає фізичну, психологічну, інформаційну та соціальну безпеку кожного учасника освітнього процесу. У світі глобальної цифровізації суспільства особливої уваги потребує

інформаційна складова освітнього середовища, оскільки через застосування ІКТ в освіті здійснюється глобальний вплив на особистість.

Наявність відповідних професійних компетентностей у педагогів включено до професійних стандартів та стандартів підготовки. Обов'язковість формування цифрових компетентностей у дітей включено до стандартів освіти та реалізується в освітньому процесі.

Інформаційно-комунікаційні технології є одним із найбільш важливих факторів, що впливають на розвиток суспільства у XXI столітті. Масштабне і динамічне проникнення Інтернету в усі сфери життя значною мірою відображається як на еволюції суспільства в цілому, так і на окремій особистості. Інтернет є віртуальним середовищем, в якому реалізуються та порушуються права людини.

У 2021 році Міністерство освіти України підкреслило важливість створення безпечного освітнього середовища, зокрема в Інтернеті, формування навичок цифрової грамотності та поведінки у дітей у Всесвітній мережі (Міністерство та Комітет цифрової трансформації України, 2021). Того ж року Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі (2021) була запропонована Національною академією педагогічних наук України.

Сучасні реалії вимагають перенесення освітнього середовища у віртуальний простір. З одного боку, це добре, бо Інтернет дає людині величезні можливості для отримання освіти, самовираження, розвитку необхідних компетентностей для подальшого працевлаштування. З іншого боку, користування Інтернетом і цифровими пристроями можуть містити загрози та негативно впливати на підлітків. Це ставить перед освітянами велику задачу – створити безпечне освітнє середовище в цифровому просторі та забезпечити інформаційну безпеку здобувачів освіти. На часі – переосмислення сутності цифрової освіти громадян як соціально-педагогічного феномена, зміна підходів до професійної орієнтації населення, оновлення освітніх програм, удосконалення системи перекваліфікації і перепідготовки фахівців, реформування державної освітньої політики, підвищення академічної свободи закладів освіти, креативності, автономності, мобільності здобувачів освіти, розвитку критичності їх мислення (Єршов, 2021, с. 24). У рекомендаціях від Комітету міністрів Ради Європи щодо прав людини в Інтернеті є навіть окремий розділ «Діти і молодь», де чітко прописано: «Ви можете очікувати на навчання безпечному користуванню Інтернетом з боку ваших вчителів, вихователів, батьків чи опікунів» (Олексин, 2021, с. 102).

Хоча доступ до Інтернету на даний момент офіційно не визнаний як право людини, він розглядається як умова реалізації прав людини (свобода вираження поглядів, освіта, праця тощо). Світові організації з прав захисту людини зазначають, що існуючі права людини та основні свободи в рівній мірі відносяться як до оффлайн, так і до онлайн простору.

Педагоги училища та особливо представники методичної комісії «Комп'ютерна обробка» посилено працюють над забезпечення

інформаційної складової безпечного освітнього середовища ДНЗ «МВПУПІТ». Для цього проходить одночасна робота у двох напрямках: постійно підвищуємо компетентність педагогів та формуємо необхідні компетентності у здобувачів освіти.

Завдання нашого педагогічного колективу – розвивати у здобувачів професійної освіти складових інноваційної особистості, громадянсько-активних, таких, що можуть аналізувати і критично ставитися до інформаційної продукції. При навчанні молоді цифровій грамотності велика увага приділяється законності дій і моральній складовій будь-якої дії в мережі Інтернет.

Вже кілька років поспіль в закладі проходить Тиждень Безпечного Інтернету (у лютому, в рамках відзначення Всесвітнього дня безпечного Інтернету). З 2021 року педагогічний та молодіжний колектив училища приєдналися до Всеукраїнського місячника з Кібербезпеки. Майже всі педагоги закладу та велика кількість здобувачів освіти пройшли курс «Вступ до Кібербезпеки» від мережевої академії Cisco. Педагогічні працівники постійно проходять сучасні курси на платформі «Дія. Цифрова освіта», щоб отримати сучасні дані та актуальну інформацію щодо стану цифрових технологій, шляхів кіберзахисту тощо. Викладацько-студентський колектив ДНЗ «МВПУПІТ» став першим в Дніпропетровській області серед закладів П(ПТ)О з пілотування інструменту SELFIE.

Список використаних джерел:

Гуржій, А.М., Карташова, Л.А., & Сорочан, Т.М. (2021, листопад 1-8). Цифрове навчальне середовище нового покоління: екосистема для суб'єктів освітнього процесу. В *Збірник праць XVI Міжнародної наукової конференції*, м. Нетанія (Ізраїль) – Хмельницький, 62-67.

Криворот, Т, & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

Ершов, М.-О. (2021). Свобода як тренд сучасної ІТ-освіти. *The Scientific Heritage*, 72-4, 24-29.

Олексин, О.І. (2021). Безпечна поведінка підлітків в Інтернеті. Заняття 9: Права людини в Інтернеті. URL: <http://surl.li/ccykd>

Глобова, Є., & Міна А. (2019). Цифрові права українців або Декларація цифрових прав людини. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/digital-rights-t/>

Міністерство та Комітет цифрової трансформації України (2021). *Мінцифра запрошує до громадського обговорення концепції та плану заходів з розвитку цифрових прав дітей*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-zapros hue-do-gromadskogo-obgovorenn ya-kontseptsii-ta-planu-zakhodiv-z-rozvitku-tsifrovikh-prav-ditey>

Національна академія педагогічних наук України (2021). *Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі*. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsii a-vykhovann ia-ditey-ta-molodi-v-tsifrovomu-prostori.pdf>

АКРЕДИТАЦІЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Олександр Ямковий,

молодший науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах, Інститут професійної освіти НАПН України, кандидат педагогічних наук
<https://orsid.org/0000-0001-6919-3515>

Анотація. Актуальним завданням на сьогоднішній день, в контексті забезпечення якості освіти, яке стоїть перед закладами професійної освіти є розробка освітньо-професійних програм, що здатні підготувати висококваліфікованих фахівців. В свою чергу акредитація освітньо-професійних програм є важливим інструментом державного регулювання якості освіти, адже поняття якості передбачає постійний процес оцінювання, що передбачає собою моніторинг якості.

Ключові слова: акредитація, освітньо-професійна програма, забезпечення якості освіти, критерії оцінювання.

ACCREDITATION OF PROFESSIONALS PROGRAMS AS A TOOL OF EXTERNAL QUALITY ASSURANCE OF VOCATIONAL TRAINING EDUCATION

Oleksandr Yamkovyi,

junior researcher of laboratory of scientific and methodological support of specialist training in colleges and technical schools, Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, candidate of Pedagogical Sciences

Keywords: accreditation, education and professional program, education quality assurance, evaluation criteria.

Abstract. In the context of maintaining the quality of education, the current task of vocational education institutions is to elaborate the education and professional programs which contribute to the training of highly qualified specialists. Moreover, the accreditation of education and professional programs is a key tool of the state regulation of education quality since the concept of quality involves a permanent process of evaluating that encompasses quality monitoring.

Сучасні процеси реформування економіки України вимагають підготовки фахівців нового рівня, здатних до ефективної трудової діяльності в умовах активного впровадження новітніх технологій. Тому однією з актуальних сучасних проблем сфери фахової передвищої освіти в Україні залишаються забезпечення й оцінювання якості освіти, визначення показників якості професійної підготовки фахівців. В контексті забезпечення якості фахової передвищої освіти в Україні важливу роль відіграє акредитація освітньо-професійних програм.

Під якість професійної підготовки фахівців у коледжах будемо розуміти відповідність результатів навчання до вимог кваліфікаційних стандартів (за наявності), освітньо-професійних програм, запитів суспільства, ринку праці, роботодавців та самої особистості. Якість підготовки фахівців визначається відповідністю знань, умінь, навичок, здобутих у закладі освіти, сформованістю професійно необхідних особистісних якостей вимогам сучасного виробництва, рівнем виробничих відносин і перспектив їхнього розвитку.

Підвищення якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти з урахуванням потреб сучасного ринку праці та особливостей реформування вітчизняної системи освіти неможливе без сучасної системи забезпечення якості освіти. Складовими системи забезпечення якості освіти є внутрішня і зовнішня системи забезпечення якості освіти.

Відзначимо, що якість освіти мають забезпечувати насамперед самі коледжі, а імплементація норм Закону України «Про фахову передвищу освіту» передбачає розбудову систем внутрішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти у закладах фахової передвищої освіти.

Зовнішня система забезпечення якості освіти, зокрема і фахової передвищої, є насамперед системою інституційних суб'єктів. Система зовнішнього забезпечення якості освіти може включати інструменти, процедури та заходи забезпечення і підвищення якості фахової передвищої освіти, зокрема: ліцензування освітньої діяльності, акредитацію освітньо-професійних програм, інституційний аудит, моніторинг якості освіти, атестацію та сертифікацію педагогічних працівників та інші.

Акредитація освітньо-професійної програми є частиною зовнішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти. Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» акредитація освітньо-професійної програми – це оцінювання освітньо-професійної програми та освітньої діяльності закладу фахової передвищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості фахової передвищої освіти (Закон України, 2019).

Документом, що унормовує питання проведення акредитації освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти як інструменту зовнішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти в Україні є Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти.

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 01 липня 2021 року №749 «Про затвердження Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти» здійснення процедури акредитації освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти покладено на Державну службу якості освіти України.

Завданнями акредитації освітньо-професійних програм закладів фахової передвищої освіти є визначення відповідності освітньо-професійної програми та освітньої діяльності закладу освіти за цією програмою вимогам і критеріям оцінювання якості освітньо-професійної програми та освітньої діяльності за цією програмою, встановлених вищезазначеним Положенням; допомога

зкладам освіти визначити сильні та слабкі сторони їх освітньо-професійних програм. Також метою акредитації є надання усім заінтересованим сторонам (учасникам освітнього процесу, роботодавцям, батькам здобувачів освіти тощо) інформації щодо якості освітньо-професійної програми та освітньої діяльності закладу та підтвердження значимості фахової передвищої освіти з питань забезпечення підготовки фахівців для ринку праці.

Незважаючи, що механізм акредитації не є нововведенням, все ж зазначимо, що акредитація освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти – процедура, яка передбачає вироблення нових підходів та цілей цього процесу. Серед основних змін процесу акредитації більшість фахівців та науковців виділяють: зміну орієнтації акредитаційних процедур із контрольної на моніторингово-консультаційну; розгляд освітньої програми як єдиного цілого; максимальну прозорість, демократичність і зрозумілість процедур акредитації для всіх учасників; відбір кандидатур експертів, яких залучають до акредитаційних процедур через відкритий конкурс; спілкування експертів упродовж оглядового візиту із робочою групою програми, викладачами, адміністрацією закладу освіти, здобувачами фахової передвищої освіти, випускниками та соціальними партнерами (Бугров та ін., 2018).

Акредитація освітньо-професійної програми фахової передвищої освіти здійснюється шляхом встановлення відповідності освітньо-професійної програми визначеним критеріям. Положенням про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти передбачено сім критеріїв оцінювання якості освітньо-професійної програми та освітньої діяльності за цією програмою, які дають можливість визначити рівень відповідності освітньо-професійної програми сучасним вимогам і очікуваній заінтересованими сторонами підготовки.

Зазначимо, що критерії оцінки якості програм стосуються не лише безпосередньо програми, але й спроможності коледжу успішно її реалізувати. Відтак має значення інтегрованість освітньо-професійної програми в інституційний контекст роботи закладу освіти. Тому перелік критеріїв охоплює як програмні, так і інституційні критерії оцінки, а саме: 1) структура та зміст освітньо-професійної програми; 2) організація прийому на навчання за освітньо-професійною програмою та визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти; 3) організація освітнього процесу; 4) контрольні заходи, оцінювання програмних результатів навчання здобувачів освіти та академічна доброчесність; 5) кадрове забезпечення реалізації освітньо-професійної програми; 6) освітнє середовище та матеріальні ресурси; 7) внутрішнє забезпечення якості освітньо-професійної програми.

Ці критерії безпосередньо застосовуються закладом освіти у процесі підготовки звіту про самооцінювання, а також експертами із зовнішнього оцінювання якості фахової передвищої освіти у ході проведення акредитаційної експертизи. Аналіз критеріїв дозволяє закладу освіти визначити як сильні так і слабкі сторони освітньо-професійної програми,

сприяє детальному оцінюванню її якості, а також покращенню та посиленню студентоцентрованості навчання.

Отже, акредитація освітньо-професійних програм у закладах фахової передвищої освіти є процесом, що відбувається за певними правилами, критеріями та призначений оцінити якість надання освітніх послуг і разом з тим – надати рекомендації з покращення освітньо-професійних програм у навчально-методичному, виховному, освітньому, інформаційному аспектах.

Список використаних джерел:

Бугров, В.А., Гожик, А.П., Щеглюк, Д.В., та ін. (2018). Акредитація освітніх програм (за матеріалами проекту QUAERE): методичний посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет».

Верховна Рада України. Законодавство України, 2019. Про фахову передвищу освіту. Закон України. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Валентина Радкевич,

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту професійної освіти НАПН України

ЗАСТУПНИКИ РЕДАКТОРА

Людмила Єршова,

доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України

Людмила Базиль,

доктор педагогічних наук, доцент, учений секретар Інституту професійної освіти НАПН України

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

Тетяна Герлянд, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Гуржій, доктор технічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Каленський, доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Кононенко, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-організаційного відділу Інституту професійної освіти НАПН України

Світлана Кравець, кандидат педагогічних наук, старший дослідник, завідувачка лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Вікторія Кручек, доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Оксана Лапа, кандидат педагогічних наук, завідувачка лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України

Петро Лузан, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту

професійної освіти НАПН України

Нелля Ничкало, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, Академік-секретар Відділення професійної освіти та освіти дорослих НАПН України

Валерій Орлов, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України

Микола Пригодій, доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійної освіти НАПН України

Марія Теловата, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту професійної освіти НАПН України

— 00 —

*Видання засноване 04 жовтня 2021 року
рішенням ученої ради Інституту професійно-технічної освіти НАПН України
(протокол № 10)*

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

РУБРИКИ:

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Відповідальний редактор: **Петро Лузан**,
доктор педагогічних наук, професор

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Відповідальний редактор: **Валентина Радкевич**,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України

ПІДГОТОВКА ДО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Відповідальний редактор: **Валерій Орлов**,
доктор педагогічних наук, професор

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Відповідальний редактор: **Оксана Лапа**,
кандидат педагогічних наук, доцент

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Відповідальний редактор: **Світлана Кравець**,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Відповідальний редактор: **Микола Пригодій**,
доктор педагогічних наук, професор

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

РУБРИКА: НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Рубрика заснована рішенням Вченої ради Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 10 від 04 жовтня 2021 року)

Відповідальний редактор: **Валентина Радкевич**,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України

У рубриці «Науково-методичне забезпечення професійної освіти» оприлюднюються матеріали щорічної звітної всеукраїнської конференції Інституту професійної освіти НАПН України «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання», результати завершених наукових досліджень ІПО НАПН України та інші матеріали наукового, навчального, виробничо-практичного і довідкового характеру з проблем науково-методичного супроводу професійної і фахової передвищої освіти

— 00 —

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ РУБРИКИ

ГОЛОВА

Валентина Радкевич,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

Людмила Базиль, доктор педагогічних наук, доцент, учений секретар Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Людмила Єршова, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Тетяна Герлянд, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Гуржій, доктор технічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Каленський, доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник

лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Кононенко, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-організаційного відділу Інституту професійної освіти НАПН України

Світлана Кравець, кандидат педагогічних наук, старший дослідник, завідувачка лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Вікторія Кручек, доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Оксана Лапа, кандидат педагогічних наук, завідувачка лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України

Петро Лузан, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий

співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України

Нелля Ничкало, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, Академік-секретар Відділення професійної освіти та освіти дорослих НАПН України

Валерій Орлов, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України

Микола Пригодій, доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійної освіти НАПН України

Марія Теловата, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту професійної освіти НАПН України

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

РУБРИКА:
НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Випуск 1(2)

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ:
матеріали
XVI всеукраїнської
науково-практичної конференції (звітної)
Інституту професійної освіти НАПН України
(м.Київ, 29 квітня, 17-20 травня 2022 р.)**

*Рекомендовано Вченою радою Інституту професійної
освіти НАПН України (протокол № 6 від 30 травня 2022 року)*

Формат 210×297
Умовн. друк. арк. – 1,0
Авт. арк. – 12,0

Видавець:

Інститут професійної освіти НАПН України
03045 Київ, пров. Віто-Литовський, 98-а
+380 (44) 252-71-75; +380 (44) 259-45-53 (факс)
e-mail: info@ivet.edu.ua

*(Підтвердження внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції. Серія ДК, № 3805 від 21.06.2010 р.)*

Виготівник:

Комунальне книжково-газетне видавництво «Полісся»
10008 Житомир, вул. Шевченка, 18а.
(Свідоцтво про внесення до Державного реєстру: Серія ЖТ №5 від 26.02.2004 року)

Науково-технічний редактор – Галина Однорог
Літературний редактор – Лідія Гуменна
Бібліографічний редактор – Вікторія Маркова
Редактор іноземних текстів – Дар'я Вороніна-Пригодій
Палітурка¹ – Людмила Шестерікова
Верстка – Тетяна Герлянд

¹ У дизайні палітурки використано фото з мережі Інтернет

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

РУБРИКА:
**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

— 00 —

ВИДАНО:

Випуск 1(2)'2022

Науково-методичне забезпечення
професійної освіти і навчання: матеріали XVI всеукраїнської науково-практичної
конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України
(м.Київ, 29 квітня, 17-20 травня 2022 р.)

— 00 —

ГОТУЮТЬСЯ ДО ВИДАННЯ У 2022 РОЦІ:

**МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБЛЕННЯ SMART-КОМПЛЕКСІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ АГРАРНОЇ, БУДІВЕЛЬНОЇ І МАШИНОБУДІВНОЇ
ГАЛУЗЕЙ:**

збірник звітних матеріалів наукового дослідження
(2018 - 2020)

**РОЗВИТОК ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПРАКТИЦІ:**

збірник звітних матеріалів наукового дослідження
(2019-2021)

**МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ
ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ)
ОСВІТИ:**

збірник звітних матеріалів наукового дослідження
(2019–2021)

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ
НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ
РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ, МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗЕЙ, СФЕРИ
ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ:**

збірник звітних матеріалів наукового дослідження
(2019-2021)

— 00 —